Univerza v Ljubljani
Fakulteta za upravo

Marko Hočevar, Maja Zaman,
Jorg Kristijan Petrovič

Osnove računovodstva gospodarskega in javnega sektorja

dr. Marko Hočevar
dr. Maja Zaman
mag. Jorg Kristijan Petrovič

Osnove računovodstva gospodarskega in javnega sektorja

OSNOVE RAČUNOVODSTVA GOSPODARSKEGA IN JAVNEGA SEKTORJA

Avtorji: Prof. dr. Marko Hočevar, doc. dr. Maja Zaman, mag. Jorg Kristijan Petrovič
Recenzenta: doc. dr. Simon Čadež, Aleš Novak
Lektoriranje: Brigita Strojin Hočevar
Naslovnica: studiobotasTM
Oblikovalka besedila in preloma: Marina Šućur

Založila: Založba Univerze v Ljubljani
Za založbo: Gregor Majdič, rektor Univerze v Ljubljani
Izdala: Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani
Za izdajatelja: Mirko Pečarič, dekan Fakultete za upravo Univerze v Ljubljani

Prva elektronska izdaja, Ljubljana, 2024
(Izvorna izdaja: tiskana iz leta 2008)
Publikacija je brezplačna.
Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na https://ebooks.uni-lj.si/
DOI: 10.17573/9789612974084

@Univerza v Ljubljani, 2024
Vse pravice pridržane.

Publikacija je izšla v okviru projekta razvojnega stebra financiranja (RSF) Univerze v Ljubljani, natančneje pod ukrepom A.II.1. »Uporaba in razvoj odprtih učnih gradiv na UL v luči spodbujanja njihovega soustvarjanja s študenti« v letu 2024.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 209870339
ISBN 978-961-297-408-4 (PDF)

Vsebina

PREDGOVOR 7

1. TEMELJI RAČUNOVODSTVA 9
1.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ RAČUNOVODSTVA 10
1.2 POSLOVNI SISTEM IN NJEGOVE FUNKCIJE 11
1.2.1 Izvajalni podsistem 13
1.2.2 Odločevalni podsistem 17
1.2.3 Informacijski podsistem 22
1.3 MESTO RAČUNOVODSTVA V INFORMACIJSKEM PODSISTEMU POSLOVNEGA SISTEMA 26
1.4 UPORABNIKI RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ 30
1.5 VRSTE RAČUNOVODSTVA 32
1.6 OMEJITVE RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ 35
1.7 TEMELJNI RAČUNOVODSKI PREDPOSTAVKI IN KAKOVOSTNE ZNAČILNOSTI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV 38
1.8 RAČUNOVODSTVO KOT POKLIC 39

2. TEMELJNE EKONOMSKE KATEGORIJE V RAČUNOVODSTVU 45
2.1 SREDSTVA 46
VRSTE SREDSTEV 49
2.1.1 Dolgoročna sredstva 53
2.1.2 Kratkoročna sredstva 64
2.1.3 Kratkoročne aktivne časovne razmejitve 77
2.2 OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV 79
2.2.1 Kapital 80
2.2.2 Obveznosti iz naslova rezervacij, dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev in kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev 84
2.2.3 Dolgoročne in kratkoročne obveznosti 87
2.3 STROŠKI 88
2.3.1 Opredelitev stroškov 90
2.3.2 Vrste stroškov 93
2.3.3 Razporejanje stroškov po stroškovnih mestih in metode vrednotenja poslovnih učinkov 99
2.4 ODHODKI 116
2.4.1 Vrste odhodkov 120
2.5 PRIHODKI 126
2.5.1 Vrste prihodkov 129
2.6 POSLOVNI IZID 132

3. KNJIGOVODSTVO 164
3.1 OPREDELITEV KNJIGOVODSTVA 165
3.2 KNJIGOVODSKI PROCES.....166
3.2.1 Poslovni dogodek 167
3.2.2 Knjigovodske listine.....170
3.2.3 Poslovne knjige 177
3.3 DVOSTAVNO KNJIGOVODSTVO 185
3.3.1 Konto 185
3.3.2 Knjiženje na kontih 193
3.3.3 Pravila dvostavnega knjiženja 199
3.4 KNJIGOVODSKA POROČILA.....226

4. RAČUNOVODSKI IZKAZI 239
4.1 Bilanca stanja.....240
4.2 Izkaz poslovnega izida 247
4.3 Izkaz denarnih tokov.....253
4.4 Analiziranje računovodskih izkazov podjetja 262
4.4.1 Analiza računovodskih izkazov v času 265
4.4.2 Navpična analiza 267
4.4.3 Analiza s kazalniki.....269
4.5 Revidiranje računovodskih izkazov.....289

5. OSNOVE RAČUNOVODSTVA JAVNEGA SEKTORJA.....296
5.1 UVOD V JAVNE FINANCE 297
5.2 PRORAČUNI.....298
5.3 PRORAČUN REPUBLIKE SLOVENIJE.....305
5.3.1. Splošni del proračuna.....305
5.3.2 Račun finančnih terjatev in naložb 309
5.3.3 Račun financiranja 309
5.4 POSEBNI DEL PRORAČUNA 311
5.5. NAČRT RAZVOJNIH PROGRAMOV 318
5.6 UPRAVLJANJE Z JAVNIM DOLGOM 324

STVARNO KAZALO 391

PREDGOVOR

Ko se s prijatelji in znanci pogovarjamo o naših poklicih, radi opazujemo njihovo odzivanje na to, ko rečemo, da nas veseli računovodstvo. Največkrat postanejo ljudje ob besedi "računovodstvo" resnejši in previdni, saj še vedno obstaja nekakšen stereotip o računovodji, da je to suhoparen in zdolgočasen človek, ki so mu edino veselje njegovi konti in bilance.

Verjamemo, da obstaja (vsaj na začetku) pri nekaterih študentih odpor do predmeta »Računovodstvo«, ker menijo, da je nepotreben, saj se nameravajo po koncu študijske poti zaposliti v javni upravi. Tisti študenti, ki pa razmišljajo o poslovni karieri, najpogosteje načrtujejo kariero v financah ali v prodaji ali pa želijo postati poslovneži (najraje kar direktorji). Pri tem pa pozabljajo, da se je vloga računovodje v podjetju spremenila in da ni več le pripravljavec informacij za zunanje in notranje poročanje, temveč je postal pomemben akter tudi kot svetovalec v podjetju, ki komunicira z upravo, z direktorji prodaje, nabave, proizvodnje, kadrov in drugih poslovnih funkcij ter z drugimi zaposlenimi in jim s svojim poznavanjem poslovanja in drugimi znanji pomaga pri poslovnem odločanju.

Temeljni cilj, ki smo si ga zadali pri pisanju tega učbenika, je bil prav to, da vas poskusimo prepričati o koristnosti in zanimivosti računovodstva. Uresničitve tega cilja smo se lotili tako, da smo izhajali predvsem iz potreb uporabnikov računovodskih informacij in ne toliko z vidika njihovih pripravljavcev (računovodij).

Vsebina učbenika je razdeljena na pet poglavij. V prvem poglavju prikazujemo zgodovinski razvoj računovodstva, njegovo mesto v poslovnem sistemu, strokovni okvir oblikovanja računovodskih informacij in opisujemo poklic računovodje.

V drugem poglavju so pojasnjene ekonomske kategorije, ki jih spremlja in proučuje računovodstvo. To so sredstva, obveznosti do virov sredstev, prihodki, odhodki, stroški in poslovni izid. V tem poglavju smo kategorije opredelili in pojasnili le do te mere, da boste lahko razumeli naslednji dve poglavji.

V tretjem poglavju je obravnavano knjigovodstvo, poudarek pa je na samem knjigovodskem procesu oziroma njegovih štirih dejavnikih: poslovni dogodek, knjigovodska listina, poslovna knjiga in poročilo. V tem poglavju je razložena tudi tehnika dvostavnega knjigovodstva (Goethe jo je označil kot najlepši izum človeštva), saj menimo, da bi jo moral v njeni osnovi obvladati vsakdo, ki bo pri svojem delu uporabljal računovodske izkaze, ker mu bo v veliko pomoč pri njegovem delu.

V četrtem poglavju se boste seznanili s temeljnimi računovodskimi izkazi (bilanco stanja, izkazom poslovnega izida in izkazom denarnih tokov). V tem poglavju prikazujemo osnove analiziranja računovodskih izkazov, to je funkcije, ki naj uporabnikom računovodskih informacij omogoča spoznanje o tem, kako uspešno poslujejo in kakšne ukrepe oziroma odločitve naj sprejmejo. Pojasnjeno pa je tudi revidiranje računovodskih izkazov. Za uporabnike računovodskih izkazov je seveda zelo pomembno, da računovodske informacije izkazujejo pravo sliko poslovanja. Naloga revidiranja je prav v tem, da zagotavlja verodostojne informacije.

V petem poglavju so predstavljene osnove računovodstva v javni upravi. Ker menimo, da bo za študente Fakultete za upravo še posebej zanimiva predstavitev proračuna Republike Sloevnije, temu namenjamo posebno pozornost. Na področju računovodstva v javni upravi posebej izpostavljamo tiste vidike, ki se razlikujejo od prej obravnavanih značilnosti računovodstva gospodarskih družb.

Pri pisanju učbenika smo izhajali iz našega učbenika, ki smo ga izdali na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Vsebina učbenika, ki je pred vami, je prilagojena študentom na Fakulteti za upravo. Za poglobitev računovodskega znanja pa vam je na voljo tudi bogata domača in tuja literatura.

avtorji

dr. Marko Hočevar
dr. Maja Zaman
mag. Jorg Kristijan Petrovič

Ljubljana, junij 2008

1. TEMELJI RAČUNOVODSTVA

Namen tega poglavja je, da bi se študenti kot bodoči pripravljavci in uporabniki računovodskih informacij naučili opredeliti mesto in pomen računovodstva, kar jim bo v praksi omogočalo boljše razumevanje računovodske funkcije v podjetju in lažje opravljanje njihovega dela.

Ko boste preštudirali to poglavje, boste lahko:

1. na podlagi zgodovinskih okoliščin razumeli, kako in zakaj je prišlo do nastanka računovodstva v podjetjih;
2. opredelili poslovne funkcije v podjetju in mesto računovodstva v njem;
3. opredelili mesto računovodstva v informacijskem podsistemu podjetja;
4. našteli uporabnike računovodskih informacij;
5. ločili med posameznimi vrstami računovodstev;
6. razumeli omejitve računovodskih informacij;
7. opisali strokovni okvir oblikovanja računovodskih informacij;
8. opisali računovodstvo kot poklic.

1.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ RAČUNOVODSTVA

Mesto, vloga in pomen računovodstva so se razvijali skupaj z družbo in civilizacijo. Prve začetke računovodstva je moč najti že v **Babilonu** (3.600 let pr. n. št.), seveda v obliki zapisov različnih dogodkov in dobrin, ki so se menjale med prebivalci, državo in svetiščem. Podobne zapise o poslovni dejavnosti je mogoče najti tudi pri starih **Grkih, Rimljanih in Egipčanih**. Ta najstarejša evidenca poslovnih dogodkov se ne more primerjati z današnjim računovodstvom niti po tehniki, še manj pa po obsegu nalog. Iz te evidence se je kasneje razvilo knjigovodstvo, takrat pa je imela funkcijo zapisovanja kupoprodajnih dogodkov, izplačil in dolgovanja.

Do naslednje stopnje v razvoju računovodstva je prišlo **v srednjem veku**, ko se je pojavila trgovina med italijanskimi mesti in Vzhodom. V tem času (12. in 13. stoletje) so **italijanski trgovci** izumili metodo dvostavnega knjigovodstva, ki se uporablja še danes. Do potrebe po kakovostnejših informacijah o poslovanju je prišlo zaradi tveganja, ki ga je prinesla vse bolj razvita trgovina. Pojavila so se partnerstva med trgovci, kar je zahtevalo izračun in delitev dobička ali izgube posameznega posla. Knjigovodstvo na podlagi dvostavnega knjiženja (eno prvih tiskanih razprav o dvostavnem knjigovodstvu pa je napisal Luca Pacioli leta 1494) je bila tista osnova, na kateri se je kasneje razvilo moderno računovodstvo.

V Evropi je **v devetnajstem stoletju industrijska revolucija** vnesla v družbo pomembne spremembe, ki so svoj pečat pustile tudi na razvoju računovodske stroke. Ena najpomembnejših sprememb je bila, da so pretežno ročni način proizvodnje zamenjali s strojnim delom. Evidence stroškov so ob novem načinu dela postajale vse kompleksnejše in razvilo se je stroškovno računovodstvo. Druga pomembna sprememba pa je bila, da je bilo z industrijsko revolucijo omogočeno nastajanje in kopičenje kapitala v rokah najpremožnejših članov družbe. Takšna razporeditev kapitala je po eni strani pomenila povečano potrebo po informacijah o uspešnosti naložb, po drugi strani pa je ločevanje funkcije lastništva od funkcije poslovodenja povečalo potrebo po točnih

in zanesljivih računovodskih informacijah, s katerimi so lastniki kot principali nadzirali svoje agente. Z rastjo podjetij so informacije, ki so jih ponujale knjigovodske evidence, postajale vse pomembnejše tudi za uspešno vodenje podjetij. Čeprav so se prvi knjigovodje pojavili že mnogo prej, pa lahko rečemo, da so se prvi poklicni računovodje pojavili kmalu po industrijski revoluciji.

V **dvajsetem stoletju** je postala vloga tržišča še pomembnejša za obstanek in razvoj podjetja in je računovodstvu zastavila nove naloge in zahteve. Namesto zgolj zahteve, da daje informacije samo o tem, kaj je nabavljeno in prodano, koliko se dolguje in terja ter s kakšnim premoženjem podjetje razpolaga (**knjigovodstvo**), se sedaj od računovodstva pričakuje, da bo posredovalo informacije o doseženi in pričakovani finančni in poslovni uspešnosti podjetja (razvilo se je **računovodsko predračunavanje**), kakor tudi analiziranje računovodskih informacij (razvilo se je **računovodsko analiziranje**). Ločitev upravljalnega procesa na poslovodsko uravnavanje in lastniško usmerjanje poslovanja, večja vloga države pri poslovanju podjetij in različni načini financiranja podjetij so vplivali na to, da se je povečala potreba po točnih in zanesljivih računovodskih informacijah. Razvile so se različne vrste **računovodskega nadziranja**.

Računovodstvo je torej sestavljeno iz štirih funkcij. To so:

1. **knjigovodstvo,**
2. **računovodsko predračunavanje,**
3. **računovodsko nadziranje in**
4. **računovodsko analiziranje.**

1.2 POSLOVNI SISTEM IN NJEGOVE FUNKCIJE

Ljudje večino svojega časa prebijemo v organizacijah, da bi z njimi uresničevali naše osebne ali širše cilje (na primer športna društva in klubi, fakultete, kulturna društva in podobno). Med najpomembnejše **organizacije**, ki nam omogočajo uresničevati naše cilje, sodijo **poslovni sistemi**. S **poslovnim sistemom** mislimo na **od okolja razmejeno in**

zaokroženo smiselno celoto, ki se ukvarja s poslovanjem. **Dejavnost**, s katero se ukvarja poslovni sistem, oziroma **predmet** njegovega **poslovanja** je lahko:

1. **proizvodnja in prodaja določenih vrst proizvodov** (tako imenovani proizvajalni poslovni sistem),
2. **nakup in prodaja določenih vrst blaga** (tako imenovani trgovski poslovni sistem),
3. **opravljanje in prodaja določenih vrst storitev** (tako imenovano storitveno podjetje).

Poslovne sisteme lahko razvrstimo tudi glede na področje delovanja. Treba je ločiti med podjetji in zavodi. **Podjetja** so na gospodarskem področju (na primer industrija in rudarstvo, kmetijstvo, gradbeništvo, turizem, obrt, promet in zveze in podobno) delujoče organizacije, ki poslujejo v razmerah tveganja, pri čemer sta zanje bistvenega pomena dobiček in lastna skrb za razvoj. **Zavodi** so tiste organizacije, ki delujejo na področju negospodarstva (na primer izobraževanje, znanost, kultura, zdravstvo, socialno varstvo). Cilj delovanja zavodov je zadovoljevanje širših družbenih potreb in ne doseganje dobička. Tako delovanje podjetij kot tudi zavodov je povezano z računovodstvom, vendar nam bo za pojasnjevanje računovodstva in njegovih funkcij največkrat služilo podjetje.

Ne glede na predmet dejavnosti poslovnih sistemov in njihov cilj delovanja je vsem poslovnim sistemom skupno to, da jih organizirajo in upravljajo ljudje, da njihovega delovanja in obnašanja v prihodnosti ni mogoče natančno določiti, saj so izpostavljeni nenehnim vplivom okolja (konkurence, države, pogojev gospodarjenja in podobno), in da so sestavljeni iz več podsistemov.

Celovit poslovni sistem lahko razčlenimo na **izvajalni** in **odločevalni podsistem** ter na **informacijski podsistem,** ki je posrednik med njima (glej sliko 1). Za ponazoritev poslovnih funkcij in mesta ter vloge računovodstva v poslovnem sistemu nam bo služil primer 1.

Slika 1: Razčlenitev poslovnega sistema

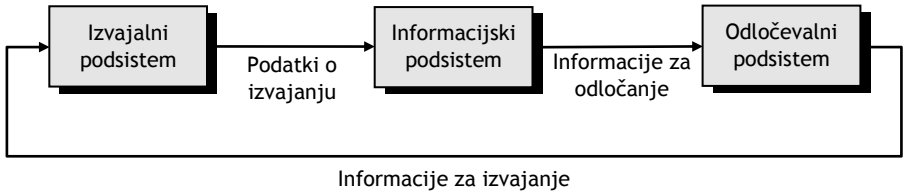

Primer 1

Podjetje "BEETLE" je delniška družba, katere osnovne dejavnosti so prodaja novih in starih avtomobilov, prodaja rezervnih delov, popravila in vzdrževanje avtomobilov. V podjetju je zaposlenih 92 ljudi, glavni poslovodja (direktor) pa je Lojze Korenčan. Da lahko podjetje "BEETLE" nemoteno posluje, ima v lasti različne vrste sredstev: zgradbo, v kateri je razstavni prostor za nove avtomobile, trgovino za rezervne dele, skladišče za rezervne dele, delavnico z ustrezno opremo in pisarne. Podjetje ima poleg zgradbe tudi nove in stare avtomobile, ki so namenjeni prodaji, zaloge rezervnih delov in različnega materiala ter nekaj denarja na transakcijskem računu.

1.2.1 Izvajalni podsistem

Izvajalni podsistem poslovnega sistema je od zunaj najbolj viden podsistem poslovnega sistema, saj se v njegovem okviru odvija poslovni proces. V njem so razvrščene tako imenovane temeljne poslovne funkcije:

- **finančna,**
- **prodajna,**
- **nabavna,**
- **proizvajalna funkcija (ali funkcija opravljanja storitev),**
- **tehnična in**
- **kadrovska funkcija.**

Kadrovska funkcija

Pridobivanje, pripravljanje in varovanje zaposlenih v poslovnem sistemu je vsebina **kadrovske funkcije**.

Tehnična funkcija

Zaposleni pri svojem delu potrebujejo delovna sredstva. Njihovo priskrbovanje, pripravljanje, vzdrževanje in varovanje je vsebina **tehnične funkcije**.

Nabavna funkcija

Poslovni proces pa se ravno tako ne bi mogel odvijati brez predmetov dela in storitev drugih poslovnih sistemov. Vsebina **nabavne funkcije** je prav v priskrbovanju predmetov dela, njihovem pripravljanju in varovanju ter priskrbovanju storitev drugih.

Proizvajalna funkcija (ali funkcija opravljanja storitev)

Prvine poslovnega procesa se pretvarjajo v proizvode oziroma v opravljene storitve z izvajanjem **proizvajalne funkcije ali funkcije opravljanja storitev**. Poslovni sistem bo učinkovito opravljal dejavnost, če bo za dani obseg porabil čim manj prvin poslovnega procesa. Učinkovito proizvajanje oziroma opravljanje storitev pa za poslovni sistem še ne pomeni tudi njegovega uspešnega poslovanja. V tržnem gospodarstvu je namreč treba proizvode oziroma storitve tudi prodati.

Prodajna funkcija

Poslovni sistem lahko proizvaja še tako učinkovito, vendar ne bo dosegel cilja svojega delovanja, če svojih proizvodov ne bo mogel prodati. Uspešnost namreč pomeni stopnjo doseganja cilja. **Prodajna funkcija** se ukvarja s trženjem proizvodov oziroma storitev (marketing) in s prodajo v ožjem smislu.

Finančna funkcija

Procesi nakupov, ustvarjanja učinkov in prodaje v tržnem gospodarstvu ne bi mogli potekati brez financiranja.

Funkcija financiranja v širšem pomenu vsebuje priskrbovanje, preoblikovanje in vračanje sredstev ter preoblikovanje obveznosti do virov sredstev. Financiranje v širšem smislu vključuje:

1. **priskrbovanje sredstev** (praviloma v denarni obliki) oziroma **financiranje v ožjem pomenu**;
2. **vračanje sredstev**, kar je povezano zlasti z zmanjševanjem dolgov, oziroma **definanciranje**;
3. **preoblikovanje sredstev**, kar je povezano z uporabljanjem finančnih sredstev, oziroma **investiranje** in
4. **vračanje nefinančnih sredstev v denarno obliko** oziroma **dezinvestiranje**.

V nadaljevanju so prikazane in opisane izvajalne funkcije v podjetju "BEETLE" (primer 1) glede na mnenje vodij posameznih funkcij v tem podjetju.

V podjetju "BEETLE" ima kadrovska funkcija zelo pomembno vlogo. Direktor Lojze namreč večkrat poudari: "Podjetje smo ljudje." Zato je v podjetju veliko časa posvečenega izobraževanju zaposlenih in še posebej novo zaposlenim (pripravnikom). „Vsi, ki se hočejo zaposliti v našem podjetju, morajo opraviti številne preizkuse, kamor sodi tudi osebni pogovor z direktorjem." Po mnenju vodstva podjetja je poskrbljeno tudi za varnost delavcev, saj so pred petimi leti s pomočjo strokovnjakov izdelali pravilnik o varstvu pri delu.

V podjetju se zavedajo vse večje konkurence v dejavnosti popravljanja in vzdrževanja avtomobilov, zato nenehno skrbijo za posodabljanje strojev, izbirajo najboljše dobavitelje opreme in pravilno vzdržujejo in uporabljajo delovna sredstva, tako da delovni proces poteka nemoteno. "Le z ustrezno in najnovejšo tehniko in znanjem lahko konkuriramo drugim ponudnikom tovrstnih storitev," je pripomnil vodja servisiranja

in popravljanja avtomobilov Filip G. in s tem poudaril pomembnost tehnične funkcije za podjetje “BEETLE”.

Za podjetje “BEETLE” je pomembna tudi nabavna funkcija, saj mora imeti podjetje stalno na zalogi dovolj rezervnih delov in materiala, da ne bi prišlo do zastojev v delavnici in do nezadovoljstva kupcev rezervnih delov, ki bi morali sicer te poiskati pri konkurenci ali v tujini. Vodja nabave Ignac S. skrbi za računalniško spremljanje zaloge rezervnih delov. Računalniški program zaposlenim v nabavi pomaga pri odločitvah o tem, kaj je treba nabaviti, in olajša postopek nabave.

Podjetje “BEETLE” se je razvilo iz manjšega avtomobilskega servisa. Sčasoma se je osnovna dejavnost razvijala, dodajale pa so se tudi nove dejavnosti. Kot sledi že iz predstavitve podjetja, ima podjetje zelo razširjeno funkcijo opravljanja storitev, saj se ukvarja s popravljanjem in servisiranjem avtomobilov, s prodajo starih in novih avtomobilov in s prodajo rezervnih delov.

Po mnenju vodje prodaje podjetja “BEETLE” Mihe K. ima podjetje dobro organizirano prodajno službo oziroma prodajno funkcijo, v kateri deluje 30 zaposlenih. S sodobnimi tržnimi prijemi (oglaševanje na televiziji, internetu in na avtomobilskih sejmih) vabijo morebitne kupce in uporabnike njihovih storitev, obenem pa strankam, s katerimi sodelujejo že daljši čas, ponujajo številne ugodnosti.

Finančni direktor podjetja “BEETLE” Gregor Ž. ni hotel oziroma ni mogel izdati vseh skrivnosti financiranja podjetja. Ker se mu je mudilo v banko, je povedal le to, da za večje investicije (zadnja je bila izgradnja sodobnega avtomobilskega salona v bližini trgovskega centra) najemajo dolgoročna posojila, kratkoročne likvidnostne težave pa rešujejo z najemanjem kratkoročnih posojil in s hitrejšo izterjavo plačil pri kupcih storitev ali avtomobilov.

Naštejte in opišite izvajalne funkcije v organizacijah, ki jih poznate (na primer podjetja, zavodi, športni klubi in podobno).

1.2.2 Odločevalni podsistem

Že v opredelitvi poslovnega sistema smo ugotovili, da je to organizacija, ki jo oblikujejo in vodijo ljudje. Ljudje se na primer odločajo o dejavnosti poslovnega sistema, o njegovih ciljih, o trošenju prvin poslovnega procesa in usklajujejo (koordinirajo) različne dejavnosti (poslovnih funkcij) v poslovnem sistemu. **Odločevalni podsistem** je tisti podsistem poslovnega sistema, katerega vsebina sta odločanje o vseh tistih dejavnostih, ki jih vsebuje na zunaj viden poslovni proces, in njihovo usklajevanje.

Odločanje in usklajevanje sta sestavna dela štirih odločevalskih funkcij: **funkcije načrtovanja, funkcije organiziranja, funkcije vodenja in funkcije nadziranja.**

Načrtovanje

Načrtovanje je stalno zamišljanje prihodnjega poslovanja: zamišljanje stanj (ciljev) in poti za njihovo doseganje. Je zamišljanje usklajevanja delov v celoto, zamišljanje smotrne porabe dela, delovnih sredstev in predmetov dela. Poteka v procesu analiziranja, predvidevanja, določanja ciljev in poti ter preverjanja odločitev.

Organiziranje

Organiziranje je dodeljevanje posameznih delovnih nalog, ki so določene z načrtovanjem, zaposlenim v podjetju. Delovna mesta (to je mesta, na katerih se izvaja neka delovna naloga) je treba povezati v oddelke, te v večje enote in te nazadnje v celotno podjetje.

Organiziranje mora potekati tako, da bo manjša enota prispevala k uspehu večje.

Vodenje

Vodenje je sprožanje dela, komuniciranje med nadrejenimi in podrejenimi ter motiviranje zaposlenih k želenemu vedenju, in sicer tako, da se zagotovijo okoliščine, v katerih bodo zaposleni lahko zadovoljili tudi svoje potrebe.

Nadziranje

Nadziranje poslovanja bi lahko na splošno opredelili kot dejavnost, ki se ukvarja s presojanjem pravilnosti in odpravljanjem nepravilnosti pri poslovnih procesih in stanjih. Izvedba, ki sledi načrtovanju, največkrat odstopa od načrta. Med nadziranjem je treba ta odstopanja ugotoviti, poiskati vzroke za nastale odmike in predlagati ustrezne ukrepe za dosego ali spremembo načrta.

Odločanje, povezano s poslovanjem podjetja, se lahko loči na dva dela. Prvi del obsega **lastniško odločanje (tako imenovano „upravljanje")** in je, kot pove ime, povezano z lastništvom podjetja. Lastniki podjetja pomembne odločitve, kot so npr. delitev dobička, velike investicije, morebitna menjava uprave, imenovanje revizorjev in podobno, sprejemajo predvsem na vsakoletni skupščini delničarjev. Drugi del pa je **poslovodsko odločanje (tako imenovano „poslovodenje"),** s katerim se ukvarja poslovodstvo podjetja (vrhnje poslovodstvo oziroma uprava podjetja ter direktorji posameznih poslovnih funkcij). Z izrazom poslovodje poimenujemo osebe, ki so pooblaščene, da vodijo posle poslovnega sistema (v slovenski strokovni literaturi se za te osebe pogosto uporabljajo tudi izrazi ravnatelji, managerji, menedžerji in podobno).

Na temelju našega pogovora z direktorjem podjetja “BEETLE” (primer 1) lahko takole pojasnimo funkcije v odločevalnem podsistemu v tem podjetju:
V podjetju “BEETLE” ima poslovodsko ***načrtovanje*** pomembno vlogo pri upravljanju podjetja. Direktor Korenčan nam je to vlogo pojasnil takole: “Podjetje je kot ladja, ki plove po razburkanem morju. Jaz sem njen kapitan in poznati moram temeljni cilj (končno pristanišče), kamor želimo pripluti. V tržnem gospodarstvu, v tem razburkanem morju gospodarjenja, **je temeljni cilj gospodarjenja podjetij dobičkonosnost kapitala**. Lastniki podjetja (delničarji) na koncu vsakega poslovnega leta ocenijo moje delo predvsem glede na to, koliko dobička smo uspeli ustvariti glede na zaupani kapital.

Poleg temeljnega cilja smo določili še druge cilje podjetja, kot so:
– zadovoljivo poslovanje s čim manjšim tveganjem in v okviru predvidenih rezultatov,
– povečevanje prihodkov,
– večanje tržnega deleža,
– dolgoročen obstoj podjetja,
– družbena odgovornost do zaposlovanja ljudi, skrb za okolje, skrb za razvoj regije in njene infrastrukture itd.

Seveda pa ni dovolj, da v podjetju poznamo cilje, temveč moramo poznati tudi pot (smer), po kateri bomo prišli do načrtovanega cilja. Določanje ciljev brez načrtovanih poti do njih je le naštevanje želja. Takšna plovba bi za našo ladjo pomenila, da bo pristala v tistem pristanišču, ki bi ga določili vodni tokovi, veter in usoda.”

Podjetje “BEETLE” je funkcijsko ***organizirano***, kar pomeni, da ima organizirane poslovne funkcije v različnih organizacijskih enotah (slika 2).

Slika 2: Organizacijska shema (funkcijska oblika) podjetja "BEETLE"

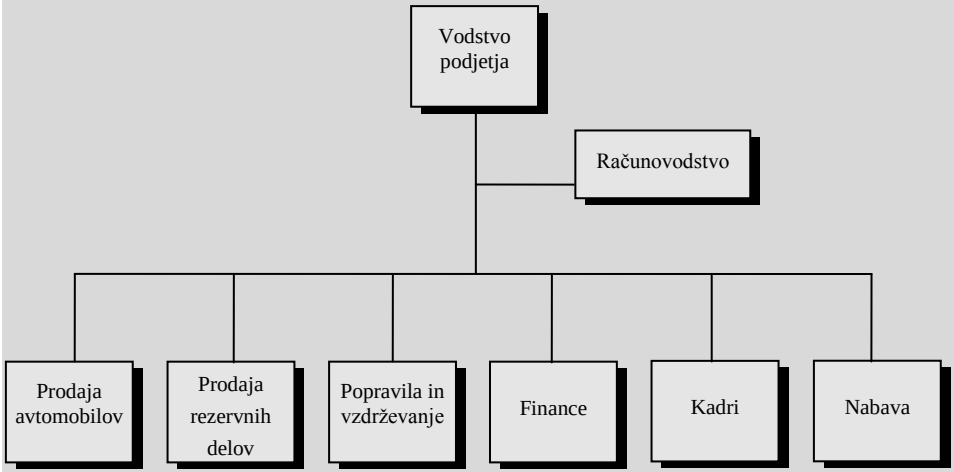

Direktor je pojasnil, da razmišljajo o organiziranju samostojnih oddelkov za prodajo novih in starih avtomobilov, za prodajo rezervnih delov in za popravljanje in vzdrževanje avtomobilov. Vsak oddelek bi imel svojo prodajno, nabavno in proizvajalno oziroma storitveno funkcijo (slika 3). Direktor je to razmišljanje pojasnil s tem, da je ena od posledic razvijanja podjetja in širjenja storitev tudi to, da je ***vodenje*** podjetja iz enega "vrha" prešibko, saj ima premalo informacij, znanja in časa za odločanje.

Slika 3: Zamišljena nova organizacijska shema (večoddelčna oblika) podjetja "BEETLE"

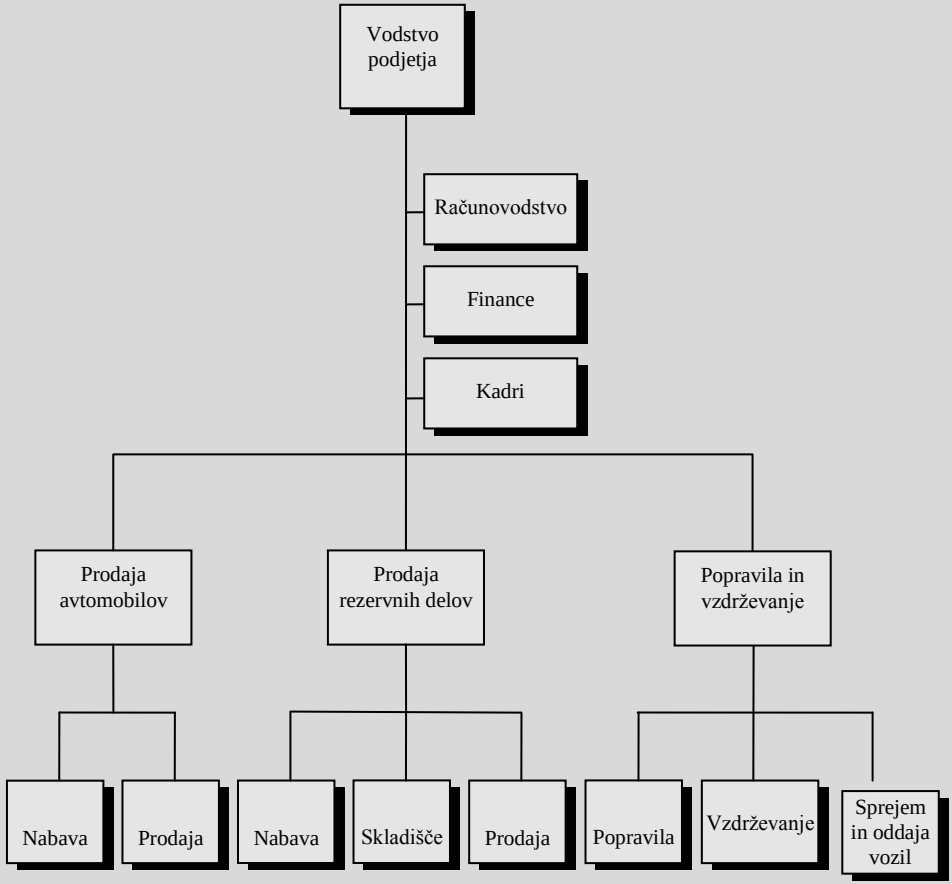

Prijaznost zaposlenih in zadovoljstvo kupcev in uporabnikov storitev podjetja "BEETLE" sta lahko dovolj trdna dokaza, da verjamemo poslovodjem podjetja, ki trdijo, da so v podjetju dovolj motivirani za delo, saj poleg denarnih nagrad najboljše nagrajujejo tudi z napredovanjem v službi in drugimi pohvalami.

„Nadziranje je v našem podjetju prav tako pomembno kot načrtovanje," je začel pojasnjevati direktor Korenčan. "Skoraj

nemogoče je, da bi bila izvedba enaka načrtovanemu poslovanju. Z nadziranjem zato ugotavljamo, kje so vzroki, da ciljev poslovanja nismo dosegli ali pa smo jih celo presegli. Lahko so se spremenile okoliščine poslovanja od časa, ko se je sprejemal načrt, lahko pa so za nedoseganje "krive" notranje slabosti v podjetju. Kakor koli že, iskanje in ugotovitev vzrokov za odstopanje uresničenega poslovanja od načrtovanega sta osnova za spremembo načrta ali pa za ustrezno ukrepanje, da se neugodni pojavi odstranijo. Menim, da je bilo za naše uspešno poslovanje v zadnjem času odločilno predvsem to, da se je vse poslovodstvo našega podjetja začelo zavedati pomembnosti načrtovanja in uresničevanja zastavljenih načrtov. Če smo letos poslovali za deset odstotkov bolje kot lani ali pa bolje kot konkurenca, mi ta primerjava ne pove veliko. Samo primerjava načrtovanega poslovanja z uresničenim mi zadostuje, da lahko ocenim uspešnost svojega delovanja in delovanja kolegov. Kot kapitan te ladje se dobro zavedam, da ni pomembno, kdo je več preplul, temveč kdo je pravočasno prišel v pristanišče."

1.2.3 Informacijski podsistem

Vsebina odločevalnega podsistema sta torej odločanje in usklajevanje. Odločevalne in izvajalne funkcije pa lahko smotrno in tekoče delujejo le takrat, kadar je na voljo dovolj informacij. Pri tem je treba razlikovati med pojmoma informacija in podatek.

Podatki le nevtralno dokazujejo določeno dejstvo, **informacije** pa so problemsko usmerjene in koristijo kot podlaga za odločanje. Odločevalni podsistem pri svojem odločanju lahko uporablja kvantitativne ali pa nekvantitativne informacije.

Kvantitativne informacije so tiste, ki so izražene s številkami (na primer število prodanih avtomobilov, cena avtomobila, število delavcev, vrednost prodaje in podobno). **Nekvantitativne** informacije pa se praviloma ne dajo izraziti s številkami in so pridobljene na podlagi opazovanj, izkušenj, vtisov in podobno (na primer izobrazbena struktura zaposlenih in podobno). Tako kvantitativne kot tudi

nekvantitativne informacije so za odločanje v podjetju zelo pomembne.

Razmislite, katere kvantitativne in katere nekvantitativne informacije so lahko pomembne za lastnike podjetja "BEETLE".

Večino kvantitativnih (številčnih) informacij odločevalci pridobijo v informacijskem podsistemu. Informacijski podsistem je organiziran v poslovnem sistemu, da iz podatkov oblikuje informacije, ki bodo v pomoč pri odločanju o vseh dejavnostih, ki jih vsebuje na zunaj vidni poslovni proces.

Informacijski podsistem ima štiri funkcije: **funkcijo obravnavanja podatkov o preteklosti, funkcijo obravnavanja podatkov o prihodnosti, funkcijo nadziranja obravnavanja podatkov in funkcijo analiziranja podatkov**.

Obravnavanje podatkov o preteklosti je zbiranje, začetno obdelovanje in prikazovanje podatkov o preteklih poslovnih procesih in stanjih. Ta funkcija se torej ukvarja le s podatki preteklega (dosedanjega) poslovanja poslovnega sistema (na primer število zaposlenih v tekočem letu, prihodek preteklega leta, zakonodaja, ki je trenutno v veljavi, stroški proizvodnje preteklega meseca in podobno). Naloga funkcije obravnavanja podatkov o preteklosti je, da pripravlja informacijsko podlago za odločanje pri nadziranju.

Obravnavanje podatkov o prihodnosti je zbiranje, urejanje, začetno obdelovanje in prikazovanje podatkov o prihodnjih poslovnih procesih in stanjih. Opravka imamo torej s podobnimi stopnjami kot prej, le da se podatki nanašajo na prihodnost in ne na preteklost. Naloga te funkcije ni, da bi se odločala o načrtih prihodnjega poslovanja poslovnega sistema, temveč mora to odločanje predvsem informacijsko podpirati. Obravnavanje podatkov o prihodnosti je predvsem strokovno-

tehnična stran načrtovanja. O načrtih poslovnega sistema se odloča v njegovem odločevalnem podsistemu.

Primer 2

S tržno raziskavo je bilo ugotovljeno, da lahko podjetje proda določeno količino svojih izdelkov na proučevanem trgu. Poslovodska odločitev v prodajnem načrtu bo lahko, da bo podjetje na tem trgu prodalo takšno količino izdelkov, kot predvideva raziskava. Lahko pa se bo poslovodstvo odločilo tudi za večjo oziroma manjšo načrtovano prodajno količino izdelkov na tem trgu.

Nadziranje obravnavanja podatkov je presojanje pravilnosti in odpravljanje nepravilnosti pri oblikovanju informacij. Naloga funkcije torej ni, da bi ugotavljala pravilnost poteka izvajalnih ali odločevalnih funkcij, temveč to, da zagotavlja pravilno izkazovanje poslovnega procesa v podatkih in njihovo preoblikovanje v informacije. Funkcijo nadziranja obravnavanja podatkov je treba razlikovati od funkcije nadziranja kot odločevalske funkcije. Nadziranje kot odločevalska funkcija skrbi za pravilno delovanje poslovnega sistema (na primer, ali je podjetje prodalo načrtovano število avtomobilov), medtem ko nadziranje obravnavanja podatkov skrbi za pravilno prikazovanje delovanja poslovnega sistema (na primer, ali so informacije o prodanih avtomobilih točne, popolne in podobno).

Analiziranje podatkov pa je presojanje ugodnosti, ki jo podatki izražajo, in iskanje izboljšav kot podlage za usmerjanje prihodnjega delovanja. Naloga analiziranja ni v tem, da nadzira delovanje namesto odločevalnega sistema, temveč mora služiti kot podlaga za odločanje. Na primer, če je bilo z analizo ugotovljeno, da je podjetje prodalo manj avtomobilov, kot je bilo načrtovano, zaradi slabega oglaševanja (trženja), je takšna informacija podlaga za odločanje in spremembo delovanja podjetja.

Eden najpomembnejših delov formalnega informacijskega podsistema vsakega poslovnega sistema je vsekakor **računovodska funkcija**. Še preden pa bomo to trditev pojasnili in opredelili računovodsko funkcijo,

se “vrnimo” k podjetju “BEETLE” in njegovemu informacijskemu podsistemu.

Direktor Korenčan je začel razgovor o informacijskem sistemu z zgodbo o tem, kako se je vzporedno s spreminjanjem podjetja spreminjal in izpopolnjeval tudi njegov informacijski sistem. “Ko je bilo podjetje še majhna delavnica, v vodstvu nismo potrebovali takšnih informacij kot danes, saj je bil obseg poslovanja veliko manjši in smo vedeli tako rekoč za vsak poslovni dogodek. Bolj kot so se spreminjale okoliščine poslovanja, bolj se je podjetje razvijalo in bolj smo potrebovali ustrezne informacije za odločanje. Seveda še vedno dobim veliko informacij od prijateljev, s katerimi ob četrtkih igram tenis, in z rednim dnevnim ogledom delovanja vseh oddelkov v podjetju. Priznati pa moram, da bi brez informacij našega informacijskega sistema marsikdaj sprejeli napačno odločitev oziroma bi se veliko težje odločali,” je nadaljeval Korenčan in prepustil besedo vodji informacijskega sistema gospodu Vinku. “Izgradnja informacijskega sistema je zapleteno, dolgotrajno in nikoli končano delo,” je začel pojasnjevati Vinko. “Naše poslovodstvo se ne zadovolji samo z informacijami o preteklemu poslovanju, temveč je težišče odločanja prihodnje poslovanje, zato veliko sodelujemo s poslovodstvom prav pri izdelavi načrtov podjetja in analizi podatkov.”

Dobra informacija mora imeti vsaj naslednje značilnosti:

- **Primernost**. To pomeni, da mora biti prilagojena potrebam pri odločanju, kar pa tako od pripravljavcev informacij kot tudi od njenih uporabnikov, to je poslovodij, zahteva sodelovanje pri oblikovanju informacij.

- **Pravočasnost in točnost**. To pomeni, da morajo uporabniki informacij dobiti informacijo v trenutku, ko jo potrebujejo. Poleg tega naj bi bila informacija čim bolj točna in ne le površen približek realnosti. Žal si ti lastnosti največkrat nasprotujeta, saj točnost informacije zahteva svoj čas.

- **Ustreznost.** To pomeni, da morajo prave informacije dobiti pravi ljudje. Direktor podjetja potrebuje druge informacije kot direktor finančnega ali nabavnega področja.

- **Popolnost**. To pomeni, da informacije zajemajo vse podatke, ki so pomembni za poslovne odločitve.

Gospod Vinko je nadaljeval: „Sodobna računalniška tehnologija nam je omogočila oblikovanje popolnejših, točnejših in hitrejših informacij. Na drugi strani je povzročila številne probleme, kot so prikazovanje informacij, ločitev pomembnejših informacij od manj pomembnih, prilagajanje informacij različnim ravnem in vrstam odločanja in podobno. Menim, da ima poslovodstvo podjetja za razvoj našega informacijskega sistema prav takšno zaslugo kot mi, ki opravljamo informacijsko funkcijo v podjetju."

Za podjetje, ki ga poznate, opišite, katere računovodske informacije dobiva poslovodstvo, in jih ocenite z vidika primernosti, pravočasnosti, točnosti, ustreznosti in popolnosti.

1.3 MESTO RAČUNOVODSTVA V INFORMACIJSKEM PODSISTEMU POSLOVNEGA SISTEMA

Do sedaj smo informacijski podsistem predstavljali tako, da smo v njem pojasnjevali preoblikovanje bolj ali manj nevtralnih podatkov v problemsko usmerjene informacije, ki so potrebne pri odločanju. **Osrednji del informacijskega sistema predstavlja računovodski informacijski sistem** ali na kratko računovodstvo, medtem ko so njegov ostali del neračunovodski informacijski sistemi.

Računovodstvo lahko opredelimo kot **dejavnost vrednostnega** (v denarni merski enoti izraženega) **spremljanja in proučevanja pojavov, ki so povezani s poslovanjem kakega poslovnega sistema**. Računovodske informacije so torej kvantitativne informacije, ki se razlikujejo od ostalih vrst informacij po tem, da so praviloma izražene vrednostno (slika 4).

Na primer, podatki o starosti, stopnji izobrazbe in podobni podatki o zaposlenih so kvantitativne informacije, vendar jih praviloma ne uvrščamo med računovodske informacije. Mejo med računovodskimi in neračunovodskimi informacijami je pogosto težko določiti, saj so v računovodskih poročilih (predvsem za poslovodstvo poslovnega sistema) pogosto vključene tudi neračunovodske informacije, ki uporabniku računovodskega poročila dodatno pojasnijo informacije v poročilu. Na primer, računovodsko poročilo o prodaji novih avtomobilov v podjetju "BEETLE" poleg informacije o vrednosti prodaje avtomobilov vključuje tudi informacijo o številu prodanih avtomobilov, kar ni vrednostni podatek.

Slika 4: Vrste informacij

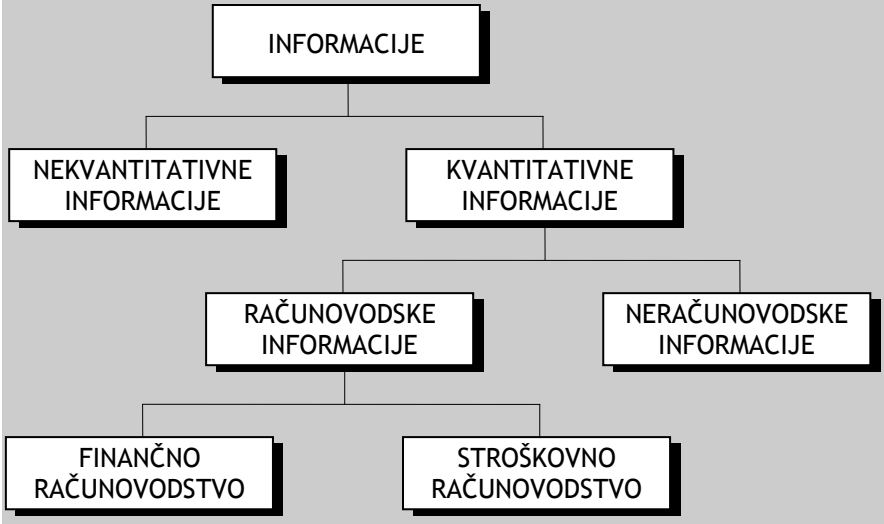

V okviru informacijskega sistema smo razlikovali štiri informacijske funkcije: obravnavanje podatkov o preteklosti, obravnavanje podatkov o prihodnosti, nadziranje obravnavanja podatkov in analiziranje podatkov.

Računovodstvo prevzema od vsake informacijske funkcije določen del. Zato moramo tudi o računovodstvu govoriti kot o celoti štirih računovodskih funkcij:

1. **knjigovodstva,**
2. **računovodskega predračunavanja,**
3. **računovodskega analiziranja in**
4. **računovodskega nadziranja.**

Pri tem je **knjigovodstvo** del funkcije obravnavanja podatkov o preteklosti, **računovodsko predračunavanje** je del funkcije obravnavanja podatkov o prihodnosti, **računovodsko analiziranje** je del funkcije analiziranja podatkov, **računovodsko nadziranje** pa je del funkcije nadziranja obravnave podatkov. Vse te sestavine računovodstva so usmerjene k računovodskemu informiranju, to je k posredovanju računovodskih podatkov in informacij njihovim uporabnikom.

O knjigovodstvu in računovodskem predračunavanju govorimo tudi kot **o računovodskem spremljanju poslovanja**, o računovodskem nadziranju in računovodskem analiziranju pa kot o **računovodskem proučevanju poslovanja**.

V teoriji in praksi pogosto pride do nerazumevanja bistva knjigovodstva in računovodstva. Računovodstvo se je res razvilo iz knjigovodstva (glej točko 1.1), kar pa še ne pomeni, da lahko oba pojma obravnavamo kot drugačen naziv za isto informacijsko funkcijo. Računovodstvo je vsekakor širši pojem, saj poleg knjigovodstva (to je vrednostnega obravnavanja podatkov o preteklosti) vsebuje še ostale tri funkcije. Pojasnimo to s primeri 3, 4 in 5:

Primer 3

Pogosto imajo podjetja organiziran računovodski oddelek, ki pa opravlja le knjigovodske naloge. Poleg tega oddelka imajo organizirane še druge oddelke z različnimi imeni (planski oddelek, analitski oddelek, oddelek za plan in analizo, ekonomski oddelek), ki opravljajo naloge ostalih treh računovodskih funkcij. V takšnih primerih je ime "računovodstvo" za oddelek, ki opravlja le knjigovodsko funkcijo, neprimerno, saj bi morale biti v računovodskem oddelku združene vse štiri računovodske funkcije.

Primer 4

Nerazumevanje in nepoznavanje sestavin računovodske funkcije je tudi vzrok za uvajanje kontrolinga v naša podjetja. Podjetja pogosto uvajajo tako imenovane oddelke za kontroling, ki naj bi informacijsko podpirali poslovodsko odločanje. Vodja takšnega oddelka, tako imenovani glavni kontroler, ima največkrat takšna pooblastila in naloge, kot naj bi jih imel vodja računovodstva. Uvajanje kontrolinga je nepotrebno, če gre za prekrivanje njegove vsebine z vsebino računovodske funkcije.

Primer 5

V slovenskih podjetjih funkciji financiranja in računovodstva pogosto nista razmejeni in sta organizirani v istem oddelku, v tako imenovanem finančno-računovodskem oddelku. Tako oblikovan oddelek pomeni, da se v njem izvajata funkcija financiranja (torej izvajalna funkcija) in računovodska funkcija (torej informacijska funkcija). Takšno nerazlikovanje obeh funkcij lahko pripelje do tega, da je določena oseba odgovorna tako za finančne odločitve kot tudi za informacijsko spremljanje in proučevanje posledic teh odločitev. S tem pa se povečajo možnosti zlorabe pooblastil in napačnega informiranja.

Računovodstvo je mogoče opredeliti tudi kot "jezik poslovanja", zato si v naslednjem poglavju poglejmo, kdo so uporabniki računovodskih informacij oziroma kdo se mora znati z njimi sporazumevati.

1.4 UPORABNIKI RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ

Uporabnike računovodskih informacij podjetja lahko razvrstimo v dve skupini: **zunanje** in **notranje** uporabnike.

Naštejmo **zunanje uporabnike** in njihove potrebe po računovodskih informacijah:

1. **Lastnike podjetja brez aktivne pravice odločanja in možne vlagatelje kapitala v podjetje** zanima predvsem to, kako uspešna je oziroma bo naložba v podjetje. Računovodske informacije, ki jih potrebujejo, so lahko višina dobička, dobiček glede na kapital podjetja (dobičkonosnost kapitala), delitev dobička in podobno.

2. **Dajalce dolgoročnih in kratkoročnih posojil** (predvsem banke) zanima sposobnost podjetja, da bo dolgove lahko odplačalo. Računovodske informacije, ki jih potrebujejo, so predvsem tiste o finančnem položaju podjetja in njegovi dobičkonosnosti.

3. **Dobavitelje,** pri katerih podjetje kupuje na odloženo plačilo (kredit), zanimajo zlasti zmožnosti podjetja, da bo svoje obveznosti do njih poravnalo, zato potrebujejo podobne informacije kot posojilodajalci.

4. **Glavne stalne kupce** podjetja zanimajo zlasti njegova dolgoročna dobičkonosnost in stabilno poslovanje, kar se pozna pri cenah in drugih prodajnih dejavnikih podjetja. Kupce, ki pri podjetju kupujejo pomemben del vložkov v proizvajalni proces, zanima dolgoročni obstoj podjetja. Če bi prenehalo poslovati, bi namreč lahko ostali brez materiala ali sestavnih delov, ki jih potrebujejo za nemoten potek proizvodnje.

5. **Konkurente podjetja** zanimajo zlasti možnosti, da bi podjetje kupili, oziroma bi radi ugotovili, kakšna je verjetnost, da bi podjetje kupilo njih. V zvezi s tem jih zanimajo predvsem

računovodske informacije o dobičkonosnosti in finančnem položaju.

6. **Državo** zanimajo predvsem informacije, ki se nanašajo na dobiček (za ugotavljanje davka od dobička), podatki o prihodkih, vstopnih in izstopnih davkih (za plačilo davka na dodano vrednost) ter druge kategorije, ki so podlaga za ugotovitev drugih dajatev.

7. **Javnost**, ki jo zanima poslovanje podjetja, vključuje predvsem prebivalce kraja in širše regije, v kateri podjetje deluje. S pomočjo informacij, ki jih pripravlja računovodski oddelek, ugotavlja, kakšne so možnosti trenutnega in prihodnjega zaposlovanja in kakšne so možnosti, da podjetje pomaga pri reševanju krajevnih problemov. Širšo javnost zanima tudi, ali podjetje ogroža človekovo okolje in koliko je ekološko osveščeno. V ta namen javnost uporablja predvsem podatke o dobičkonosnosti in finančnem položaju podjetja.

Notranji uporabniki in njihove potrebe po računovodskih informacijah:

1. **Poslovodstvo podjetja** je glavni uporabnik računovodskih informacij. Računovodsko informiranje je treba prilagajati potrebam poslovodskega odločanja tako po primernosti kot tudi po pravočasnosti, točnosti in ustreznosti ter popolnosti računovodskih informacij.

2. **Lastnike podjetja z možnostjo odločanja** zanimajo zlasti računovodske informacije o plačilni sposobnosti podjetja, o njegovem finančnem položaju in dobičkonosnosti.

3. **Zaposlene** v podjetju najbolj zanimajo računovodske informacije, povezane s plačami in finančnim položajem podjetja.

Računovodski informacijski sistem v podjetju mora skrbeti za čim boljšo informiranost notranjih uporabnikov. Prav s tem namreč računovodstvo prispeva svojo dodano vrednost v podjetju in doprinese k izboljšanju konkurenčnega položaja podjetja. **Kako in koliko informirati zunanje uporabnike, pa je odvisno od interesov podjetja in predpisov**. Zunanji uporabniki lahko pridejo do podatkov in informacij o podjetju tudi posredno, prek institucij, ki skrbijo za obdelavo in objavo javnih podatkov.

Razmislite o tem, kdaj se vi pojavljate kot notranji in kdaj kot zunanji uporabnik računovodskih informacij poslovnega sistema.

1.5 VRSTE RAČUNOVODSTVA

Celotno računovodstvo najpogosteje delimo na dva dela: **finančno in stroškovno računovodstvo**.

Finančno računovodstvo

S **finančnim računovodstvom** mislimo na tisti del računovodstva, ki zbira in sporoča podatke o poslovanju podjetja zunanjim uporabnikom (državi in davčnemu uradu, bankam, individualnim investitorjem itd.) oziroma spremlja in proučuje tisto poslovanje poslovnega sistema, ki je povezano z drugimi.

Funkcija finančnega računovodstva je, da pripravlja podatke in informacije:
- o sredstvih podjetja in obveznostih do njihovih virov s posebnim poudarkom na finančnih razmerjih z drugimi;
- o dobičkonosnosti poslovanja oziroma o poslovnem in finančnem izidu celotnega poslovnega sistema.

Stroškovno računovodstvo

Stroškovno računovodstvo je analitične narave in je povezano s poslovanjem znotraj samega poslovnega sistema.

Stroškovno računovodstvo spremlja in proučuje:
- prvine poslovnega procesa od trenutka, ko so na voljo v podjetju,
- stroške dela, materiala, storitev in amortizacije,
- poslovne učinke in
- poslovni izid za posamezne dele poslovnega sistema.

Razliko med obema vrstama računovodstva lahko ponazorimo s primerom 6.

Primer 6

Za **finančno računovodstvo** so pomembne ekonomske kategorije, ki kažejo finančno stanje podjetja oziroma finančno razmerje do drugih. To so denar, terjatve in obveznosti ter poslovni izid podjetja. **Stroškovno računovodstvo** pa podrobneje spremlja in proučuje prvine in stroške poslovnega sistema (na primer osnovna sredstva, material, plače, storitve drugih, stroške po mestih nastanka, stroške po proizvodih in podobno) ter poslovni izid posameznih organizacijskih enot v poslovnem sistemu, če so organizirane kot poslovnoizidne enote.

Poslovodno računovodstvo

Poleg stroškovnega in finančnega računovodstva se omenja tudi **poslovodno računovodstvo**, ki pa ni tretji sklop računovodstva, temveč izhaja iz finančnega in stroškovnega računovodstva. Poslovodno računovodstvo je usmerjeno k pripravi informacij za poslovno odločanje.

Če je finančno računovodstvo namenjeno predvsem zunanjemu poročanju, je poslovodno računovodstvo namenjeno notranjim uporabnikom (zlasti poslovodstvu). Bistvene razlike med poslovodnim in finančnim računovodstvom so:

Nujnost. Finančno računovodstvo mora v skladu z državnimi, bančnimi, borznimi in podobnimi predpisi nujno zbirati in urejati zahtevane podatke. Nasprotno pa poslovodno računovodstvo ni predpisano. Poslovodje zahtevajo različne računovodske informacije glede na pričakovane koristi teh informacij in stroške njihovega oblikovanja.

Namen. Namen finančnega računovodstva je v izdelavi računovodskih poročil za zunanje uporabnike. Poslovodne računovodske informacije uporabljajo notranji uporabniki (poslovodje) za načrtovanje, usklajevanje in nadziranje.

Uporabniki. Uporabniki finančnih računovodskih informacij so največkrat "neznani". Poslovodje mnogih podjetij osebno ne poznajo veliko delničarjev, posojilodajalcev in drugih, ki uporabljajo informacije, ki so zapisane v računovodskih poročilih. Večina zunanjih uporabnikov ne zahteva informacij posamezno, njihove potrebe po informacijah je mogoče zgolj predvidevati. Nasprotno so uporabniki informacij, ki jih pripravlja poslovodno računovodstvo, znani, to so poslovodje in strokovnjaki, ki jim pomagajo te informacije analizirati. Število notranjih uporabnikov je praviloma manjše od števila zunanjih uporabnikov. Prav tako so tudi potrebe notranjih uporabnikov po informacijah natančneje definirane.

Računovodski standardi. Finančno računovodstvo mora pri izdelavi računovodskih poročil upoštevati veljavne Slovenske računovodske standarde (v nadaljevanju SRS), ki so usklajeni z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP). Zakonska podlaga za uporabo Slovenskih računovodskih standardov v slovenskih gospodarskih družbah je Zakon o gospodarskih družbah, za javni sektor pa velja poseben zakon in sicer Zakon o računovodstvu. Doslej je bilo sprejetih 39 slovenskih računovodskih standardov, ki so osnova za delovanje finančnega računovodstva slovenskih podjetij. Podjetja, katerih delnice kotirajo na organiziranem trgu kapitala (borzi), pa morajo pri pripravi svojih konsolidiranih računovodskih izkazov uporabljati Mednarodne standarde računovodskega poročanja. Za oblikovanje informacij, ki jih pripravlja poslovodno računovodstvo, pa je veliko pomembneje, da dajejo informacije, ki jih poslovodstvo resnično potrebuje, kot pa da so skladne z računovodskimi standardi (primer: informacija o polni lastni

ceni proizvoda je za direktorja prodaje zelo koristna, saj jo potrebuje za določanje prodajne cene, SRS pa te metode ne dopuščajo za zunanje računovodsko poročanje).

Enota. Finančne računovodske informacije so izražene v denarnih enotah, medtem ko so informacije za poslovodsko odločanje pogosto izražene tudi v drugačnih enotah (število zaposlenih, delovne ure, količine materiala itd.).

Natančnost informacij. Poslovodje potrebujejo informacije hitro in se morajo večkrat zadovoljiti s približno informacijo. Finančne računovodske informacije so natančnejše, njihova priprava pa zato zahteva več časa.

Pogostost poročanja. Natančna finančna računovodska poročila podjetja največkrat izdajajo letno, medtem ko se računovodska poročila, ki jih izdeluje poslovodno računovodstvo, izdajajo mesečno, poročila o posameznih dejavnostih pa lahko tudi tedensko ali celo dnevno.

Obseg poročila. Finančno računovodsko poročilo obsega dejavnost podjetja v celoti. Poslovodno računovodstvo pa je osredotočeno na manjše dele dejavnosti podjetja, na primer po posameznih proizvodih, po posameznih projektih, dejavnostih, oddelkih in drugih organizacijskih enotah.

Odgovornost. Vodstvo podjetja odgovarja po zakonu (pred javnostjo) za verodostojnost finančnih računovodskih poročil. Napačne računovodske informacije za poslovodsko odločanje pa nimajo podobnih posledic, pač pa so posledice vidne posredno, prek učinka odločitev, ki so bile sprejete na njihovi osnovi.

1.6 OMEJITVE RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ

Prva omejitev računovodskih informacij je v tem, da so te le del nujno potrebnih informacij za uspešno odločanje v zvezi s poslovnim

sistemom. Pogosto so informacije iz drugih virov še pomembnejše za odločanje kot računovodske informacije. Poglejmo si primera 7 in 8.

Primer 7

Bančne raziskave kažejo, da je osebni razgovor s prosilcem za posojilo (npr. z direktorjem podjetja) pomembnejši od njegovih računovodskih izkazov. Slabost računovodskih izkazov je v tem, da prikazujejo le vrednostno stran preteklega poslovanja, za posojilodajalca pa je še kako pomembno, da ugotovi, ali je prosilec sposoben uspešno voditi podjetje, kakšne so razmere v poslovnem okolju podjetja, kako močna je njegova konkurenca, kako hitro se razvija panoga in podobno.

Primer 8

Poslovodstvo se mora pri investicijah v novo opremo in nove proizvode praviloma zanašati na informacije o stroških novih proizvodov in njihovih cenah. Vendar je nemogoče priti do natančnih podatkov o stroških in prodajnih cenah proizvodov, ki še ne obstajajo. Odločanje se največkrat nanaša na prihodnost poslovanja, ta pa je v veliki meri odvisna od sprememb tehnologije, inovacij, sprememb potreb kupcev, inflacije in podobno. Odločanje mora zato temeljiti tudi na dejavnikih, ki jih računovodstvo neposredno ne spremlja.

Druga omejitev računovodskih informacij je v tem, da računovodstvo ni eksaktna (znanstveno natančna) veda, saj računovodske informacije večkrat temeljijo na ocenah, sodbah in podobno. Poglejmo si primera 9 in 10.

Primer 9

Pravo vrednost določenih sredstev, ki jih prikazujejo računovodska poročila (na primer zgradbe), je lahko določiti samo s subjektivno oceno. Drug problem je določanje dobe koristnosti in s tem amortiziranja opreme, zgradb in podobno. Najpogosteje je odločitev o dobi koristnosti teh sredstev stvar presoje.

Primer 10

Nekatere kategorije, ki so bistvene za določen poslovni sistem, je težko vrednostno kvantificirati. Vrednost nogometnega kluba temelji na zmožnosti kluba, da gledalce pritegne na stadion, kar pa zopet temelji na sposobnostih igralcev, moštva kot celote, trenerja in podobno. Pogojno bi lahko določili vrednost igralcev glede na ceno, ki jo je klub plačal v prestopnem roku, vendar je "prava cena" igralca odvisna od njegove trenutne pripravljenosti.

Tretja omejitev računovodskih informacij je v njihovi osnovni lastnosti, to je, da so izražene vrednostno oziroma z denarno enoto. Pri uporabi in oblikovanju računovodskih informacij je zato treba upoštevati tudi vpliv inflacije na vrednostno izražene podatke oziroma informacije.

Četrta omejitev računovodskih informacij pa je v tem, da so lahko temelj za odločitve, ki neugodno vplivajo na uspešnost poslovnega sistema kot celote. Poglejmo primer 11.

Primer 11

Če ima podjetje organizirane poslovnoizidne enote (to so oddelki, katerih poslovanje se meri z dobičkom oziroma s poslovnim izidom), lahko vodja takšne enote sprejema odločitve, ki bodo povečevale poslovni izid tega oddelka, zmanjševale pa uspešnost poslovanja podjetja kot celote. Pogosto je sodelovanje med oddelki znotraj podjetja slabo prav zato, ker je težko določiti tako imenovane prenosne (transferne) cene, ki naj bi ovrednotile posle med oddelki.

Ne glede na te omejitve pa računovodski sistem ostaja poglavitni del informacijskega sistema v podjetju, saj **edini zagotavlja vrednostno izražene informacije.** Ta lastnost računovodskih informacij omogoča zunanjim uporabnikom informacij spoznanje o dobičkonosnosti (uspešnosti) poslovanja podjetja, notranjim uporabnikom pa odlično informacijsko podlago za poslovodsko odločanje. Čim boljše je znanje uporabnikov računovodskih informacij o njihovem oblikovanju, njihovih

slabostih in omejitvah ter primernosti za odločanje, tem boljši bo njihov izkoristek v odločanju.

1.7 TEMELJNI RAČUNOVODSKI PREDPOSTAVKI IN KAKOVOSTNE ZNAČILNOSTI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Temeljni računovodski predpostavki, na katerih mora temeljiti računovodstvo vsakega podjetja, sta *upoštevanje nastanka poslovnega dogodka ter upoštevanje časovne neomejenosti delovanja*.

Upoštevanje nastanka poslovnega dogodka

Prva predpostavka pomeni, da je treba računovodske izkaze sestavljati na podlagi računovodenja, ki je zasnovano na temeljnih poslovnih dogodkih. V takšnem računovodstvu se poslovni dogodki zabeležijo, ko se pojavijo, in ne šele ob plačilu.

Upoštevanje časovne neomejenosti delovanja

Druga predpostavka pa pomeni, da je treba računovodske izkaze sestavljati, kot da bo podjetje nadaljevalo svoje poslovanje v dogledni prihodnosti in kot da nima niti namena niti potrebe, da bi ga povsem ustavilo ali pomembno skrčilo. V računovodstvu, ki izhaja iz te predpostavke, morajo biti gospodarske kategorije ovrednotene drugače, kot bi bile, če bi podjetje nameravalo opustiti poslovanje.

Računovodske informacije uporabljajo različni notranji in zunanji uporabniki. Če naj bi služile svojemu namenu, morajo biti pripravljene kakovostno. Kakovostne značilnosti računovodskih informacij, s tem pa tudi celotnih računovodskih izkazov, so: razumljivost, ustreznost, zanesljivost in primerljivost.

Razumljivost

Prva kakovostna značilnost računovodskih izkazov, to je razumljivost, pomeni, da uporabniki razumejo postavke v njih in da razumejo njihov pomen.

Ustreznost

Druga kakovostna značilnost, to je ustreznost, pomeni, da imajo postavke v računovodskih izkazih zaželene, potrebne in koristne lastnosti za uporabnika.

Zanesljivost

Tretja kakovostna značilnost, to je zanesljivost, pomeni, da postavke v računovodskih izkazih ne vsebujejo pomembnih napak. Zanesljivost obsega tudi zahtevo po previdnosti. Ta zahteva opozarja, da so številni poslovni dogodki neizogibno povezani z negotovostjo ter da jih je treba obravnavati previdno ob upoštevanju možnih posledic.

Primerljivost

Četrta kakovostna značilnost, to je primerljivost, pa pomeni, da mora biti zaradi enotne metode sestavljanja omogočena primerjava postavk v računovodskih izkazih istega podjetja za različna leta ali posameznih postavk v računovodskih izkazih različnih podjetij.

Podrobneje Slovenskih računovodskih standardov ne bomo obravnavali, upoštevali pa bomo njihov splošni okvir razmišljanja.

1.8 RAČUNOVODSTVO KOT POKLIC

Računovodske informacije lahko proučujemo z dveh vidikov: z vidika uporabnikov teh informacij in z vidika njihovih pripravljavcev. Do sedaj smo govorili predvsem o uporabnikih informacij in tudi v nadaljevanju bo uporabniški vidik pred samim strokovno-tehničnim vidikom. Vsekakor

pa je treba opisati tudi sam poklic računovodje, ki ga opravljajo mnogi ekonomisti oziroma so s tem poklicem neposredno povezani pri svojem delu.

Zaradi odličnega poznavanja poslovanja je šele sodobna tehnologija omogočila računovodjem, da svoj čas bolje izkoristijo. Šele avtomatizacija njihovega nekdaj prevladujočega rutinskega dela (predvsem beleženja poslovnih dogodkov) jim je dopustila, da so v podjetju zavzeli odgovornejše mesto. Sodobni računovodja s svojimi znanji išče nove izzive in postaja sooblikovalec poslovne strategije podjetja.

Računovodje v podjetju vse manj časa porabijo za pripravo standardiziranih računovodskih poročil in vse bolj sodelujejo pri tolmačenju informacij in sprejemanju strateških odločitev. Manj časa porabijo za individualno analitično delo, vse več časa pa posvečajo komuniciranju z zaposlenimi na najvišjih ravneh odločanja (člani uprave) ter v različnih poslovnih funkcijah (predvsem v financah, proizvodnji in trženju). Raziskave kažejo, da se je zaradi spremenjenega dela računovodij povečala vrednost računovodje in izboljšal njegov ugled v podjetju. Sami računovodje pa ugotavljajo, da postaja njihovo delo, predvsem zaradi vstopa na področje sooblikovanja poslovne strategije podjetja, zanimivejše, vizionarsko in proaktivno, posledica tega pa je tudi opazno podaljšan delovni čas.

Med izzive, povezane s sooblikovanjem poslovne strategije podjetja, sodi tudi oblikovanje dobrih medsebojnih odnosov in drugih lastnosti, ki jih zahteva delo z ljudmi. Ker računovodja vse pogosteje komunicira s poslovodstvom, dobavitelji, kupci, davčnimi organi in zunanjimi svetovalci, mora imeti tudi lastnosti, ki jih v svoji tradicionalni vlogi ni potreboval. Sposobnosti komuniciranja in dela z ljudmi so ključnega pomena tudi za prevzemanje vodilnih delovnih mest, ki so računovodjem zaradi dodeljevanja novih nalog in odgovornosti vse bližje.

Seznam novih zadolžitev sodobnega računovodje je dolg, prilagajanje novim izzivom pa dolgotrajno in naporno. Vendar pa s temi izzivi tudi v

računovodsko stroko prihajajo nove priložnosti, saj se povečujejo tudi možnosti za zaslužek.

Kodeks poklicne etike računovodje narekuje naslednja načela obnašanja računovodje:

Strokovnost in odgovornost. Računovodja mora skrbeti za svoj stalni strokovni razvoj ter dobro poznavanje gospodarske teorije in prakse. Delovati mora v skladu z zakoni in predpisi države in stroke ter ne sme sodelovati v nezakoniti dejavnosti.

Zaupnost. Računovodja je dolžan varovati zaupne informacije in se z njimi ne sme okoriščati.

Poštenost. Računovodja se mora izogibati vsaki dejavnosti, ki bi mu onemogočila pošteno opravljanje del in nalog. Dolžan je ugotavljati strokovne pomanjkljivosti ali druge ovire, ki onemogočajo odgovorno presojanje ali uspešno opravljanje posamezne dejavnosti, in o njih obveščati pristojne.

Resničnost. Računovodja je dolžan sporočati informacije pristojnim odločitvenim ravnem v organizaciji in v okolju pošteno in resnično. Razkriti mora vse pomembne informacije, ki bi utegnile škoditi uporabnikovemu razumevanju poročil.

Prizadevnost. Računovodja si mora prizadevati za stalno izboljševanje informacijskega sistema v podjetju. Skrbeti mora, da so oblike poročil prilagojene potrebam. Sodelovati mora z uporabniki informacij in jim prikazovati možnosti, ki jih dajejo računovodska poročila.

In katera dela lahko opravlja strokovnjak, ki dobro obvlada računovodsko področje? Postati računovodja v računovodskem oddelku gospodarske družbe seveda ni edina možnost, ki jo ima računovodski strokovnjak na voljo. Z računovodskim znanjem boste lahko opravljali poklic **revizorja, poslovnega, računovodskega in davčnega svetovalca** in druge strokovne poklice (predvsem v finančnih organizacijah in v računovodskih in finančnih oddelkih vseh drugih organizacij), katerih opravljanje temelji na poznavanju priprave in uporabe računovodskih informacij.

POVZETEK

V tem poglavju smo poslovni sistem razčlenili na tri podsisteme: izvajalni, odločevalni in informacijski podsistem. Računovodstvo je del informacijskega podsistema, ki vrednostno spremlja in proučuje poslovanje poslovnega sistema.

Računovodstvo je sestavljeno iz štirih računovodskih funkcij:

1. **knjigovodstva,**
2. **računovodskega predračunavanja,**
3. **računovodskega nadziranja in**
4. **računovodskega analiziranja.**

Računovodske informacije imajo svoje prednosti in slabosti, ki se jih morajo dobro zavedati tako njihovi zunanji kot notranji uporabniki.

Računovodstvo lahko razčlenimo na stroškovno in finančno računovodstvo. Stroškovno računovodstvo je povezano s poslovanjem znotraj samega poslovnega sistema, finančno računovodstvo pa spremlja in proučuje predvsem poslovanje poslovnega sistema z drugimi. Poleg finančnega in stroškovnega računovodstva poznamo še poslovodno računovodstvo, ki prevzema informacije od stroškovnega in finančnega računovodstva ter jih preoblikuje in nadgrajuje za potrebe notranjega odločanja v poslovnem sistemu.

Zaradi novih tehnoloških dosežkov in vse boljših računalniških programov, ki poenostavljajo knjigovodski proces, se lahko sodobni računovodja osredotoča na oblikovanje še kvalitetnejših informacij za odločanje in išče v podjetju vedno nove izzive.

S svojim znanjem lahko računovodski strokovnjak opravlja ne le poklic računovodje v podjetju, temveč je lahko tudi direktor podjetja, vodja finančne, prodajne ali nabavne službe, opravlja lahko poklic revizorja, poslovnega, računovodskega ali davčnega svetovalca in druge strokovne poklice.

VPRAŠANJA ZA PONAVLJANJE

1. Kako in kdaj se je pričelo razvijati računovodstvo?

2. Kaj je poslovni sistem in katere vrste poslovnih sistemov poznate?

3. Na katere tri podsisteme lahko razčlenimo poslovni sistem? Opišite vsakega izmed podsistemov.

4. Katere izvajalne poslovne funkcije poznate? Na kratko opišite njihovo vsebino.

5. Kaj je vsebina odločevalnega podsistema?

6. Opišite vsebino posameznih funkcij, ki jih vsebuje informacijski podsistem.

7. Del katerega podsistema je računovodstvo in iz katerih funkcij je sestavljeno?

8. Katere značilnosti mora imeti dobra informacija?

9. Poleg računovodskih informacij lahko poslovodstvo podjetja uporablja še druge informacije. Katere so te informacije? Odgovor pojasnite s primerom.

10. Naštejte zunanje uporabnike računovodskih informacij in opišite njihove potrebe po računovodskih informacijah.

11. Kdo so notranji uporabniki računovodskih informacij? Ali se mora računovodsko poročanje razlikovati glede na vrsto uporabnika? Odgovor razložite tudi s primerom.

12. Kakšna je razlika med finančnim in stroškovnim računovodstvom?

13. Kakšna je razlika med finančno in računovodsko funkcijo?

14. Kaj je poslovodno računovodstvo? Naštejte in opišite nekaj razlik med poslovodnim in finančnim računovodstvom.

15. Katere so omejitve računovodskih informacij?

16. Razložite temeljni računovodski predpostavki:
- upoštevanje nastanka poslovnega dogodka in
- upoštevanje časovne neomejenosti delovanja.

17. Katere so štiri kakovostne značilnosti računovodskih izkazov?

18. Opišite poklic sodobnega računovodje in nove izzive, ki so povezani s tem poklicem.

2. TEMELJNE EKONOMSKE KATEGORIJE V RAČUNOVODSTVU

Namen tega poglavja je, da bi razumeli in znali opredeliti ekonomske kategorije, ki jih spremlja in proučuje računovodstvo.

Ko boste preštudirali to poglavje, boste znali:

1. opredeliti sredstva in jih razlikovati od obveznosti do virov sredstev;
2. razčleniti sredstva na dolgoročna in kratkoročna ter opredeliti posebnosti pri njihovem računovodskem vrednotenju;
3. razčleniti obveznosti do virov sredstev in razlikovati kapital od sredstev in drugih obveznosti do virov sredstev;
4. opredeliti stroške in razumeti razliko med stroški, odhodki in izdatki;
5. opisati, kako različne metode vrednotenja učinkov vplivajo na poslovni izid;
6. razlikovati med prejemki in prihodki;
7. razčleniti prihodke in odhodke;
8. izračunati in opredeliti posamezne vrste poslovnega izida.

Računovodstvo spremlja in proučuje naslednje ekonomske kategorije:

1. sredstva,
2. obveznosti do virov sredstev,
3. stroške,
4. odhodke,
5. prihodke,
6. poslovni izid in njegove oblike.

2.1 SREDSTVA

V prvem poglavju smo se na kratko dotaknili prvin poslovnega procesa (delovna sredstva, predmeti dela, storitve drugih, delovna sila) kot tehnološki vložek v poslovni proces, iz katerega izhajajo poslovni učinki kot tehnološki izložek. V sodobnem tržnem gospodarstvu pa teh prvin ni mogoče pridobiti brez denarja, zato brez tega poslovni sistem ne more začeti ustvarjati poslovnih učinkov.

Primer 12

Študent Miha je želel uresničiti svojo dolgoletno podjetniško idejo, da bi ustanovil podjetje za proizvodnjo viskija. To namero je za nekaj časa opustil, saj je ugotovil, da uveljavljeni škotski proizvajalec te tradicionalne pijače, od katerega je želel kupiti licenco za proizvodnjo viskija, noče čakati pet let, da bo viski dozorel in ga bo Miha lahko prodal na trgu in zanj dobil denar. Podoben (negativen) odgovor je dobil tudi od proizvajalca opreme. Le prijatelj Franci bi bil pripravljen delati brez denarnega plačila, vendar pod pogojem, da bi smel viski dnevno preizkušati in ocenjevati njegovo kakovost.

Poslovni sistem mora vedno razpolagati z denarjem, da bi z njim poravnal različne obveznosti. Čim hitreje je vrednost delovnih sredstev, predmetov dela in storitev prenesena na poslovne učinke in čim hitreje so poslovni učinki prodani ter pri tem nastale terjatve do kupcev poravnane, tem hitreje pride poslovni sistem do svojih prvotnih

denarnih sredstev, a tudi do dodatnih, ki izvirajo iz pozitivnega poslovnega izida. Vsa sredstva, ki jih ima kak poslovni sistem, so se v začetku praviloma pojavljala v denarni obliki in se bodo vanjo končno spet vrnila.

Sredstva imajo v proučevanem trenutku pojavne oblike stvari, pravic in denarja, a jih že v naslednjem trenutku lahko deloma spremenijo skladno s potekom celotnega poslovnega procesa.

Primer 13

V železarni "Ferum", kjer med drugim izdelujejo tudi žeblje, se predmeti dela (železo) in proizvodi (žeblji)
- najprej pojavljajo kot zaloge materiala,
- ko so žeblji narejeni, se pojavljajo kot zaloge dokončanih proizvodov,
- ko so prodani, se pojavljajo kot pravica oziroma terjatev do kupcev
- in šele kasneje s plačilom kupcev pride podjetje do denarja.

S sredstvi si torej ne smemo predstavljati samo denarja niti samo delovnih sredstev, temveč se je treba vprašati**, kakšno je celotno premoženje poslovnega sistema v danem trenutku.**

Odgovorite, katera od spodnjih trditev je pravilna.

1. *Podjetje "Bor" ima v letu 2007 terjatve do kupcev v znesku 3.200.000 d. e.*
2. *Podjetje "Bor" ima na dan 2. 9. 2007 terjatve do kupcev v znesku 3.200.000 d. e.*

Sredstva lahko opredelimo kot ekonomske dejavnike, ki jih upravlja (uravnava) oziroma z njimi razpolaga podjetje in katerih vrednost je lahko objektivno določiti v trenutku pridobitve. V opredelitvi sredstev so trije ključni elementi za njihovo opredelitev:

1. Sredstva morajo biti ekonomski dejavniki, kar pomeni, da morajo zagotavljati trenutne oziroma prihodnje koristi podjetju. To pa je možno le,

a) če so v denarni obliki oziroma se jih da zamenjati v denar,
b) če jih je (jih bo) možno prodati,
c) če se predvideva, da se bodo uporabljala v prihodnjem poslovanju podjetja.

Primer 14

Denarna sredstva železarne "Ferum" na transakcijskem računu pri banki so sredstva, saj so denar, ki ga lahko podjetje uporabi za nabavo drugih sredstev. Terjatve do kupcev so sredstva, saj se bodo s plačilom kupcev spremenile v denar. Žeblji so sredstva, saj jih bo podjetje prodalo. Železo, zgradbe in stroji so sredstva, saj jih bo podjetje uporabljalo za proizvodnjo novih izdelkov tudi v prihodnje. Niso pa sredstva žeblji, ki so zaradi nepazljivosti delavcev zarjaveli in se jih ne da prodati niti po znižani ceni.

2. Upravljanje ekonomskih dejavnikov oziroma sredstev pomeni, da z njimi podjetje svobodno razpolaga. Upravljanje z dejavniki je pogosto povezano z lastništvom sredstev, vendar pojma nista identična. To še posebej velja za **finančni najem**, ki je najem, pri katerem gre za prenos vseh pomembnih oblik tveganja in koristi, povezanih z lastništvom najetega opredmetenega osnovnega sredstva. Lastninska pravica lahko preide na drugo stran ali pa tudi ne.

Primer 15

Podjetje "Ferum" je za pet let najelo stroj za rezanje pločevine (gre za tako imenovani finančni najem). Čeprav podjetje ni pravni lastnik stroja, bo z njim dalj časa razpolagalo, ga vzdrževalo in popravljalo, kar je razlog, da ga uvrščamo med sredstva podjetja. Če bi podjetje najelo stroj za krajši čas, npr. za 4 mesece (tako imenovani poslovni najem), tega stroja ne bi priznali za del premoženja oziroma del sredstev podjetja, saj sta razpolaganje z njim in odgovornost za podjetje omejena.

3. Sredstvom je relativno lahko določiti ceno oziroma vrednost v trenutku, ko smo jih pridobili.

Primer 16

Material je sredstvo, saj je njegova vrednost v trenutku nabave tolikšna, kot je podjetje plačalo oziroma je obljubilo, da bo zanj plačalo. Dokončani izdelki so sredstvo, saj je njihova vrednost v trenutku izdelave takšna, kakršni so bili stroški njihove proizvodnje.

VRSTE SREDSTEV

Sredstva, ki jih ima poslovni sistem, stalno spreminjajo svoje pojavne oblike, se preoblikujejo. Res pa je, da se jih del preoblikuje hitreje, del pa počasneje. Res je tudi, da se nekatera sredstva lahko zadržujejo v neki pojavni obliki dalj časa ali celo stalno (na primer zemljišča). Vendar je njihovo bistvo praviloma le v preoblikovanju, skladno z opravljanjem postavljenih nalog v poslovnem sistemu.

Glede na hitrost preoblikovanja sredstev jih delimo na **dolgoročna in kratkoročna sredstva**. Delitev sredstev na dolgoročna in kratkoročna je predpisana tudi s Slovenskimi računovodskimi standardi, zato bomo sredstva podjetja razčlenjevali po tej delitvi.

dolgoročna sredstva
+ kratkoročna sredstva
= skupaj sredstva

Z **dolgoročnimi sredstvi** razumemo stvari in pravice, ki zaradi sodelovanja v poslovnem procesu postopno prenašajo svojo vrednost na poslovne učinke in se v svojo prvotno pojavno obliko praviloma vračajo v obdobju, daljšem od enega leta.

Primer 17

Zgradbe in oprema so tipični predstavniki dolgoročnih sredstev, saj prek amortiziranja postopoma prenašajo svojo vrednost na proizvode. Amortiziranje pa praviloma poteka več kot eno leto. Lahko pa se dolgoročna sredstva (poleg amortiziranja) preoblikujejo v denarno obliko tudi tako, da se prodajo.

S **kratkoročnimi sredstvi** razumemo stvari, pravice in denar, ki se zaradi sodelovanja v poslovnem procesu porabijo, prehajajo iz ene pojavne oblike v drugo in se v prvotno pojavno obliko praviloma vračajo v obdobju, krajšem od enega leta.

Primer 18

Če si s kratkoročnimi sredstvi predstavljamo zaloge materiala, nedokončane proizvodnje, proizvodov ali trgovskega blaga, vemo, da se ne preoblikujejo postopoma, temveč nemudoma in v celoti, brž ko vstopijo v posamezen proces. Ko je material prenesen iz skladišča v proizvodni proces, v celoti izgubi svojo pojavno obliko kot material in se spremeni v nastajajoči proizvod. Ko je proizvodnja dokončana, se pojavijo kratkoročna sredstva v obliki proizvodov. Ko so ti prodani, imamo opraviti s terjatvami. Ko so terjatve plačane, imamo denarna sredstva.

Do sedaj smo govorili o sredstvih, ki se neposredno uporabljajo v okviru poslovnega sistema ali so kakor koli povezana s takšno uporabo. Ne smemo pa pozabiti na tista sredstva, ki so vložena drugam in jih

označujemo kot finančne naložbe. Finančne naložbe niso povezane z nastajanjem poslovnih, temveč le finančnih prihodkov. Tiste finančne naložbe, ki jih je podjetje kupilo z namenom, da se odtujijo (prodajo) v obdobju, daljšem od enega leta, uvrščamo med dolgoročna sredstva. Tiste finančne naložbe, ki jih je podjetje kupilo z namenom, da bi se prodale v bližnji prihodnosti (v obdobju, krajšem od enega leta), pa uvrščamo med kratkoročna sredstva.

Primer 19

Podjetje "Bor" ima na današnji dan 200.000 d. e. prostih denarnih sredstev. Vodja financ se je odločil, da bo del denarnih sredstev (50.000 d. e.) kratkoročno posodil podjetju "Jelka" po 15-odstotni letni obrestni meri, s preostalimi denarnimi sredstvi pa bo na borzi kupil vrednostne papirje. Vodja financ se namreč zaveda, da denar na transakcijskem računu podjetja ne prinaša obresti (ali bolje, obresti so izredno nizke), zato bodo obresti in dividende, ki bodo izvirale iz izbranih finančnih naložb, povečale finančne prihodke.

Nekoliko drugačna delitev deli sredstva podjetja na osnovna in obratna sredstva ter finančne naložbe. Razlika med obema delitvama je ta, da so v tej delitvi sredstva razvrščena na tista, ki ustvarjajo poslovne prihodke (osnovna in obratna sredstva), ločeno pa so izkazana sredstva, ki ustvarjajo finančne prihodke (finančne naložbe):

osnovna sredstva
+ obratna sredstva
+ finančne naložbe
= skupaj sredstva

Slika 5 prikazuje povezavo med členitvijo na dolgoročna in kratkoročna sredstva ter členitvijo na osnovna in obratna sredstva ter finančne naložbe.

Slika 5: Povezava med členitvijo na dolgoročna in kratkoročna sredstva in členitvijo na osnovna sredstva, obratna sredstva in finančne naložbe.

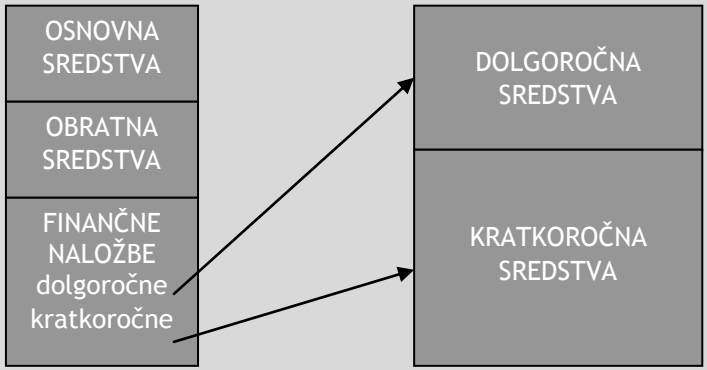

Poleg **dolgoročnih** in **kratkoročnih** sredstev pa med sredstva podjetja uvrščamo še t. i. **kratkoročne aktivne časovne razmejitve**, s katerimi se bomo podrobneje seznanili nekoliko kasneje, na mestu, kjer bomo podrobneje obravnavali posamezne oblike sredstev. Enačba, ki smo jo zapisali v začetku tega poglavja, se razširi še za to kategorijo. Natančna enačba, skladna z opredelitvijo v Slovenskih računovodskih standardih, je torej naslednja:

dolgoročna sredstva
+ kratkoročna sredstva
+ kratkoročne aktivne časovne razmejitve
= skupaj sredstva

Slika 6 prikazuje takšno razčlenitev sredstev, kot jo določajo Slovenski računovodski standardi. K sliki 6 se "vračajte", ko boste študirali posamezne vrste sredstev, da boste bolje razumeli njihovo mesto med sredstvi. V nadaljevanju bomo, kot rečeno, sredstva ločevali na dolgoročna sredstva, kratkoročna sredstva in kratkoročne aktivne časovne razmejitve.

Slika 6: Razčlenitev sredstev na dolgoročna in kratkoročna sredstva ter kratkoročne aktivne časovne razmejitve

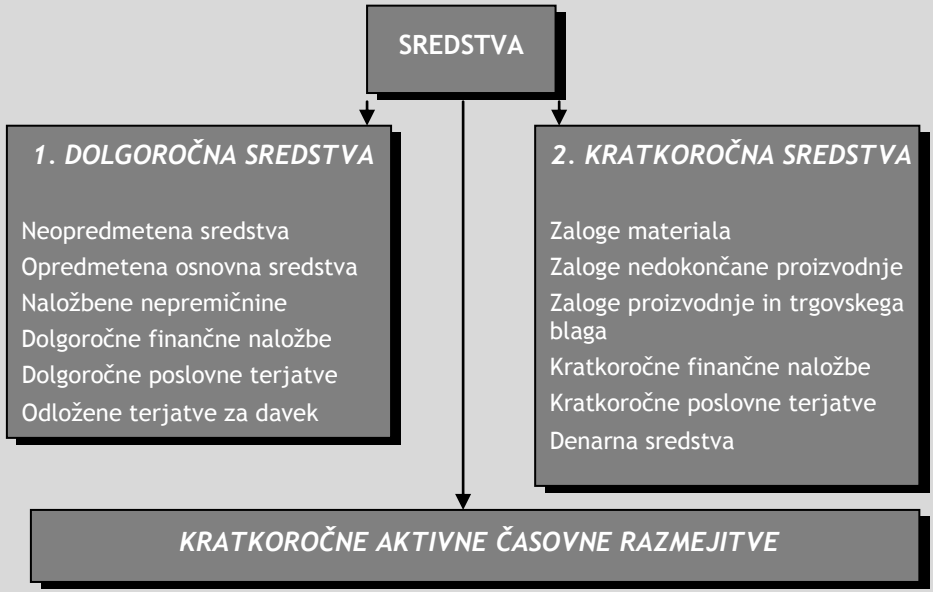

2.1.1 Dolgoročna sredstva

Glede na obliko lahko dolgoročna sredstva razvrstimo takole:

1. opredmetena osnovna sredstva,
2. neopredmetena sredstva,
3. dolgoročne finančne naložbe in
4. dolgoročne poslovne terjatve.

Nekaterih vrst sredstev, ki jih poznajo Slovenski računovodski standardi (pri dolgoročnih sredstvih so to naložbene nepremičnine in odložene terjatve za davek), ne bomo podrobneje obravnavali, ker presegajo okvir predmeta Računovodstvo.

OPREDMETENA OSNOVNA SREDSTVA

Opredmetena osnovna sredstva so stvari,
– ki jih podjetje poseduje, da lahko z njimi opravlja svojo dejavnost ali pa vzdržuje in popravlja druge takšne stvari;
– ki jih podjetje pridobi ali izdela z namenom, da jih bo samo uporabljalo;
– ki niso namenjene prodaji v okviru rednega delovanja;
– ki jih ima podjetje v lasti ali v finančnem najemu.

Opredmetena osnovna sredstva obsegajo:
– zemljišča,
– zgradbe,
– opremo in
– biološka sredstva (dolgoletne nasade in osnovno čredo).

Vloga **zemljišča** je v tem, da daje prostor, na katerem posluje poslovni sistem. To pomeni, da ga poslovni sistem uporablja za opravljanje svoje dejavnosti neposredno (na primer kmetijstvo, rudarstvo) oziroma posredno, in sicer tako, da na njem stojijo zgradbe poslovnega sistema.

Z **zgradbami** mislimo na objekte visoke gradnje (na primer skladišče, tovarna, upravna zgradba), nizke gradnje (na primer ceste, telefonski vodi), vodne gradnje (na primer jezovi, vodni kanali) in rudarska dela gradbenega značaja (na primer vhod do vrtine).

Z **opremo** razumemo stroje, naprave in napeljave, sredstva prevoza in zvez, laboratorijsko opremo, inštrumente in orodja, inventar in drugo opremo.

Te tri kategorije opredmetenih osnovnih sredstev so običajen sestavni del sredstev proizvajalnega podjetja. Za kmetijstvo pa sta pomembni še dve vrsti opredmetenih osnovnih sredstev, in sicer dolgoletni nasadi in osnovna čreda (tako imenovana biološka sredstva).

Opredmetena osnovna sredstva so lahko:
a) v uporabi,
b) v pripravi.

Opredmetena osnovna sredstva v uporabi so sredstva, ki so sposobna za uporabo ne glede na to, ali so dejansko uporabljena v poslovnem sistemu.

Opredmetena osnovna sredstva v pripravi so sredstva, ki so v stopnji usposabljanja za uporabo in za katera je mogoče utemeljeno pričakovati, da bodo usposobljena za uporabo.

Opredmetena osnovna sredstva v uporabi so vključena med sredstva podjetja po neodpisani vrednosti. To vrednost pa spoznamo posredno, in sicer takole:

nabavna vrednost opredmetenega osnovnega sredstva
- popravek vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva
= neodpisana vrednost opredmetenega osnovnega sredstva

Nabavna vrednost osnovnega sredstva sestoji iz nakupne (fakturne) cene brez davka na dodano vrednost, povečane za morebitno carino ob uvozu, stroške prevoza, sestavljanja (montaže) in druge stroške, povezane z njegovo pridobitvijo in usposobitvijo za uporabo.

Opredmetena osnovna sredstva v pripravi so vključena med sredstva podjetja po vrednosti, ki vključuje nakupno (fakturno) ceno brez davka na dodano vrednost, povečano za morebitno carino ob uvozu in vse stroške, ki jih je do proučevanega trenutka podjetje imelo z njimi.

Primer 20

Podjetje "A" je nabavilo nov stroj, katerega nakupna (fakturna) cena brez DDV je bila 100.000 d. e., stroški montaže so znašali 10.000 d. e. in stroški prevoza so bili 5.000 d. e. Nabavna vrednost stroja je bila 115.000 d. e. in se torej razlikuje od nakupne (fakturne) cene brez DDV (100.000 d. e.).

POZOR!

Nakupna cena 100.000 d. e. še ne predstavlja celotnega zneska, ki ga mora podjetje "A" plačati za stroj. **Dobavitelj stroja** namreč zaračuna še 20-odstotni davek na dodano vrednost (DDV). Račun izgleda takole:

nakupna cena brez DDV	100.000
+ DDV (20 %)	20.000
nakupna cena z vključenim DDV	120.000 d. e.

120.000 d. e. je znesek, ki ga bo moralo podjetje "A" plačati dobavitelju stroja.

Podobna računa sta izstavila tudi **monter**:

montažna storitev brez DDV	10.000
+ DDV (20 %)	2.000
montažna storitev z vključenim DDV	12.000 d. e.

in **prevoznik**:

prevozna storitev brez DDV	5.000
+ DDV (20 %)	1.000
prevozna storitev z vključenim DDV	6.000 d. e.

Nabavno vrednost stroja sestavljajo nakupna (fakturna) cena, vrednost montažne storitve in prevoza (VSE BREZ DDV), torej 100.000 + 10.000 + 5.000 = 115.000 d. e.

Nabavna vrednost osnovnega sredstva je odvisna od kraja in časa nakupa. Zaradi tega imajo lahko istovrstna osnovna sredstva različne nabavne vrednosti oziroma je dejanska nabavna vrednost lahko različna od tiste, ki bi jo imelo novo istovrstno osnovno sredstvo.

Primer 21

V podjetju "B" so kupili nov računalnik, katerega nabavna vrednost je bila 2.500 d. e., čez 6 mesecev pa je bila nabavna vrednost enakega računalnika le še 2.200 d. e.

Nabavna vrednost je tudi osnova za izračun amortizacije osnovnega sredstva. Osnova za izračun amortizacije se imenuje **amortizirljivi znesek** oziroma **amortizacijska osnova**. Amortizirljivi znesek dobimo tako, da od nabavne vrednosti odštejemo ocenjeno **preostalo vrednost** osnovnega sredstva na koncu dobe koristnosti. Preostala vrednost je vrednost, kakršno predvidevamo, da jo bo imelo sredstvo, potem ko ga bomo prenehali uporabljati.

Primer 22

Če je nabavna vrednost stroja 10.000 d. e., podjetje pa pričakuje, da bo stroj uporabljalo 5 let in da bo njegova preostala vrednost na koncu dobe koristnosti še 100 d. e., je amortizirljivi znesek 9.900 d. e. V amortizacijski dobi mora torej podjetje zamortizirati le razliko med nabavno vrednostjo in predvideno preostalo vrednostjo, torej v našem primeru 9.900 d. e.

Če predpostavimo, da je bil stroj, ki ga je podjetje kupilo februarja 2007, usposobljen za proizvodnjo 5. maja 2007, lahko ugotovimo, kakšni bodo mesečni stroški amortizacije tega stroja in kakšen bo znesek amortizacije stroja v posameznem koledarskem letu:

Stroški amortizacije/mesec = 9.900 d. e./60 mesecev = 165 d. e.
Stroški amortizacije v letu 2007 = 165 d. e. x 7 mesecev = 1.155 d. e.
(Pri tem izračunu smo upoštevali določilo, da se opredmeteno osnovno sredstvo začne amortizirati prvi dan naslednjega meseca, potem ko je razpoložljivo za uporabo; to je predpisano s Slovenskimi računovodskimi standardi).

Stroški amortizacije v letih 2008, 2009, 2010 in 2011 = 165 d. e./mesec x 12 mesecev = 1.980 d. e.

Stroški amortizacije v letu 2012 = 165 d. e./mesec x 5 mesecev = 825 d. e.

Tako je med stroške amortizacije prešel celoten amortizirljivi znesek, torej 9.900 d. e.

Amortizacijski načrt stroja bi torej izgledal takole:

(v d. e.)

Leto	*Število mesecev*	*Stroški amortizacije*	*Popravek vrednosti 31.12.*	*Neodpisana vrednost 31.12.*
2007	7	1.155	1.155	8.845
2008	12	1.980	3.135	6.865
2009	12	1.980	5.115	4.885
2010	12	1.980	7.095	2.905
2011	12	1.980	9.075	925
2012	5	825	9.900	100
skupaj		*9.900*		

Popravek vrednosti osnovnega sredstva je tisti del nabavne vrednosti, ki je prek amortiziranja že zapustil prvotno obliko osnovnega sredstva. Povečuje se iz leta v leto, in sicer zaradi amortiziranja. Popravek vrednosti torej pove, kolikšna vrednost osnovnega sredstva je bila že amortizirana od trenutka usposobitve osnovnega sredstva do danes oziroma je računsko enak seštevku (kumulativni odpis) stroškov amortizacije nekega osnovnega sredstva v dosedanjem obdobju uporabe osnovnega sredstva (glej izračun popravka vrednosti v primeru 22).

Kakšna bo neodpisana vrednost stroja po petih letih, če ga bomo uporabljali 5 let, njegova nabavna vrednost je 8.000 d. e., predvidena preostala vrednost na koncu petega leta pa je 800 d. e.?

Popravek vrednosti najdemo pri vseh osnovnih sredstvih, razen pri tistih, ki sploh ne izgubljajo svoje vrednosti, ki je še niso začela izgubljati, ker so bila pravkar kupljena oziroma so še v gradnji ali v izdelavi. V prvo skupino spadajo zemljišča, kulturni spomeniki, predmeti muzejske vrednosti, predmeti arhivskega gradiva, dela upodabljajoče umetnosti in drugi predmeti, ki so pod družbenim varstvom kot naravne ali druge znamenitosti.

NEOPREDMETENA SREDSTVA

Neopredmetena sredstva so naložbe v pridobitev materialnih pravic ali dolgoročno vračunljivi stroški in izdatki, ki se pojavljajo v zvezi s poslovanjem podjetja. Obsegajo:

a) dolgoročno odložene stroške razvijanja,
b) naložbe v pridobljene pravice do industrijske lastnine (koncesije, patenti, licence, blagovne znamke in podobne pravice),
c) dolgoročne aktivne časovne razmejitve (npr. odloženi organizacijski stroški),
d) naložbe v dobro ime prevzetega podjetja (goodwill).

Stroški razvijanja so stroški prenašanja ugotovitev raziskovanja ali znanja v načrt ali projekt proizvajanja novih ali bistveno izboljšanih proizvodov ali storitev, preden se začne njihovo proizvajanje ali opravljanje za prodajo.

Dolgoročne aktivne časovne razmejitve so npr. odloženi organizacijski stroški. To so stroški podjetja v ustanavljanju ali novega dela, ki ga gradi že obstoječe podjetje, preden se začne poslovanje, ki privede do prihodkov. To so stroški v zvezi s študijami in raziskavami, odkupom in odškodninami, investicijsko-tehnično dokumentacijo, šolanjem kadrov in podobno. Ko se ti stroški pojavljajo, še ni poslovnih učinkov, ki naj bi jih bremenili, prav tako pa ne morejo povečati vrednosti tedaj kupljenih ali grajenih stvari med osnovnimi sredstvi. Šele s pričetkom rednega poslovnega procesa se začnejo tovrstni stroški amortizirati in bremeniti poslovne učinke.

Primer 23

Podjetnik Tone je želel uresničiti svojo dolgoletno idejo, da bi ustanovil podjetje za proizvodnjo športnih koles. V ta namen je dal izdelati tržno raziskavo, ki ga je stala 2.000 d. e., plačati bo moral še izdelavo tehnične dokumentacije za kolesa v znesku 3.000 d. e., šel pa je tudi na tečaj podjetništva, katerega cena je bila 1.500 d. e. Ko je podjetnik Tone 3. maja začel s poslovanjem, so bili njegovi organizacijski stroški 6.500 d. e. Odločil se je, da jih bo amortiziral oziroma razmejeval med stroške (odpisoval) v treh letih.

Koncesija je odobritev ali pooblastilo, ki ga da država podjetju za izrabo kakšnega naravnega bogastva ali opravljanje javne službe. Računovodsko se obravnava nabavna vrednost koncesije.

Patent je pravica, ki pripada podjetju na podlagi kakšnega izuma; podjetje praviloma sâmo v proizvodnji izrablja zavarovani izum in hkrati prepove izkoriščanje izuma drugim, daje v promet proizvode, ki so proizvedeni po zavarovanem izumu, in prejema nadomestila, če kdo drug po pogodbi izrablja njegov s patentom zavarovan izum. Računovodsko se obravnavajo nabavna vrednost patenta in stroški v zvezi z njegovim nastajanjem.

Licenca je pravica do uporabe patenta. Računovodsko se obravnava nabavna vrednost licence, če je plačana vnaprej za daljše obdobje.

Blagovna znamka je pravica, s katero se zavaruje blagovni znak, ki ga v gospodarskem prometu uporabljamo za razlikovanje med istovrstnim ali podobnim blagom. Računovodsko se obravnavajo nabavna vrednost blagovne znamke oziroma stroški in izdatki v zvezi z njeno pridobitvijo.

Pomembno je, da tako kot pri opredmetenih osnovnih sredstvih tudi pri neopredmetenih sredstvih v nabavno vrednost ni vključen DDV, ki ga podjetje plača ob nakupu sredstva.

Dobro ime je v računovodstvu presežek nabavne vrednosti kupljenega podjetja nad določljivo pošteno vrednostjo pridobljenih sredstev, zmanjšano za dolgove pridobljenega podjetja. Z drugimi besedami to pomeni presežek cene, po kateri podjetje kupec kupi podjetje, nad njegovo knjigovodsko vrednostjo.

Primer 24

Podjetje "A" je kupilo podjetje "B" za 5.000 d. e. Poštena vrednost sredstev podjetja "B" je bila 10.000 d. e. in vrednost dolgov podjetja "B" je bila 6.000 d. e. Podjetje "A" ima v prvem trenutku iz naslova tega posla 5.000 d. e. novih sredstev (10.000 d. e. - 5.000 d. e.) in 6.000 d. e. novih dolgov (obveznosti do virov sredstev). Ker morata biti vrednost sredstev in vrednost obveznosti do virov sredstev v vsakem trenutku izravnani (to bomo še posebej poudarili pri obravnavanju dvostavnega knjigovodstva), je razlika (1.000 d. e.) dobro ime.

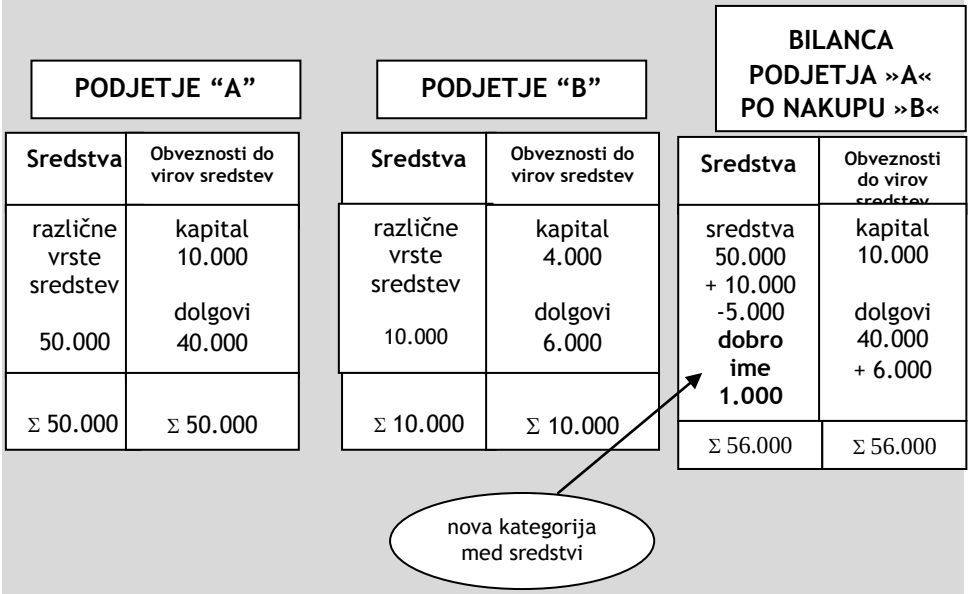

V novi bilanci stanja podjetja »A« se med sredstvi pojavijo sredstva obeh podjetij, zmanjšana za 5.000 d. e. denarnih sredstev, ki jih je podjetje "A" plačalo bivšim lastnikom (delničarjem) podjetja "B". V

novi bilanci se pojavijo tudi dolgovi obeh podjetij (skupaj s sredstvi seveda novi lastnik prevzame tudi vse dolgove podjetja).

Seveda se postavlja vprašanje, zakaj je bilo podjetje "A" pripravljeno dati 5.000 d. e. za podjetje »B«, ki je knjigovodsko vredno le 4.000 d. e. (10.000 d. e. - 6.000 d. e.). Za pravilen odgovor se je treba spomniti uvodnega razmišljanja o slabostih računovodskih informacij. V podjetju "A" so tako lahko ocenili, da se podjetje "B" nahaja v gospodarski panogi, ki se razvija in ima lepo prihodnost, da ima podjetje "B" že utečene posle, da ima sposobno poslovodstvo, tehnološki kader in podobno. Vse te in podobne ugotovitve vplivajo na to, da so podjetja pripravljena kupiti druga podjetja po višji ceni, kot je knjigovodska vrednost njihovega kapitala.

Razmislite o podjetjih, ki jih poznate: Kaj bi bilo lahko njihovo "dobro ime" oziroma zakaj bi bili pripravljeni dati zanje več denarja, kot je knjigovodska vrednost njihovega kapitala?

DOLGOROČNE FINANČNE NALOŽBE

Finančne naložbe so finančna sredstva, ki se v bilanci stanja izkazujejo kot dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe.

Dolgoročne finančne naložbe so tiste, ki jih namerava imeti podjetje naložbenik v posesti v obdobju, daljšem od enega leta, in jih nima v posesti za tekoče (kratkoročno) trgovanje. Namenjena so pridobivanju finančnih prihodkov in drugih koristi oziroma ohranjanju in povečevanju vrednosti vloženih sredstev.

Dolgoročne finančne naložbe zajemajo:

a) dolgoročne finančne naložbe, razen posojil (predvsem naložbe v kapital drugih podjetij), in
b) dana dolgoročna posojila.

Naložbe v kapital drugih podjetij zagotavljajo udeležbo v poslovnem izidu tistega, kjer naložbe nastopajo kot kapital. Gre npr. za nakup delnic (če podjetje vlaga v kapital delniške družbe) na organiziranem trgu (borzi) ali za nakup deležev (če podjetje vlaga v kapital družbe z omejeno odgovornostjo). Podjetje takšne naložbe oblikuje z namenom, da bi pridobilo finančne prihodke v obliki dividend in pričakovanega povečevanja vrednosti naložbe (povečanje vrednosti delnic).

Dolgoročno dana posojila temeljijo na posojilnih pogodbah ali kupljenih obveznicah drugih podjetij. Vračajo se z obroki (anuitetami), katerih znesek obsega del glavnice danega posojila in zaračunane obresti, zato je treba natančno določiti obe sestavini v vsakem obroku.

Primer 25

Podjetje "A" je aprila 2007 posodilo podjetju "B" 40.000 d. e. po 5-odstotni letni obrestni meri. Podjetje "B" mora prvi obrok posojila odplačati aprila 2008, in sicer 8.000 d. e. Ker letne obresti predstavljajo 5 % obstoječe glavnice posojila, lahko vidimo, da plačani obrok (anuiteto) 8.000 d. e. sestavlja:

2.000 d. e. obresti in
6.000 d. e. glavnice.

Tiste dolgoročne finančne naložbe v posojila, dana drugim podjetjem, ki zapadejo v plačilo v enem letu po dnevu bilance stanja, se v bilanci stanja prenesejo med kratkoročne finančne naložbe.

Ugotovite, pri katerem od obeh dogodkov gre za dolgoročno finančno naložbo:

a) Podjetje "A" kupi delnico podjetja "B" z namenom, da jo bo naslednji mesec prodalo na trgu vrednostnih papirjev.

b) Podjetje "A" kupi obveznico podjetja "C" z namenom, da bo v naslednjih petih letih od podjetja "C" dobivalo obresti. Razložite svojo odločitev.

DOLGOROČNE POSLOVNE TERJATVE

Terjatev je na premoženjsko-pravnih in drugih razmerjih zasnovana pravica, da se od določene osebe zahteva plačilo dolga, dobavo stvari ali opravilo storitve. Med dolgoročnimi sredstvi izkazujemo le dolgoročne poslovne terjatve.

Dolgoročna terjatev je terjatev, ki zapade v plačilo v roku, daljšem od enega leta.

2.1.2 Kratkoročna sredstva

Glede na obliko lahko kratkoročna sredstva razvrstimo takole:

1. zaloge,
2. kratkoročne poslovne terjatve,
3. kratkoročne finančne naložbe,
4. denarna sredstva.

ZALOGE

Zaloge so opredmetena sredstva, ki bodo porabljena pri ustvarjanju proizvodov ali pri opravljanju storitev ali pa bodo prodana v okviru rednega poslovanja.

Zaloge obsegajo:
a) material,
b) drobni inventar,
c) nedokončano proizvodnjo,
d) dokončane proizvode,
e) trgovsko blago.

Material se nanaša na osnovni in pomožni material, polproizvode, dele, nadomestne dele, gorivo in mazivo. Odpadki iz odpisanih stvari ali lastne proizvodnje se štejejo za material, če so namenjeni prodaji.

Drobni inventar so orodja, naprave in druga oprema, ki ne sodijo med opredmetena osnovna sredstva, ločljiva embalaža in podobne stvari z dobo koristnosti do enega leta.

Nedokončana proizvodnja vključuje nedokončano proizvodnjo na proizvajalnih mestih, lastne polproizvode in dele, ki so namenjeni nadaljnji proizvodnji.

Proizvodi so dokončani proizvodi v obliki stvari, ki so namenjene neposredni prodaji, a so še vedno last podjetja.

Trgovsko blago so kupljeni proizvodi, namenjeni prodaji.

Zaloge materiala, drobnega inventarja in trgovskega blaga se ovrednotijo ob začetku po nabavni vrednosti, ki sestoji iz nakupne cene brez DDV (kot pri opredmetenih osnovnih sredstvih in neopredmetenih sredstvih) in neposrednih nabavnih stroškov. Neposredni nabavni stroški so prevozni stroški, stroški nakladanja, prekladanja in razkladanja, stroški prevoznega zavarovanja, stroški dodatne embalaže in podobni stroški.

Primer 26

Proizvodno podjetje "Ž" je nabavilo 10.000 kg železa po nakupni ceni 2 d. e. za kg (+ DDV). Prevoznik je za prevoz materiala v skladišče zaračunal 2.000 d. e. (+ DDV). Nabavna vrednost oziroma vrednost zaloge materiala se je povečala za 22.000 d. e. (10.000 kg × 2 d. e./kg + 2.000 d. e.).

Nedokončana proizvodnja in zaloge proizvodov se ovrednotijo po stroških nastajanja. O metodah vrednotenja proizvodov (učinkov) bo več govora, ko bomo obravnavali stroške.

Nakupne cene istovrstnih zalog materiala, drobnega inventarja in trgovskega blaga se lahko spreminjajo, saj podjetje lahko izbira med različnimi dobavitelji, lahko dobavlja različno količino (in s tem izkorišča količinske popuste) oziroma prihaja do sprememb zaradi inflacije ali drugih pojavov na trgu. Prav tako se lahko razlikujejo tudi vrednosti zalog dokončanih in nedokončanih proizvodov, saj ima podjetje med obdobji različne produktivnosti in stroške, ki so povezani s proizvodnjo. Zaradi tega se seveda zastavlja vprašanje, **po kakšni ceni ovrednotiti zaloge oziroma katero ceno uporabljati pri oddaji enot iz zaloge**. Izbrana cena bo na eni strani vplivala na ***vrednost zalog***, na drugi strani pa na vrednost oddaje enot iz zaloge (torej na ***stroške materiala***).

Če se v obdobju cene na novo nabavljenih enot ali stroški na novo proizvedenih enot razlikujejo od cen oziroma stroškov enot iste vrste v zalogi, se lahko za zmanjševanje teh količin uporablja:
a) metoda zaporednih (prvih) cen (metoda FIFO: first in, first out) ali
b) metoda povprečnih cen.

Poleg teh dveh metod Slovenski računovodski standardi dopuščajo tudi vrednotenje po metodi stalnih (imenovanih tudi ocenjenih ali standardnih) cen, ne dopuščajo pa več vrednotenja po metodi zadnjih cen (metoda LIFO: last in, first out). Čeprav se za potrebe zunanjega računovodskega poročanja metoda LIFO ne uporablja, jo bomo skupaj z

drugimi metodami predstavili v nadaljevanju. Primerjava med metodama FIFO in LIFO namreč zelo nazorno prikazuje vpliv uporabljene metode na stroške in posledično na poslovni izid podjetja.

Za razlago metod zmanjševanja količin zaloge nam bo služil primer 27.

Primer 27

Podjetje "Delta" ima v začetku maja v zalogi 100 enot materiala po nabavni ceni 10 d. e. V proučevanem mesecu je imelo podjetje naslednje poslovne dogodke, povezane z materialom:

1. nakup 50 enot po 12 d. e.
2. poraba 60 enot
3. nakup 40 enot po 14 d. e.
4. poraba 50 enot
5. nakup 10 enot po 15 d. e.

Metoda povprečnih cen

Pri metodi povprečnih cen ob vsaki oddaji proizvodov iz skladišča v proizvodnjo izračunamo novo povprečno ceno, ki upošteva trenutno vrednost zaloge in trenutno količino zaloge. Oddaja je obračunana po zadnji povprečni ceni, prav tako pa tudi končna zaloga. Upoštevajoč podatke iz primera 27 bi uporaba te metode imela naslednji učinek na vrednost porabljenega materiala (stroške materiala) in vrednost zaloge:

Preglednica 1: Prikaz zaloge materiala ob uporabi metode povprečnih cen

	Količine				Vrednosti		
Zap. št.	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA	CENA	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA
Zač. stanje			100	10			1.000
1.	50		150	12	600		1.600
2.		60	90	10,7*		640	960
3.	40		130	14	560		1.520
4.		50	80	11,7**		584	936
5.	10		90	15	150		1.086
SKUPAJ	100	110			1.310	1.224	

$$* \text{ Povprečna cena}_1 = \frac{1.600}{150} = 10{,}7 \text{ d. e.}$$

$$** \text{ Povprečna cena}_2 = \frac{1.520}{130} = 11{,}7 \text{ d. e.}$$

Iz preglednice 1 vidimo, da je vrednost zaloge materiala na koncu meseca 1.086 d. e. V tem mesecu je podjetje nabavilo nov material v vrednosti 1.310 d. e., vrednost porabljenega materiala (stroški materiala) pa je bila 1.224 d. e. Razlika med vrednostjo novo nabavljenega materiala in stroški materiala je 86 d. e., kar pomeni, da se je vrednost zaloge v obdobju povečala za 86 d. e.

Izračunajte novo povprečno ceno za primer 27, če bi v šestem dogodku iz zaloge oddali 20 enot materiala. Kakšna bi bila po tem dogodku vrednost končne zaloge materiala?

Podatke iz primera 27 bi lahko uporabili tudi za zalogo trgovskega blaga ali za zalogo dokončanih proizvodov. V prvem primeru bi vrednost oddaje blaga iz zaloge poimenovali "nabavna vrednost prodanega blaga" (ta v trgovskem podjetju pomeni odhodke iz prodaje[1]), v drugem primeru pa bi vrednost oddaje zaloge dokončanih proizvodov imenovali "stroški v prodanih proizvodih" (poslovni odhodki).

Metoda FIFO

Pri metodi zaporednih (prvih) cen FIFO (first in, first out) predpostavljamo, da se stvari, ki sestavljajo zalogo, gibljejo po določenem zaporedju, in sicer tako, da so tiste količinske enote dane vrste, ki so prej prejete, tudi prej oddane (porabljene). Oddajo je treba obračunati po prvih cenah, končno zalogo pa po zadnjih. To metodo priporočajo tudi Slovenski računovodski standardi.

V preglednici 2 je prikazan podrobnejši obračun stroškov materiala in vrednosti zaloge po tej metodi za primer 27.

Preglednica 2: Prikaz zaloge materiala ob uporabi metode FIFO

	Količine				Vrednost		
Zap. št.	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA	CENA	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA
Zač. stanje			100	10			1.000
1.	50		150	12	600		1.600
2.		60	90	10		600	1.000
3.	40		130	14	560		1.560
4.		40 10	80	10 12		400 120	1.040
5.	10		90	15	150		1.190
SKUPAJ	100	110			1.310	1.120	

Iz preglednice 2 vidimo, da smo pri prvi oddaji materiala iz zaloge (60 enot) upoštevali prve cene (10 d. e.), saj smo že v začetku obdobja

[1] Definicija odhodkov, ki velja za proizvodna podjetja, "odhodki so stroški prodanih proizvodov" se, kot vidimo, v primeru trgovskega podjetja spremeni v "odhodki so nabavna vrednost prodanih proizvodov".

imeli na zalogi 100 enot materiala po tej ceni. Pri drugi oddaji materiala (50 enot) smo tudi upoštevali prve cene, le da smo imeli na zalogi le še 40 enot materiala po ceni 10 d. e., kar je pomenilo, da moramo preostanek oddaje ovrednotiti po naslednji nabavni ceni (12 d. e.).

V tem mesecu je podjetje nabavilo nov material v vrednosti 1.310 d. e. (seveda enako kot v primeru vrednotenja po povprečnih cenah), vrednost porabljenega materiala (stroški materiala) pa je bila ob uporabi metode FIFO 1.120 d. e.

Izračunajte ceno, po kateri bi obračunali vrednost porabe 70 enot materiala v šestem dogodku.

Metoda LIFO

Pri metodi LIFO (last in, first out) je treba oddajo obračunati po zadnjih cenah, končno zalogo pa po prvih. Naj omenimo, da Slovenski računovodski standardi ne dopuščajo uporabe metode LIFO pri ugotavljanju stroškov in vrednosti zalog za zunanje računovodsko poročanje.

V preglednici 3 je prikazan podrobnejši obračun stroškov materiala in vrednosti zaloge po tej metodi za obravnavani primer 27.

Preglednica 3: Prikaz zaloge materiala ob uporabi metode LIFO

	Količine				Vrednost		
Zap. št.	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA	CENA	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA
Zač. stanje			100	10			1.000
1.	50		150	12	600		1.600
2.		50 10	90	12 10		600 100	900
3.	40		130	14	560		1.460
4.		40 10	80	14 10		560 100	800
5.	10		90	15	150		950
SKUPAJ	100	110			1.310	1.360	

Iz preglednice 3 vidimo, da smo pri prvi oddaji materiala iz zaloge (60 enot) upoštevali zadnje cene (12 d. e.), vendar smo v zalogi imeli le 50 enot materiala po tej ceni, zato smo 10 enot materiala obračunali po predhodni ceni (10 d. e.). Pri drugi oddaji materiala (50 enot) smo tudi upoštevali zadnje cene (14 d. e.), le da smo tedaj imeli na zalogi samo 40 enot materiala po tej ceni, kar je pomenilo, da moramo preostanek oddaje ovrednotiti po predhodni nabavni ceni. Glede na to, da smo material po ceni 12 d. e. potrošili že pri prvi oddaji, je bilo treba teh 10 enot materiala obračunati po naslednji povratni ceni, to je 10 d. e.

Iz tabele ugotovimo, da je vrednost porabljenega materiala (stroški materiala) ob uporabi metode LIFO 1.360 d. e.

Primerjajte vrednost končnega stanja zalog materiala ob uporabi metode FIFO in metode LIFO. Pri kateri metodi je vrednost zaloge prikazana bolj realno?

Metoda stalnih cen

Pri metodi stalnih cen (imenovanih tudi predračunske, ocenjene ali standardne cene) **vse prejeme in oddaje v kakem poslovnem obdobju sproti obračunavamo po predračunskih cenah, ob koncu obdobja pa ugotovimo odmik od stalnih cen in z njim popravimo tako vrednost oddanih količin (stroške) kot tudi vrednost količin v končni zalogi.**

V preglednici 4 je prikazan podrobnejši obračun stroškov materiala in vrednosti zaloge po tej metodi in ob predpostavki, da je stalna cena 12 d. e.

Preglednica 4: Prikaz zaloge materiala ob uporabi metode stalnih cen

	Količine				Vrednost		
Zap. št.	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA	CENA	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA
Zač. stanje			100	10			1.000
1.	50		150	12	600		1.600
2.		60	90	12		720	880
3.	40		130	12	480		1.360
4.		50	80	12		600	760
5.	10		90	12	120		880
SKUPAJ	100	110			1.200	1.320	

Iz preglednice 4 vidimo, da smo tako prejem kot tudi oddajo materiala obračunali po stalni ceni (12 d. e.). Vrednost takšnega predračunskega prejema materiala je 1.200 d. e. oziroma predračunska vrednost razpoložljivega materiala je 2.200 d. e. (predračunski prejem + začetno stanje zaloge). Iz podatkov v prejšnjih preglednicah pa vidimo, da je dejanska vrednost prejetega materiala 1.310 d. e. oziroma da je dejanska vrednost razpoložljivega materiala 2.310 d. e. (dejanski prejem + začetno stanje). *To pomeni, da je vrednost dejanskega prejema za 110 d. e. večja od predračunske vrednosti, kar pomeni, da smo v proučevanem obdobju prikazali prenizke stroške materiala in da na koncu izkazujemo prenizko vrednost zaloge.*

Razliko med predračunsko in dejansko vrednostjo prejema (tako imenovani odmik) je treba razdeliti na vrednost končnega stanja zalog in na vrednost oddaje (stroške). To naredimo tako, da izračunamo odstotek odmika, ki ga dobimo tako, da odmik delimo s predračunsko vrednostjo razpoložljivih količin. Odmik lahko izračunamo tudi tako, da dejansko vrednost razpoložljivih količin delimo s predračunsko vrednostjo razpoložljivih količin. Za številčni primer torej:

$$\frac{110 \text{ d. e.}}{2.200 \text{ d. e.}} \times 100 = 5\ \%\ ; \text{ ali } \frac{2.310 \text{ d. e.}}{2.200 \text{ d. e.}} = 1{,}05$$

Oba izračuna povesta, da je dejanska vrednost za 5 % večja od predračunske. To pomeni, da je bila predračunska cena premajhna in je zato treba (za 5 %) popraviti tako vrednost končne zaloge kakor tudi stroške.

Če z izračunano vrednostjo 1,05 pomnožimo prvotno ugotovljene vrednosti končnih zalog oziroma oddaj, dobimo pravilne vrednosti po metodi stalnih cen. Za številčni primer torej:

vrednost oddaje oziroma stroškov = 1,05 × 1.320 d. e. = 1.386 d. e.
vrednost končnega stanja zalog = 1,05 × 880 d. e. = 924 d. e.

Do enakega rezultata pridemo, če uporabljamo odstotke in izračunamo vrednosti, ki jih moramo prišteti prvotno izračunanim vrednostim:

vrednost povečanja stroškov = 5 % × 1.320 d. e. = 66 d. e.
vrednost povečanja končne zaloge = 5 % × 880 d. e. = 44 d. e.

Iz zadnjega izračuna vidimo, da smo z nastalim odmikom 110 d. e. povečali stroške materiala (za 66 d. e.) in vrednost končne zaloge materiala (za 44 d. e.).

Izračuni bi bili podobni, če bi bile predračunske vrednosti razpoložljivih količin večje od njihovih dejanskih vrednosti. V tem primeru pa ne bi šlo za povečanje prvotnih izračunov, temveč za njihovo zmanjšanje.

Izračunajte končno vrednost zaloge in vrednost oddaje (stroške) materiala za primer 27, če bi bila stalna cena 15 d. e.

Kratkoročne poslovne terjatve

Terjatev je na premoženjsko-pravnih in drugih razmerjih zasnovana pravica, da se od določene osebe zahteva plačilo dolga, dobavo stvari ali opravilo storitve. Med kratkoročnimi sredstvi izkazujemo le kratkoročne poslovne terjatve.

Kratkoročna terjatev je terjatev, ki zapade v plačilo v roku, krajšem od enega leta.

Primer 28

Podjetje "Acroni" je prodalo podjetju "Ferro" 10.000 kg železa po 1,5 d. e./kg. Rok plačila je 40 dni. Do plačila bo podjetje "Acroni" izkazovalo kratkoročno poslovno terjatev do podjetja "Ferro" v višini 15.000 d. e.

Pri kratkoročnih poslovnih terjatvah gre najpogosteje za pravice, ki so se pojavile na podlagi:
1) dostavljenih, a še neplačanih poslovnih učinkov,
2) plačil, za katera še ni bila prejeta protivrednost (predujmi), ali
3) v zvezi s preveč plačanimi obveznostmi (primer 29).

Primer 29

Podjetje "A" je podjetju "B" 3. aprila izstavilo račun z zneskom 100.000 d. e. Dogovorjeni rok plačila je bil 3 mesece. V tem obdobju je podjetje "A" izkazovalo terjatev do podjetja "B" v višini 100.000 d. e. 3. julija je vodja financ v podjetju "B" po pomoti nakazal na transakcijski račun podjetja "A" 1.000.000 d. e. Ker je plačilo za 900.000 d. e. presegalo terjatev podjetja "A", je v tem trenutku podjetje "B" imelo terjatev do podjetja "A" iz naslova preveč plačanih obveznosti.

Kratkoročne finančne naložbe

Finančne naložbe so finančna sredstva, ki se v bilanci stanja izkazujejo kot dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe.

Kratkoročne finančne naložbe so tiste, ki jih namerava imeti podjetje naložbenik v posesti v obdobju, krajšem od enega leta, in so v posesti za tekoče (kratkoročno) trgovanje. Namenjena so pridobivanju finančnih prihodkov in drugih koristi oziroma ohranjanju in povečevanju vrednosti vloženih sredstev.

Kratkoročne finančne naložbe zajemajo predvsem:
a) kratkoročne naložbe v kapital drugih podjetij,
b) kratkoročno dana posojila.

Kratkoročne finančne naložbe se torej od dolgoročnih razlikujejo po vračilnem roku. Tiste dolgoročne finančne naložbe v posojila, dana drugim podjetjem, ki zapadejo v plačilo v enem letu po dnevu bilance stanja, se v bilanci stanja prenesejo med kratkoročne finančne naložbe.

Primer 30

Podjetje "Borznik" je kupilo delnice podjetij "A" in "B". Delnice podjetja "A" namerava prodati še ta mesec, zato imajo to naložbo, čeprav gre za dolgoročni vrednostni papir, prikazano kot kratkoročno finančno naložbo. Delnice podjetja "B" pa bodo predvidoma prodali čez več kot eno leto, zato je to zanje dolgoročna finančna naložba.

Podjetje "A" je pred štirimi leti dalo podjetju "B" petletno dolgoročno posojilo, kar pomeni, da ga mora podjetje "B" letos vrniti. Ali gre še za dolgoročno finančno naložbo, če je rok vračila krajši od enega leta?

Denarna sredstva

Denar je zakonsko plačilno sredstvo, ki je posrednik pri menjavi poslovnih učinkov. Denarna sredstva vključujejo:
a) gotovino,
b) knjižni denar in
c) denar na poti.

Gotovina je z računovodskega vidika denar v blagajni, in sicer v obliki bankovcev (papirnatega denarja), kovancev in prejetih čekov. Ker podjetja pri plačevanju uporabljajo transakcijski račun, ni nobene potrebe, da bi imela v svojih blagajnah večje vsote denarja.

Knjižni denar je denar na računih pri banki ali drugi finančni instituciji, ki se lahko uporablja za plačevanje.

Denar na poti je denar, ki se prenaša iz blagajne na ustrezen račun pri banki ali drugi finančni instituciji.

2.1.3 Kratkoročne aktivne časovne razmejitve

V kratkoročnih aktivnih časovnih razmejitvah so zajeti **kratkoročno odloženi stroški** in **kratkoročno nezaračunani prihodki**. Ker so na aktivni strani bilance (med sredstvi), jih Slovenski računovodski standardi imenujejo tudi usredstvene časovne razmejitve.

Kratkoročno odloženi stroški so tisti, ki ob svojem nastanku še ne bremenijo dejavnosti in še ne vplivajo na poslovni izid. Nekateri stroški, kot so stroški zavarovanj, najema, članarin in podobno, ne nastajajo enakomerno v posameznih časovnih intervalih. Takšnih stroškov poslovni sistem ob prejemu računa še ne prikaže kot strošek, temveč jih razmejuje, tako da bremenijo poslovni izid enakomerneje iz meseca v mesec. Kratkoročno odloženi stroški so torej zneski izdatkov ali stroškov, ki bodo šele kasneje kot stroški vplivali na vrednost nastajajočih poslovnih učinkov in posledično na poslovni izid.

Primer 31

Podjetje "Riziko" je 4. 5. 2007 dobilo račun od zavarovalnice v znesku 120.000 d. e. + DDV za zavarovanje objektov za čas od 1. 5. 2007 do 30. 4. 2008. Če bi podjetje "Riziko" maja 2007 obračunalo nastali strošek kot strošek tega meseca, bi bili stroški v maju previsoki. Na vsak mesec namreč "odpade" le dvanajstina letnega stroška zavarovanja oziroma vsak mesec je treba obračunati le 10.000 d. e. stroškov zavarovanja. Zato je treba letni strošek zavarovalnine razmejiti po posameznih mesecih. Računovodsko to opravimo z aktivnimi časovnimi razmejitvami. V začetku maja 2007 ima torej podjetje namesto stroškov zavarovanja oblikovanih 120.000 d. e. na aktivnih časovnih razmejitvah. Na koncu maja 2007 ima podjetje "Riziko" še 110.000 d. e. aktivnih časovnih razmejitev, saj je maja obračunalo 10.000 d. e. stroškov zavarovanja. Na koncu leta 2007 je vrednost aktivnih časovnih razmejitev le še 40.000 d. e., saj bo v naslednjih štirih mesecih obračunalo (razmejilo) še vsak mesec po 10.000 d. e. stroškov zavarovalnine.

Od maja do decembra 2007 je podjetje "Riziko" skupno obračunalo 8 × 10.000 d. e. = 80.000 d. e. stroškov zavarovalnine.

Časovne razmejitve se ob prejemu računa oblikujejo le v znesku prejetega računa zavarovalnice, ki ne vključuje davka na dodano vrednost (gre za enak princip, kot smo ga srečali pri opredmetenih osnovnih sredstvih, neopredmetenih sredstvih in zalogah), saj znesek davka v prejetem računu podjetje prikaže kot vstopni davek (terjatve do države).

Podjetje "A" je v januarju prejelo račun in plačalo šestmesečno najemnino (od vključno januarja do junija) za poslovni prostor v središču mesta. Na koliko delov boste razmejili strošek najemnine in kakšna bo vrednost aktivnih časovnih razmejitev na koncu tretjega meseca, če je bil plačani znesek brez DDV 12.000 d. e.?

Z nezaračunanimi prihodki pa razumemo prihodke, ki so že vplivali na poslovni izid, vendar jih podjetje še ni nikomur zaračunalo (primer 32).

Primer 32

Podjetje "Pšemek" odda v najem poslovni prostor za obdobje od 1. 3. do 31. 12. Celotna desetmesečna najemnina brez davka na dodano vrednost je 20.000 d. e. Podjetje "Pšemek" bo račun izdalo šele 1. 7. za celotno najemno obdobje, prihodke pa kljub temu obračunava mesečno (vsak mesec 2.000 d. e.).

Od marca do decembra ima podjetje vsak mesec 2.000 d. e. prihodkov iz naslova najemnine za poslovni prostor in ravno toliko aktivnih časovnih razmejitev (nezaračunani prihodki). Če bi podjetje prikazalo prihodke samo takrat, ko bi zaračunalo celotni posel (v juliju), bi bili prihodki v tem mesecu (realno) previsoki, v drugih mesecih pa jih sploh ne bi bilo.

2.2 OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV

Medtem ko nam sredstva odgovarjajo na vprašanje, "kaj ima poslovni sistem", nam **obveznosti do virov sredstev povedo, "od kod ima poslovni sistem sredstva".** Viri sredstev so pravne in fizične osebe, ki so poslovnemu sistemu s svojimi finančnimi naložbami ali dobavami omogočile pridobitev sredstev. S takšno opredelitvijo virov sredstev zajamemo precej več kot samo vlagatelje kapitala in tiste, ki poslovnemu sistemu dajejo posojila. Pri poslovanju se pojavljajo še dobavitelji materiala in storitev, do katerih ima poslovni sistem sprotne obveznosti, potem pa so tu lahko še obveznosti do zaposlenih itd.

Primer 33

Podjetnik Grega je izračunal, da bi za uresničitev svoje podjetniške ideje potreboval 100.000 d. e. različnih vrst sredstev. Njegovo razmišljanje o možnih virih sredstev je bilo takšno: "Sam imam prihranjenih 40.000 d. e., oče mi je obljubil star stroj, ki je vreden 10.000 d. e. in bi ga dal v podjetje kot svoj kapitalski vložek, za 50.000 d. e. pa bi najel dolgoročno posojilo pri banki, ki podpira podjetništvo z nizkimi obrestnimi merami."

Poslovni sistem ima torej obveznosti do različnih virov sredstev. Nekatere obveznosti mora poravnati takoj, druge so kratkoročne, tretje pa dolgoročne, le obveznosti do lastnikov, to je do tistih, ki so vnesli kapital, so praviloma trajne.

Ugotovite, koliko trajnih obveznosti do virov sredstev (kapitala) bo imelo podjetje podjetnika Grege in koliko vračljivih obveznosti na dan ustanovitve podjetja.

V vsakdanjem življenju največkrat govorimo zgolj o obveznostih do drugih zunaj poslovnega sistema, to je do tistih, ki niso njegovi lastniki. Vendar obstaja tudi obveznost poslovnega sistema do vlagateljev njegovega kapitala, se pravi obveznost, da mora poslovni sistem ohraniti realno vrednost kapitala, zagotoviti njegovo oplajanje in tudi vračilo, če bi bilo treba.

Poslovni sistem mora imeti v vsakem trenutku vrednost sredstev enako vrednosti obveznosti do virov sredstev. Obveznosti do virov sredstev namreč kažejo stanje financiranja podjetja. Zato v vsakem trenutku velja naslednja računovodska (bilančna) enačba:

VREDNOST SREDSTEV = VREDNOST OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV

Med obveznostmi do virov sredstev razlikujemo:
a) kapital,
b) rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve,
c) dolgoročne obveznosti,
d) kratkoročne obveznosti in
e) kratkoročne pasivne časovne razmejitve.

Ločeno bomo obravnavali štiri vrste obveznosti do virov sredstev:
a) obveznosti iz naslova kapitala,
b) obveznosti iz naslova rezervacij, dolgoročnih in kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev,
c) dolgoročne obveznosti (poslovne in finančne) ter
d) kratkoročne obveznosti (poslovne in finančne).

2.2.1 Kapital

Trajni vir financiranja je kapital, ki so ga v podjetje vložili lastniki ali pa je nastajal z uspešnim poslovanjem podjetja. Kapital torej izraža lastniško financiranje podjetja in z vidika podjetja njegovo obveznost do lastnikov, če ne prej, pa ob prenehanju delovanja podjetja. **Kapitala torej ne moremo enačiti s proizvodnimi zmogljivostmi ali z**

denarjem. V računovodstvu govorimo o finančnem in ne o stvarnem pojmovanju kapitala!

Primer 34

V vsakdanjem življenju pogosto uporabljamo pojem "kapital" za hiše, avtomobile, denar na bančnem računu in podobno. Gre za stvarno pojmovanje kapitala. V računovodstvu pa moramo na kapital gledati s finančnega in ne s stvarnega vidika.

Celotni kapital podjetja se razčlenjuje na:
1. osnovni kapital,
2. kapitalske rezerve,
3. rezerve iz dobička,
4. presežek iz prevrednotenja,
5. preneseni čisti poslovni izid ter
6. čisti poslovni izid poslovnega leta.

Osnovni kapital je kapital, ki je nominalno opredeljen v statutu podjetja in je vpisan v sodni register. Osnovni kapital se odvisno od pravne oblike podjetja pojavlja kot delniški kapital (delniška družba), delež v kapitalu (na primer družba z omejeno odgovornostjo) ali vloga kapitala (na primer osebna družba). Pri delniški družbi je osnovni kapital enak zmnožku nominalne vrednosti posamezne delnice in števila delnic.

Primer 35

Če je delniška družba "Astor" izdala 10.000 delnic po nominalni ceni 200 d. e., znaša njen osnovni kapital 2.000.000 d. e.

Kapitalske rezerve pomenijo predvsem vplačani presežek kapitala, ki se pojavlja pri delniški družbi, ki je pri prvi prodaji svojih delnic dosegla tako prodajno ceno, da je ta presegla nominalno vrednost delnic.

Primer 36

Če je delniška družba "Astor" (primer 35) prodala izdane delnice po ceni 250 d. e., nominalna cena pa je bila 200 d. e., znaša njen osnovni kapital 2.000.000 d. e., kapitalske rezerve pa 500.000 d. e.

Rezerve iz dobička vključujejo zakonske rezerve, rezerve za lastne deleže, odkupljene lastne delnice (kot odbitna postavka), statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička. So namensko zadržani del čistega dobička, ki služi predvsem poravnavanju možnih izgub v prihodnjih letih. Rezerve se torej letno povečujejo pri delitvi čistega dobička, zmanjšujejo pa predvsem pri poravnavanju izgub.

Primer 37

Za rezerve velja enaka ugotovitev, kot je bila omenjena že pri opredelitvi kapitala. Če ima podjetje oblikovanih 2.000.000 d. e. rezerv iz dobička, to ne pomeni, da ima toliko denarnih sredstev ali kakšnih vrednostnih papirjev, temveč da ima 2.000.000 d. e. kapitala v obliki rezerv iz dobička, s katerimi bo lahko pokrilo morebitne prihodnje izgube.

Preneseni čisti poslovni izid lahko pomeni preneseni čisti dobiček ali preneseno čisto izgubo. Je tisti del *čistega dobička iz prejšnjih poslovnih let*, ki ni bil razporejen v rezerve ali kako drugače porabljen. Iz te postavke kapitala se v kasnejših letih lahko izplačajo dividende, naknadno formirajo rezerve, pokriva izguba in poveča osnovni kapital. *Prenesena izguba prejšnjih let* je še neporavnana izguba, ki posredno zmanjšuje celotni kapital. Izguba vedno pomeni zmanjšanje celotnega kapitala, čeprav ne pomeni tudi takojšnjega zmanjšanja osnovnega kapitala.

Primer 38

Podjetje "M" ima na dan 23. maja vrednost osnovnega kapitala 10.000.000 d. e., vrednost kapitalskih rezerv 1.000.000 d. e., vrednost prenesenega čistega poslovnega izida 3.000.000 d. e. Celotna vrednost kapitala podjetja "M" je 14.000.000 d. e. (10.000.000 + 1.000.000 + 3.000.000).

Čisti poslovni izid poslovnega leta. Uprava družbe v izkazu poslovnega izida ugotovi čisti dobiček poslovnega leta in ga v soglasju z nadzornim svetom obvezno uporabi oziroma razporedi za kritje prenesene izgube, za oblikovanje zakonskih rezerv, za oblikovanje rezerv za lastne deleže in za oblikovanje statutarnih rezerv. Čisti poslovni izid poslovnega leta, kot sestavina kapitala v bilanci stanja, je tisti del čistega dobička podjetja, ki ni bil razporejen na te postavke. O njegovi razporeditvi odločajo lastniki delničarji na skupščini delničarjev.

Primer 39

Podjetje »Kapital« je v preteklem letu ustvarilo 1.000.000 d. e. čistega dobička. Uprava ga je v soglasju z nadzornim svetom že ob njegovi ugotovitvi uporabila za kritje prenesene izgube (300.000 d. e.) in za oblikovanje zakonskih rezerv (200.000 d. e.). Ostali dobiček 500.000 d. e., ki jih uprava ni razporedila na omenjene postavke, so prikazali v bilanci stanja kot čisti poslovni izid poslovnega leta. V maju tekočega leta je skupščina delničarjev sklenila, da bo podjetje iz naslova čistega poslovnega izida poslovnega leta izplačalo dividende v višini 100.000 d. e., ostalih 400.000 d. e. pa so razporedili na postavko »preneseni čisti poslovni izid«.

Presežek iz prevrednotenja se pojavi zaradi povečanja knjigovodske vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev, neopredmetenih sredstev, dolgoročnih finančnih naložb in kratkoročnih finančnih naložb.

Primer 40

Podjetje »L« je imelo na dan bilance stanja 31. decembra presežek iz prevrednotenja 2.000.000 d. e. Ta presežek je posledica dejstva, da se je vrednost finančnih naložb podjetja, ki jih podjetje »L« še ni odprodalo, povečala za 2.000.000 d. e.

2.2.2 Obveznosti iz naslova rezervacij, dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev in kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev

Z obveznostmi iz naslova kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev razumemo:
- **odložene prihodke in**
- **vnaprej vračunane stroške (odhodke).**

Odloženi prihodki še ne vplivajo na poslovni izid obdobja, ker še niso nastali ustrezni stroški (odhodki).

Vnaprej vračunani stroški (odhodki) pa nanj že vplivajo, čeprav dejansko še niso nastali. V obeh primerih gre za **obračunsko** obveznost, ki bo razrešena šele v prihodnosti.

Obveznosti iz naslova časovnih razmejitev so lahko:
1. dolgoročne oziroma tako imenovane **rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve** ali pa
2. kratkoročne oziroma tako imenovane **kratkoročne pasivne časovne razmejitve** (ker so na pasivni strani bilance stanja skupaj z dolgovi, jih Slovenski računovodski standardi poimenujejo tudi udolgovljene časovne razmejitve).

REZERVACIJE

Rezervacije so dolgoročne pasivne časovne razmejitve, ki so vzpostavljene za obveznosti, za katere se lahko pričakuje, da bodo nastopile v prihodnosti šele čez več kot eno leto. Običajno so

vzpostavljene za obveznosti, ki se bodo pojavile na podlagi preteklih dogodkov in katerih velikost je zanesljivo ocenjena.

Primer 41

Podjetje "Okno v svet" proizvaja in prodaja televizorje. Za svoje proizvode trdijo, da so kakovostni, zato kupcem ob nakupu dajejo dveletno garancijo. Iz lastne evidence so ugotovili, da znaša strošek garancijskih popravil približno en odstotek ustvarjenega prihodka od prodaje televizorjev. V letu 2006 so s prodajo televizorjev ustvarili za 5.000.000 d. e. prihodkov ter imeli za 4.500.000 d. e. s tem povezanih odhodkov. Poslovni izid (dobiček) bi torej bil 500.000 d. e. Vendar bi bil takšen dobiček prevelik, saj bo najverjetneje v naslednjih letih nastalo še 50.000 d. e. (1 % od 5.000.000) stroškov garancijskih popravil. Ti stroški pa so, čeprav bodo nastali šele v letih 2007 in 2008, posledica delovanja podjetja v letu 2006. Zato je treba stroške popravil upoštevati že v letu 2006, tako da je poslovni izid v tem letu 450.000 d. e., podjetje pa ima oblikovanih za 50.000 d. e. rezervacij.

Ali so se denarna sredstva podjetja "Okno v svet" (primer 41) v letu 2006 zaradi oblikovanja rezervacij kaj spremenila?

Rezervacije niso denarne rezervacije, temveč nam le omogočijo čim pravilnejši obračun oziroma razmejitev stroškov (odhodkov) in prihodkov med posameznimi leti.

Razložite razliko med rezervami iz dobička in rezervacijami.

KRATKOROČNE PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE

Kratkoročne pasivne časovne razmejitve obsegajo vnaprej vračunane stroške in kratkoročno odložene prihodke.

Vnaprej vračunani stroški so stroški, ki so že razporejeni po poslovnih učinkih (so obračunani), čeprav dejansko še niso nastali. Primer takšnih stroškov so lahko vnaprej obračunani stroški popravil, vzdrževanja in podobno.

Primer 42

Toplarna na koncu vsakoletnega obratovanja (v juliju) opravi vzdrževalna dela na opremi in zgradbah. V toplarni ocenjujejo, da bodo morali za popravila plačati 120.000 d. e. + DDV. Da bo obračun stroškov po posameznih mesecih pravilen, morajo v toplarni te stroške enakomerno razporediti po posameznih mesecih. Ker bodo imeli obveznosti do izvajalca del šele konec julija, morajo v toplarni že vnaprej (od januarja do julija) mesečno obračunati po 10.000 d. e. stroškov vzdrževanja (po 10.000 d. e. mesečno so stroške obračunavali že tudi od avgusta do decembra v preteklem letu). To lahko naredijo prek kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev.

Kratkoročno odloženi prihodki so prihodki, ki še niso upoštevani pri oblikovanju poslovnega izida.

Primer 43

Podjetje "A" je podjetju "B" oddalo v najem poslovni prostor za obdobje enega leta (od januarja do decembra). Podjetje "B" je celoletno najemnino v vrednosti 24.000 d. e. + DDV vplačalo v začetku leta. Podjetje "A" ne more celotnega zneska najemnine (24.000 d. e.) upoštevati kot prihodek prvega meseca, saj bo prihodek "ustvarjen" v celotnem letu. Zato je treba letni prihodek enakomerno razmejiti po posameznih mesecih, to je po 2.000 d. e. na mesec. V prvem mesecu se nam torej namesto prihodka 24.000 d. e. pojavijo le pasivne časovne razmejitve v tej višini.

2.2.3 Dolgoročne in kratkoročne obveznosti

Z dolgoročnimi in kratkoročnimi obveznostmi mislimo:
a) finančne obveznosti in
b) poslovne obveznosti.

Finančne obveznosti se pojavljajo zaradi dobljenih posojil in izdanih vrednostnih papirjev. **Poslovne obveznosti pa** so predvsem dobaviteljski krediti (proizvodi in storitve so bili že dobavljeni, podjetje pa prejetih učinkov še ni plačalo). Posebna vrsta poslovnih obveznosti so obveznosti do kupcev za dobljene predujme in prejete varščine.

Obveznosti so lahko dolgoročne ali kratkoročne. **Dolgoročna obveznost** je obveznost, ki zapade v plačilo v roku, daljšem od enega leta. **Kratkoročna obveznost** je obveznost, ki zapade v plačilo v največ enem letu.

Primer 44

Če mora podjetje letos plačati anuiteto petletnega posojila v znesku 200.000 d. e., pomeni ta znesek v tem letu kratkoročno obveznost kljub temu, da gre za vrnitev dela dolgoročne obveznosti.

Dolgoročne finančne obveznosti se pojavljajo v zvezi
- z dolgoročnimi dobljenimi posojili in
- z izdanimi dolgoročnimi vrednostnimi papirji, zlasti obveznicami.

Dolgoročne poslovne obveznosti pa se pojavljajo predvsem v zvezi z dobljenimi blagovnimi krediti.

Primer 45

Avtoprevoznik Jože je od proizvajalca tovornjakov kupil prevozno sredstvo, ki ga bo odplačeval 5 let. Proizvajalec mu je dal blagovni kredit, saj avtoprevoznik ni prejel denarnih sredstev, temveč je dobil blago oziroma prevozno sredstvo.

Kratkoročne finančne obveznosti se pojavljajo v zvezi
- s kratkoročno dobljenimi posojili in
- z izdanimi kratkoročnimi vrednostnimi papirji, zlasti menicami.

Kratkoročne poslovne obveznosti se pojavljajo v zvezi:
- z dobljenimi predujmi od kupcev,
- s kratkoročnimi dobljenimi blagovnimi krediti (obveznosti do dobaviteljev),
- z zaslužki zaposlenih,
- z dajatvami državi (DDV, davki na plače in iz plač, davek od dobička),
- s pravicami drugih do prihodkov iz njihovih naložb v podjetje (obresti, dividend in podobno).

2.3 STROŠKI

Bistvo vsakega poslovnega procesa je ustvarjanje določenih poslovnih učinkov, to je proizvodov ali storitev, in njihova prodaja ob primernem poslovnem izidu. Kot smo že omenili, pa si poslovnega procesa ni mogoče zamisliti brez njegovih prvin, to je:
a) **delovnih sredstev** (stroji, naprave, inštalacije, orodja, prevozna sredstva, inventar, zgradbe, zemljišča, biološka sredstva),
b) **predmetov dela** (surovine, material, polproizvodi, energija),
c) **storitev** (prevozne storitve, popravila, poštne storitve in druge) in
d) **delavcev in njihove delovne sile**.

Zaradi vključevanja v poslovni proces se te prvine trošijo. Oglejmo si sedaj podrobnosti tega trošenja pri različnih prvinah.

Delovna sredstva pri poslovnem procesu ne spreminjajo svoje oblike, temveč stopajo vanj s svojimi lastnostmi. Pri posameznem poslovnem procesu se le izrabljajo koristne lastnosti delovnih sredstev; izrabljamo jih lahko toliko časa, dokler delovna sredstva kot taka obstajajo in delujejo. Zaradi fizične obrabe, tehničnega in gospodarskega staranja postane vsako delovno sredstvo prej ali slej nesposobno za nadaljnjo uporabo in s tem preneha obstajati kot delovno sredstvo. Ravno to dejstvo pa nakazuje, da je treba pri uporabi delovnih sredstev v poslovnem procesu računati z njihovimi potroški. Potroškov delovnih sredstev se ne da meriti v fizikalnih enotah. Letne potroške delovnih sredstev lahko na primer izrazimo v odstotkih, ki jih pomeni posamezno leto v njihovi celotni življenjski dobi.

Predmeti dela pri poslovnem procesu pa nasprotno prenehajo obstajati v svoji prvotni samostojni obliki in s svojimi prvotnimi lastnostmi. Potroški delovnih predmetov so v nasprotju s potroški delovnih sredstev neposredno merljivi, saj jih ugotavljamo s količinami, ki so prenehale obstajati.

Pri **storitvah** je treba razlikovati:

a) storitve, ki so potrošene istočasno, kot so opravljene (to so storitve z enkratnim oziroma takojšnjim delovanjem), in
b) storitve z daljšim delovanjem.

V prvo skupino spadajo na primer prevozne in poštne storitve ali storitve v zvezi s plačilnim prometom. Te storitve so dejansko potrošene ob svojem nastanku. V drugo skupino pa spadajo na primer patenti ali licence. Ti so povezani s poslovnim procesom v daljšem časovnem obdobju in lahko domnevamo, da se trošijo le postopoma.

Potroški **delovne sile** nastanejo zaradi sodelovanja ljudi pri poslovnem procesu. Potroškov delovne sile tudi ni mogoče meriti neposredno. Pri merjenju potroškov si pomagamo z delovnim časom in obsegom proizvodnje, pri čemer upoštevamo tudi zahtevnost samega dela, njegovo pomembnost ter druge posebnosti.

2.3.1 Opredelitev stroškov

Medtem ko so potroški količine porabljenih ali obrabljenih prvin poslovnega procesa, so stroški cenovni (vrednostni) izraz potroškov. To pomeni, da je treba potroške pomnožiti z določenimi cenami ali vrednostnimi postavkami, s čimer se prek skupnega imenovalca spremenijo v stroške. **Stroški v načelu niso nič drugega kot cenovno izraženi potroški delovnih sredstev, predmetov dela, delovne sile in storitev pri proučevanem poslovanju**.

Iz tega pa sledi:

1. O stroških ne moremo govoriti, če nimamo opravka s katero od prvin poslovnega procesa.

Primer 46

Če podjetje vrača posojilo, to ni posel, ki bi bil povezan s prvinami poslovnega procesa in ga zato tudi ne smemo šteti med stroške.

2. O stroških ne moremo govoriti, kadar se katera izmed teh prvin poslovnega procesa ne troši, čeprav je prisotna pri poslovnem procesu.

Primer 47

Zemljišče ohranja svojo vrednost in se ne amortizira, iz tega naslova ni stroška, čeprav smo zemljišče kupili.

3. O stroških ne moremo govoriti, kadar katere od prvin poslovnega procesa ne moremo vrednostno izraziti ali kadar v zvezi z njeno pridobitvijo ne potrebujemo denarnih sredstev.

Primer 48

Kot prvina pri poslovnem procesu se lahko pojavi zrak, ker pa nima cene, se njegov potrošek ne more ovrednotiti in iz tega naslova ni stroška.

4. O stroških ne moremo govoriti, kadar cenovno izraženi potroški niso smiselno povezani z nastajanjem poslovnih učinkov.

Primer 49

Če je prišlo do požara v skladišču, potem zmanjšanja vrednosti zalog materiala ne moremo obravnavati kot strošek, temveč je lahko le (izredni) odhodek, ki neposredno zmanjšuje poslovni izid.

Stroškov pa nikakor ne gre enačiti z izdatki oziroma z zmanjšanjem denarnih sredstev poslovnega sistema.

STROŠKI IN IZDATKI

V vsakdanjem življenju večkrat govorimo o stroških kot o tistem, kar nas je nekaj stalo. Toda stroški niso isto kot izdatki. Stroški so povezani z uporabo prvin poslovnega procesa; njihova opredelitev nam je poznana. **Izdatki pa pomenijo zmanjšanje denarnih sredstev podjetja**.

V načelu poznamo:

a) Stroške, ki ne temeljijo na izdatkih:

Primer 50

Podjetje "A" je od podjetja "B" brezplačno dobilo stroj v vrednosti 300.000 d. e. Podjetje "A" mora dobljeni stroj amortizirati (nastajajo torej stroški amortizacije), čeprav izdatka, povezanega z njegovo pridobitvijo, ni bilo.

b) Stroške, ki so gospodarsko povezani z izdatki. So pogostejši primer, pri čemer pa ni nujno, da do te povezave pride v istem obdobju. Načelno razlikujemo naslednje možnosti: stroški se lahko pojavijo pred izdatki, istočasno ali kasneje kot izdatki.

1. Stroški se pojavijo pred izdatki.

Primer 51

Toplarna vnaprej (najprej) obračuna stroške vzdrževanja, plača pa jih šele takrat, ko podjetje za vzdrževanje opravi storitev.

2. Stroški se pojavijo istočasno kot izdatki.

Primer 52

Podjetje takoj plača prevozno storitev. To pomeni, da sta istočasno nastala izdatek in strošek.

3. Stroški se pojavijo kasneje kot izdatki.

Primer 53

Podjetje nabavi material in ga plača. V proizvodnjo pa ga da kasneje (potroši ga kasneje). Najprej (ob plačilu materiala) je nastal izdatek in šele nato (ob porabi materiala) strošek materiala.

c) Izdatke, ki ne vodijo k stroškom:

Primer 54

Podjetje "A" je podjetju "B" vrnilo dolg v vrednosti 100.000 d. e. To pomeni, da je podjetje "A" imelo izdatke (100.000 d. e.), ne pa stroškov.

Poiščite še druge primere za ponazoritev razmejitve med stroški in izdatki.

Razmerje med stroški in izdatki kaže slika 7.

Slika 7: Razmerje med stroški in izdatki

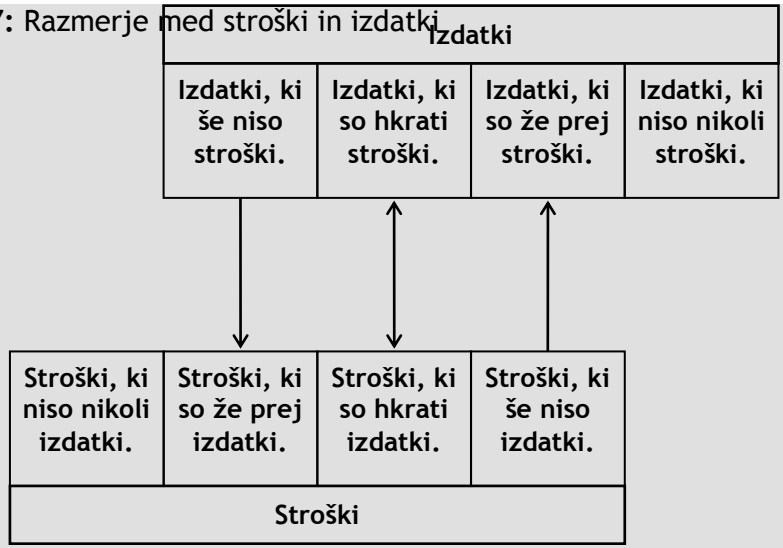

2.3.2 Vrste stroškov

Iz opredelitve stroškov smo videli, da se ti pojavljajo v zvezi s potroški delovnih sredstev, predmetov dela, storitev in delovne sile pri nastajanju in prodaji poslovnih učinkov. Stroške je glede na vlogo posameznih prvin pri poslovnem procesu mogoče razvrstiti po njihovih izvirnih (naravnih) vrstah na:

a) stroške materiala,
b) stroške storitev v ožjem smislu,
c) stroške amortizacije,
d) stroške dela.

STROŠKI MATERIALA

Stroški materiala so cenovno izraženi potroški tistega materiala, ki se uporablja pri nastajanju poslovnih učinkov, pa tudi stroški materiala, ki nimajo take narave.

S stroški materiala razumemo zlasti stroške osnovnega in pomožnega materiala; stroške energije, goriva in maziva; stroške materiala za čiščenje in vzdrževanje; stroške pisarniškega materiala in strokovne literature; stroške odpisa drobnega inventarja (to je orodij, naprav in druge opreme z dobo koristnosti manj kot eno leto ali sredstev z dobo koristnosti daljšo od enega leta, če je njihova nabavna vrednost manjša od 500 evrov); stroške kala, razsipa, okvar in razbitja.

Stroški materiala, če se je ta pred porabo zadrževal v zalogi, so odvisni od metode vrednotenja zmanjševanja zalog, ki jo podjetje uporablja: povprečnih cen, prvih cen (FIFO), zadnjih cen (LIFO) ali stalnih cen.

Iz podatkov iz primera 17 ter preglednic 1, 2, 3 in 4 ugotovite, po kateri metodi so bili obračunani stroški največji. Kakšna je povezava med višino stroškov in velikostjo končne zaloge pri posamezni metodi?

STROŠKI STORITEV V OŽJEM SMISLU

Med stroške ne moremo šteti vseh potroškov storitev. Stroške storitve z dolgoročnim značajem (na primer patenti, stroški razvijanja novega proizvoda in podobno) je treba uvrščati med neopredmetena sredstva in jih tudi amortizirati. Podobno je s stroški montaže, prevoza in z drugimi odvisnimi stroški pri nabavi opredmetenega osnovnega sredstva, saj so del nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva in so zato del amortizacijske osnove.

Primer 55

Če poslovni sistem ni pridobil licence na podlagi nakupa, temveč za njeno uporabo sproti obračunava odškodnino (na primer na podlagi proizvedene količine ali mesečno določeni znesek), takšna licenca nima dolgoročnega značaja (se ne amortizira). Poslovni sistem v bistvu plačuje nekakšno najemnino, ki pa je strošek storitev s kratkoročnim značajem oziroma je storitev v ožjem smislu.

Med stroške storitev zato uvrščamo le stroške storitev v ožjem smislu. To pa so stroški proizvajalnih storitev, najemnin, komunalnih in obrtnih storitev, stroški popravil, prevoznih, poštnih in reklamnih storitev, stroški reprezentance, svetovanj, službenih potovanj in podobno.

Primer 56

Gradbeno podjetje "Olimpia" je kooperantskemu podjetju "Buldožer" naročilo izkop gradbene jame, da bo gradbeno podjetje lahko začelo z gradnjo stanovanjske soseske. Storitev podjetja "Buldožer" pomeni za podjetje "Olimpia" proizvajalni strošek, saj je drug poslovni sistem opravil določeno stopnjo v gradbenem procesu. Če bi podjetje "Olimpia" sâmo opravilo izkop gradbene jame, se ne bi pojavil strošek storitev, temveč stroški dela, materiala in amortizacije.

STROŠKI AMORTIZACIJE

Amortiziranje je razporejanje vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev med stroške v ocenjeni dobi njihove koristnosti (življenjske dobe). Opredmeteno osnovno sredstvo pričnemo amortizirati prvi mesec po tem, ko je sredstvo usposobljeno za uporabo.

Doba koristnosti posameznega opredmetenega osnovnega sredstva ali neopredmetenega sredstva je odvisna od:

- pričakovanega fizičnega izrabljanja,

- pričakovanega tehničnega staranja,
- pričakovanega gospodarskega staranja,
- pričakovanih zakonskih ali drugih omejitev uporabe.

Kot doba koristnosti posameznega sredstva se upošteva tista, ki je glede na naštete dejavnike najkrajša.

Amortizacija pa se ne obračunava od:
a) osnovnih sredstev, ki ne izgubljajo svoje vrednosti (zemljišča, kulturni spomeniki, osnovna sredstva v pripravi), in
b) osnovnih sredstev, ki nimajo več vrednosti.

Tista osnovna sredstva, ki se amortizirajo, imenujemo **amortizirljiva sredstva**. **Amortizacija** je torej strošek, ki nastaja zaradi prenašanja nabavne vrednosti amortizirljivega sredstva na poslovne učinke in je obračunan kot zmnožek **amortizacijske osnove** in **amortizacijske stopnje**.

S pomočjo znanja iz poglavja 2.1.1 (dolgoročna sredstva) opredelite *naslednje pojme: nabavna vrednost, popravek vrednosti, amortizirljivi znesek, preostala vrednost, neodpisana vrednost, nakupna cena brez DDV in nakupna cena z DDV. Zakaj je lahko nabavna vrednost stroja manjša (večja) od nakupne cene z DDV?*

Poslovni sistem amortizira osnovna sredstva časovno ali funkcionalno. Pod **časovnim amortiziranjem** razumemo obračunavanje amortizacije glede na dobo koristnosti amortizirljivega sredstva. **Funkcionalno amortiziranje** pa je obračunavanje amortizacije glede na dejansko uporabo amortizirljivega sredstva v posameznem obdobju.

Pri časovnem amortiziranju načeloma razlikujemo:
1. enakomerno (linearno) časovno amortiziranje,
2. padajoče (degresivno) amortiziranje,
3. rastoče (progresivno) amortiziranje.

Pri **enakomernem časovnem amortiziranju** je letni znesek amortizacije pri dani nabavni vrednosti amortizirljivega sredstva vedno enak, zato se tudi letna amortizacijska stopnja ne spreminja.

Obrazec za **letno amortizacijsko stopnjo** je:

$$\text{letna amortizacijska stopnja} = \frac{1}{\textbf{doba koristnosti}}$$

Znesek amortizacije v posameznem letu dobimo takole:

letni znesek amortizacije = amortizirljivi znesek × letna amortizicijska stopnja

Primer 57

Nabavna vrednost stroja je 11.000 d. e., ocenjena preostala vrednost pa 1.000 d. e. Doba koristnosti stroja je 4 leta. Na podlagi teh podatkov lahko izračunamo:

Letna stopnja amortiziranja = ¼ = 0,25

Amortizirljivi znesek = 11.000 d. e. – 1.000 d. e. = 10.000 d. e.
Letni znesek amortizacije = 10.000 d. e. × 0,25 = 2.500 d. e.

Pri **padajočem časovnem amortiziranju** je največji znesek amortizacije obračunan v prvem letu, nato se zmanjšuje in je zadnje leto najmanjši. Pri **rastočem časovnem amortiziranju** pa letni znesek amortizacije iz leta v leto raste. Podrobneje vseh naštetih metod ne bomo obravnavali. V nadaljevanju si bomo pogledali le številčni primer enakomernega časovnega amortiziranja, ki se v slovenskih podjetjih tudi najpogosteje uporablja. Še preden pa si ogledamo ta primer, si velja zapomniti, da z amortiziranjem pričnemo prvi dan v naslednjem mesecu po tem, ko je sredstvo pripravljeno za uporabo. (Primer: Če je

stroj pripravljen za uporabo 10. aprila, bomo začeli z amortiziranjem v maju).

Primer 58

Podjetje "JEŽ" je kupilo nov stroj, katerega nakupna cena je bila 200.000 d. e. + DDV, prevoznik pa je zaračunal 10.000 d. e. + DDV. V podjetju ocenjujejo, da bodo stroj usposobili za proizvodnjo 22. maja tega leta. Doba koristnosti stroja bo 5 let, preostala vrednost stroja po petih letih bo 30.000 d. e. Na podlagi teh podatkov in z metodo enakomernega časovnega amortiziranja je računovodkinja Mirka izdelala amortizacijski načrt, ki je prikazan v preglednici 5.

Preglednica 5: Amortizacijski načrt stroja

Leto	Amort. znesek	Amort. stopnja	Št. mesecev amort./12	Stroški amort.	Popravek vrednosti	Neodpisana vrednost
(1)	(2)	(3)	(4)	(5 = 2×3×4)	(6)	(7 = nabavna vrednost – popravek vrednosti)
1. leto	180.000	0,2	7/12	21.000	21.000	189.000
2. leto	180.000	0,2	12/12	36.000	57.000	153.000
3. leto	180.000	0,2	12/12	36.000	93.000	117.000
4. leto	180.000	0,2	12/12	36.000	129.000	81.000
5. leto	180.000	0,2	12/12	36.000	165.000	45.000
6. leto	180.000	0,2	5/12	15.000	180.000	30.000
Skupaj			5 let	180.000		

Primerjajte stroške amortizacije s popravkom vrednosti in ugotovite, v čem se postavki razlikujeta. Kje v preglednici 5 se nahaja preostala vrednost? Zakaj smo amortizirali stroj v šestih (koledarskih) letih, če je doba koristnosti le 5 let? Primerjajte strošek amortizacije v prvem in zadnjem letu s stroški amortizacije v ostalih letih.

STROŠKI DELA

Stroški dela vsebujejo predvsem plače, ki pripadajo zaposlenim, v kosmatem znesku ter tisti del dajatev za socialno in pokojninsko zavarovanje, ki ga podjetje dodatno obračunava glede na te plače. Kot stroške dela je potemtakem moč šteti:

a) plače, ki pripadajo zaposlenim, v kosmatem znesku;
b) nadomestila plač, ki skladno z zakonom, kolektivno pogodbo ali pogodbo o zaposlitvi pripadajo zaposlenim za obdobje, ko ne delajo;
c) darila in nagrade zaposlenim;
d) odpravnine, ki pripadajo zaposlenim, ko prenehajo delati v podjetju, ter
e) vse dajatve, ki se obračunavajo od točk a) do d) in ki bremenijo podjetje.

2.3.3 Razporejanje stroškov po stroškovnih mestih in metode vrednotenja poslovnih učinkov

Do sedaj smo proučevali nastanek stroškov in njihove vrste. Ni pa pomembno vedeti samo to, kakšne vrste stroški so nastali, temveč tudi to, na katerem mestu so stroški nastali in kako so povezani z nastajanjem kakega poslovnega učinka. V nadaljevanju bomo zato obravnavali ugotavljanje stroškov po stroškovnih mestih in različne metode vrednotenja poslovnih učinkov (proizvodov in storitev).

Primer 59

Podjetje "ABC" proizvaja tri proizvode (X, Y, Z) in je organizirano v štiri stroškovna mesta (A, B, C, Č). V obdobju je imelo podjetje 13.000 d. e. stroškov, ki so razporejeni po stroškovnih mestih in proizvodih tako, kot kaže preglednica 6.

Preglednica 6: Razporeditev stroškov podjetja "ABC" na stroškovna mesta in proizvode

	Stroškovna mesta				
Proizvodi	**A**	**B**	**C**	**Č**	**Stroški**
X	1.000	2.000	0	500	**3.500**
Y	2.000	2.000	1.000	3.000	**8.000**
Z	800	0	0	700	**1.500**
Stroški	**3.800**	**4.000**	**1.000**	**4.200**	**13.000**

Iz preglednice 6 vidimo, da lahko stroške obravnavamo z vidika mest, kjer nastajajo, oziroma z vidika proizvodov, zaradi katerih so nastali.

Iz preglednice 6 ugotovite, koliko stroškov je bilo razporejenih na proizvod Y in koliko stroškov je nastalo na stroškovnem mestu B.

STROŠKI PO STROŠKOVNIH MESTIH

Stroške je vedno mogoče povezovati s tistimi mesti, na katerih so nastali. V tem smislu govorimo o stroškovnih mestih. Vendar vsako delovno mesto še ni posebno stroškovno mesto. Katera delovna mesta je treba obravnavati kot eno samo stroškovno mesto, pa kaže namen, zaradi katerega razdelimo poslovni sistem na stroškovna mesta. Ta namen je:

a) **omogočiti popolnejši obračun stroškov po posameznih poslovnih učinkih;**
b) **omogočiti pregled gibanja stroškov na tistih področjih, ki so zanje odgovorna.**

Prvo narekuje združevanje stroškov, ki imajo enako ali podobno gibanje, drugo pa združevanje stroškov, ki spadajo v isto pristojnost.

Stroškovno mesto bi torej lahko opredelili kot funkcijsko, prostorsko ali stvarno zaokroženi del podjetja, na katerem ali v zvezi s katerim se pri poslovanju pojavljajo stroški, ki jih je mogoče razporejati na posamezne stroškovne nosilce.

Stroškovno mesto je treba razlikovati od stroškovnega mesta odgovornosti. **Stroškovno mesto odgovornosti** je mesto v hierarhičnem organizacijskem ustroju, na katerem obstaja nosilec odgovornosti ne samo za tamkaj nastale stroške, temveč tudi za stroške na podrejenih mestih odgovornosti.

Primer 60

Podjetje "Bunda" ima v proizvodnji organizirana štiri stroškovna mesta: krojenje, šivanje, pakiranje in kontrolo kakovosti, ki skupaj tvorijo proizvajalno stroškovno mesto odgovornosti. Vodja stroškovnega mesta "kontrole kakovosti" Filip L. je nadrejeni vodjem stroškovnih mest krojenja, šivanja in pakiranja. To pomeni, da je Filip L. tudi vodja proizvodnje oziroma proizvajalnega stroškovnega mesta odgovornosti in je neposredno odgovoren za stroške na stroškovnem mestu "kontrole kakovosti" ter posredno za stroške na podrejenih stroškovnih mestih krojenja, šivanja in pakiranja.

Stroškovna mesta delimo na temeljna in splošna oziroma na proizvajalna in neproizvajalna stroškovna mesta.

Temeljno stroškovno mesto je proizvajalno stroškovno mesto ali stroškovno mesto kake druge dejavnosti, na katerem stroške zbiramo neposredno. **Splošna stroškovna mesta** pa so stroškovna mesta, na katerih zbiramo stroške, ki se jih ne da neposredno zbrati na kakšnem stroškovnem mestu in jih kasneje razdelimo na temeljna stroškovna mesta s ključi oziroma koeficienti dodatka splošnih stroškov.

Primer 61

Na temeljnih stroškovnih mestih podjetja "Bunda" (primer 60: krojenje, šivanje, pakiranje in kontrola kakovosti) se lahko, na primer, neposredno evidentirajo stroški tam porabljenega materiala, dela in stroški amortizacije strojev. Stroški energije (če vsako stroškovno mesto nima lastnega števca za elektriko in drugo energijo), stroški amortizacije zgradbe (če so stroškovna mesta locirana v isti zgradbi) in drugi splošni stroški pa se morajo najprej zbrati na splošnem stroškovnem mestu in od tam s ključem oziroma koeficientom razdeliti na temeljna stroškovna mesta.

Na primer: Stroške porabljene električne energije ali pa stroške amortizacije strojev, s katerimi proizvajamo raznovrstne proizvode, lahko razdelimo na podlagi opravljenih strojnih ur, stroške amortizacije zgradbe in ogrevanja prostorov lahko razdelimo na podlagi površine stroškovnega mesta in podobno. Če je na primer strošek amortizacije zgradbe 10.000 d. e., zgradba pa ima površino 1.000 m^2, je ključ izračunan takole:

$$\text{ključ za razporeditev stroškov amortizacije zgradbe} = \frac{10.000 \text{ d. e.}}{1.000 \text{ m}^2} = 10 \text{ d. e.}/\text{m}^2$$

Ker zavzema stroškovno mesto (SM) "šivanje" 200 m^2 površine, bodo njegovi splošni stroški amortizacije zgradbe izračunani takole:

splošni strošek amortizacije zgradbe SM "šivanje" = 200 m^2 × 10 d. e./m^2 = 2.000 d. e.

Proizvajalna stroškovna mesta so organizirana z namenom, da bi se na njih opravljala proizvajalna dejavnost in da bi se tam zbirali proizvajalni stroški. **Neproizvajalna stroškovna mesta** pa bodo tista, na katera razporejamo neproizvajalne stroške, torej stroške nabave, prodaje in uprave. Neproizvajalna stroškovna mesta so stroškovno mesto finančne, nabavne in prodajne službe ter stroškovno mesto uprave.

Preden preidemo na metode vrednotenja poslovnih učinkov, si pridobimo še nekaj dodatnega znanja, da nam bo pri tej nalogi lažje.

TEMELJI VREDNOTENJA POSLOVNIH UČINKOV

Če se želimo seznaniti z različnimi metodami vrednotenja poslovnih učinkov (proizvodov in storitev), moramo najprej dobro poznati različne načine razdelitve celotnih stroškov poslovnega sistema. Za nas so pomembne predvsem razdelitve celotnih stroškov na:

a) spremenljive (variabilne) in stalne (fiksne) stroške,
b) neposredne in posredne (splošne) stroške in
c) proizvajalne in neproizvajalne stroške.

a) Spremenljivi in stalni stroški

Pri razporeditvi celotnih stroškov na spremenljive in stalne stroške upoštevamo kriterij, kako se posamezni stroški vedejo glede na obseg dejavnosti.

Spremenljivi stroški so tisti, ki se spreminjajo z obsegom dejavnosti. To pomeni, da spremenljivi stroški rastejo, če se obseg dejavnosti povečuje. Če pa se obseg dejavnosti zmanjšuje, se zmanjšujejo tudi spremenljivi stroški. Primeri spremenljivih stroškov so stroški materiala, stroški dela (če so odvisni od opravljenih ur oziroma proizvedenih proizvodov ali storitev), strošek amortizacije, če se uporablja funkcionalna metoda amortiziranja, in podobno.

Stalni stroški pa so tisti, na katere sprememba obsega dejavnosti ne vpliva. Primeri stalnih stroškov so amortizacija, če gre za metodo časovnega amortiziranja, stroški plač v upravi, stroški najemnin in podobno. Oglejmo si primer 62, kjer je prikazano vedenje stroškov pri različnih obsegih dejavnosti in ob domnevi, da spremenljivi stroški z obsegom dejavnosti enakomerno naraščajo.

Primer 62

Spremenljivi stroški na enoto proizvoda so 10 d. e., podjetje pa ima mesečno 10.000 d. e. stalnih stroškov. V preglednici 7 je prikazano gibanje stroškov, če podjetje v enem mesecu proizvede 1.000 enot, 2.000 enot in 3.000 enot proizvodov.

Preglednica 7: Gibanje stroškov pri različnem obsegu dejavnosti

Obseg proizvodnje	Spremenljivi stroški	Stalni stroški	Stalni stroški na enoto	Celotni stroški	Celotni stroški na enoto
(1)	(2)	(3)	(4 = 3 : 1)	(5 = 2 + 3)	(6 = 5 : 1)
1.000	10.000	10.000	10	20.000	20
2.000	20.000	10.000	5	30.000	15
3.000	30.000	10.000	3,3	40.000	13,3

Iz preglednice 7 ugotovite, kako obseg proizvodnje vpliva na stalne stroške na enoto, na spremenljive stroške na enoto in celotne stroške na enoto. Izračunajte celotne stroške pri obsegu 4.000 enot.

b) Neposredni in posredni (splošni) stroški

Pri razčlenitvi celotnih stroškov na neposredne in posredne je pomembno vprašanje, kako so stroški povezani z nastankom poslovnega učinka.

Neposredni stroški so tisti stroški, ki jih že v trenutku njihovega nastanka lahko povežemo z nastajajočimi poslovnimi učinki. To so na primer stroški izdelavnega materiala in stroški izdelavnega dela.

Posrednih stroškov pa praviloma ni mogoče zajeti ob času njihovega nastanka, temveč jih moramo s koeficienti dodatka splošnih stroškov (s

tako imenovanimi ključi) razporediti na posamezne poslovne učinke. Primeri posrednih stroškov so strošek amortizacije, če ga ni mogoče neposredno določiti po proizvodih, stroški dela mojstra, delovodje, stroški vzdrževanja, stroški nabave in podobno. Koeficient dodatka splošnih stroškov se izračuna takole:

$$\text{koeficient dodatka splošnih stroškov} = \frac{\text{celotni posredni stroški}}{\text{osnova}}$$

Za osnovo lahko izberemo količinske podatke (na primer število neposrednih delovnih ur, število neposrednih strojnih ur) ali vrednostne podatke (na primer vsi neposredni stroški, neposredni stroški dela, neposredni stroški materiala in podobno). Da bi dobili posredne stroške na enoto proizvoda, je treba izbrano osnovo pri posameznem proizvodu ali proizvodih pomnožiti s koeficientom dodatka splošnih stroškov. Poglejmo si primer 63.

Primer 63

Podjetje proizvaja tri proizvode: A, B in C. Neposredni stroški za proizvodnjo 100 proizvodov A v maju so bili 10.000 d. e., za proizvodnjo 10 proizvodov B so bili stroški 15.000 d. e. in za proizvodnjo 50 proizvodov C so stroški znašali 20.000 d. e. Podjetje za proizvodnjo enega proizvoda A potrebuje 1 neposredno delovno uro, za proizvodnjo proizvoda B potrebuje 6 neposrednih delovnih ur in za proizvodnjo proizvoda C potrebuje 4 neposredne delovne ure. Podjetje je imelo maja 30.000 d. e. splošnih stroškov. V preglednici 8 je prikazana porazdelitev stroškov na posamezne proizvode ob domnevi, da so splošni stroški razporejeni na proizvode na podlagi neposrednih delovnih ur.

Skupno število opravljenih delovnih ur = $1 \times 100 + 6 \times 10 + 4 \times 50 = 360$ ur

$$\text{Koeficient dodatka splošnih stroškov} = \frac{30.000 \text{ d. e.}}{360 \text{ ur}} = 83{,}3 \text{ d. e./uro}$$

Preglednica 8: Neposredni in posredni stroški podjetja "X" v maju

Proizvod	Število ur/ proizvod	Število proizv.	Število ur	Neposredni stroški	Posredni stroški	Celotni stroški
	(1)	(2)	(3 = 1×2)	(4)	(5 = 3×83,3 d.e.)	(6 = 4+5)
A	1	100	100	10.000	8.333,3	18.333,3
B	6	10	60	15.000	5.000,0	20.000,0
C	4	50	200	20.000	16.666,7	36.666,7
Skupaj			360	45.000	30.000,0	75.000,0

Izračunajte posredne stroške na enoto proizvodov A, B in C. Razporedite splošne stroške po posameznih proizvodih, če ste za osnovo vzeli neposredne stroške.

Neposrednih stroškov ne smemo enačiti s spremenljivimi stroški. Načeloma velja, da so neposredni stroški tudi spremenljivi stroški (na primer stroški izdelavnega materiala), v praksi pa se lahko zgodi, da so neposredni stroški tudi stalni stroški (predvsem amortizacija stroja po metodi enakomernega časovnega amortiziranja, na katerem se proizvaja en sam proizvod, ali plača neposrednih delavcev po kolektivni pogodbi oziroma tisti del plače, ki ni odvisen od obsega proizvodnje).

Še manj lahko enačimo splošne stroške s stalnimi stroški. Splošni stroški se delijo na spremenljivi in stalni del. Spremenljivi splošni stroški so na primer stroški pogonske energije, stroški vzdrževanja opreme, ki so odvisni od obsega dejavnosti, stalni splošni stroški pa so stroški amortizacije, reklame in podobno.

Razmerje med spremenljivimi in stalnimi stroški na eni strani ter neposrednimi in splošnimi stroški na drugi strani prikazujemo v sliki 8.

Slika 8: Razmerje med spremenljivimi, stalnimi, neposrednimi in splošnimi stroški

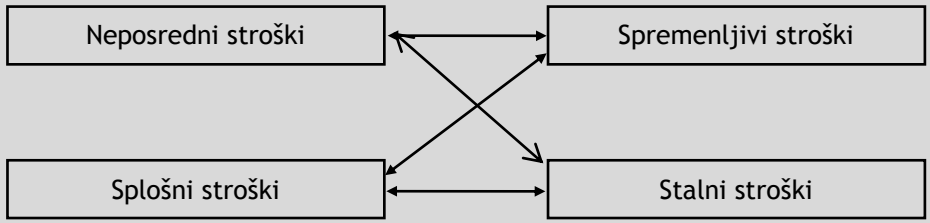

c) Proizvajalni in neproizvajalni stroški

Pri razčlenitvi stroškov na proizvajalne in neproizvajalne stroške nas zanima vprašanje, kje so ti stroški nastali.

Proizvajalni stroški so tisti, ki nastajajo na proizvajalnih stroškovnih mestih.

Neproizvajalni stroški pa so tisti, ki nastajajo na neproizvajalnih stroškovnih mestih oziroma na stroškovnih mestih uprave, prodaje in nabave. O teh stroških smo že govorili, ko smo proučevali stroškovna mesta.

Seveda so lahko proizvajalni in neproizvajalni stroški bodisi neposredni bodisi splošni in obenem tudi spremenljivi ali stalni. Opredelitev spremenljivih splošnih proizvajalnih stroškov bi torej bila, da so to stroški, ki se spreminjajo z obsegom proizvodnje in jih ne moremo neposredno razdeliti na poslovne učinke, nastali pa so na proizvajalnih stroškovnih mestih (primer: stroški električne energije za pogon strojev v proizvodnji).

Podobno opredelite stalne splošne proizvajalne stroške in navedite primer takšnega stroška.

METODE VREDNOTENJA POSLOVNIH UČINKOV

Doslej smo opredelili stroškovna mesta in razčlenili stroške po različnih kriterijih. Seveda ni dovolj, da v podjetju vemo, kje oziroma na katerih mestih so stroški nastali, temveč nas zanima tudi vrednotenje poslovnih učinkov oziroma **ugotavljanje njihovih stroškovnih cen**.

Poslovne učinke je mogoče vrednotiti po:
a) zoženi lastni ceni in polni lastni ceni,
b) proizvajalnih stroških,
c) spremenljivih stroških in
d) neposrednih stroških.

Naj opozorimo, da Slovenski računovodski standardi dovoljujejo vrednotenje učinkov po zoženi lastni ceni, po stroških proizvajanja in po spremenljivih stroških[2] (polna lastna cena ni dovoljena, prav tako pa tudi ne vrednotenje po neposrednih stroških). Slovenski računovodski standardi priporočajo uporabo vrednotenja učinkov po proizvajalnih stroških.

Preden preidemo na podrobnejšo obravnavo posameznih metod vrednotenja učinkov, si oglejmo še primer 64, ki nam bo v pomoč pri njihovi razlagi.

[2] Naj dodamo, da Slovenski računovodski standardi za potrebe zunanjega računovodskega poročanja dopuščajo vrednotenje *po spremenljivih proizvajalnih stroških*. Zaradi lažje ponazoritve in velike informacijske vrednosti spremenljivih stroškov bomo v nadaljevanju podrobneje predstavili metodo vrednotenja *po spremenljivih stroških* .

Primer 64

Podjetje "LOKA" je marca proizvedlo 100 enot proizvodov A. Stroški na enoto proizvoda A so prikazani v preglednici 9.

Preglednica 9: Stroški na enoto proizvoda A ob proizvodnji 100 proizvodov

Vrsta stroška	Znesek v d. e.
1. Neposredni stroški materiala in storitev	**100**
2. Neposredni stroški dela	**70**
3. Splošni (posredni) proizvajalni stroški	
stroški materiala	17
stroški amortizacije	40
stroški storitev	8
stroški dela	5
Skupaj splošni proizvajalni stroški	**70**
4. Splošni stroški nabave in prodaje	
stroški materiala	8
stroški amortizacije	8
stroški storitev	4
stroški dela	10
Skupaj splošni stroški nabave in prodaje	**30**
5. Splošni stroški uprave	
stroški materiala	5
stroški amortizacije	2
stroški storitev	5
stroški dela	8
Skupaj splošni stroški uprave	**20**

Podatkom iz preglednice 9 je treba dodati še to, da so spremenljivi splošni proizvajalni stroški 4 d. e. in spremenljivi splošni stroški nabave in prodaje 1 d. e. Splošni stroški uprave so v celoti stalni.

Z znanjem, ki ste si ga pridobili pri študiju spremenljivih in stalnih stroškov, ugotovite, kako bi se stroški na enoto proizvoda v preglednici 9 razlikovali, če bi podjetje proizvedlo le 50 enot proizvodov oziroma če bi proizvedlo 200 enot proizvodov. Pazite na to, da je le del splošnih stroškov proizvodnje, nabave in prodaje spremenljiv.

2.3.3.1 Vrednotenje učinkov po zoženi lastni ceni

Če proizvode ovrednotimo z vsemi v obdobju nastalimi stroški (razen stroškov obresti, neposrednih stroškov prodaje in dajatev), govorimo o stroškovni ceni kot o zoženi lastni ceni. Če zoženo lastno ceno poslovnega učinka razstavimo na vrste stroškov, ki jo sestavljajo, razlikujemo pri njej štiri dele:

1. **neposredne stroške materiala, storitev in amortizacije,**
2. **neposredne stroške dela,**
3. **splošne stroške ustvarjanja učinkov oziroma splošne proizvajalne stroške,**
4. **splošne stroške nabave, uprave in prodaje.**

Takšno lastno ceno imenujemo **zožena lastna cena**. Če bi zoženi lastni ceni prišteli še stroške obresti, neposredne stroške prodaje in dajatve, ki so neodvisne od poslovnega izida, bi dobili **polno lastno ceno**. Polna lastna cena se v finančnem računovodstvu ne uporablja za vrednotenje zalog nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov, temveč je koristna informacija za poslovodstvo pri odločanju o prodajnih cenah proizvodov in ugotavljanju (analiziranju) dobičkonosnosti proizvodov. Prodajna cena naj bi dolgoročno praviloma pokrivala vse stroške na enoto proizvoda. Izračun zožene lastne cene za proizvod A iz primera 64 nam prikazuje preglednica 10.

Preglednica 10.: Zožena lastna cena enote proizvoda A

Vrsta stroška	Znesek v d. e.
1. Neposredni stroški materiala in storitev	100
2. Neposredni stroški dela	70
I. Skupaj neposredni stroški (1 + 2)	**170**
3. Splošni proizvajalni stroški	70
4. Splošni stroški nabave in prodaje	30
5. Splošni stroški uprave	20
II. Skupaj splošni stroški (3 + 4 + 5)	**120**
III. Zožena lastna cena (I + II)	**290**

Ker se v obravnavanem primeru ne pojavljajo stroški obresti in neposredni stroški prodaje, bi bila tudi polna lastna cena enaka izračunani zoženi lastni ceni.

Izračunajte znesek celotnih stroškov podjetja pri obsegu proizvodnje 100 enot proizvodov.

2.3.3.2 Vrednotenje učinkov po proizvajalnih stroških

Pri predhodni metodi smo vse stroške obravnavali kot stroške nastalih poslovnih učinkov istega obračunskega obdobja ne glede na to, ali so takrat ti poslovni učinki že dokončani ali prodani. To pomeni, da sta bili nedokončana proizvodnja in zaloga proizvodov ovrednoteni popolno, to je z vsemi ustreznimi neposrednimi in splošnimi stroški. Zato smo tudi govorili o lastni ceni, ki smo jo glede na obravnavo stroškov obresti in neposrednih stroškov prodaje razčlenili na zoženo in polno lastno ceno.

Če poslovne učinke vrednotimo po metodi proizvajalnih stroškov, je treba od zožene lastne cene odšteti neproizvajalne stroške oziroma stroške uprave, nabave in prodaje. **To pomeni, da nedokončana**

proizvodnja in zaloga dokončanih proizvodov vključujeta le proizvajalne stroške, medtem ko so neproizvajalni stroški takoj obravnavani kot odhodki obdobja, v katerem so nastali.

Pri metodi vrednotenja učinkov s proizvajalnimi stroški imamo opraviti z naslednjo razčlenitvijo stroškov:

1. neposredni stroški materiala, storitev in amortizacije,
2. neposredni stroški dela,
3. splošni stroški ustvarjanja učinkov (splošni proizvajalni stroški).

Izračun stroškovne cene po metodi proizvajalnih stroškov za proizvod A iz primera 64 nam prikazuje preglednica 11.

Preglednica 11: Stroškovna cena enote proizvoda A po proizvajalnih stroških

Vrsta stroška	Znesek v d. e.
1. Neposredni stroški materiala in storitev	100
2. Neposredni stroški dela	70
I. Skupaj neposredni proizvajalni stroški (1 + 2)	**170**
II. Splošni proizvajalni stroški	**70**
III. Skupaj proizvajalni stroški na enoto proizvoda (I + II)	**240**

Izračunajte znesek celotnih proizvajalnih in neproizvajalnih stroškov podjetja pri obsegu proizvodnje 100 enot proizvodov. Kateri stroški se pri tej metodi takoj obravnavajo kot odhodki?

2.3.3.3 Vrednotenje učinkov po spremenljivih stroških

Vrednotenje po spremenljivih stroških pomeni prav takšen odmik od ugotavljanja polne lastne cene kot vrednotenje po proizvajalnih stroških, le da v nekoliko drugačni smeri. Sedaj nas pri poslovnih učinkih ne zanimajo več niti njihove polne lastne cene niti njihovi

proizvajalni stroški, temveč samo še spremenljivi stroški, ki se pojavljajo tako pri njihovem proizvajanju kot pri nabavi, upravi in prodaji. **Nedokončana proizvodnja in zaloga dokončanih proizvodov torej vključujeta samo spremenljive stroške, medtem ko so stalni stroški takoj odhodki obdobja.**

Vrednotenje učinkov po spremenljivih stroških je predvsem koristna informacija za kratkoročne poslovodske odločitve (določanje prodajnih cen in obsega proizvodnje). Stalni stroški kot stroški zmogljivosti ali obdobja so v načelu posledica dolgoročnih odločitev, medtem ko so spremenljivi stroški kot stroški poslovnih učinkov v načelu posledica kratkoročnih odločitev.

Primer 65

Podjetje "Grelec" ima le 60-odstotno zasedene proizvajalne zmogljivosti. Spremenljivi stroški na enoto proizvoda so 10 d. e., stalni stroški v obdobju pa 10.000 d. e. Trenutna prodajna cena proizvoda A je 15 d. e. Podjetje Loka je dobilo ponudbo tujega partnerja, da proizvede in proda dodatnih 1.000 enot proizvodov A po ceni 12 d. e. V podjetju so ponudbo sprejeli, čeprav je cena nižja od trenutne na trgu. Odločitev so argumentirali s tem, da je razlika med ponujeno prodajno ceno (12 d. e.) in spremenljivimi stroški na enoto proizvoda (10 d. e.) pozitivna oziroma da je tako imenovani prispevek za kritje stalnih stroškov in dobička 2 d. e. na enoto. To pomeni, da bo poslovni izid podjetja za 2.000 d. e. (2 d. e. × 1.000) boljši, saj ne bodo nastali novi (dodatni) stalni stroški.

Ko v podjetju sprejemajo kratkoročne odločitve, morajo paziti na njihove dolgoročne posledice. Razmislite o tem, kako bodo reagirali dosedanji kupci podjetja "Grelec", če je to podjetje novemu kupcu pripravljeno prodajati po nižji ceni, kot to velja za stalne kupce. Kaj menite o tem, ali bo podjetje "Grelec" po sprejemu posla zlahka prepričalo novega kupca, da bi mu kasneje prodajalo po višji, to je obstoječi tržni ceni?

Pri metodi vrednotenja učinkov po spremenljivih stroških imamo opraviti z naslednjo razčlenitvijo stroškov:

1. **neposredni stroški materiala, storitev in amortizacije (če gre za funkcionalno metodo amortiziranja, kar pomeni povezanost stroškov amortizacije s številom proizvedenih enot),**
2. **neposredni stroški dela,**
3. **spremenljivi del splošnih stroškov ustvarjanja učinkov (tako imenovanih splošnih proizvajalnih stroškov),**
4. **spremenljivi del splošnih stroškov nabave, uprave in prodaje.**

Izračun stroškovne cene po metodi spremenljivih stroškov za proizvod A iz primera 65 nam (ob predpostavki, da so vsi neposredni stroški spremenljivi) prikazuje preglednica 12.

Preglednica 12: Stroškovna cena enote proizvoda A po spremenljivih stroških

Vrsta stroška	Znesek v d. e.
1. Neposredni stroški materiala in storitev	100
2. Neposredni stroški dela	70
I. Skupaj neposredni stroški (1 + 2)	**170**
3. Spremenljivi splošni proizvajalni stroški	4
4. Spremenljivi splošni stroški nabave in prodaje	1
II. Skupaj spremenljivi splošni stroški (3 + 4)	**5**
III. Spremenljivi stroški na enoto proizvoda	**175**

Izračunajte znesek spremenljivih in stalnih stroškov podjetja pri obsegu proizvodnje 100 enot proizvodov.

Vrednotenje po spremenljivih stroških je pogosto poznano pod nazivom “direct costing”, ki pa utegne zavesti v zmoto, da gre za metodo vrednotenja učinkov z neposrednimi stroški. Zato si na koncu obravnavanja metod vrednotenja učinkov oglejmo še metodo vrednotenja učinkov po neposrednih stroških. Metodo obravnavamo le informativno, opozorili smo že, da je Slovenski računovodski standardi

za potrebe zunanjega računovodskega poročanja ne dovoljujejo. Seveda pa Slovenski računovodski standardi ne prepovedujejo uporabe te metode pri izdelovanju računovodskih informacij za notranje uporabnike.

2.3.3.4 Vrednotenje učinkov po neposrednih stroških

Pri vrednotenju učinkov po metodi neposrednih stroškov obračunamo poslovne učinke samo z neposrednimi stroški, medtem ko je splošne stroške treba odšteti od prihodkov oziroma so splošni stroški takoj odhodki obdobja.

Pri tej metodi imamo opraviti z naslednjo razčlenitvijo stroškov:

1. **neposredni stroški materiala, storitev in amortizacije (funkcionalna metoda amortiziranja),**
2. **neposredni stroški dela.**

Izračun stroškovne cene po metodi neposrednih stroškov za proizvod A iz primera 64 nam prikazuje preglednica 13.

Preglednica 13: Stroškovna cena enote proizvoda A po neposrednih stroških

Vrsta stroška	Znesek v d. e.
1. Neposredni stroški materiala in storitev	100
2. Neposredni stroški dela	70
I. Skupaj neposredni stroški na enoto (1 + 2)	**170**

Izračunajte celotne neposredne in posredne stroške podjetja pri obsegu proizvodnje 100 enot proizvodov.

2.4 ODHODKI

Odhodki so nasprotje prihodkom in skupaj z njimi oblikujejo poslovni izid v določenem obračunskem obdobju.

Nanašajo se na prodane količine, s katerimi so pridobljeni prihodki, zajemajo pa tudi nekatere druge postavke zunaj stroškov in nabavnih vrednosti, ki prav tako zmanjšujejo poslovni izid. Poenostavljeno bi jih lahko obravnavali kot žrtvovane vrednosti za doseganje prihodkov kot pridobljenih vrednosti. Njihova podrobnejša opredelitev je povezana z njihovimi posameznimi vrstami.

Večino odhodkov sicer lahko pojasnimo s stroški, ki se nanašajo na prodane količine. Iz tega pa sledi, da so odhodki sicer povezani s stroški, vendar niso istovetni z njimi. Zato si najprej poglejmo razmerja med odhodki in stroški.

ODHODKI IN STROŠKI

Odhodki so tisti stroški, ki po odbitku od prihodkov soustvarjajo poslovni izid v določenem obračunskem obdobju. Nasprotno so stroški cenovni izraz potroškov v istem obračunskem obdobju, ki so v smotrni povezavi s tedanjo dejavnostjo. Vsi stroški tega obdobja nimajo značaja odhodkov. Prav tako pa ni nujno, da bi bil vsak odhodek povezan s stroški. Razmerja med odhodki in stroški so lahko takšna:

a) Odhodki, ki niso nikoli stroški:

Primer 66

Podjetje "Willy" je imelo to poslovno leto velike težave. Najprej so morali odpisati 50.000 d. e. terjatev do podjetja, ki je šlo v stečaj, v marcu pa jim je pogorelo še skladišče v vrednosti 100.000 d. e. Oba dogodka sta za podjetje pomenila odhodek (izredni odhodek), medtem ko ju ne moremo povezati s stroški.

b) Odhodki, ki so gospodarsko povezani s stroški, so pogostejši pojav, vendar ni nujno, da do te povezave pride v istem obdobju. Razlikujemo naslednje možnosti:

1. Odhodki se pojavijo istočasno kot stroški:

Primer 67

Pri storitvenih in trgovskih poslovnih sistemih so stroški, ki se pojavljajo v določenem obračunskem obdobju, že tedanji redni odhodki, saj z njimi ne moremo ovrednotiti zaloge nedokončanih proizvodov ali zaloge dokončanih proizvodov.

2. Odhodki, ki se pojavijo kasneje kot stroški:

Primer 68

Pri proizvodnih podjetjih (kot je to vidno iz primera 64, ko smo računali stroškovne cene proizvodov) se nekateri stroški najprej "zadržujejo" v zalogi. Ti stroški postanejo odhodki šele takrat, ko zalogo prodamo.

3. Možnost, da bi se odhodki pojavili prej kot stroški, ne obstaja.

c) Stroški, ki niso nikoli odhodki; tudi ta kombinacija ni možna. Vsi stroški se prej ali kasneje pojavijo kot odhodki in tako obremenijo poslovni izid.

Poiščite še druge možne praktične primere za pojasnitev razmerja med odhodki in stroški.

Razmerja med odhodki in stroški so prikazana v sliki 9.

Slika 9: Razmerja med odhodki in stroški

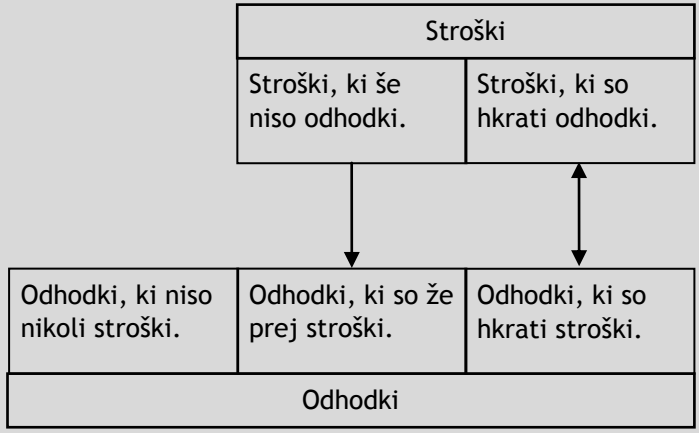

Podobno kot smo obravnavali razmerje med odhodki in stroški, lahko obravnavamo tudi razmerje med odhodki in izdatki.

ODHODKI IN IZDATKI

Vsekakor tudi odhodki niso istovetni z izdatki, saj izdatki pomenijo le zmanjšanje denarja, ki ga ima poslovni sistem, takšno zmanjšanje pa ne vpliva na poslovni izid. Med odhodki in izdatki so v načelu možna naslednja razmerja:

a) Odhodki, ki ne temeljijo na izdatkih:

Primer 69

Če je podjetje "Willy" (primer 66) odpisalo terjatev, smo ugotovili, da je nastal odhodek. Jasno je, da pri odpisu ni prišlo do izdatka.

b) Odhodki, ki so gospodarsko povezani z izdatki. Tu so možna naslednja razmerja:

1. Odhodki se lahko pojavijo pred izdatki:

Primer 70

Trgovsko podjetje "Suknjič" je v začetku februarja nabavilo blago v vrednosti 30.000 d. e. + 20 % DDV = 36.000 d. e. in se pri tem z dobaviteljem dogovorilo za trimesečni plačilni rok. Podjetje "Suknjič" je vse blago prodalo že v prvih dveh mesecih, kar pomeni, da je imelo v tem obdobju 30.000 d. e. odhodkov oziroma nabavne vrednosti prodanega blaga. Do izdatka (36.000 d. e.) pa bo prišlo šele po treh mesecih od datuma nabave.

2. Odhodki se lahko pojavijo istočasno kot izdatki:

Primer 71

Podjetje "A" je storitveno podjetje. Če na primer podjetje "A" takoj plača določene stroške (na primer poštne stroške, stroške prevoza itd.), so takšni poslovni dogodki obenem stroški, odhodki in izdatki.

3. Odhodki se lahko pojavijo kasneje kot izdatki:

Primer 72

Če je proizvajalno podjetje že plačalo račun za material, se je ob plačilu pojavil izdatek. Do odhodka pa bo prišlo šele, ko bo material ne samo porabljen (takrat bo šele strošek), temveč vsebovan v prodanih proizvodih.

c) Izdatki, ki ne vodijo k odhodkom:

Primer 73

Podjetje "A" je kupilo in plačalo zemljišče. Nastal je izdatek, do stroška in odhodka pa ne bo prišlo, saj se zemljišča ne amortizirajo.

Poiščite še druge praktične primere za pojasnitev razmerja med odhodki in izdatki.

V sliki 10 so prikazana razmerja med odhodki in izdatki, o katerih smo govorili v tej točki.

Slika 10: Razmerja med odhodki in izdatki

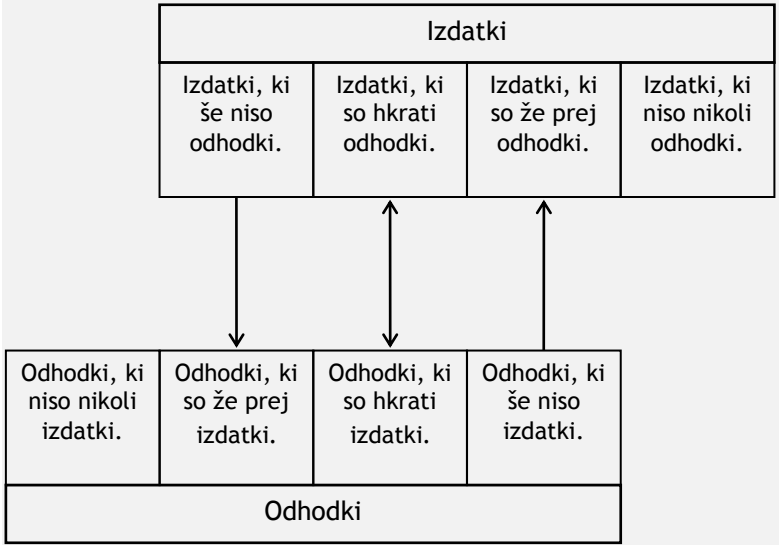

2.4.1 Vrste odhodkov

Odhodki se lahko razčlenijo na:

1. redne odhodke, ki zrcalijo normalne pojave pri poslovanju in jih lahko nadalje razčlenimo na

a) poslovne odhodke in
b) finančne odhodke, ter

2. druge odhodke (pogosto se zanje uporablja izraz **izredni odhodki**), ki kažejo na neobičajne pojave.

2.4.1.1 Poslovni odhodki

Poslovni odhodki so stroški, ki se nanašajo na prodane proizvode in storitve, ter nabavna vrednost trgovskega blaga, materiala in podobno v obračunskem obdobju in jih je treba pokriti s prihodki iz istega obdobja.

Pri **proizvajalnih poslovnih sistemih** je povezanost stroškov z odhodki naslednja:

v obdobju nastali stroški
\+ stroški v začetnem stanju nedokončane proizvodnje
\- stroški v končnem stanju nedokončane proizvodnje
\+ stroški v začetni zalogi proizvodov
\- stroški v končni zalogi proizvodov
= stroški v obdobju prodanih proizvodov
= poslovni odhodki

ali:

v obdobju nastali stroški
\+ zmanjšanje vrednosti zaloge nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov
= **poslovni odhodki**

ali:

v obdobju nastali stroški
\- povečanje vrednosti zaloge nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov
= **poslovni odhodki**

Iz razmerja med stroški obdobja in poslovnimi odhodki vidimo, da se razlika med njimi pojavlja zaradi **spremembe zalog**. Če so se zaloge (nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov) povečale, pomeni, da so poslovni odhodki manjši od stroškov obdobja. Če pa so se zaloge zmanjšale, pomeni, da so poslovni odhodki večji od stroškov

obdobja. V naslednjem poglavju bomo to povezavo obravnavali, ko bomo sestavljali t. i. nemško obliko izkaza poslovnega izida (Slovenski računovodski standardi jo poimenujejo »izkaz poslovnega izida po različici I«).

Na velikost spremembe vrednosti zaloge (ne na povečanje ali zmanjšanje) vpliva metoda vrednotenja poslovnih učinkov. Poslovne odhodke sestavljajo tako stroški, po katerih so bile ovrednotene prodane količine proizvodov in storitev, kot tudi drugi stroški, ki pred tem niso bili zajeti v zalogah, temveč so bili takoj preneseni med poslovne odhodke.

V primeru 74 bomo to prikazali s pomočjo podatkov iz primera 64.

Pripravite si izračune, ki ste jih opravili pri reševanju aktivnosti za primer 64, in jih primerjajte s podatki v primeru 74.

Primer 74

Podjetje "Loka" (primer 64) je v marcu proizvedlo 100 proizvodov A. Podjetje nima začetne zaloge nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov. Celotnih stroškov v tem mesecu je bilo 29.000 d. e. Proizvajalnih stroškov je bilo 24.000 d. e., neproizvajalnih stroškov pa 5.000 d. e. Spremenljivih stroškov je bilo 17.500 d. e., stalnih stroškov pa 11.500 d. e. Neposrednih stroškov je bilo 17.000 d. e. in splošnih 12.000 d. e. Marca je podjetje prodalo 80 proizvodov A, kar pomeni, da ima podjetje v končni zalogi še 20 proizvodov A oziroma da se je zaloga dokončanih proizvodov v obdobju povečala za 20 enot proizvodov. Poslovne odhodke podjetja "Loka" lahko izračunamo na dva načina:

1. celotni stroški - vrednost spremembe (povečanja) zaloge dokončanih proizvodov

ali

2. stroškovna cena × količina prodanih proizvodov + stroški, ki se ne vključujejo v zalogo (stroški, ki so hkrati odhodki).

Izračun poslovnih odhodkov podjetja "Loka" v marcu je prikazan v preglednici 14.

Preglednica 14: Vpliv metod vrednotenja učinkov na obračun poslovnih odhodkov

Metoda vredno-tenja	Celotni stroški	Str. cena	Prodana količina	Stroški v prodanih proizvodih	Stroški, ki so neposredno odhodki	Poslovni odhodki	Spr. zaloge**	Poslovni odhodki
(1)	(2)	(3)	(4)	(5 = 3×4)	(6)	(7 = 5+6)	(8 = 3×20)	(9 = 2-8)
ZLC*	29.000	290	80	23.200	0	23.200	5.800	23.200
Proizv.str.	29.000	240	80	19.200	5.000	24.200	4.800	24.200
Sprem.str.	29.000	175	80	14.000	11.500	25.500	3.500	25.500
Neposr.str.	29.000	170	80	13.600	12.000	25.600	3.400	25.600

* ZLC = zožena lastna cena
** Spr. zaloge = sprememba zaloge (stroškovna cena proizvoda x 20 proizvodov)

Primerjajte poslovne odhodke po posameznih metodah. Pri kateri metodi so največji in zakaj? Izračunajte poslovne odhodke po posameznih metodah vrednotenja učinkov v drugem mesecu (v aprilu), če ima podjetje "Loka" v aprilu 40.000 d. e. celotnih stroškov in proda vse proizvode, narejene v aprilu, in začetno zalogo (to je končno zalogo v marcu, 20 enot proizvodov). Po kateri metodi so zdaj poslovni odhodki največji? Zakaj?

Pri **storitvenih poslovnih sistemih** je razmerje med stroški in poslovnimi odhodki veliko preprostejše, saj se pri tej vrsti poslovnih sistemov ne pojavljajo zaloge nedokončane proizvodnje niti ne zaloge dokončanih proizvodov. To pomeni, da so vsi v proučevanem obdobju nastali stroški povezani z opravljenimi in hkrati prodanimi storitvami oziroma so enaki poslovnim odhodkom. Velja torej obrazec:

v obdobju nastali stroški
= stroški v obdobju opravljenih in prodanih storitev
= poslovni odhodki

Pri **trgovskih poslovnih sistemih** velja podobno razmerje med stroški in poslovnimi odhodki, le da je treba stroškom prišteti še nabavno vrednost prodanega trgovskega blaga. Zato velja naslednja enačba:

v obdobju nastali stroški
+ nabavna vrednost prodanega blaga
= stroški v obdobju prodanega trgovskega blaga
= poslovni odhodki

Primer 75

"Beneški trgovec" je manjše trgovsko podjetje. Februarja so prodali blago z nabavno vrednostjo 5.000 d. e., stroški dela v tem mesecu so bili 1.000 d. e., stroški amortizacije 1.500 d. e., stroški materiala (npr. električna energija) in različnih storitev (npr. vzdrževanje prostora itd.) pa 500 d. e. Podjetje je imelo v februarju torej 8.000 d. e. poslovnih odhodkov.

2.4.1.2 Finančni odhodki

Finančni odhodki so povezani s financiranjem poslovanja poslovnega sistema na nelastniški način. Te odhodke lahko razčlenimo takole:

1. **odhodki zaradi danih obresti za prejeta posojila in kredite,**
2. **drugi finančni odhodki** (na primer odpis finančnih naložb)**.**

Pri obravnavi finančnih odhodkov moramo predvsem paziti, da mednje ne štejemo vračila glavnic dolga, temveč samo obresti. Prav tako med finančne odhodke ne štejemo udeležbe drugih v poslovnem izidu poslovnega sistema.

Primer 76

Podjetje "Taksa" je 20. marca plačalo anuiteto kratkoročnega posojila z zneskom 6.000 d. e. Anuiteta je bila sestavljena iz razdolžnine (dela glavnice) 5.000 d. e. in obresti 1.000 d. e. Med finančne odhodke je mogoče šteti le znesek obresti (1.000 d. e.), medtem ko razdolžnina (5.000 d. e.) pomeni zmanjšanje obveznosti podjetja iz naslova kratkoročnega posojila.

2.4.1.3 Drugi odhodki

Drugi odhodki (pogosto imenovani tudi izredni odhodki) so izgubljene vrednosti, ki se ne nanašajo na nastajanje proizvodov in storitev kot poslovnih učinkov. Nastajajo z **izrednim zmanjševanjem sredstev** (primer 77) ali z **izrednim povečanjem obveznosti do virov sredstev** (primer 78). Drugi (izredni) odhodki se ne morejo pojavljati iz razlogov, povezanih z osebno odgovornostjo.

Če bi izhajali iz čiste teoretične opredelitve stroškov, bi morali med druge (izredne) odhodke vključevati vsako zmanjševanje vrednosti, ki ni utemeljeno z nastajanjem ali prodajanjem poslovnih učinkov. Tako bi se med njimi pojavili vsi primanjkljaji pri materialu, polproizvodih, proizvodih in trgovskem blagu, za katere ni osebne odgovornosti, vsak odpis ali znižanje terjatev, vsaka izgubljena ara, skesnina, pogodbena kazen, vsi penali, stojnine itd. Toda takšne postavke so pri vsakem poslovanju bolj ali manj pogoste. Zato moramo pri opredelitvi takšnih dogodkov na redne oziroma druge (izredne) izhajati iz same opredelitve "rednega" (normalnega) in "izrednega" (nenormalnega).

Primer 77

V trgovini, ki prodaja sadje, je normalno, da se na primer 5 % nekega sadja pokvari. To bi lahko pojmovali kot redni odhodek. Če pa se je v nekem obdobju pokvaril neprimerno večji odstotek tega sadja (na primer 20 %) in ni bila ugotovljena osebna odgovornost, lahko to pojmujemo kot drugi (izredni) odhodek.

Za pojav drugih (izrednih) odhodkov je bistveno, da se nanašajo na nekaj, kar bremeni poslovni izid posameznega leta zaradi nečesa, kar je v danem letu neobičajno.

Primer 78

Poslovni sistem "Felix" je v preteklem letu prejel račun za plačilo kazni v višini 6.000 d. e., ker je prekoračil dovoljeno količino izpusta odpadnih voda v reko Dravo.

2.5 PRIHODKI

Prihodki so nasprotje odhodkom in skupaj z njimi oblikujejo poslovni izid v določenem obračunskem obdobju. Opredeljeni so s prodajno vrednostjo prodanih količin (brez DDV), zajemajo pa tudi nekatere izredne postavke, ki prav tako povečujejo poslovni izid.

Prihodke je treba razlikovati od prejemkov.

PRIHODKI IN PREJEMKI

Prejemki so le povečanje denarja poslovnega sistema in zato načeloma poznamo naslednja razmerja med prihodki in prejemki:

a) Prihodki, ki ne temeljijo na prejemkih:

Primer 79

Podjetje "A" je od podjetja "B" brezplačno dobilo stroj v vrednosti 8.000 d. e. Takšen dogodek pomeni z vidika podjetja "A" drugi (izredni) prihodek, ki pa ne pomeni povečanja denarnih sredstev podjetja.

b) Prihodki, ki so gospodarsko povezani s prejemki. To razmerje je najpogostejše in ga lahko razčlenimo na:

1. Prihodke, ki se pojavijo pred prejemki:

Primer 80

Podjetje "A" je 5. aprila prodalo podjetju "B" proizvode v vrednosti 10.000 d. e. + DDV (10.000 d. e. × 1,20 = 12.000 d.e.). Dogovorjeni plačilni rok je en mesec. Prihodki (10.000 d. e.) so se pojavili takrat, ko je podjetje "A" zaračunalo (poslalo fakturo) prodajo (5. aprila), do prejemka (12.000 d. e.) pa bo prišlo takrat, ko bo podjetje "B" plačalo račun podjetju "A" (predvidoma 5. maja).

2. Prihodke, ki se pojavijo hkrati s prejemki:

Primer 81

Če podjetje proda proizvode ali trgovsko blago za gotovino (kupec plača blago ob njegovem prevzemu), se prihodki pojavljajo istočasno s prejemki.

3. Prihodke, ki se pojavijo kasneje kot prejemki:

Primer 82

Poslovni sistem "A" je dal podjetju "B" predujem za blago z zneskom 2.000 d. e. Ta dogodek pomeni, da je poslovni sistem dobil denar oziroma prejemek, prihodek pa bo ustvarjen šele takrat, ko bo poslovnemu sistemu "A" dostavil blago in račun.

c) Prejemki, ki ne vodijo k prihodkom:

Primer 83

Podjetje "A" je dobilo kratkoročno posojilo (50.000 d. e.) od banke. To pomeni, da so se podjetju "A" denarna sredstva povečala, do prihodkov pa iz tega dogodka ne bo prišlo.

Razmislite še o drugih možnih praktičnih primerih, ki bi pojasnjevali razlike med prejemki in prihodki.

V sliki 11 so prikazana razmerja med prihodki in prejemki.

Slika 11: Razmerja med prihodki in prejemki

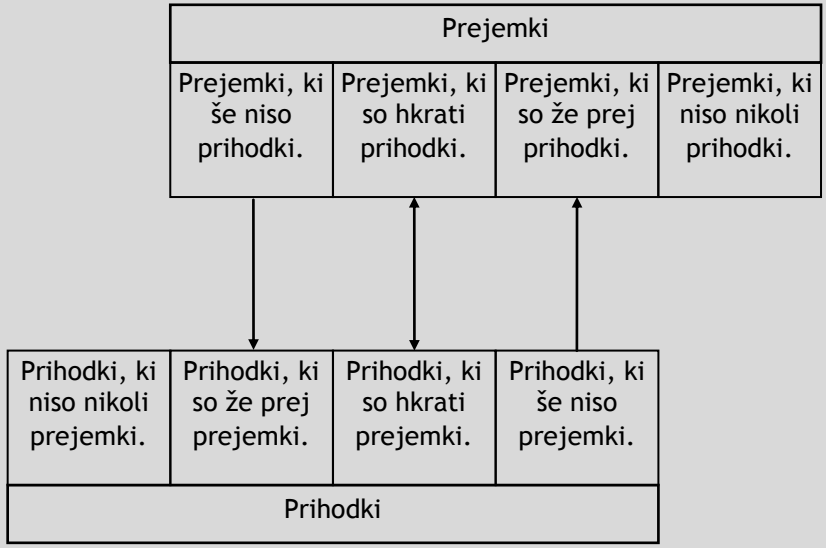

2.5.1 Vrste prihodkov

Podobno kot smo to storili z odhodki, lahko tudi prihodke razčlenimo na:

1. redne prihodke, ki zrcalijo normalne pojave pri poslovanju in jih lahko nadalje razčlenimo na
a) poslovne prihodke in
b) finančne prihodke, ter

2. druge prihodke (pogosto se zanje uporablja izraz **izredni prihodki**), ki kažejo na nenormalne in enkratne pojave.

2.5.1.1 Poslovni prihodki

Poslovni prihodki so prodajne vrednosti prodanih proizvodov, storitev, trgovskega blaga, materiala in prejetih nadomestil v zvezi s prodajo, ki vplivajo na poslovni izid.

Pri nas (kakor tudi v vseh drugih razvitih državah) se poslovni prihodki ugotavljajo na osnovi tako imenovane **zaračunane prodaje** (fakturirane realizacije). Bistvo opredelitve prihodkov na podlagi zaračunane prodaje je v tem, da so prihodki uresničeni tedaj, ko poslovni sistem svoje proizvode odpošlje kupcu in zanje izstavi račun. Naj opozorimo, da izraz "zaračunana prodaja" nakazuje povezavo z računom za prodane predmete ali storitve.

Pri ugotavljanju prihodkov torej ni odločilnega pomena, ali je bila prodaja plačana (plačana realizacija), temveč ali je kupec prejel blago. Iz vrednosti prihodkov je izločen davek na dodano vrednost.

Primer 84

V primeru 74 smo videli, da je podjetje "Loka" v marcu proizvedlo 100 proizvodov in prodalo 80 proizvodov. Prodajna cena z DDV ene enote proizvoda je bila 360 d. e. (od tega je bilo davka 60 d. e.). Poslovni prihodki podjetja v marcu so torej bili:

300 d. e. × 80 = 24.000 d. e.

Prihodki se seveda ne razlikujejo po vrstah metod vrednotenja učinkov.

Zakaj metode vrednotenja učinkov ne vplivajo na prihodke? Kako lahko podjetje vpliva na prihodke?

2.5.1.2 Finančni prihodki

Finančni prihodki so prihodki v zvezi s finančnimi naložbami poslovnega sistema. Finančne prihodke lahko razčlenimo na:

1. prihodke od prejetih udeležb v poslovnem izidu tistega poslovnega sistema, v katerega so vložena sredstva (predvsem dividende),

2. prihodke od prejetih obresti za dana posojila. Med finančne prihodke je treba torej šteti le prejete obresti in ne prejema vračila glavnice posojila**.**

Podjetje "A" je vrnilo podjetju "B" znesek glavnice posojila 100.000 d. e. in 10.000 d. e. pripadajočih obresti. Ugotovite, koliko znašajo finančni prihodki podjetja "B".

2.5.1.3 Drugi prihodki

Drugi prihodki (pogosto imenovani tudi izredni prihodki) so poleg rednih prihodkov pridobljene vrednosti v obračunskem obdobju. Nastajajo ob:

a) izrednem povečanju sredstev (primer 85) **ali**
b) izrednem zmanjšanju obveznosti do virov sredstev (primer 86).

Pri drugih (izrednih) prihodkih je bistveno, da se nanašajo na nekaj, kar povečuje poslovni izid posameznega leta zaradi nečesa, kar je v danem letu neobičajno.

Primer 85

Če je poslovni sistem brezplačno dobil stroj, pomeni, da so se mu sredstva povečala neobičajno, saj takšen dogodek ni povezan z rednim delovanjem poslovnega sistema. Zato je treba pošteno vrednost dobljenega stroja zabeležiti kot druge (izredne) prihodke.

Primer 86

Če je podjetje »Alinea« iz utemeljenih razlogov (npr. v postopku prisilne poravnave) zmanjšalo vrednost dolgov do različnih upnikov v skupnem znesku 2.000.000 d. e., so to za podjetje drugi (izredni) prihodki.

Med druge (izredne) prihodke je mogoče šteti še prejete dotacije, subvencije, are, skesnine, prejete pogodbene kazni in odškodnine in podobno, kar ni povezano s prodanimi količinami oziroma zadevnimi stroški in tudi ne s pojavom kakega sredstva.

2.6 POSLOVNI IZID

Obstajajo temeljne in druge vrste poslovnega izida.

Temeljne vrste poslovnega izida, ki jih obravnavajo Slovenski računovodski standardi, so:

1. celotni poslovni izid (celotni dobiček ali celotna izguba),
2. poslovni izid (dobiček ali izguba) iz prodaje,
3. poslovni izid (dobiček ali izguba) iz celotnega poslovanja,
4. poslovni izid (dobiček ali izguba) iz rednega delovanja ter
5. čisti poslovni izid (čisti dobiček ali čista izguba).

Temeljne vrste poslovnega izida so pomembne tako za zunanje kot tudi za notranje uporabnike.

Celotni poslovni izid (celotni dobiček ali celotna izguba) je razlika med seštevkom vseh prihodkov in seštevkom vseh odhodkov.

Poslovni izid (dobiček ali izguba) iz prodaje je razlika med prihodki od prodaje in odhodki za prodajo.

Poslovni izid (dobiček ali izguba) iz celotnega poslovanja je razlika med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki. Od poslovnega izida iz prodaje se razlikuje za preostale poslovne prihodke in preostale poslovne odhodke (med njimi tudi t. i. prevrednotovalni poslovni prihodki in prevrednotovalni poslovni odhodki, ki jih nismo podrobneje obravnavali).

Preglednica 15: Vpliv metod za vrednotenje učinkov na izkazovanje poslovnega izida (dobička oziroma izgube) iz poslovanja

Metoda vrednotenja	Poslovni prihodki	Poslovni odhodki	Dobiček/ Izguba
	1	2	3 = 1 - 2
Zožena lastna cena	24.000	23.200	800
Proizvajalni stroški	24.000	24.200	(200)
Spremenljivi stroški	24.000	25.500	(1.500)
Neposredni stroški	24.000	25.600	(1.600)

Poslovni izid (dobiček ali izguba) iz rednega delovanja je razlika med seštevkom poslovnih prihodkov in finančnih prihodkov ter seštevkom poslovnih odhodkov in finančnih odhodkov.

Čisti poslovni izid (čisti dobiček ali čista izguba) je razlika med celotnim poslovnim izidom in davkom iz dobička.

Primer 87

Delniška družba "Grattex" je v preteklem letu ustvarila 1.000.000 d. e. dobička. Davki iz dobička so znašali 250.000 d. e. Lastniki podjetja so na skupščini delničarjev takole razdelili čisti dobiček (750.000 d. e.):

100.000 d. e. za nagrade poslovodstvu podjetja,
300.000 d. e. za dividende lastnikom,
100.000 d. e. za rezerve in
250.000 d. e. za preneseni poslovni izid.

Kapital podjetja "Grattex" se je torej v primerjavi s prejšnjim letom povečal za 350.000 d. e. (za rezerve in za preneseni poslovni izid).

Med **drugimi vrstami poslovnega izida** pa omenimo prispevek za kritje, kosmati poslovni izid in dohodek. Ker so pomembne za notranje uporabnike v podjetju, se podrobneje opredeljujejo v podjetju, poleg naštetih pa obstajajo še druge vrste poslovnega izida, ki jih podrobneje obravnavajo Slovenski računovodski standardi.

Prispevek za kritje je razlika med prihodki od prodaje in spremenljivimi stroški prodanih proizvodov in storitev. Prispevek za kritje mora pokrivati tako stalne stroške kot tudi dobiček. Uporablja se za kratkoročno odločanje o obsegu proizvodnje in določanju prodajnih cen.

Primer 88

Za primer podjetja "Loka" (primer 74) lahko prispevek za kritje izračunamo takole:

prispevek za kritje = 300 d. e. × 80 - 175 d. e. × 80 = 10.000 d. e.

Kosmati poslovni izid je razlika med poslovnimi prihodki ter proizvajalnimi stroški prodanih proizvodov (v primeru trgovskega podjetja pa razlika med poslovnimi prihodki in nabavno vrednostjo prodanega trgovskega blaga).

Izračunajte kosmati dobiček za podjetje "Loka" (primera 64 in 74).

Primer 89

1. KALKULACIJA PRODAJNE VREDNOSTI V TRGOVSKEM PODJETJU

Trgovsko podjetje "Klobuk" je nabavilo 1.000 klobukov. Nabavna vrednost z 20-odstotnim DDV za celotno pošiljko je bila 48.000 d. e. (torej nabavna vrednost brez DDV 40.000 d. e. + 20 % DDV). Podjetje pri prodaji proizvodov obračunava 40-odstotno maržo. Kalkulacija prodajne vrednosti je naslednja:

nabavna vrednost z DDV = 40.000 d. e. × 1.20	48.000 d. e.
- DDV 20 % = nabavna vrednost z DDV – nabavna vrednost brez DDV = = 48.000 – (48.000 / 1.20)	8.000 d. e.
= nabavna vrednost brez DDV	40.000 d. e.
+ 40-odstotna marža (razlika v ceni) = 40 % od 40.000 d.e.	16.000 d. e.
= prodajna vrednost brez DDV	56.000 d. e.
+ 20 % DDV = 20 % od 56.000	11.200 d. e.
= prodajna vrednost z DDV	67.200 d. e.

2. IZRAČUN **KOSMATEGA DOBIČKA** V TRGOVSKEM PODJETJU

Podjetje "Klobuk" je v dveh mesecih prodalo za 33.600 d. e. (v znesek je vključen DDV) klobukov. Dejanska prodajna vrednost je sestavljena takole:

prodajna vrednost z 20-odstotnim DDV	33.600 d. e.
- DDV 20 % = prodajna vrednost z DDV – prodajna vrednost brez DDV = = 33.600 – (33.600 / 1.20)	5.600 d. e.
= prihodki od prodaje	28.000 d. e.
- razlika v ceni = 28.000 – (28.000 / 1.4)	8.000 d. e.
= nabavna vrednost prodanega blaga (odhodki)	20.000 d. e.

Kosmati dobiček = prihodki - nabavna vrednost prodanega blaga = 28.000 d. e. – 20.000 d. e. = 8.000 d. e.

Na tem mestu naj opozorimo na razliko med odhodki, ki nastanejo ob prodaji pri proizvajalnem podjetju, in odhodki, ki nastanejo ob prodaji pri trgovskem podjetju:

Pri proizvajalnem podjetju so ODHODKI ENAKI STROŠKOM PRODANIH PROIZVODOV. Glede na izbrano metodo vrednotenja zalog so torej odhodki, ki nastanejo ob prodaji, lahko:
- proizvajalni stroški prodanih proizvodov, če v podjetju uporabljamo metodo vrednotenja po proizvajalnih stroških;
- spremenljivi stroški prodanih proizvodov, če v podjetju uporabljamo metodo vrednotenja po spremenljivih stroških, ali
- vsi stroški razen stroškov obresti in neposrednih stroškov prodaje prodanih proizvodov, če v podjetju uporabljamo metodo vrednotenja po zoženi lastni ceni.

Pri trgovskem podjetju pa so ODHODKI ENAKI NABAVNI VREDNOSTI PRODANIH PROIZVODOV. Poleg tega so odhodki trgovskega podjetja tudi STROŠKI POSLOVANJA (dela, najemnin in podobno).

Dohodek je v podjetju ustvarjena nova vrednost, ki se deli:
1. delavcem s plačami,
2. posojilodajalcem in dobaviteljem z obrestmi in drugimi nadomestili,
3. lastnikom z dividendami in drugimi nadomestili,
4. podjetju z oblikovanjem rezerv in zadržanim čistim dobičkom in
5. državi z davki.

DODATEK K DRUGEMU POGLAVJU

DAVEK NA DODANO VREDNOST

Davek na dodano vrednost je pomemben proračunski vir Republike Slovenije. Je prometni davek, ki ga je treba plačati ob vsakem prometu (prodaji) proizvodov ali storitev in uvozu blaga.

DDV ima dve stopnji: splošno davčno stopnjo 20 % in znižano davčno stopnjo 8,5 %. Po znižani davčni stopnji so obdavčeni blago in storitve, ki štejejo za življenjske potrebščine v širšem smislu (osnovna hrana, osnovni proizvodi kmetijstva in ribištva, zdravila, izgradnja stanovanj, javni prevoz, uporaba športnih objektov, komunalne storitve) in z vidika ohranjanja nacionalne identitete (knjige, nekatere avtorske pravice, umetniški predmeti, zbirke in starine).

Davčni zavezanec (prodajalec) kupcu ob prodaji blaga ali storitev zaračuna davek na dodano vrednost in ga nato sam odvede državi. Davčni osnovi na izdanem računu (cenam proizvodov in storitev) torej prišteje davek na dodano vrednost, ki ga izračuna po naslednjem obrazcu:

$$DDV = davčna\ osnova \times višina\ davčne\ stopnje/100$$

Primer 90:

Kupec A je od proizvodnega podjetja kupil 5 kg materiala po ceni 40 d. e./kg. Da bi dobili znesek, ki ga mora kupec A plačati za material, je treba skupnemu znesku (5 kg x 40 d. e. = 200 d. e.) prišteti še davek na dodano vrednost v višini 40 d. e. (200 d. e. × 0,20). Znesek, ki ga mora plačati kupec A, je 240 d. e.

Poglejmo, kaj se v trenutku izdaje računa "zgodi" pri prodajalcu in kaj pri kupcu A:

1. SPREMEMBA EKONOMSKIH KATEGORIJ PRI PRODAJALCU

Na strani prihodkov:

Terjatve do kupca A se povečajo za 240 d. e.
Obveznost do države za plačilo davka na dodano vrednost se poveča za 40 d. e.
Prihodki od prodaje se povečajo za 200 d. e.

Na strani odhodkov:

Zmanjša se **vrednost zaloge**, povečajo se **poslovni odhodki** (od prodaje), zneskov ne poznamo, ker ne poznamo stroškovne cene prodanih proizvodov.

2. SPREMEMBA EKONOMSKIH KATEGORIJ PRI KUPCU A

Obveznosti do dobavitelja se povečajo za 240 d. e.
Zaloga materiala se poveča za 200 d. e. (za ceno brez davka).
Terjatev do države se poveča za 40 d. e.

Zakaj kupec A izkaže terjatev do države? Pri davku na dodano vrednost je obdavčena, kot pove že ime tega davka, samo dodana (novoustvarjena) vrednost. Kupec A v proizvodnji uporablja kupljeni material, uporablja delovno silo, stroje in opremo, da izdela proizvode večje vrednosti. Vzemimo, da proda proizvode za 1.000 d. e., ob tem pa mora zaračunati še dodatnih 200 d. e. davka na dodano vrednost (200 d. e. je znesek, ki bo pripadel državi). Kupcu B bo torej izdal račun v višini 1.200 d. e.

Obveznost kupca A do države bo ob tej prodaji znašala 200 d. e., ker pa je 40 d. e. davka plačal že prej, za material, bo oba zneska med seboj poračunal in plačal le razliko:

200 d. e. - 40 d. e. = 160 d. e.

Iz tega izračuna vidimo, da ***kupec A v resnici plača le davek na dodano vrednost***:
- vrednost pred pričetkom proizvajalnega procesa = 200 d. e.
- končna vrednost = 1.000 d. e.
- novoustvarjena vrednost = 1.000 d. e. - 200 d. e. = 800 d. e.

davek na dodano vrednost = 20 % × 800 d. e. = 160 d. e.

"Zgodba" se sedaj ponovi: Kupec B izkazuje terjatev do države v višini 200 d. e. za vračilo davka na dodano vrednost, ki ga je plačal A-ju za proizvode, ki jih potrebuje pri proizvajanju. Ta znesek bo poračunal z obveznostmi do države, ki se bodo pojavile ob prodaji njegovih proizvodov.

POVZETEK

V tem poglavju smo obravnavali temeljne ekonomske kategorije, ki jih spremlja in proučuje računovodstvo:
1. sredstva,
2. obveznosti do virov sredstev,
3. stroške,
4. odhodke,
5. prihodke in
6. poslovni izid.

Bistvo opredelitve sredstev je v tem, da se vprašamo, kaj poslovni sistem ima. Sredstva imajo lahko obliko stvari, pravic in denarja. Sredstva smo razčlenili na dolgoročna in kratkoročna (ter aktivne časovne razmejitve).

Bistvo opredelitve obveznosti do virov sredstev je v tem, da se vprašamo, kdo je priskrbel sredstva podjetju oziroma iz katerih virov ima podjetje sredstva. Vrednost sredstev mora biti v vsakem trenutku enaka vrednosti obveznosti do virov sredstev. Obveznosti do virov sredstev smo razčlenili na kapital, dolgoročne in kratkoročne obveznosti ter časovne razmejitve. Treba je razlikovati kapital podjetja (to je lastniški vir financiranja) od različnih oblik sredstev podjetja.

Stroške smo opredelili kot vrednostni izraz potroškov prvin poslovnega procesa. Podrobneje smo obravnavali naslednje metode vrednotenja poslovnih učinkov: metoda zožene lastne cene, metoda proizvajalnih stroškov, metoda spremenljivih stroškov in metoda neposrednih stroškov. Metode vrednotenja poslovnih učinkov vplivajo na poslovni izid podjetja oziroma na vrednost nedokončane proizvodnje in zalogo dokončanih proizvodov. Stroške je treba razlikovati od izdatkov in odhodkov.

Odhodke smo opredelili kot stroške v prodanih proizvodih in druge postavke, ki s prihodki oblikujejo poslovni izid. Odhodke smo razčlenili na redne in druge (izredne) odhodke, redne odhodke pa

na poslovne in finančne odhodke. Med finančne odhodke moramo šteti le pripadajoče obresti, ne pa vračila glavnice dolga.

Prihodke smo opredelili kot prodajne vrednosti prodanih količin brez DDV in druge postavke, ki z odhodki oblikujejo poslovni izid. Prihodke smo razčlenili na redne in druge (izredne) prihodke. Redne prihodke pa smo nadalje razčlenili na poslovne in finančne prihodke. Med finančne prihodke moramo šteti le obresti in ne vračila glavnice finančne naložbe.

Vrste poslovnega izida smo razčlenili na temeljne vrste poslovnega izida in druge vrste poslovnega izida. Temeljne vrste poslovnega izida so pomembne za zunanje in notranje uporabnike računovodskih informacij, druge vrste poslovnega izida pa so koristna informacija za notranje uporabnike. Temeljne vrste poslovnega izida so celotni poslovni izid, poslovni izid iz celotnega poslovanja, poslovni izid iz prodaje, poslovni izid iz rednega delovanja ter čisti poslovni izid. Druge vrste poslovnega izida so prispevek za kritje, kosmati poslovni izid in dohodek.

VPRAŠANJA ZA PONAVLJANJE

1. Kako bi razčlenili sredstva glede na hitrost njihovega preoblikovanja?

2. Razložite naslednje pojme:
   - nabavna vrednost,
   - ocenjena preostala vrednost,
   - amortizirljivi znesek,
   - popravek vrednosti,
   - neodpisana vrednost.

3. Razložite razliko med sredstvi in kapitalom.

4. Razložite razliko med rezervami v okviru kapitala in rezervacijami.

5. Kdaj uporabljamo časovne razmejitve? Navedite različne možne primere časovnih razmejitev.

6. Kako metodi FIFO in LIFO vplivata na obračun stroškov materiala in stanje zalog materiala, če podjetje posluje pod pogoji inflacije? Katera metoda v tem primeru vodi k višjim stroškom materiala in s tem k nižjemu dobičku?

7. Kaj so stroškovna mesta in v čem je namen njihovega oblikovanja v poslovnem sistemu?

8. Opredelite spremenljive in stalne stroške ter navedite primer za vsako vrsto stroška

9. Opredelite neposredne in posredne (splošne) stroške ter navedite primer za vsako vrsto stroška.

10. Opredelite proizvajalne in neproizvajalne stroške ter navedite primer za vsako vrsto stroška.

11. Na primeru različnih metod vrednotenja učinkov (po zoženi lastni ceni, po metodi proizvajalnih stroškov in po metodi spremenljivih stroškov) pojasnite, kako te metode vplivajo na poslovni izid podjetja.

12. Navedite tri primere računovodskih metod, s katerimi bi lahko izboljšali izkazani poslovni izid.

13. Opredelite odhodke. Katere tri vrste odhodkov poznate? Navedite primere posameznih vrst odhodkov.

14. V katerih poslovnih sistemih so stroški neposredno tudi odhodki?

15. Ali obstajajo takšni stroški, ki se nikoli ne pojavijo med odhodki? Zakaj ne?

16. Opredelite prihodke. Katere tri vrste prihodkov poznate? Navedite primere posameznih vrst prihodkov.

17. V katerem primeru se prihodki pojavijo istočasno kot prejemki? Ali se lahko prejemki pojavijo tudi pred prihodki? Poiščite takšen primer.

18. Ali so možne naslednje kombinacije računovodskih kategorij? Odgovorite z DA ali NE (če ste se odločili za odgovor DA, ga utemeljite s praktičnim primerom):
    a. Prihodki, ki niso nikoli prejemki.
    b. Odhodki, ki nastanejo pred izdatki.
    c. Stroški, ki so hkrati izdatki.
    d. Stroški, ki niso nikoli odhodki.
    e. Prejemki, ki so hkrati prihodki.

19. Opredelite različne vrste poslovnega izida. V čem se čisti poslovni izid razlikuje od celotnega poslovnega izida?

20. Ali je podjetje, ki ima izgubo, lahko plačilno sposobno (likvidno)? Odgovor utemeljite.

21. Ali je podjetje, ki ima dobiček, lahko plačilno nesposobno? Odgovor utemeljite.

PRAKTIČNI PRIMERI Z REŠITVAMI IN KOMENTARJI

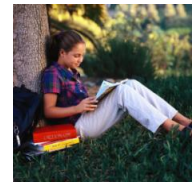

1.
Podjetje “Avans” ima v začetku marca v zalogi 30 kg materiala po ceni 10 d. e. za kilogram (vse cene v nalogi so brez DDV). V marcu ima podjetje naslednje poslovne dogodke, povezane s tem materialom:

nabava	10 kg	12 d. e./kg
nabava	20 kg	14 d. e./kg
poraba	35 kg	
nabava	10 kg	16 d. e./kg
poraba	20 kg	

Koliko znašajo stroški materiala in kolikšna je vrednost končne zaloge materiala, če podjetje vrednoti zaloge po metodi:

a) zaporednih cen (FIFO),
b) povratnih cen (LIFO),
c) povprečnih cen in
d) stalnih cen (z izračunavanjem odmikov)? Predpostavite, da je bila stalna cena 13 d. e./kg.

Rešitev:

a) Metoda zaporednih cen first in, first out (FIFO). Pri tej metodi bomo najprej porabili tiste enote, ki so v zalogo prišle prej.

KOLIČINA (kg)			CENA	VREDNOST (d. e.)		
prejem	*oddaja (poraba)*	*zaloga*		*prejem*	*oddaja (poraba)*	*zaloga*
		30	10			300
10		40	12	120		420
20		60	14	280		700
	35	25	10 12		30 kg × 10 d.e. 5 kg × 12 d.e.	340
10		35	16	160		500
	20	15	12 14		5 kg × 12 d.e. 15 kg × 14 d.e.	230

Stroški materiala nastajajo v trenutku, ko je material prenesen v proizvodnjo oziroma porabljen. V tem trenutku se zmanjša količina materiala v zalogi, za isti znesek pa se povečajo stroški materiala. V proučevanem podjetju so imeli v obdobju dve porabi materiala.

Strošek materiala pri prvi porabi = 30 kg × 10 d. e./kg + 5 kg × 12 d. e./kg = 360 d. e.

Strošek materiala pri drugi porabi = 5 kg × 12 d. e./kg + 15 kg × 14 d. e./kg = 270 d. e.

Stroški materiala v obdobju so znašali 360 d. e. + 270 d. e. = 630 d. e.

Rezultat lahko enostavno preberemo iz tabele kot seštevek osenčenega stolpca (vrednost porabe).

Vrednost končne zaloge je 230 d. e. V končni zalogi je ob koncu obdobja še 15 proizvodov, in sicer 10 tistih, ki smo jih nabavili kot zadnje po ceni 16 d. e., in 5 po ceni 14 d. e.

b) Ker podjetje vrednoti zaloge po metodi povratnih cen last in, first out (LIFO), bomo vedno najprej porabili tiste enote, ki so v zalogo prišle kot zadnje. Pomagamo si lahko z naslednjo tabelo:

KOLIČINA (kg)			CENA	VREDNOST (d. e.)		
prejem	*oddaja (poraba)*	*zaloga*		*prejem*	*oddaja (poraba)*	*zaloga*
		30	10			300
10		40	12	120		420
20		60	14	280		700
	35	25	14 12 10		20 kg × 14 d.e. 10 kg × 12 d.e. 5 kg × 10 d.e.	250
10		35	16	160		410
	20	15	16 10		10 kg × 16 d.e. 10 kg × 10 d.e.	150

Strošek materiala pri prvi porabi = 20 kg × 14 d. e./kg + 10 kg × 12 d. e./kg + 5 kg × 10 d. e./kg = 450 d. e.

Strošek materiala pri drugi porabi = 10 kg × 16 d. e./kg + 10 kg × 10 d. e./kg = 260 d. e.

Stroški materiala v obdobju so znašali 450 d. e. + 260 d. e. = 710 d. e.

Vrednost končne zaloge preberemo iz tabele (150 d. e.). V končni zalogi je ob koncu obdobja še 15 proizvodov, in sicer tistih iz začetne zaloge, katerih cena je bila 10 d. e./kg.

c) Pri metodi povprečnih cen bomo tako pri prvi kot tudi pri drugi porabi izračunali ustrezno povprečno ceno, ki jo bomo uporabili za izračun stroškov materiala.

KOLIČINA (kg)			CENA	VREDNOST (d. e.)		
prejem	*oddaja (poraba)*	*zaloga*		*prejem*	*oddaja (poraba)*	*zaloga*
		30	10			300
10		40	12	120		420
20		60	14	280		700
	35	25	11,667*		35 kg × 11,667	291,67
10		35	16	160		451,67
	20	15	12,90**		20 kg × 11,714	193,57

*Povprečna cena $_1$ = vrednost zaloge/število enot v zalogi = 700/60 = 11,667 d. e.
** Povprečna cena $_2$ = vrednost zaloge/število enot v zalogi = 451,67/35 = 12,90 d. e.

Po izračunu obeh povprečnih cen izračunamo vrednost porabe tako, da celotno količino porabe pomnožimo z izračunano povprečno ceno:

Strošek materiala pri prvi porabi = 35 kg × 11,667 d. e./kg = 408,33 d. e.

Strošek materiala pri drugi porabi = 20 kg × 12,90 d. e./kg = 258,10 d. e.

Stroški materiala v obdobju so znašali: 408,33 d. e. + 258,10 d. e. = 666,43 d. e.

Vrednost končne zaloge je 193,57 d. e.,to je 15 enot po povprečni ceni 12,90 d. e.

d) Metoda stalnih (predračunskih) cen, stalna cena je 13 d. e./kg. Pri tej metodi bomo vse prejeme in vse porabe sproti obračunavali po stalni ceni 13 d. e. Na koncu obdobja bomo ugotovili, koliko znaša odmik, povezan z razliko med stalno in uresničeno ceno.

I. varianta
Če bodo uresničene nabavne cene v povprečju višje od predračunskih, bo to pomenilo, da imamo na koncu obdobja prenizke stroške materiala in prenizko ovrednotene končne zaloge. Celotni izračunani odmik bomo torej (odvisno od % porabljenih zalog) razdelili na dva dela: na del, s

katerim bomo povečali zaloge materiala, in na del, s katerim bomo povečali v obdobju nastale stroške materiala.

II. varianta
Če bodo uresničene nabavne cene v povprečju nižje od predračunskih, bo to pomenilo, da imamo na koncu obdobja previsoke stroške materiala in previsoko ovrednotene končne zaloge. Celotni izračunani odmik bomo torej (odvisno od % porabljenih zalog) razdelili na dva dela: na del, s katerim bomo zmanjšali zaloge materiala, in na del, s katerim bomo zmanjšali v obdobju nastale stroške materiala.

KOLIČINA (kg)			STALNA CENA	VREDNOST (d. e.)		
prejem	*oddaja (poraba)*	*zaloga*		*prejem*	*oddaja (poraba)*	*zaloga*
		30	10			300
10		40	13	130		430
20		60	13	260		690
	35	25	13		455	235
10		35	13	130		365
	20	15	13		260	105

Vrednost začetne zaloge smo obračunali po dejanski ceni, vse prejeme in vse porabe pa po stalni ceni.

Ker so bile uresničene cene višje od načrtovanih, moramo sedaj izračunati odmik, s katerim bomo povečali stroške materiala in vrednost končne zaloge materiala.

Napravimo podobno tabelo, v kateri pa dodamo še stolpec, kamor vpišemo dejansko nabavno ceno in s pomočjo katerega lahko izračunamo odmike med predračunskimi vrednostmi in uresničenimi vrednostmi nabave.

KOLIČINA (kg)			stalna cena	ures. cena	VREDNOST (d. e.)			
prejem	*oddaja (poraba)*	*zaloga*			*prejem*	*odmik*	*oddaja (poraba)*	*zaloga*
		30	10	10				300
10		40	13	12	130	120 - 130 = -10 d.e.*		430
20		60	13	14	260	280 - 260 = 20 d.e.**		690
	35	25	13				455	235
10		35	13	16	130	160 - 130 = 30 d.e.		365
	20	15	13				260	105

* Uresničena vrednost nabave je bila 120 d. e. (10 kg × 12 d. e. - glej tabele pri metodah FIFO in LIFO), s pomočjo stalnih cen pa smo jo obračunali v višini 130 d. e. Odmik dobimo kot razliko med obema vrednostma (-10 d. e.).

** Uresničena vrednost nabave je bila 280 d. e., po stalnih cenah smo jo obračunali v višini 260 d. e.

Celotni odmik znaša 40 d. e. (-10 + 20 + 30). Ker so bile uresničene cene VIŠJE od predračunskih, velja prej omenjena I. varianta: trenutno so zaloge ovrednotene PRENIZKO in tudi obračunani stroški materiala, ki znašajo 715 d. e., so PRENIZKI.

Izračunajmo % porabljene zaloge, da bomo dobili delež odmika, s katerim bomo popravili stroške materiala.

$$\text{celotna razpoložljiva količina} = \frac{\text{porabljena zaloga}}{} = \frac{455 + 260}{300 + 130 + 260 + 130} = \frac{715}{820} = 0{,}872 = \mathbf{87{,}2\ \%}$$

Ugotovili smo, da se 87,2 % odmika nanaša na porabljeni material, preostali del odmika (12,8 %) pa na material v zalogi.

87,2 % × 40 d. e. = 34,88 d. e.; stroški materiala = 715 d. e. + 34,88 d. e. = 749,88 d. e.
12,8 % × 40 d. e. = 5,12 d. e.; končna zaloga = 105 d. e. + 5,12 d. e. = 110,12 d. e.

2.
Podjetje “Mina”je v septembru proizvedlo 50 proizvodov in imelo pri tem naslednje stroške na enoto proizvoda:

- neposredni stroški materiala 500 d. e.,
- neposredni stroški dela 250 d. e.,
- splošni proizvajalni stroški 1.000 d. e. (od tega 50 % spremenljivih),
- splošni nabavno-prodajni stroški 100 d. e. (20 % od tega je spremenljivih) in
- splošni stroški uprave 40 d. e. (stroški uprave so stalni stroški).

V začetku proučevanega obdobja (1. septembra) so bile zaloge proizvodov enake 0. Prodajna cena, ki so jo v septembru dosegli za proizvod, je 2.500 d. e. (+ DDV). Septembra so prodali 40 proizvodov.

Ugotovite poslovni izid, ki ga je podjetje doseglo v septembru, če je pri vrednotenju učinkov uporabljalo:
a) metodo proizvajalnih stroškov,
b) metodo spremenljivih stroškov,
c) metodo zožene lastne cene.
Pri vseh treh metodah izračunajte tudi vrednost zaloge na koncu septembra.

Rešitev:

Če želimo ugotoviti poslovni izid, moramo ugotoviti prihodke, ki jih je podjetje v proučevanem obdobju realiziralo, in od njih odšteti pripadajoče odhodke. Na prihodke sprememba metode vrednotenja zalog seveda ne vpliva, saj so vedno enaki zmnožku prodajne količine s prodajno ceno brez DDV (v septembru tako za podjetje “Mina” 40 proizvodov × 2.500 d. e. = 100.000 d. e.).

Odhodki so odvisni od izbrane metode vrednotenja zalog.

a) vrednotenje po proizvajalnih stroških

Med odhodke za september bomo vključili:
1. vse neproizvajalne stroške in
2. proizvajalne stroške prodanih proizvodov.

Nalogo bomo rešili s pomočjo tabele, v kateri bomo ločili proizvajalne stroške od neproizvajalnih. Razlikovanje proizvajalnih stroškov od neproizvajalnih ste spoznali v okviru drugega poglavja.

	Proizvajalni stroški na enoto	Neproizvajalni stroški na enoto
Neposredni stroški materiala	500	
Neposredni stroški dela	250	
Splošni proizvajalni stroški	1.000	
Splošni nabavno-prodajni stroški		100
Splošni stroški uprave		40
SKUPAJ	**1.750 d. e.**	**140 d. e.**

poslovni izid = prihodek - odhodek
poslovni izid = 100.000 - ((1.750 × 40) + (140 × 50)) = **23.000 d. e.**

Pri vrednotenju po proizvajalnih stroških vrednost zaloge sestavljajo samo proizvajalni stroški, ugotovili pa smo že, da posamezen proizvod povzroči 1.750 d. e. proizvajalnih stroškov. Ugotovimo le še število proizvodov v zalogi 30. 9.

število proizvodov v ZZ
\+ število proizvedenih enot v obdobju
\- število prodanih enot v obdobju
= število proizvodov v ZK

0 + 50 - 40 = 10 proizvodov

10 proizvodov × 1.750 d. e. = **17.500 d. e.**

b) vrednotenje po spremenljivih stroških

Med odhodke za september bomo vključili:
1. vse stalne stroške in
2. spremenljive stroške prodanih proizvodov.

	Spremenljivi stroški na enoto	Stalni stroški na enoto
Neposredni stroški materiala	500	
Neposredni stroški dela	250	
Splošni proizvajalni stroški	500	500
Splošni nabavno-prodajni stroški	20	80
Splošni stroški uprave		40
SKUPAJ	**1.270 d. e.**	**620 d. e.**

poslovni izid = prihodek - odhodek
poslovni izid = 100.000 - ((1.270 × 40) + (620 × 50)) = **18.200 d. e.**

Pri vrednotenju po spremenljivih stroških vrednost zaloge sestavljajo samo spremenljivi stroški, ugotovili pa smo že, da posamezen proizvod povzroči 1.270 d. e. spremenljivih stroškov. Število proizvodov v končni zalogi je 10:

10 proizvodov × 1.270 d. e. = **12.700 d. e.**

c) vrednotenje po metodi zožene lastne cene

Med odhodke za september bomo vključili vse stroške prodanih proizvodov.

	Stroški na enoto
Neposredni stroški materiala	500
Neposredni stroški dela	250
Splošni proizvajalni stroški	1.000
Splošni nabavno-prodajni stroški	100
Splošni stroški uprave	40
SKUPAJ	**1.890 d. e.**

poslovni izid = prihodek - odhodek
poslovni izid = 100.000 - (1.890 × 40)) = **24.400 d. e.**

Pri vrednotenju po zoženi lastni ceni vrednost zaloge sestavljajo vsi stroški (razen morebitnih stroškov financiranja in neposrednih stroškov prodaje), ugotovili pa smo, da posamezen proizvod povzroči 1.890 d. e. stroškov. Število proizvodov v končni zalogi je 10:

10 proizvodov × 1.890 d. e./proizvod = **18.900 d. e.**

3.
Podjetje "Atlantida" ima vsak mesec 1.000 d. e. stalnih stroškov. Spremenljivi stroški na enoto proizvoda so v prvem mesecu 10 d. e., v drugem pa 12 d. e.

V podjetju so v prvem mesecu proizvedli 100 in prodali 60 proizvodov po prodajni ceni 25 d. e. (+ DDV). V drugem mesecu so proizvedli 80 in prodali 70 proizvodov po prodajni ceni 20 d. e. (+ DDV).

Podjetje pri oddaji enot iz zalog uporablja metodo FIFO, začetne zaloge na začetku prvega meseca pa so enake 0.

a) Izračunajte poslovni izid podjetja v prvem in drugem mesecu, če podjetje vrednoti učinke po metodi zožene lastne cene, in izračunajte vrednost zalog na koncu drugega meseca.

b) Izračunajte poslovni izid podjetja v prvem in drugem mesecu, če podjetje vrednoti učinke po metodi spremenljivih stroškov, in izračunajte vrednost zalog na koncu drugega meseca.

Rešitev:

Naloga je podobna prejšnji, le da imamo sedaj podatke za dva meseca, kar pomeni, da moramo poleg metod vrednotenja poslovnih učinkov upoštevati tudi izbrano metodo vrednotenja zalog (first in, first out).

a) vrednotenje po zoženi lastni ceni

poslovni izid v 1. mesecu:

poslovni izid = prihodek - odhodek
poslovni izid = (25 × 60) - ((10 × 60) + (1.000/100) × 60)) = **300 d. e.**

Odhodke sestavljajo spremenljivi stroški prodanih proizvodov (10 d. e. × 60 prodanih proizvodov) ter stalni stroški, ki se nanašajo na prodane proizvode (stalni stroški na enoto so prav tako 10 d. e.).

poslovni izid v 2. mesecu:

Pri izračunu bomo sedaj upoštevali tudi metodo FIFO.

Spremenljivi stroški prodanih proizvodov so v drugem mesecu sestavljeni iz dveh delov:

1) Najprej prodamo proizvode iz začetne zaloge drugega meseca (takih proizvodov je 40, saj smo v prvem mesecu proizvedli 100, prodali pa le 60 proizvodov), katerih spremenljivi stroški znašajo:

40 proizvodov × 10 d. e./proizvod = 400 d. e.

2) Ostalih 30 proizvodov predstavlja proizvodnja drugega meseca, spremenljivi stroški na enoto pa so bili v tem mesecu 12 d. e.:

30 proizvodov × 12 d. e./proizvod = 360 d. e.

Tudi odhodki, ki se nanašajo na stalne stroške, so sestavljeni iz dveh delov:

1) 40 proizvodov, prodanih iz začetne zaloge, ima stalne stroške na enoto enake 1.000/100:

40 proizvodov × 10 d. e./proizvod = 400 d. e.

2) 30 proizvodov iz tekoče proizvodnje drugega meseca ima višje stalne stroške na enoto, saj so proizvedli le 80 proizvodov:

30 proizvodov × 12,50 d. e./proizvod = 375 d. e.

Torej:

poslovni izid = prihodek - odhodek
poslovni izid = (20 × 70) - ((10 × 40) + (12 × 30) + (1.000/100) × 40) + (1.000/80) × 30) = **-135 d. e.**

Za izračun vrednosti končne zaloge izračunajmo število enot na zalogi konec drugega meseca.

število proizvodov v ZZ		0
+	število proizvedenih enot v obdobju	100 + 80
-	število prodanih enot v obdobju	(60 + 70)
=	število proizvodov v ZK	50

Po metodi FIFO je na koncu drugega meseca v zalogi 50 proizvodov, ki so bili proizvedeni v drugem mesecu. Spremenljivi stroški teh proizvodov so 12 d. e./proizvod, stalni stroški pa 12,5 d. e./proizvod.

Vrednost končne zaloge pri uporabi metode zožene lastne cene
= 50 × (12 + 12,5) = **1.225 d. e.**

b) vrednotenje po spremenljivih stroških

poslovni izid v 1. mesecu:

poslovni izid = prihodek - odhodek
poslovni izid = (25 × 60) - ((10 × 60) + 1.000) = **-100 d. e.**

Ker smo zalogo sedaj ovrednotili po spremenljivih stroških, smo celoten znesek stalnih stroškov takoj zabeležili kot odhodek tega meseca.

poslovni izid v 2. mesecu:

V drugem mesecu zopet upoštevamo metodo FIFO, najprej torej prodamo proizvode, katerih spremenljivi stroški na enoto so 10 d. e., nato pa še tiste, katerih spremenljivi stroški na enoto so 12 d. e.

poslovni izid = prihodek - odhodek
poslovni izid = (20 × 70) - ((10 × 40) + (12 × 30) + 1.000) = **-360 d. e.**

Vrednost končne zaloge pri uporabi metode spremenljivih stroškov
= 50 × 12 = **600 d. e.**

4.
Podjetje "Beti" za proizvodnjo 100 proizvodov predvideva naslednje stroške *na enoto* proizvoda:

Vrsta stroška	d. e.
I. Neposredni stroški materiala in storitev	**50**
II. Neposredni stroški dela	**30**
III. Splošni proizvajalni stroški	
stroški materiala	*5*
stroški amortizacije	*2*
stroški storitev	*8*
stroški dela	*4*
Skupaj splošni proizvajalni stroški	**19**
IV. Splošni nabavno-prodajni stroški	
stroški materiala	*3*
stroški amortizacije	*2*
stroški storitev	*2*
stroški dela	*4*
Skupaj splošni nabavno-prodajni stroški	**11**
V. Splošni upravni stroški	
stroški materiala	*2*
stroški amortizacije	*4*
stroški storitev	*1*
stroški dela	*5*
Skupaj splošni upravni stroški	**12**

Izmed splošnih proizvajalnih stroškov je 9 d. e. spremenljivih, spremenljivi splošni nabavno-prodajni stroški so 5 d. e., splošni upravni stroški pa so v celoti stalni.

1. januarja podjetje ni imelo zalog dokončanih proizvodov. V januarju je podjetje proizvedlo 100 proizvodov (nedokončane proizvodnje v podjetju nimajo) in prodalo 60 proizvodov po prodajni ceni 140 d. e. (+ DDV).

Izračunajte dobiček v januarju, če podjetje uporablja metodo:
a) vrednotenja učinkov po spremenljivih stroških,
b) vrednotenja učinkov po proizvajalnih stroških,

in v obeh primerih izračunajte vrednost končne zaloge.

Rešitev:

Navedenih imamo pet skupin stroškov, splošni stroški so še podrobneje razčlenjeni. Ker začetnih zalog ni, izbrana metoda porabe zalog ne bo vplivala na poslovni rezultat, zato tudi ni posebej omenjena. Na poslovni izid pa bo seveda vplivala izbrana metoda vrednotenja poslovnih učinkov.

Nalogo lahko rešimo tako, da v zgornji tabeli najprej ugotovimo, kateri stroški so spremenljivi/stalni in kateri so proizvajalni/neproizvajalni.

	Spremenljivi stroški na enoto	Stalni stroški na enoto	Proizvajalni stroški na enoto	Neproizv. stroški na enoto
Neposredni stroški materiala in storitev	50	--	50	--
Neposredni stroški dela	30	--	30	--
Splošni proizvajalni stroški	9	10	19	--
Splošni nabavno-prodajni stroški	5	6	--	11
Splošni stroški uprave	--	12	--	12
SKUPAJ	**94 d. e.**	**28 d. e.**	**99 d. e.**	**23 d. e.**

a) vrednotenje po spremenljivih stroških

poslovni izid = 140 × 60 - ((94 × 60) + (28 × 100)) = 8.400 - 5.640 - 2.800 = **-40 d. e.**

V končni zalogi je 40 proizvodov. Vrednost končne zaloge pri uporabi metode spremenljivih stroškov je 3.790 d. e. (40 × 94 d. e.).

b) vrednotenje po proizvajalnih stroških

poslovni izid = 140 × 60 - ((99 × 60) + (23 × 100)) = 8.400 - 5.940 - 2.300 = **160 d. e.**

Vrednost končne zaloge pri uporabi metode proizvajalnih stroškov je 3.960 d. e. (40 × 99 d. e.).

5.
Podjetje “Lipa” je imelo v obdobju 200.000 d. e. celotnih stroškov. V tem obdobju so proizvedli 1.000 proizvodov. Celotni neposredni stroški so bili 100.000 d. e., spremenljivi splošni stroški pa 20.000 d. e. V proizvodnji so nastali vsi neposredni stroški in polovica splošnih stroškov.

Ugotovite poslovni izid in končno stanje zalog podjetja “Lipa”, če je podjetje v obdobju prodalo 800 proizvodov po prodajni ceni 200 d. e. (+ DDV), učinke pa vrednoti po metodi:
a) proizvajalnih stroškov,
b) spremenljivih stroškov in
c) zožene lastne cene,
začetne zaloge na začetku proučevanega obdobja pa so enake 0.

Rešitev:

Ker pri nalogi potrebujemo znesek proizvajalnih, spremenljivih ter celotnih stroškov, bomo najprej s pomočjo danih podatkov pregledno razvrstili stroške.

1. Razdelitev stroškov:

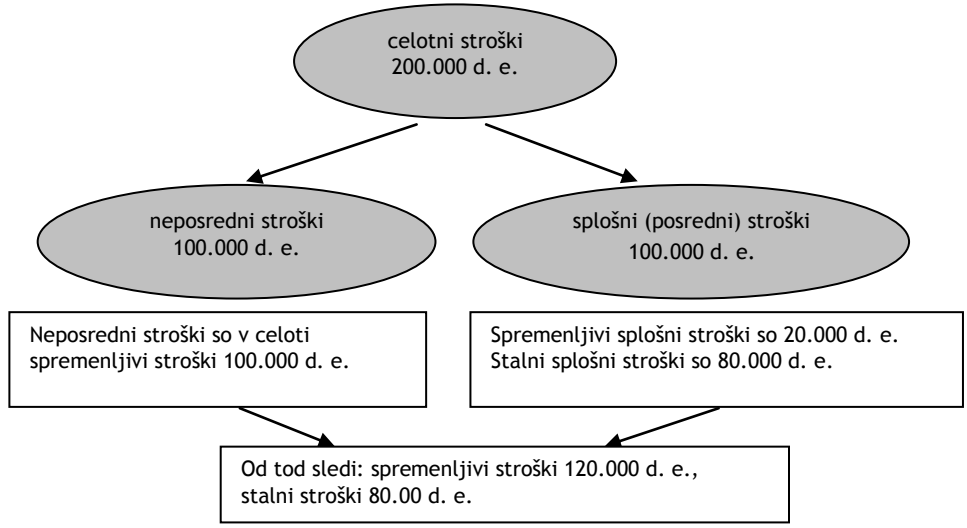

2. Razdelitev stroškov:

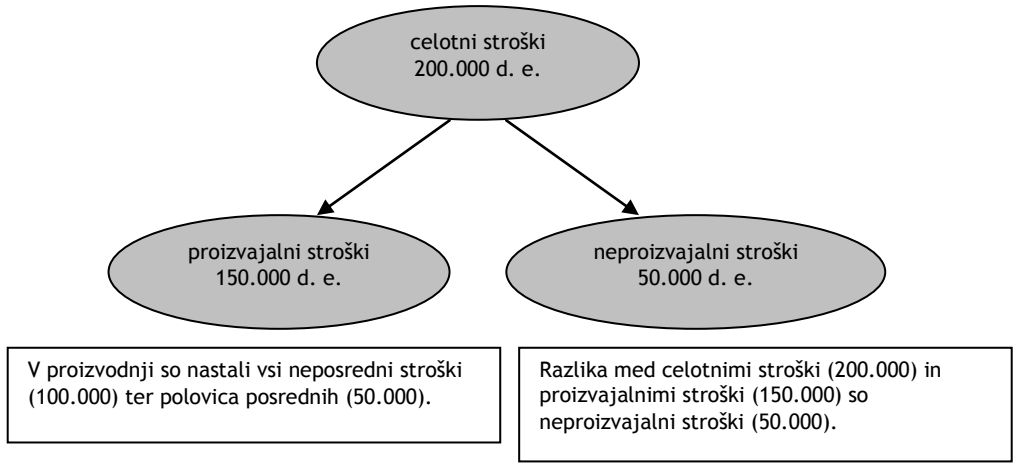

vrednotenje po proizvajalnih stroških

poslovni izid = 800 × 200 - ((150.000/1.000) × 800 + 50.000) = -10.000 d. e.

ZK = 200 proizvodov × 150 d. e./proizvod = 30.000 d. e.

vrednotenje po spremenljivih stroških

poslovni izid = 800 × 200 - ((120.000/1.000) × 800 + 80.000) = -16.000 d. e.
ZK = 200 proizvodov × 120 d. e./proizvod = 24.000 d. e.

vrednotenje po metodi zožene lastne cene

poslovni izid = 800 × 200 - ((200.000/1.000) × 800) = 0 d. e.
ZK = 200 proizvodov × 200 d. e./proizvod = 40.000 d. e.

6.
Podjetje "Mesec" ima na mesec 100.000 d. e. stalnih stroškov, spremenljivi stroški na enoto proizvoda pa so 1.000 d. e. Podjetje prodaja proizvode po prodajni ceni 2.000 d. e. + DDV.

a) Izračunajte poslovni izid podjetja, če bo junija proizvedlo in prodalo:
1) 100 proizvodov,
2) 150 proizvodov,
3) 200 proizvodov.

b) Podjetje "Mesec" je dobilo posebno ponudbo, da bi proizvedlo in prodalo dodatnih 100 proizvodov po prodajni ceni 1.500 d. e. + DDV. Podjetje ima še proste proizvodne zmogljivosti. Ali naj ponudbo sprejme ali zavrne?
Izračunajte poslovni izid, če bo podjetje "Mesec" v juniju prodalo:
1) 100 proizvodov po prodajni ceni 2.000 d. e. + DDV in 100 proizvodov po prodajni ceni 1.500 d. e. + DDV,
2) 150 proizvodov po prodajni ceni 2.000 d. e. + DDV in 100 po prodajni ceni 1.500 d. e. + DDV,
3) 200 proizvodov po prodajni ceni 2.000 d. e. + DDV in 100 po prodajni ceni 1.500 d. e. + DDV.

Rešitev:

a1) Q = 100

Poslovni izid = prihodki – odhodki
Poslovni izid = 100 × 2.000 – (100 × 1.000 + 100.000)
Poslovni izid = 0 d. e.

a2) Q = 150

Poslovni izid = prihodki – odhodki
Poslovni izid = 150 × 2.000 – (150 × 1.000 + 100.000)
Poslovni izid = 50.000 d. e.

a3) Q = 200

Poslovni izid = prihodki – odhodki
Poslovni izid = 200 × 2.000 – (200 × 1.000 + 100.000)
Poslovni izid = 100.000 d. e.

b) Podjetje naj ponudbo sprejme, saj so dodatni prihodki za vsako dodatno enoto 1.500 d. e., dodatni odhodki pa so enaki spremenljivim stroškom, to je 1.000 d. e. Poslovni izid se v vsakem izmed navedenih primerov poveča za 100 enot × 500 d. e./enoto = 50.000 d. e. Seveda pa je treba pri takšni odločitvi pomisliti na njene dolgoročne posledice.

b1) dobiček = 0 + 50.000 = 50.000 d. e.
b2) dobiček = 50.000 + 50.000 = 100.000 d. e.
b3) dobiček = 100.000 + 50.000 = 150.000 d. e.

3. KNJIGOVODSTVO

Namen tega poglavja je, da bi se študent seznanil z osnovnimi pojmi s področja knjigovodstva in spoznal knjigovodski proces, kar bi mu bo olajšalo sporazumevanje z oblikovalci knjigovodskih ter širše računovodskih informacij.

Ko boste preštudirali to poglavje, boste znali:

1. opredeliti pomen in vsebino knjigovodstva;
2. opredeliti in opisati knjigovodski proces;
3. opredeliti poslovni dogodek, računovodsko listino, poslovno knjigo in knjigovodska poročila;
4. knjižiti osnovne poslovne dogodke (razumeli boste tehniko dvostavnega knjigovodstva);
5. pojasniti vsebino računovodskih poročil.

V uvodu smo pri predstavitvi zgodovinskega razvoja računovodstva spoznali, da se je moderno računovodstvo razvilo prav iz knjigovodstva. Tudi danes je knjigovodstvo bistvena oziroma osrednja sestavina računovodstva, vendar kljub njegovemu pomenu ne smemo zanemariti pomena ostalih sestavin računovodstva.

Primer 91

V slovenskih podjetjih se pogosto dogaja prav to, da se računovodski oddelki ukvarjajo s knjigovodskim spremljanjem preteklega poslovanja, medtem ko so računovodsko predračunavanje, nadziranje in računovodsko analiziranje organizirani v drugih oddelkih.

Poznavanje podatkov o preteklem poslovanju poslovnega sistema je prav gotovo zelo pomembno za uspešnost poslovanja, saj daje na eni strani **informacijsko podlago za upravljanje**, po drugi strani pa se v okviru knjigovodstva evidentirajo podatki, ki so **izhodišče za ostale tri sestavine računovodske funkcije**.

3.1 OPREDELITEV KNJIGOVODSTVA

Knjigovodstvo je tisti del celotnega obravnavanja podatkov o preteklosti kot informacijske funkcije, ki obsega vrednostno stran tega obravnavanja. Knjigovodstvo se ukvarja le s spremljanjem podatkov preteklega (dosedanjega) poslovanja poslovnega sistema. Zajema obravnavanje podatkov o vseh ekonomskih kategorijah, ki jih je mogoče izraziti vrednostno, pri čemer upošteva tudi naturalne merske enote kot dopolnilne podatke.

Primer 92

Kot smo videli že pri obravnavanju nekaterih sredstev (na primer pri zalogi materiala), nas ne zanimajo samo vrednosti teh sredstev, temveč tudi njihove količine (na primer teža, število, dolžina in podobno).

Knjigovodstvo lahko torej opredelimo kot posebno vrsto evidentiranja poslovanja, v okviru katerega gre za sistematično:

- zbiranje,
- urejanje,
- obdelavo,
- shranjevanje

knjigovodskih podatkov in informacij ter njihovo posredovanje posameznim uporabnikom.

Knjigovodstvo v popolnosti zajema vse spremembe, ki se nanašajo na:

- sredstva,
- obveznosti do virov sredstev,
- prihodke,
- stroške,
- odhodke in
- poslovni izid.

3.2 KNJIGOVODSKI PROCES

Po opredelitvi knjigovodstva kot ene od računovodskih funkcij bomo v nadaljevanju podrobneje obravnavali **knjigovodski proces**. Knjigovodski proces lahko razdelimo na naslednje stopnje:

- **poslovni dogodek,**
- **knjigovodska listina,**
- **poslovna knjiga,**
- **poročilo.**

V nadaljevanju bomo podrobneje obravnavali posamezne stopnje v knjigovodskem procesu, ki ga shematično prikazuje spodnja slika.

Slika 12: Stopnje knjigovodskega procesa

3.2.1 Poslovni dogodek

Pri opredelitvi knjigovodstva smo omenili sistematičnost in popolnost pri evidentiranju sprememb sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov, stroškov in odhodkov. **Vsako poslovno dogajanje, ki vpliva na spremembo ekonomskih kategorij**, ki jih spremljamo v knjigovodstvu, opredelimo kot **poslovni dogodek**. Čeprav ima velika večina poslovnih sprememb oziroma dogajanj v podjetju status poslovnega dogodka v knjigovodskem oziroma računovodskem smislu, se pojavljajo tudi taki, ki jih knjigovodstvo ne obravnava.

Primer 93

Podpis prodajne pogodbe je v podjetju pomemben poslovni dogodek, ki pa ni poslovni dogodek v knjigovodskem smislu, saj sam po sebi ne vpliva na spremembo ekonomskih kategorij. Ekonomske kategorije spreminjajo poslovni dogodki, ki sledijo podpisu pogodbe. Na primer, poslovno kosilo ob podpisu pogodbe povzroči stroške in v končni fazi zmanjšuje denarna sredstva podjetja, prodaja proizvodov po pogodbi povzroča nastanek prihodkov, obveznosti do države, terjatev do kupcev, nastanek odhodkov in povzroči zmanjšanje zalog proizvodov, plačila kupcev zmanjšujejo terjatve in povečujejo denarna sredstva.

Poslovni dogodek v knjigovodskem smislu je torej tista poslovna sprememba, ki povzroči spremembo sredstev, obveznosti do virov sredstev, stroškov, odhodkov ali prihodkov.

Razmislite, ali je zaposlitev novega delavca poslovni dogodek v knjigovodskem smislu. Poskusite opredeliti nekaj poslovnih dogodkov, ki jih povzroča zaposlitev novega delavca.

Zaradi dinamičnosti poslovanja nastaja v podjetju množica različnih poslovnih dogodkov. Večina se jih ponavlja dnevno (npr. nakupi materiala, prodaja proizvodov, prenos materiala v proizvodnjo), nekateri se ponavljajo mesečno (npr. izplačilo plač, izplačilo stroškov za prevoz delavcev na delo, obračun amortizacije, obračun davka na dodano vrednost), nekateri pa se lahko pojavijo tudi samo nekajkrat ali le enkrat letno (npr. izplačilo regresa za letni dopust, izplačilo dividend). **Ne glede na pogostost pojavljanja poslovnih dogodkov** mora biti knjigovodski proces organiziran tako, da zagotovi njihovo **popolno spremljanje**.

Značaj poslovnih dogodkov je vsebinsko zelo raznovrsten, njihova skupna značilnost pa je, da vsak poslovni dogodek vpliva na **spremembo vsaj dveh ekonomskih kategorij**. Pojavljajo pa se tudi poslovni dogodki, ki vplivajo na spremembo več kot dveh ekonomskih kategorij. V nadaljevanju bomo spoznali, da je omenjena značilnost osnovno izhodišče **dvostavnega knjigovodstva**, ki je osnovna tehnika knjigovodskega spremljanja poslovanja.

Primer 94

Poglejmo si vpliv nekaterih poslovnih dogodkov podjetja "Kondor" na njegove ekonomske kategorije.

1. Podjetje "Kondor" je 1. 7. 2007 pri dobavitelju "Lesko" kupilo 10 m^3 desk v skupni vrednosti 100 d. e. + 20 % DDV. Poslovni dogodek, nakup desk, povzroči na eni strani povečanje zaloge materiala za 100 d. e. (povečanje sredstev) ter povečanje terjatev do države za 20 d. e. (povečanje sredstev), na drugi strani pa povečanje obveznosti do dobavitelja za 120 d. e. (povečanje obveznosti do virov sredstev), ker račun še ni bil plačan.

2. Podjetje "Kondor" je 14. 7. 2007 dobavitelju "Lesko" plačalo račun za kupljene deske. Poslovni dogodek, plačilo računa z nakazilom s transakcijskega računa, ima za posledico zmanjšanje denarja na transakcijskem računu (zmanjšanje sredstev) in zmanjšanje obveznosti do dobavitelja (zmanjšanje obveznosti do virov sredstev), oboje v višini 120 d. e.

3. Skladiščnik v podjetju »Kondor« 17. 7. 2007 odda 9 m^3 desk v proizvodnjo. 9 m^3 desk ima vrednost 90 d. e. (izračun: (100 d. e./10 m^3) × 9 m^3 = 90 d. e.). Poslovni dogodek, izdaja materiala iz skladišča v proizvodnjo, povzroči zmanjšanje stanja zalog materiala (zmanjšanje kategorije sredstev) in nastanek stroškov materiala (povečanje stroškov), oboje v višini 90 d. e.

Opredelite ekonomske kategorije, na katere vplivajo naslednji poslovni dogodki:
1. najem kratkoročnega posojila,
2. obračun stroškov dela,
3. prodaja proizvodov,
4. nakup delnic na borzi.

3.2.2 Knjigovodske listine

Knjigovodstvo je formalna sestavina računovodstva, kar se odraža v dejstvu, da mora biti vsak poslovni dogodek zapisan (dokumentiran) v **knjigovodski listini**. Knjigovodska listina je **pisno pričevanje** o nastanku poslovnega dogodka ter služi kot podlaga za vnašanje knjigovodskih podatkov v poslovne knjige in kontroliranje poslovnega dogodka, ki ga izpričuje.

Knjigovodske listine so zapisi o poslovnih dogodkih, ki spreminjajo sredstva, obveznosti do njihovih virov, prihodke in odhodke. Lahko so na papirju ali v obliki elektronskih zapisov. Zapomnimo si, da **brez knjigovodske listine za knjigovodstvo poslovni dogodek ne obstaja**.

Če smo dejali, da pri poslovanju nastaja množica poslovnih dogodkov, je razumljivo, da nastaja tudi množica knjigovodskih listin (dokumentov), ki dokazujejo nastale poslovne dogodke.

Primer 95

1. Poslovni dogodek, nakup materiala, je dokumentiran z **dobaviteljevo dobavnico, prevzemnico in računom dobavitelja**. Za ponazoritev je na spodnji sliki (slika 13) prikazan račun dobavitelja. V praksi večina podjetij pripravi svoje lastne obrazce za račune, dobavnice, prevzemnice in podobne knjigovodske listine, na katerih je tiskan logotip imena podjetja in njegovi osnovni podatki.
2. Poslovni dogodek, plačilo računa dobavitelja, je dokumentiran s **plačilnim nalogom**. S plačilnim nalogom imetnik transakcijskega računa (v našem primeru podjetje "Kondor") pooblasti banko, pri kateri ima odprt račun, da prenese denarna sredstva z njegovega transakcijskega računa na transakcijski račun upnika (v našem primeru podjetja "Lesko").
3. Poslovni dogodek, dvig materiala iz skladišča, je dokumentiran na **izdajnici materiala**.

Slika 13: Račun dobavitelja "Lesko"

Lesko trgovina, d. d.
Kamniška 15, 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel.: 01 503 33 33, Faks: 01 503 33 34, e-mail: lesko@lesko.si
Davčna številka: SI-12345678

Kondor, d. d.
Partizanska 17
4220 Škofja Loka
Davčna številka: SI-98765432

Ljubljana, 1. 7. 2007

RAČUN št. 9478/2007

Artikel	Količina	DDV (%)	Cena/m3 (d. e.)	Znesek brez DDV
deske	10 m3	20 %	10	100

PRODAJNA VREDNOST	100
DDV 20 %	20
SKUPAJ Z DDV 20 %	120

ROK PLAČILA: 15 dni. VALUTA 16. 7. 2007.
Transakcijski račun: 14000-0183496187
ZA ZAMUDO PORAVNAVE OBVEZNOSTI ZARAČUNAVAMO ZAMUDNE OBRESTI PO ZAKONU.

fakturiral:
Tanja Gornik

direktorica:
Mateja Vodnik

Žig

Knjigovodska listina mora vsebovati določene podatke, da jo lahko opredelimo kot knjigovodsko listino, saj vsak "kos papirja", ki se pojavi pri poslovanju, še nima statusa knjigovodske listine. Podatke na knjigovodskih listinah lahko uvrstimo v štiri skupine:

1. **ČASOVNI PODATEK**: podatek o časovni enoti nastanka poslovnega dogodka.
2. **VSEBINSKI PODATKI**: podatki o ekonomskih kategorijah, ki so predmet poslovnega dogodka in opredeljujejo njegovo vsebino.
3. **VREDNOSTNI PODATKI**: podatki o znesku spremembe zadevne ekonomske kategorije, ki opredeljujejo v denarju izraženi obseg spremembe.
4. **SPLOŠNI PODATKI**: podatki o lastniku ekonomskih kategorij, ki so predmet poslovnega dogodka, in podatki o odgovornih osebah.

Primer 96

Iz računa dobavitelja, ki je prikazan na sliki 13, lahko razberemo naslednje podatke:

- **časovni podatek**: datum računa (1. 7. 2007);
- **vsebinski podatki**: iz teksta računa (rubrika »artikel«) je razvidno, da se račun nanaša na deske, kar pomeni (pri kupcu) spremembo zaloge materiala, terjatev do države za vstopni DDV in obveznosti do dobaviteljev;
- **vrednostni podatek**: znesek računa znaša 120 d. e. in je enak zmnožku količine in cene, povečanemu za znesek DDV;
- **splošni podatki**: naziv izdajatelja računa (Lesko, d. d.), številka računa (9478/2007), naziv kupca (Kondor, d. d.), podpis osebe, ki je v podjetju "Lesko" odgovorna za izstavljanje računov, davčni številki prodajalca in kupca. Sestavina računa je tudi žig.

Razmislite, ali je plačilni listek za avtocesto (slika 14) knjigovodska listina, če veste, da ga je dobil Janez Novak, zaposlen v podjetju "Kondor", ko je bil na službeni poti.

Slika 14: Plačilni listek za avtocesto

DARS, d. d., Celje, Ulica XIV divizije 4
Davčna številka SI-92473717
CP Logatec, Kombinirana steza ABC

5/1/1/154/ 5. 5. 2007/17:50/497

POTRDILO O PLAČILU CESTNINE

R1:LOG	1,20
---	---
Skupaj	**=1,20**
Plačilo d. e.	1,20

Knjigovodske listine morajo biti **sestavljene ob nastanku poslovnega dogodka,** in sicer v taki tehniki, da se podatki kasneje ne morejo popravljati brez podpisa odgovorne osebe, ki je pooblaščena za morebitno popravljanje izvirnih podatkov.

Podjetja morajo v svojih splošnih aktih (najpogosteje v **pravilniku o računovodstvu)** določiti, katere knjigovodske listine se v podjetju izdajajo, določiti njihovo **obliko** in **vsebino**, **odgovorne osebe** za

njihovo podpisovanje in tudi **potek kroženja** knjigovodskih listin znotraj podjetja, preden so te podlaga za knjigovodsko zajemanje podatkov.

Glede na kraj sestavljanja ločimo **zunanje** in **notranje** knjigovodske listine. Zunanje knjigovodske listine
so tiste, ki nastajajo izven poslovnega sistema (npr. račun dobavitelja, prejeta dobavnica), notranje knjigovodske listine pa tiste, ki nastajajo znotraj poslovnega sistema, na mestih, kjer nastajajo poslovni dogodki (npr. izdan račun, izdajnica materiala, prejemnica proizvodov, obračun amortizacije) in v računovodskem oddelku.

Knjigovodske listine nastajajo tam, kjer nastajajo poslovni dogodki, kar pomeni, da knjigovodstvo le zbira knjigovodske listine zaradi njihovega kasnejšega urejanja, obdelave in hranjenja. Govorimo o **izvirnih** knjigovodskih listinah. V nekaterih primerih pa lahko knjigovodske listine nastajajo tudi znotraj knjigovodstva, na podlagi knjigovodskih podatkov iz izvirnih knjigovodskih listin. V takem primeru govorimo o **izpeljanih** knjigovodskih listinah.

Primer 97

Izpeljane knjigovodske listine se na primer sestavljajo, če se izvirna knjigovodska listina ne hrani v knjigovodskem arhivu. Lahko se tudi zgodi, da se sestavi na podlagi podatkov iz izvirnih knjigovodskih listin, kadar se tako oblikuje podlaga za obračun amortizacije ali izračun poslovnega izida. Poleg tega se izpeljane knjigovodske listine sestavljajo zato, da bi oblikovale podlago za popravke knjigovodskih napak, za odpiranje in zaključevanje poslovnih knjig in druge knjigovodsko-tehnične postopke.

Ni odveč poudariti, da mora biti v pravilniku o računovodstvu določeno, kdo ima pooblastilo za izdajanje izpeljanih knjigovodskih listin.

Pred vnosom podatkov iz knjigovodskih listin v poslovne knjige se morajo knjigovodske listine **preverjati (kontrolirati)** tako, da je zadoščeno načelu resničnosti, da dobljene računovodske informacije

kažejo dejansko stanje in gibanje sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov, stroškov in odhodkov. Način in vsebina kontrole ter osebe, ki določene knjigovodske listine preverjajo (kontrolirajo), morajo biti določeni v ustreznem **notranjem predpisu**, s čimer so vzpostavljeni pogoji za kasnejši **računovodski nadzor**.

Primer 98

Kontroliranje je še posebej pomembno pri zunanjih knjigovodskih listinah. Npr. pri prejetih računih dobaviteljev mora nabavna služba račune pregledati, da bi ugotovila, ali so količina in cena kupljenega materiala ali storitve in s tem znesek računa skladni z dogovorjenimi pogoji. V praksi v zvezi s kontrolo računov pogosto govorimo o "likvidaturi" računov.

Ko je knjigovodska listina ustrezno pregledana, se v okviru knjigovodstva izda nalog za vnos podatkov v poslovne knjige (nalog za knjiženje). **Nalog za knjiženje** izda pooblaščena oseba, tako da ga napiše na izvirno knjigovodsko listino ali na posebno tiskovino, ki se ji priloži izvirna knjigovodska listina.

Primer 99

Računovodkinja v podjetju "Kondor" 30. julija 2007 izda nalog (temeljnico) za knjiženje amortizacije opreme za julij v znesku 4.500 d. e. Iz prikazane temeljnice (slika 15) je lepo razviden povezan, dvostavni vpliv poslovnih dogodkov na ekonomske kategorije. Obračunana amortizacija namreč povzroči nastanek stroškov amortizacije in povečuje obračunani popravek vrednosti opreme. Tehniko knjiženja poslovnih dogodkov bomo podrobneje spoznali v okviru dvostavnega knjigovodstva.

Slika 15: Nalog za knjiženje

		Temeljnica ali nalog za vknjižbo		Št.: 213 Datum: 30. julij 2007	
Zap. št.	Naziv konta ali opis knjiženja		Označba konta	V breme d. e.	V dobro d. e.
1	obračun amortizacije opreme za julij		430	4.500	
2	obračun amortizacije opreme za julij		050		4.500
Podpis: Datum:	Izstavil	Pregledal	Odobril	Vknjižil	

Po vnosu podatkov (knjiženju) iz knjigovodskih listin v poslovne knjige se morajo knjigovodske listine ustrezno **hraniti**. Letni računovodski izkazi in nekatere knjigovodske listine (na primer končni obračuni plač) se morajo hraniti trajno, druge pa krajše obdobje. Podrobnejši roki shranjevanja knjigovodskih listin so določeni v Slovenskih računovodskih standardih.

Zaradi elektronskega poslovanja in računalniških obdelav podatkov knjigovodske listine seveda niso izkazane samo na papirju, ampak tudi na ustreznem elektronskem mediju. Ne glede na to pa osnovna načela popolnega spremljanja poslovnih dogodkov, izdajanja, kontroliranja in vnašanja podatkov o poslovnih dogodkih iz knjigovodskih listin v poslovne knjige, veljajo tako za knjigovodske listine na papirju kot tudi za tiste v obliki elektronskih zapisov.

3.2.3 Poslovne knjige

Namen knjigovodskega spremljanja poslovanja je zagotavljanje podatkov o spremembah in stanjih sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov, stroškov in odhodkov. Vsi ti podatki so izvirno zajeti v knjigovodskih listinah, ki smo jih podrobneje spoznali v prejšnji točki. Ob množici raznovrstnih poslovnih dogodkov in knjigovodskih listin, ki ob tem nastajajo, je sistematično in urejeno spremljanje podatkov ter njihovo posredovanje posameznim uporabnikom zgolj iz knjigovodskih listin praktično nemogoče.

Zaradi tega v knjigovodstvu podatke iz knjigovodskih listin prenašamo oziroma zapisujemo v **poslovne knjige**. Poslovni dogodki so torej izvirno zajeti v knjigovodskih listinah, v poslovnih knjigah pa so isti podatki sistematično urejeni in obdelani.

Pri urejanju podatkov v poslovnih knjigah so v ospredju vsebinski in časovni podatki o nastalih poslovnih dogodkih. **Če pri urejanju knjigovodskih podatkov dajemo prednost vsebinskim podatkom** poslovnega dogodka, podrejeni pa so podatki o času nastanka poslovnega dogodka, dobimo poslovno knjigo, ki ji pravimo **glavna knjiga.**

Če pa pri urejanju dajemo prednost časovnim podatkom, ki nam povedo, kdaj je poslovni dogodek nastal, podrejeni pa so podatki o vrsti ekonomske kategorije, dobimo poslovno knjigo, ki ji pravimo **dnevnik glavne knjige**.

Primer 100

Računovodja Miha je direktorju takole razložil razliko med glavno knjigo in dnevnikom glavne knjige: “Poslovanje podjetja lahko primerjamo z našim osebnim življenjem. Oboje je namreč sestavljeno iz množice dogodkov. Če se odločimo, da bomo napisali svoj življenjepis, imamo dva možna načina. Prvi način je ta, da svoje življenje opišemo kronološko. Tako bomo v prvem poglavju zajeli dogodke, ki so se nam zgodili pred vstopom v šolo, v drugem poglavju

bomo opisali dogodivščine iz osnovne šole, v tretjem srednješolsko obdobje itd. Druga možnost pa je, da svoje življenje opišemo po vsebinski sistematiki, kar bi pomenilo, da bomo v enem poglavju opisali izobraževanje, v drugem ljubezenske težave (uspehe in neuspehe), v tretjem športno udejstvovanje itd. Prvemu življenjepisu bi v računovodskem jeziku rekli dnevnik glavne knjige, drugemu pa glavna knjiga."

Glede na njihov pomen razdelimo poslovne knjige na **temeljne (glavna knjiga in dnevnik glavne knjige) in pomožne**.

Bistvene razlike med temeljnimi in pomožnimi poslovnimi knjigami so naslednje:

1. V **temeljnih knjigah** se zapisujejo samo **vrednostni podatki** o poslovnih dogodkih, v pomožnih knjigah pa se poleg vrednostnih zapisujejo tudi količinski podatki.
2. V **temeljnih knjigah** spremljamo samo **zgoščene (sintetične)** ekonomske kategorije, v pomožnih pa podrobne oziroma analitične ekonomske kategorije.
3. V **temeljnih poslovnih knjigah** poslovne dogodke zapisujemo na povezani, **dvostavni** zasnovi, v pomožnih knjigah pa jih zapisujemo na enostavni zasnovi.

3.2.3.1 Temeljne poslovne knjige

Temeljni poslovni knjigi sta **glavna knjiga** in **dnevnik glavne knjige.** Vodenje temeljnih knjig je obvezno za vsak poslovni sistem.

Glavna knjiga

Glavna knjiga je temeljna kontna poslovna knjiga, podatke o poslovnih dogodkih pa v njej urejamo po vsebinski sistematiki. To pomeni, da v glavni knjigi spremljamo spremembe in stanja ekonomskih kategorij ločeno po **posameznih vrstah ekonomskih kategorij**. Časovni in

vrednostni podatki o poslovnih dogodkih so sicer nanizani po časovnem zaporedju, vendar ločeno po ekonomskih kategorijah.

V glavni knjigi spremljamo spremembe in stanja vseh ekonomskih kategorij na **zgoščeni** oziroma sintetični ravni. Za nekatere postavke se vodijo temeljni konti in konti popravkov.

Primer 101

Razložimo razliko med temeljnimi in pomožnimi poslovnimi knjigami na primeru spremljanja terjatev do kupcev. V glavni knjigi spremljamo terjatve do kupcev kot celoto, v skupnem znesku za celotno podjetje, v pomožnih poslovnih knjigah (tako imenovanih saldakontih) pa spremljamo podatke o višini terjatev do posameznih, konkretnih kupcev.

Glavna knjiga je razdeljena na posamezne liste oziroma **konte**. Glede na to, da v glavni knjigi spremljamo zgoščene podatke o ekonomskih kategorijah, govorimo o temeljnih, zbirnih ali sintetičnih kontih. Sintetični konti so razdeljeni na posamezne vrste sredstev, obveznosti do virov sredstev, stroškov, odhodkov, prihodkov in poslovnega izida.

Posamezen list (konto) glavne knjige mora biti organiziran (voden, nastavljen) tako, da nam omogoča spremljanje povečanja in zmanjševanja posamezne ekonomske kategorije. Konto je zato razdeljen na dva ločena številčna stolpca: **levemu stolpcu pravimo debetni stolpec, desnemu pa kreditni**.

V glavni knjigi poslovne dogodke oziroma spremembe ekonomskih kategorij spremljamo na povezani, **dvostavni zasnovi**, zato pri vsakem zapisu na posameznem sintetičnem kontu najdemo tudi podatek o drugem sintetičnem kontu, ki je povezan z obravnavano spremembo.

Primer 102

Za ponazoritev vzemimo glavno knjigo podjetja "Kondor", katerega poslovne dogodke smo obravnavali v prejšnjih primerih. V glavni knjigi bomo torej na ustreznih listih (kontih) zapisali (knjižili) nabavo materiala, plačilo računa dobavitelja, izdajo materiala v proizvodnjo in obračun amortizacije. Listi glavne knjige (sintetični konti) so prikazani na sliki 16.

Slika 16: Sintetični konti iz glavne knjige podjetja "Kondor"

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

Stran 1

050 Popravek vrednosti opreme

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Temeljnica 213	Julij 2007	30. 7. 2007	430	Obračun amort. opreme, julij		4.500

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

Stran 2

110 Transakcijski račun

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Nalog za prenos/15	Julij 2007	14. 7. 2007	220	Lesko, plačilo računa		120

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

Stran 3

160 Terjatve za vstopni DDV po stopnji 20 %

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Prejeti račun 9478/2007	Julij 2007	1. 7. 2007	220	Lesko, nabava lesa	20	

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

220 Kratkoročne obveznosti do dobaviteljev
Partner 1: Lesko Ljubljana

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Prejeti račun 9478/2007	Julij 2007	1. 7. 2007	310, 160	Lesko, nabava lesa		120
Nalog za prenos/15	Julij 2007	14. 7. 2007	110	Lesko, plačilo računa	120	

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

310 Zaloge surovin in materiala

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Prejeti račun 9478/2007	Julij 2007	1. 7. 2007	220	Lesko, nabava lesa	100	
Izdajnica materiala 8/2007	Julij 2007	17. 7. 2007	400	Izdaja materiala v proizvodnjo		90

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

400 Stroški materiala

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Izdajnica materiala 8/2007	Julij 2007	17. 7. 2007	310	Izdaja materiala v proizvodnjo	90	

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

430 Stroški amortizacije

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Temeljnica 213	Julij 2007	30. 7. 2007	050	Obračun amort. opreme, julij	4.500	

Navedeni poslovni dogodki vplivajo na spremembo naslednjih ekonomskih kategorij podjetja "Kondor": zaloga materiala, terjatev do države, obveznosti do dobaviteljev, stanje denarja na transakcijskem računu, stroški materiala, amortizacija in popravek vrednosti opreme. Kot je razvidno iz slike 16, se v glavni knjigi podjetja "Kondor" navedeni poslovni dogodki zapišejo (knjižijo) na ustreznih listih oziroma sintetičnih kontih, na katerih spremljamo posamezno ekonomsko kategorijo.

Posamezen list glavne knjige je, kot rečeno, razdeljen na dva stolpca. Stolpec v breme (levi stolpec) pomeni **debetno stran** konta, stolpec v dobro (desni stolpec) pa **kreditno stran**.

Iz slike je lepo razvidna tudi **medsebojna povezanost ekonomskih kategorij** oziroma zasnova dvostavnega knjigovodstva, saj je na vsakem kontu zapisan tudi ustrezen protikonto, na katerem je zapisana protiknjižba. Sintetični konti so navedeni s številkami, o katerih bomo več spregovorili v eni izmed naslednjih točk pod naslovom »Kontni načrt«.

Pri prikazu sintetičnih kontov glavne knjige podjetja "Kondor" smo izpolnili le tiste podatke, ki so nujni za razumevanje vsebine in pomena glavne knjige.

Dnevnik glavne knjige

Dnevnik glavne knjige je, kot smo že spoznali, poslovna knjiga, v kateri pri urejanju podatkov dajemo prednost **časovni sistematiki**. To pomeni, da poslovne dogodke v dnevnik zapisujemo tako, kot nastajajo, ne glede na njihovo vsebinsko različnost. Pri vodenju dnevnika nas torej nič ne moti, če prodaji proizvodov sledi obračun stroškov amortizacije, tej plačilo plač, nato izdaja materiala v proizvodnjo itd. Vse te poslovne dogodke zapisujemo enega za drugim.

Dnevnik glavne poslovne knjige se podobno kot glavna knjiga nanaša na celotni poslovni sistem. V njem spremljamo spremembe vseh

ekonomskih kategorij, seveda na zbirni, sintetični ravni. Tudi urejanje podatkov o poslovnih dogodkih temelji na načelu povezanosti, dvostavnosti ekonomskih kategorij, zato pri vsakem poslovnem dogodku najdemo podatka vsaj o dveh sintetičnih kontih glavne knjige, na katerih je zapisan (knjižen) ta poslovni dogodek.

Dnevnik glavne knjige dopolnjuje glavno knjigo in nam hkrati služi kot kontrola za pravilno spremljanje (knjiženje) poslovnih dogodkov. Vsota vseh vknjižb v glavni knjigi mora biti v istem obdobju namreč enaka vsoti vknjižb v dnevniku glavne knjige. Dnevnik glavne knjige podjetja "Kondor" za julij je prikazan na sliki 17.

Slika 17: Dnevnik glavne knjige podjetja "Kondor"

KONDOR, d. d.
31. 7. 2007

Stran 1

Dnevnik knjiženja številka 1

Številka dokumenta	Obdobje	Datum dokumenta	Konto	Protikonto	Opis knjižbe	Debet	Kredit
Prejeti račun 9478/2007	Julij 2007	1. 7. 2007	160	220	Lesko, nabava lesa	20	
Prejeti račun 9478/2007	Julij 2007	1. 7. 2007	220	310, 160	Lesko, nabava lesa		120
Prejeti račun 9478/2007	Julij 2007	1. 7. 2007	310	220	Lesko, nabava lesa	100	
Nalog za prenos/15	Julij 2007	14. 7. 2007	110	220	Lesko, plačilo računa		120
Nalog za prenos/15	Julij 2007	14. 7. 2007	220	110	Lesko, plačilo računa	120	
Izdajnica materiala 8/2007	Julij 2007	17. 7. 2007	310	400	Izdaja materiala v proizvodnjo		90
Izdajnica materiala 8/2007	Julij 2007	17. 7. 2007	400	310	Izdaja materiala v proizvodnjo	90	
Temeljnica 213	Julij 2007	30. 7. 2007	430	050	Obračun amort. opreme, julij	4.500	
Temeljnica 213	Julij 2007	30. 7. 2007	050	430	Obračun amort. opreme, julij		4.500

Vsebinska zasnova dnevnika je iz slike lepo razvidna, saj vidimo, da **zapisovanje poslovnih dogodkov sledi drugo za drugim** ne glede na njihovo vsebinsko različnost. Dnevnik glavne knjige se nanaša na določeno obdobje, v našem primeru na julij. Iz prikazanega dnevnika je ponovno lepo razvidna dvostavna povezanost ekonomskih kategorij, saj vsak zapis (vknjižba) vsebuje podatke o kontu in protikontu.

Dnevnik glavne knjige je, podobno kot glavna knjiga, razdeljen na dva stolpca (v breme in v dobro oziroma debet in kredit), saj se ekonomske kategorije lahko povečujejo ali zmanjšujejo. Pojasnilo glede oblike, ki smo ga omenili pri predstavitvi glavne knjige, se smiselno nanaša tudi na prikazani dnevnik glavne knjige.

3.2.3.2 Pomožne poslovne knjige

Med pomožne poslovne knjige uvrščamo **analitične evidence in druge pomožne knjige**. **Analitične evidence** so razčlenitve temeljnih (sintetičnih) kontov glavne knjige, na primer analitične evidence opredmetenih osnovnih sredstev, materiala, nedokončane proizvodnje, dokončanih proizvodov, kupcev, dobaviteljev in drugo. **Med druge pomožne knjige**, ki praviloma dopolnjujejo konte glavne knjige, štejemo blagajniško knjigo, register opredmetenih osnovnih sredstev, knjigo prejetih in izdanih računov, knjigo zapadlosti menic v plačilo in drugo po potrebah podjetja.

Vodenje pomožnih knjig je potrebno, če verodostojni podatki, ki se po navadi dobivajo s pomožnimi knjigami, niso zagotovljeni drugače.

Pri opredelitvi razlik med temeljnimi in pomožnimi poslovnimi knjigami smo dejali, da v pomožnih knjigah spremljamo analitične ekonomske kategorije, in sicer tako vrednostne kot tudi količinske podatke na enostavni zasnovi. To pomeni, da v okviru posamezne pomožne poslovne knjige spremljamo le izbrano ekonomsko kategorijo.

Primer 103

Za ponazoritev si poglejmo analitični konto materiala (desk) podjetja Kondor, ki je prikazan na sliki 18.

Slika 18: Analitični konto materiala podjetja "Kondor"

	Količina				Vrednost		
DATUM	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA	CENA	PREJEM	ODDAJA	ZALOGA
1. 7. 2007	10 m^3		10 m^3	10 d. e.	100 d. e.		100 d. e.
17. 7. 2007		9 m^3	1 m^3	10 d. e.		90 d. e.	10 d. e.
SKUPAJ							

V naslednji točki bomo podrobneje obravnavali **osnove dvostavnega knjigovodstva**. Zaradi obsežnosti in pomena vsebine smo pri točkovanju posameznih podpoglavij naredili vsebinski preskok, saj glede na shemo knjigovodskega procesa, ki je prikazan na začetku poglavja 3.2, dvostavno knjigovodstvo vsebinsko spada v okvir poslovnih knjig. Na izhodiščno shemo knjigovodskega procesa se bomo vrnili v zadnjem podpoglavju (3.4), ko bomo obravnavali računovodska poročila.

3.3 DVOSTAVNO KNJIGOVODSTVO

3.3.1 Konto

Kot smo spoznali v prejšnji točki, imenujemo posamezen list glavne knjige konto. Konto nam mora omogočati spremljanje sprememb in ugotavljanje stanj posameznih ekonomskih kategorij. **Iz konta mora biti razvidno vrednostno stanje ekonomske kategorije na začetku obračunskega obdobja, vsa povečanja in zmanjšanja ter vrednostno stanje ekonomske kategorije na koncu obračunskega obdobja.** Logična posledica je, da mora biti seštevek začetnega stanja in vseh

povečanj vrednostno enak seštevku vseh zmanjšanj in končnega stanja izbrane ekonomske kategorije. To pomeni, da si vsebino konta lahko ponazorimo s preprosto enačbo:

ZAČETNO STANJE + ∑ POVEČANJ = ∑ ZMANJŠANJ + KONČNO STANJE

Ker se ekonomske kategorije povečujejo in zmanjšujejo, mora konto imeti dve strani. Za šolske potrebe prikazujemo konto v obliki črke "T", kjer ga "navpična črta" deli na dva dela in ponazarja enačaj v zgornji enačbi.

DEBET	Št. konta	IME KONTA	KREDIT
- v breme			- v dobro
- dolguje			- terja
- obremenimo			- priznamo

Kot vidimo, imenujemo **levo stran konta debet (debetna stran), desno pa kredit (kreditna stran).** Naziva debet in kredit sta mednarodno uveljavljena in razumljiva v mnogih državah, navedli pa smo tudi slovenske nazive, vendar bomo glede na dejstvo, da začetniki dvostavnega knjigovodstva slovenske nazive prevečkrat povezujejo z vsebino spremembe pri posamezni ekonomski kategoriji (**kar je lahko zavajajoče**), raje uporabljali nevtralne "tuje" nazive.

3.3.1.1 Vrste kontov

Konte lahko razdelimo glede na različne kriterije, najpogosteje pa jih delimo glede na vrsto ekonomskih kategorij, ki jih spremljamo v knjigovodstvu.

Glede na vrsto ekonomskih kategorij, ki smo jih vsebinsko opredelili v 2. poglavju, konte razdelimo na**:**

- **konte sredstev,**
- **konte obveznosti do virov sredstev,**
- **konte stroškov,**
- **konte odhodkov,**
- **konte prihodkov,**
- **konte poslovnega izida.**

Razdelitev kontov glede na vrsto ekonomske kategorije je pomembna, saj imajo pri različnih vrstah kontov zapisi (vknjižbe) na debetni oziroma kreditni strani vsebinsko drugačen pomen, kar bomo podrobneje spoznali v nadaljevanju. Ekonomska kategorija, ki jo spremljamo na posameznem kontu, opredeljuje tudi njegovo ime.

Konti sredstev

Pri kontih sredstev na **debetni strani** spremljamo (knjižimo) **začetno stanje sredstev** in **njihova povečanja**, na **kreditni strani** pa knjižimo **njihova zmanjšanja** in **končno stanje**.

D	SREDSTVA	K
Začetno stanje	Zmanjšanja	
Povečanja	Končno stanje	

Konti obveznosti do virov sredstev

Tehnika knjiženja obveznosti do virov sredstev je ravno obratna kot tehnika knjiženja sredstev. **Začetno stanje in povečanja obveznosti do virov sredstev namreč knjižimo na kreditno stran, zmanjšanja in končno stanje obveznosti do virov sredstev pa na debetno stran konta**.

D OBV. DO VIROV SREDSTEV K	
Zmanjšanja	Začetno stanje
Končno stanje	Povečanja

Konti stroškov, odhodkov in prihodkov

Kot smo spoznali pri opredelitvi ekonomskih kategorij, so stroški, odhodki in prihodki dinamične ekonomske kategorije (**spremenljivke toka**), katerih višino ugotavljamo v izbranem obdobju. Ker se zmanjšanja teh ekonomskih kategorij v praksi pojavljajo bistveno manjkrat kot povečanja (npr. dobropis, bremepis), se **večina vknjižb nanaša na njihova povečanja**. V začetku obračunskega obdobja je **začetno stanje stroškov, odhodkov in prihodkov enako nič**, njihovo **končno stanje pa ugotavljamo konec posameznega obdobja, ko ugotavljamo poslovni izid poslovnega sistema**.

Knjiženje stroškov in odhodkov je enako. **Povečanje stroškov in odhodkov knjižimo na debetni strani, njihovo morebitno zmanjšanje pa na kreditni strani konta**. Namesto zmanjšanja stroškov in odhodkov se v praksi pogosteje pojavi t. i. razveljavitev knjižbe (v praksi pogosto uporabljamo tudi izraz »storno«). To pomeni, da znesek, ki pomeni zmanjšanje, zapišemo na debetno stran konta, vendar z negativnim predznakom.

D STROŠKI, ODHODKI K	
Povečanja	(Zmanjšanja)

Knjiženje prihodkov je zopet ravno obratno kot knjiženje stroškov oziroma odhodkov, torej, **povečanje prihodkov knjižimo na kreditni strani konta**, morebitna zmanjšanja pa na debetni strani. Namesto zmanjšanja prihodkov se v praksi pogosteje pojavi razveljavitev knjižbe (storno). To pomeni, da znesek, ki pomeni zmanjšanje, zapišemo na kreditno stran konta, vendar z negativnim predznakom.

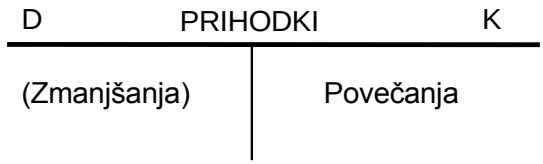

Konti poslovnega izida

Poslovni izid je razlika med doseženimi prihodki in odhodki v posameznem obdobju. Če so prihodki večji od odhodkov, dobimo pozitivni poslovni izid ali dobiček, če pa so odhodki večji od prihodkov, dobimo negativni poslovni izid ali izgubo. **Dobiček knjižimo na kreditno, izgubo pa na debetno stran konta**.

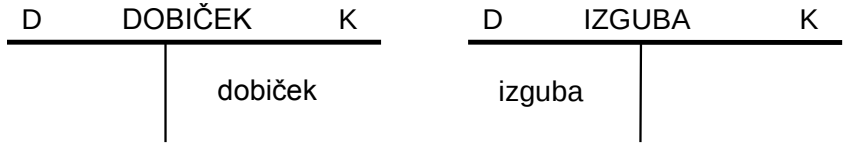

S knjigovodsko-tehničnega vidika pa konte lahko razdelimo na:

- **aktivne konte in**
- **pasivne konte.**

Ta delitev izhaja iz **bilance stanja**, ki je eden od temeljnih letnih računovodskih izkazov podjetja. Bilanco stanja smo že spoznali v drugem poglavju, v nadaljevanju pa jo bomo še obravnavali. Na tem mestu jo pojasnimo le toliko, da bomo lažje razumeli delitev kontov na aktivne in pasivne.

Bilanca stanja prikazuje sredstva in obveznosti do virov sredstev podjetja na določen dan. Bilanca stanja je podobno kot konto razdeljena na dve strani. Strani, kjer so prikazana sredstva, pravimo aktivna stran (aktiva), strani, kjer so prikazane obveznosti do virov sredstev, pa pasivna stran (pasiva).

V okviru točke 2.2 smo se že srečali z računovodsko oziroma **bilančno enačbo**, ki pravi, da mora biti vrednost sredstev podjetja vedno enaka vrednosti obveznosti do virov sredstev. Iz te enačbe torej izhaja, da morata biti obe **strani v bilanci stanja vrednostno vedno izravnani**. Govorimo o tako imenovanem bilančnem **ravnotežju**, ki je na sliki 19 izkazan kot pravokotnik, razdeljen na dve enaki strani.

Slika 19: Bilanca stanja

Iz bilance stanja jasno izhaja, da bomo **konte sredstev opredelili kot aktivne**, **konte obveznosti do virov sredstev pa kot pasivne**. Pri kontih sredstev je namreč začetno stanje na levi (debetni) strani konta in tudi v bilanci stanja so sredstva prikazana na levi (aktivni) strani. Enaka povezava je tudi pri kontih obveznosti do virov sredstev.

Kot **aktivne konte** opredelimo tudi **konte stroškov in odhodkov**, saj njihovo povečanje, podobno kot povečanja sredstev, knjižimo na debetni strani konta. Na drugi strani pa **konte prihodkov opredelimo kot pasivne konte**.

Glede na to, da čisti poslovni izid poslovnega leta povečuje obveznosti do virov sredstev podjetja (natančneje njegov kapital), **konto dobiček opredelimo kot pasivni konto**. Na drugi strani **konto izguba opredelimo kot aktivni konto**, saj smo videli, da izgubo knjižimo na levi (debetni) strani konta.

Če povzamemo, so aktivni konti konti sredstev, stroškov, odhodkov in konto izguba, pasivni pa konti obveznosti do virov sredstev, prihodkov in konto dobiček.

3.3.1.2 Kontni načrt

Vsak konto ima svojo številko, ki izhaja iz kontnega načrta. Kontni načrt vsebinsko ureja posamezne konte v razrede, skupine, sintetične in analitične konte. Pri nas je kontni načrt urejen po desetiškem sistemu, kjer prva številka označuje razred, v katerega konto spada, dvomestna številka označuje skupino, trimestna označuje, da gre za sintetični konto, in štiri- oziroma večmestna številka (odvisno od ureditve v posameznem podjetju) označuje analitični konto.

Slika 20: Prikaz številčenja kontov

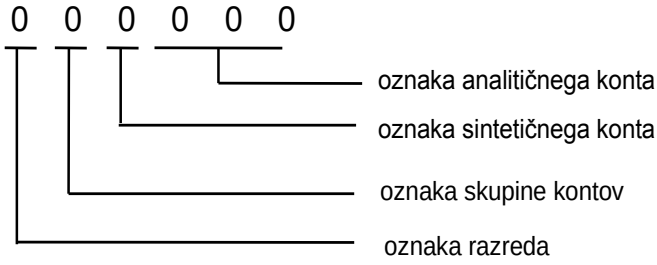

Primer 104

Vodja saldakontov kupcev Vida je po pomoti zamenjala poročilo za direktorja in vodjo računovodstva. Ko je direktor dobil v roke poročilo, so bile na njem same številke, brez komentarja. Ker ga je stvar zanimala, je prosil računovodkinjo Jasno, naj mu razloži, kaj pomeni številka 120015, ki je bila na vrhu poročila. Računovodkinja mu je kljub zadregi zaradi pomote prijazno pojasnila, da te številke pomenijo številke konta, iz katerih je moč razbrati, katera ekonomska kategorija se na njem spremlja. Prva številka (1) pove, da ta konto spada v razred kratkoročna sredstva in aktivne časovne razmejitve, dvomestna številka (12) pove, da ta konto spada v skupino kratkoročnih terjatev do kupcev,

trimestna (120), da gre za sintetični konto kratkoročne terjatve do kupcev v državi, in šestmestna (120015) označuje konkretnega kupca, ki je v tem poročilu podjetje "ABC Trading", ki je naš največji kupec. "Aha," je zaključil direktor, "poročilo, ki ga držim v roki, mi torej pove višino naših terjatev do posameznih kupcev." In kljub neljubi pomoti je bil direktor na koncu zadovoljen in je še večkrat prosil za podobno poročilo, z željo, da mu napišejo, na katere kupce se podatki nanašajo, saj si ob obilici dela ne more zapomniti vseh knjigovodskih "šifer", kot je v šali dejal.

Kot vidimo iz primera, je **številka konta** pomembna, saj z njeno pomočjo, in seveda ob poznavanju kontnega načrta, takoj **ugotovimo, katero ekonomsko kategorijo na njem spremljamo**. Ko se dolgoletni, izkušeni delavci v računovodskih službah med seboj pogovarjajo o posameznih vknjižbah, govorijo samo še o številkah kontov in sploh ne omenjajo njihovih imen, pa vseeno takoj vedo, kako poknjižiti posamezen poslovni dogodek. Razumljivo je, da nepoznavalcu kontnega načrta te številke nič ne pomenijo, zato se moramo pri takih razgovorih **izogibati sklicevanju na številke kontov**. Podrobno poznavanje kontnega načrta do ravni analitičnih kontov za strokovnjake, ki ne bodo delali v računovodskih službah, res ni potrebno, zelo koristno pa je poznavanje **kontnih razredov**, ki označujejo vrsto ekonomskih kategorij. Zato jih bomo v nadaljevanju navedli.

RAZRED 0: Dolgoročna sredstva
RAZRED 1: Kratkoročna sredstva, razen zalog, in kratkoročne aktivne časovne razmejitve
RAZRED 2: Kratkoročne obveznosti (dolgovi) in pasivne časovne razmejitve
RAZRED 3: Zaloge surovin in materiala
RAZRED 4: Stroški
RAZRED 5: Uporaba tega razreda je prosta.
RAZRED 6: Zaloge proizvodov in blaga
RAZRED 7: Odhodki in prihodki
RAZRED 8: Poslovni izid
RAZRED 9: Kapital, dolgoročne obveznosti (dolgovi) in rezervacije

Iz prikaza razredov lepo vidimo vsebinsko razdelitev na posamezne vrste ekonomskih kategorij. V razredih **0, 1, 3** in **6** spremljamo **sredstva**, v razredih **2** in **9** spremljamo **obveznosti do virov sredstev**, v razredu **4 stroške**, v razredu **7 odhodke in prihodke** in v razred **8** ugotavljamo **poslovni izid**. Razred 5 je prost in je namenjen potrebam podjetja. Pogosto se uporablja za spremljanje stroškov po stroškovnih mestih, dobičkovnih ali naložbenih mestih odgovornosti.

Natančnih označb kontov se seveda ne bomo učili. Sedaj že vemo, da lahko označbe kontov, če (ko) jih potrebujemo, dobimo v kontnem načrtu. Ker pa je koristno poznati kontne razrede, bomo v nadaljevanju 3. poglavja ob vsakem kontu zapisali tudi, v katerem kontnem razredu je posamezna ekonomska kategorija. Tako bomo npr. ob kontu "Transakcijski račun" zapisali številko 1xx, kar bo pomenilo, da je kategorija v razredu 1 (kratkoročna sredstva, razen zalog, in aktivne časovne razmejitve). Poznavanje oznake skupin kontov, sintetičnih kontov in analitičnih kontov pa, kot rečeno, za ekonomiste, finančnike, davčne svetovalce in druge uporabnike računovodskih informacij, ki ne bodo delali v računovodskih službah, ni potrebno, zato jih tudi ne bomo zapisovali.

3.3.2 Knjiženje na kontih

Knjiženje pomeni zapisovanje poslovnih dogodkov na ustrezne konte. Vsak podatek, zapisan v konto, pomeni vknjižbo na tem kontu. Pri razlaganju osnov knjiženja bomo zaradi boljšega pregleda knjiženj in morebitnega ugotavljanja napak pri vsaki vknjižbi (podatku) zapisali številko poslovnega dogodka oziroma označili, ali vknjižba izkazuje začetno oziroma končno stanje. Tak način dela svetujemo tudi pri učenju.

Dokler še nismo vešči knjiženja, je priporočljivo, da se knjiženja poslovnih dogodkov lotimo po posameznih korakih.

1. **korak: Ugotovimo, na katere ekonomske kategorije vpliva poslovni dogodek.**

2. **korak: Ugotovimo, ali poslovni dogodek povečuje ali zmanjšuje ekonomske kategorije.**
3. **korak: Knjižimo vrednostno spremembo na ustrezno stran konta.**

3.3.2.1 Odpiranje kontov

Ob začetku računovodskega spremljanja poslovanja podjetja, to je ob njegovi ustanovitvi ali na začetku posameznega poslovnega leta, **odpremo potrebne konte,** na katerih označimo vrste ekonomskih kategorij, ki jih bomo na njih spremljali. Konte odpiramo tudi znotraj računovodskega spremljanja poslovanja, in sicer takrat, ko se ekonomska kategorija pojavlja **prvič**.

Odpreti konto pomeni zapisati prvo postavko (začetno stanje oz. saldo) na njegovo debetno ali kreditno stran. Začetno stanje je po vsebini debetno, če ga zapišemo na debetno stran, oziroma kreditno, če ga zapišemo na kreditno stran. Kot smo že spoznali, imajo sredstva debetno začetno stanje, obveznosti do virov sredstev pa kreditno.

Primer 105

Ob ustanovitvi ima podjetje "ABC" naslednje vrednosti sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev: 20.000 d. e. denarnih sredstev na transakcijskem računu, 50.000 d. e. znaša nabavna vrednost opreme, 40.000 d. e. je vrednost osnovnega kapitala, za 30.000 d. e. pa je podjetje najelo kratkoročnega posojila.

1. korak: Pri podjetju "ABC" ob ustanovitvi nastopajo samo postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev. Denar na transakcijskem računu in oprema sta postavki sredstev, osnovni kapital in prejeto posojilo pa postavki obveznosti do virov sredstev.

Zapomnimo si, da ob ustanoviti podjetja in na začetku poslovnega leta vedno nastopajo le postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev.

2. korak: Ker gre za knjiženje začetnih stanj, moramo biti pazljivi in začetna stanja knjižiti na pravilno stran konta, se pravi sredstva na debetno, obveznosti do virov sredstev pa na kreditno.

3. korak: Knjiženje začetnega stanja oziroma odpiranje kontov v našem primeru je torej naslednje:

D **0xx Oprema** K	
Z. st.) 50.000	

D **9xx Osnovni kapital** K	
	40.000 Z. st.)

D **1xx Transakcijski račun** K	
Z. st.) 20.000	

D **2xx Kratkoročno posojilo** K	
	30.000 Z. st.)

Odprite konte za podjetje "XXX", ki ima na začetku poslovnega leta naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: terjatve do kupcev 22.000 d. e., zaloga proizvodov 10.000 d. e., osnovni kapital 20.000, zaloga materiala 8.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 9.000 d. e., denarna sredstva na transakcijskem računu 5.000 d. e. in prejeto posojilo 16.000 d. e.

3.3.2.2 Knjiženje

V obdobju se pojavlja množica poslovnih dogodkov, ki jih v knjigovodstvu skrbno spremljamo in knjižimo na ustrezne konte. Vknjižbe na debetni strani konta nam ustvarjajo debetni promet, vknjižbe na kreditni strani pa kreditni promet (brez začetnega in končnega stanja).

Primer 106

Pri podjetju Adacta so obveznosti do dobaviteljev na začetku obdobja znašale 1.000 d. e., v obdobju pa so sledili poslovni dogodki, ki so povečevali obveznosti do dobaviteljev (poslovni dogodki 1, 2, 4 in 6) oziroma jih zmanjševali (poslovna dogodka 3 in 5).

Ker gre za obveznost do virov sredstev (pasivni konto), bomo **začetno stanje in povečanja knjižili na kreditno stran, zmanjšanja pa na debetno stran konta**. Knjiženje navedenih poslovnih dogodkov je naslednje:

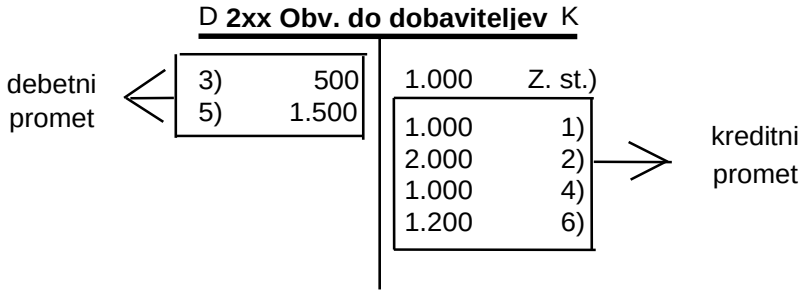

Seštevek vseh povečanj obveznosti do dobaviteljev v obdobju znaša 5.200 d. e. in predstavlja **kreditni** promet konta, seštevek vseh zmanjšanj pa 2.000 d. e. in predstavlja debetni promet na tem kontu.

Ugotovite višino debetnega oziroma kreditnega prometa na kontu transakcijski račun (spodaj) in ugotovite, ali debetni promet povečuje ali zmanjšuje denarna sredstva na transakcijskem računu.

1xx Transakcijski račun					
1)	Z. st.	5.000	1.500	2)
3)		5.000	1.000	7)
14)		1.000	2.500	9)
			4.780	15)
			500	16)

3.3.2.3 Zapiranje (zaključevanje) kontov

Ob koncu obračunskega obdobja (poslovnega leta) je treba konte zapreti in ugotoviti vrednostno stanje posameznih ekonomskih kategorij. Zapreti konto pomeni **ugotavljanje končnega stanja (salda) konta**.

Tako kot začetno stanje je tudi končno stanje konta po vsebini lahko debetno ali kreditno. Debetno končno stanje nastopi v primeru, ko je seštevek debetnega prometa in debetnega začetnega stanja večji od kreditnega prometa na kontu. Kreditno končno stanje pa nastane, ko je seštevek kreditnega prometa in kreditnega začetnega stanja večji od debetnega prometa. Pri kontih sredstev je končno stanje praviloma debetno, pri kontih obveznosti do virov sredstev pa kreditno.

Če je debetni promet, ki mu prištejemo debetno začetno stanje, enak kreditnemu prometu, konto ne izkazuje stanja, kar vsebinsko pomeni, da sredstvo, ki smo ga spremljali na kontu, v poslovnem sistemu ni več prisotno.

1xx Terjatve do kupcev				
Z. st.	500	1.100	2)
1)	1.000	2.400	4)
3)	2.000		

V podjetju v tem trenutku nimajo nobenih terjatev do kupcev. Konto ne izkazuje stanja (stanje je enako nič).

Tehnika knjiženja zahteva, da morata biti po zaprtju konta obe strani konta vrednostno izravnani. To pomeni, da debetno končno stanje izkazujemo na kreditni strani konta, kreditno končno stanje pa na debetni strani konta. Po vsebini je končno stanje konta torej vedno različno od strani konta, na kateri je izkazano.

Pri prikazovanju konta v obliki črke "T" za označitev, da je konto zaprt oziroma da smo ugotovili njegovo končno stanje, navpično črto dvakrat prečrtamo.

Primer 107

Za ponazoritev zapiranja konta oziroma ugotavljanja njegovega končnega stanja vzemimo konto obveznosti do dobaviteljev podjetja Adacta, ki smo jih knjižili prej. Ponovimo: začetno stanje obveznosti do dobaviteljev je znašalo 1.000 d. e., debetni promet je znašal 2.000 d. e., kreditni pa 5.200 d. e.

Glede na to, da je seštevek povečanj obveznosti do dobaviteljev (kreditni promet) in začetnega (kreditnega) stanja večji od zmanjšanja obveznosti do dobaviteljev (debetni promet), dobimo kreditno končno stanje v višini 4.200 d. e. Vsebinsko to pomeni, da znašajo obveznosti do dobaviteljev konec obdobja 4.200 d. e. Kot rečeno pa zaradi zahteve po vrednostni izenačitvi obeh strani konta kreditno končno stanje zapišemo na debetno stran konta.

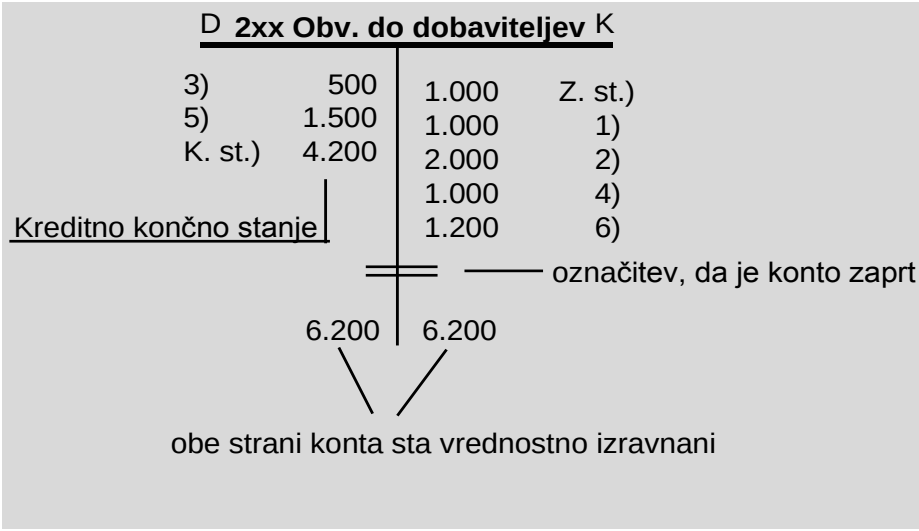

Opomba: Seštevek obeh strani konta smo zapisali zgolj zaradi ponazoritve, saj ga pri knjiženju ne pišemo.

Ugotovite končno stanje zaloge materiala in zaprite konto.

3xx Zaloga materiala			
1)	3.680	400	3)
2)	1.100	2.000	4)
5)	1.500		

3.3.3 Pravila dvostavnega knjiženja

Doslej smo spoznali knjigovodsko tehniko odpiranja, knjiženja in zapiranja kontov. Te postopke smo si ogledali poenostavljeno, brez upoštevanja medsebojnih povezav ekonomskih kategorij, saj nas je zanimala zgolj knjigovodska tehnika in ne vsebina poslovnih dogodkov. V nadaljevanju

pa prehajamo na osnove dvostavnega knjigovodstva oziroma knjiženja, ki v osnovi temelji ravno na konceptu medsebojne povezanosti ekonomskih kategorij. Ta v bistvu pomeni, da vsak poslovni dogodek vpliva na spremembo vsaj dveh ekonomskih kategorij.

Pri dvostavnem knjiženju moramo upoštevati tudi računovodsko bilančno ravnotežje, ki smo ga že omenili in ki zahteva, da mora biti vrednost sredstev podjetja vedno enaka vrednosti obveznosti do virov sredstev. Bilančno ravnotežje bomo tokrat prikazali v obliki enačbe, in sicer:

$$\Sigma \text{ SREDSTEV} = \Sigma \text{ OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV}$$

Ob upoštevanju bilančnega ravnotežja in medsebojni povezanosti ekonomskih kategorij lahko oblikujemo osnovno načelo dvostavnega knjiženja, ki zahteva, da moramo **vsak poslovni dogodek knjižiti vsaj na dveh kontih**. Večina poslovnih dogodkov je take narave, da jih lahko knjižimo samo na dveh kontih, nekatere pa knjižimo tudi na več kontih. Ne glede na to, ali poslovni dogodek knjižimo na dveh ali več kontih, mora biti znesek (vsota) vknjižb na debetni strani konta(ov) vedno enak(a) znesku (vsoti) vknjižb na kreditni strani konta(ov). To pravilo zapišimo še v obliki enačbe in ga imejmo pri knjiženju vedno pred očmi:

$$\Sigma \text{ DEBETNIH VKNJIŽB} = \Sigma \text{ KREDITNIH VKNJIŽB}$$

Iz bilančnega ravnotežja in osnovnega pravila dvostavnega knjiženja lahko izpeljemo štiri osnovna pravila dvostavnega knjiženja oziroma **štiri temeljne bilančne vknjižbe**, ki ohranjajo bilančno ravnotežje.

Vsako temeljno vknjižbo bomo najprej zapisali, nato pa jo bomo predstavili še v obliki enačbe. Pri zapisovanju enačb bomo s črko S označevali sredstva, s črko V obveznosti do virov sredstev (obveznostim do virov sredstev pogosto krajše rečemo kar viri), s črko O odhodke in s črko P prihodke, s črko x pa bomo označili znesek. Pri vsaki vknjižbi bomo tudi prikazali, kako se odraža z vidika bilance stanja, saj smo dejali, da mora po vsaki vknjižbi **bilančno ravnotežje ostati nespremenjeno**.

1. temeljna bilančna vknjižba: Povečanju sredstev (aktivnega konta) za znesek x sledi povečanje obveznosti do virov sredstev (pasivnega konta) za isti znesek.

$$S + x \Rightarrow V + x$$

Prva temeljna bilančna vknjižba povzroči povečanje bilančne vsote, saj se na eni strani povečajo sredstva, na drugi pa obveznosti do virov sredstev.

BILANCA STANJA

Sredstva	Obveznosti do virov sredstev
S + x	V + x

Primer 108

Podjetje najame dolgoročno posojilo pri banki v višini 2.000 d. e.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo stanja na transakcijskem računu in na stanje obveznosti do banke iz naslova dolgoročnega posojila.

2. korak: Stanje na transakcijskem računu se poveča, povečajo se obveznosti do banke iz naslova dolgoročnega posojila.

3. korak: Knjižimo na debetno stran konta transakcijski račun in na kreditno stran konta prejeto dolgoročno posojilo.

1xx Transakcijski račun			9xx Dolgoročno posojilo		
1)	2.000			2.000	1)

Poknjižite naslednje poslovne dogodke, ki ponazarjajo prvo bilančno vknjižbo:
Podjetje pri banki najame kratkoročno posojilo v višini 30.000 d. e.
2. Podjetje izda za 100.000 d. e. dolgoročnih obveznic, ki so takoj plačane.

2. temeljna bilančna vknjižba: Povečanju ene vrste sredstev (aktivnega konta) za znesek x sledi zmanjšanje druge vrste sredstev (aktivnega konta) za isti znesek.

$S1 + x \Rightarrow S2 - x$

Druga temeljna bilančna vknjižba ne spreminja bilančne vsote, saj se ena vrsta sredstev poveča, druga pa za isti znesek zmanjša.

BILANCA STANJA

Sredstva	Obveznosti do virov sredstev
S1 + x	
S2 - x	

Primer 109

Blagajnik konec dneva položi na transakcijski račun gotovino v znesku 100 d. e.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na stanje denarja na transakcijskem računu in na stanje gotovine v blagajni.

2. korak: Denarna sredstva na transakcijskem računu se povečajo, gotovina v blagajni se zmanjša.

3. korak: Knjižimo na debetno stran konta transakcijski račun in na kreditno stran konta blagajna.

1xx Transakcijski račun		1xx Blagajna	
2) 100			100 2)

Poknjižite naslednje poslovne dogodke, ki ponazarjajo drugo bilančno vknjižbo:

1. *Kupci nam plačajo zapadle terjatve v višini 35.000 d. e.*
2. *Podjetje "X" nam vrne glavnico kratkoročnega posojila v višini 8.000 d. e.*
3. *Kupec, do katerega ima podjetje terjatev, pošlje menico v višini 3.000 d. e.*
4. *Unovčimo v plačilo zapadlo menico v višini 3.000 d. e.*

3. temeljna bilančna vknjižba: Zmanjšanju sredstev (aktivnega konta) za znesek x sledi zmanjšanje obveznosti do virov sredstev (pasivnega konta) za isti znesek.

$S - x \Rightarrow V - x$

Tretja temeljna bilančna vknjižba povzroči zmanjšanje bilančne vsote, saj se na eni strani zmanjšajo sredstva, na drugi pa obveznosti do virov sredstev.

BILANCA STANJA

Sredstva	Obveznosti do virov sredstev
S - x	V - x

Primer 110

Podjetje plača zapadlo glavnico kratkoročnega posojila v višini 1.200 d. e.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo stanja denarja na transakcijskem računu in na obveznosti iz naslova prejetega kratkoročnega posojila.

2. korak: Stanje denarja na transakcijskem računu se zmanjša, obveznosti iz naslova prejetega kratkoročnega posojila se prav tako zmanjšajo.

3. korak: Poslovni dogodek knjižimo na kreditno stran konta transakcijski račun in na debetno stran konta kratkoročno posojilo.

1xx Transakcijski račun	
	1.200 3)

2xx Kratkoročna posojila	
3) 1.200	

Poknjižite naslednje poslovne dogodke, ki ponazarjajo tretjo bilančno vknjižbo:
1. Poravnali smo obveznosti do dobaviteljev v višini 7.500 d. e.
2. 15. marca smo delavcem izplačali februarske plače v višini 25.000 d. e.
3. 10. julija smo delničarjem izplačali dividende, ki jih je skupščina delničarjev potrdila 7. junija, in sicer v višini 70.000 d. e.

4. temeljna bilančna vknjižba: Zmanjšanju ene vrste obveznosti do virov sredstev (pasivnega konta) za znesek x sledi povečanje druge vrste obveznosti do virov sredstev (pasivnega konta) za isti znesek.

$$V1 - x \Rightarrow V2 + x$$

Četrta temeljna bilančna vknjižba podobno kot druga ne spreminja bilančne vsote, saj se ena vrsta obveznosti do virov sredstev zmanjša, druga pa se za isti znesek poveča.

BILANCA STANJA

Sredstva	Obveznosti do virov sredstev
	V1 - x
	V2 + x

Primer 111

Podjetje zamenja spremenljive obveznice v navadne delnice v višini 15.000 d. e.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na obveznosti za izdane obveznice in na stanje kapitala.

2. korak: Obveznosti za izdane obveznice se zmanjšajo, višina kapitala podjetja se poveča.

3. korak: Knjižimo na debetno stran konta izdane obveznice in na kreditno stran konta osnovni kapital.

9xx Izdane obveznice			9xx Osnovni kapital		
4)	15.000			15.000	4)

Poknjižite naslednji poslovni dogodek, ki ponazarja četrto temeljno bilančno vknjižbo: Banka nam je odobrila spremembo kratkoročnega posojila v dolgoročnega, in sicer v višini 14.300 d. e.

Prva štiri pravila oziroma prve štiri osnovne vknjižbe dvostavnega knjiženja so se nanašale zgolj na poslovne dogodke, ki so vplivali na spremembo sredstev in obveznosti do virov sredstev. Zato ta pravila opredelimo kot **izvirne bilančne spremembe oziroma vknjižbe**. Vsi poslovni dogodki v podjetju pa ne vplivajo samo na spremembo sredstev in obveznosti do virov sredstev, temveč povzročajo spremembe tudi v **prihodkih, odhodkih in stroških** podjetja. Lahko rečemo, da se sredstva in obveznosti do virov sredstev spreminjajo posredno, zaradi nastanka prihodkov in odhodkov. Zato bomo naslednja štiri pravila dvostavnega knjiženja opredelili kot **izvedene bilančne spremembe** oziroma **izvedene bilančne vknjižbe**.

Nastanek prihodkov največkrat povzroča povečanje sredstev, včasih pa tudi zmanjšanje obveznosti do virov sredstev, medtem ko nastanek odhodkov največkrat povzroča zmanjšanje sredstev, redkeje pa povečanje obveznosti do virov sredstev. Prihodki in odhodki, kot smo spoznali pri opredelitvi ekonomskih kategorij, so dinamične poslovne kategorije in, kot bomo podrobneje spoznali v nadaljevanju, jih izkazujemo v izkazu poslovnega izida, ki je drugi temeljni računovodski izkaz. Osnovna povezava med izkazom poslovnega izida in bilanco stanja je nerazdeljeni čisti poslovni izid poslovnega leta, ki kot pozitivni rezultat obdobja

povečuje kapital podjetja. Omenjena povezava je shematično prikazana na sliki 21.

Slika 21: Povezava med izkazom poslovnega izida in bilanco stanja

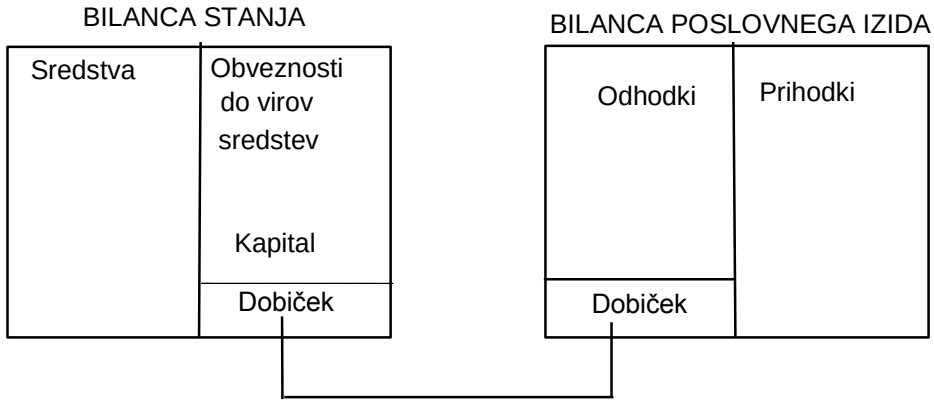

1. izvedena bilančna vknjižba: Povečanju sredstev (aktivnega konta) za znesek x sledi povečanje prihodkov (pasivnega konta) za isti znesek.

$$S + x \Rightarrow P + x$$

Prva izvedena bilančna vknjižba posredno povečuje bilančno vsoto, saj se na eni strani povečajo sredstva, na drugi pa prihodki in s tem dobiček kot postavka kapitala.

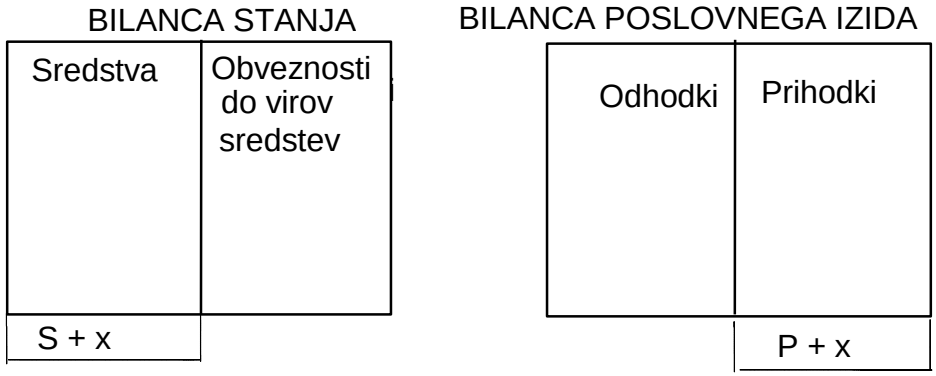

Primer 112

Kupcem izstavimo račun za prodane proizvode v višini 2.500 d. e. Predpostavimo, da se na to vrsto proizvodov ne plačuje DDV.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo terjatev do kupcev in povzroči nastanek poslovnih prihodkov.

2. korak: Terjatve do kupcev se povečajo, povečajo se tudi prihodki.

3. korak: Knjižimo na debetni strani konta terjatve do kupcev in na kreditni strani konta poslovni prihodki.

1xx Terjatve do kupcev				7xx Poslovni prihodki			
5)	2.500					2.500	5)

Ker so primeri proizvodov, na katere se ne plačuje DDV, prej izjema kot pravilo, si poglejmo še običajnejši primer kot različico zgornjega primera.

Primer 113

Kupcem izstavimo račun za prodane proizvode v višini 2.500 d. e. + 20 % DDV (2.500 d. e. × 1,20 = 3.000 d. e.).

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo terjatev do kupcev in povzroči nastanek poslovnih prihodkov in obveznosti do države za plačilo DDV.

2. korak: Terjatve do kupcev se povečajo, povečajo se tudi prihodki in obveznosti do države.

3. korak: Knjižimo na debetni strani konta terjatve do kupcev in na kreditni strani kontov poslovni prihodki in obveznosti do države.

1xx Terjatve do kupcev				7xx Poslovni prihodki			
5a)	3.000					2.500	5a)

2xx Obveznosti do države			
		500	5a)

V nadaljevanju bomo (zaradi poenostavitve) pri poslovnih dogodkih, ki vključujejo davek na dodano vrednost, vedno upoštevali splošno, 20-odstotno stopnjo.

Knjižite naslednja poslovna dogodka, ki ponazarjata prvo izvedeno bilančno vknjižbo:
1. Podjetje, katerega delnice izkazujemo v okviru dolgoročnih finančnih naložb, je izplačalo dividende v višini 3.000 d. e.
2. Banka nam je izplačala 3.000 d. e. obresti na vezana sredstva.

2. izvedena bilančna vknjižba: Zmanjšanju sredstev (aktivnega konta) za znesek x sledi povečanje odhodkov (aktivnega konta) za isti znesek.

$S - x \Rightarrow O + x$

Druga izvedena bilančna vknjižba posredno zmanjšuje bilančno vsoto, saj se na eni strani zmanjšajo sredstva, na drugi pa povečajo odhodki. Zaradi povečanja odhodkov se zmanjša dobiček podjetja kot postavka kapitala na pasivni strani bilance stanja. Tako se zmanjšata postavki na aktivni kot tudi na pasivni strani bilance stanja.

BILANCA STANJA

Sredstva	Obveznosti do virov sredstev
S - x	

BILANCA USPEHA

Odhodki	Prihodki
O + x	

Primer 114

Stroški prodanih proizvodov iz prejšnjega primera znašajo 2.000 d. e.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo zalog proizvodov in povzroči nastanek poslovnih odhodkov (stroški prodanih proizvodov).

2. korak: Zaloge proizvodov se zmanjšajo, povečajo se poslovni odhodki.

3. korak: Knjižimo na kreditni strani konta zaloga proizvodov in na debetni strani konta poslovni odhodki.

6xx Zaloga proizvodov	
	2.000 6)

7xx Poslovni odhodki	
6) 2.000	

Ko smo pričeli obravnavati izvedene bilančne vknjižbe, smo rekli, da se zaradi nastanka prihodkov in odhodkov sredstva in obveznosti do virov sredstev spreminjajo tudi POSREDNO. Poglejmo si ta posredni vpliv na bilanco stanja s pomočjo primerov 113 in 114.

Proizvode, katerih stroški so bili 2.000 d. e., smo prodali za 2.500 d. e. + DDV. Prodaja je povzročila naslednje spremembe v bilanci stanja:

Spremembe na strani sredstev	Spremembe na strani obveznosti do virov sredstev
↑ terjatev 3.000 d. e. ↓ zalog 2.000 d. e.	↑ obveznosti do države 500 d. e.

Sredstva so se povečala za 1.000 d. e. (3.000 d. e. – 2.000 d. e.), obveznosti do virov sredstev pa le za 500 d. e. Videti je, kot da bilanca stanja ni v ravnotežju in da osnovna bilančna enačba:

$$\Sigma \text{ SREDSTEV} = \Sigma \text{ OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV}$$

ne drži več. Seveda pa to ni mogoče. Bilanca stanja MORA BITI V VSAKEM TRENUTKU URAVNOTEŽENA. Kje je torej manjkajočih 500 d. e.?

Odgovor je preprost, nanj smo odgovorili že prej, ko smo opozorili na povezavo med bilanco stanja in izkazom poslovnega izida. 500 d. e. je namreč ravno znesek dobička podjetja ob tej prodaji. Poglejmo si to nekoliko podrobneje:

	poslovni prihodki	2.500 d. e.
-	poslovni odhodki	2.000 d. e.
=	dobiček	500 d. e.

Spremembe v bilanci stanja so bile dejansko torej naslednje:

Spremembe na strani sredstev	Spremembe na strani obveznosti do virov sredstev
↑ terjatev 3.000 d. e. ↓ zalog 2.000 d. e.	↑ obveznosti do države 500 d. e. ↑ dobička 500 d. e.

Vidimo, da je bilanca po prodaji ostala uravnotežena. Prihodki in odhodki so povzročili posredni vpliv na bilanco in to je, kot smo videli, vpliv prek dobička!

Knjižite naslednji poslovni dogodek, ki ponazarja drugo izvedeno bilančno vknjižbo: Banki plačamo 3.500 d. e. obresti za najeto posojilo.

3. izvedena bilančna vknjižba: Povečanju obveznosti do virov sredstev (pasivnega konta) za znesek x sledi povečanje odhodkov (aktivnega konta) za isti znesek.

$$V + x \Rightarrow O + x$$

Tretja izvedena bilančna vknjižba dvostavnega knjiženja ne spreminja bilančne vsote, saj se na eni strani povečajo obveznosti do virov

sredstev, na drugi pa povečajo odhodki, kar povzroči zmanjšanje dobička za enak znesek.

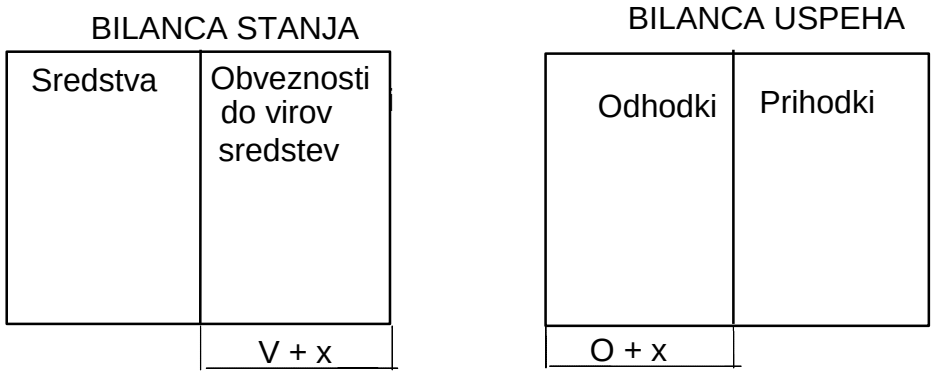

Primer 115

Dobavitelj nam zaračuna zamudne obresti v višini 650 d. e.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo obveznosti do dobaviteljev in povzroči nastanek odhodkov.

2. korak: Obveznosti do dobaviteljev se povečajo, povečajo se odhodki.

3. korak: Knjižimo na kreditni strani konta obveznosti do dobaviteljev in na debetni strani konta odhodki.

4. izvedena bilančna vknjižba: Zmanjšanju obveznosti do virov sredstev (pasivnega konta) za znesek x sledi povečanje prihodkov (pasivnega konta) za isti znesek.

$V - x \Rightarrow P + x$

Četrta izvedena bilančna vknjižba ne povečuje bilančne vsote, saj se na eni strani zmanjšajo obveznosti do virov sredstev, na drugi pa povečajo prihodki.

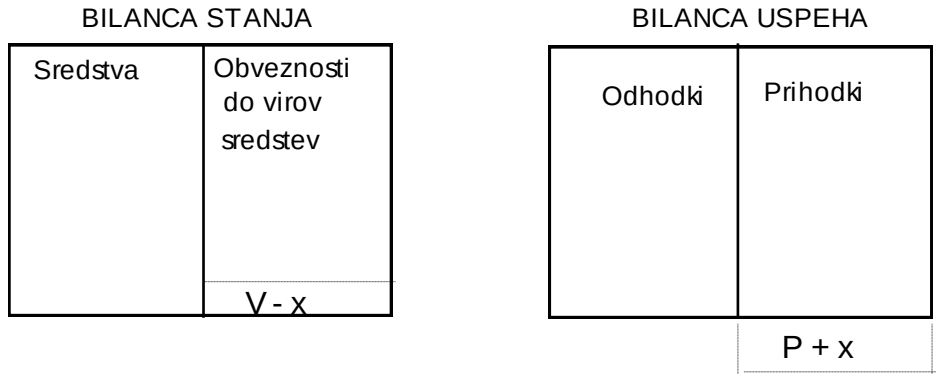

Primer 116

Podjetje je v postopku prisilne poravnave zmanjšalo svoje obveznosti do dobaviteljev za 4.000 d. e.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo obveznosti do dobaviteljev in povzroči nastanek drugih (izrednih) prihodkov.

2. korak: Obveznosti do dobaviteljev se zmanjšajo, povečajo se drugi (izredni) prihodki.

3. korak: Knjižimo na debetni strani konta obveznosti do dobaviteljev in na kreditni strani konta drugi (izredni) prihodki.

Z osnovnimi pravili dvostavnega knjigovodstva oziroma osmimi bilančnimi vknjižbami dvostavnega knjiženja smo spoznali način dvostavnega knjiženja. Če ponovimo: Ta zahteva, da **vsak poslovni dogodek knjižimo vsaj na dveh kontih in da mora biti znesek vknjižb na debetni strani konta enak znesku vknjižb na kreditni strani konta**.

Z osmimi osnovnimi vknjižbami smo spoznali primere poslovnih dogodkov, ki vplivajo na spremembo dveh ekonomskih kategorij. Poglejmo si sedaj še dva primera poslovnih dogodkov, ki vplivata na spremembo več kot dveh kategorij.

V prvem primeru (primer 117) se bodo spremenile samo kategorije iz bilance stanja, torej izključno sredstva in obveznosti do virov sredstev podjetja, v drugem primeru (primer 118) pa bomo imeli tudi posredni vpliv na bilanco stanja prek dobička.

Primer 117

Podjetje nabavi material v vrednosti 1.000 d. e. + 20 % DDV (nakupna vrednost z DDV = 1.000 d. e. + 200 d. e. = 1.200 d. e.).

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo zalog materiala, terjatev do države in obveznosti do dobavitelja.

2. korak: Zaloga materiala se poveča, prav tako se povečajo terjatve do države in obveznosti do dobaviteljev.

3. korak: Knjižimo na debetno stran kontov terjatve do države in zaloga materiala in na kreditno stran konta obveznosti do dobaviteljev.

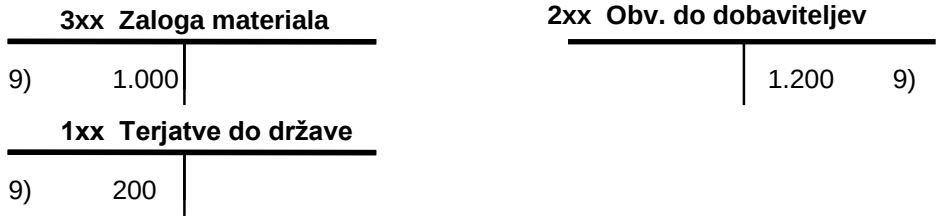

Primer 118

Banki smo 1. marca plačali anuiteto (obrok) na posojilo, ki nam ga je odobrila pred 5 leti za dobo 10 let. Celotni obrok je znašal 14.000 d. e. Celotni znesek 14.000 d. e. je vključeval 4.000 d. e. obresti in 10.000 d. e. glavnice posojila.

1. korak: Poslovni dogodek vpliva na spremembo obveznosti iz dobljenih posojil (znesek, ki zapade v plačilo v obdobju enega leta, smo pred tem že preknjižili z dolgoročnega na kratkoročno posojilo), stanja na transakcijskem računu in finančnih odhodkov (obresti!).

2. korak: Dobljena posojila se zmanjšajo, zmanjša se stanje na transakcijskem računu, povečajo pa se finančni odhodki.

3. korak: Knjižimo na debetno stran kontov dobljena posojila in finančni odhodki in na kreditno stran konta transakcijski račun.

1xx Transakcijski račun			
		14.000	10)

2xx Kratkoročno posojilo			
10)	10.000		

7xx Finančni odhodki			
10)	4.000		

Pri obravnavanju osmih osnovnih vknjižb dvostavnega knjigovodstva smo vsak poslovni dogodek opazovali samega zase, lahko bi rekli izolirano, nepovezano. V primeru 119 pa bomo prikazali, kako knjigovodsko spremljamo celoten proces poslovanja nekega podjetja v posameznem poslovnem letu, vse od t. i. »otvoritvenih kontov«, ki jih pripravimo 1. januarja, pa do ugotovitve poslovnega izida ob koncu poslovnega leta (31. decembra).

Vsak poslovni dogodek bomo sproti knjižili. Ko se bo določena ekonomska kategorija v poslovanju pojavila prvič, bomo, tako kot smo se naučili, odprli potreben nov konto. Ko se bo ta ekonomska kategorija med poslovanjem ponovno spreminjala, bomo vzeli isti konto, ki bo seveda že imel vknjižbe iz predhodnih poslovnih dogodkov. Tako hočemo prikazati, da se v praksi konti za posamezne ekonomske kategorije odpirajo le enkrat, kasneje pa se na njih opravljajo potrebne vknjižbe. Nekatere zahtevnejše vknjižbe bodo dodatno pojasnjene s komentarjem.

Primer 119

Podjetje "Tara" je imelo 1. januarja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: neodpisana vrednost opreme 1.000.000 d. e., popravek vrednosti opreme 500.000 d. e., neodpisana vrednost proizvajalnega patenta 200.000 d. e., popravek vrednosti proizvajalnega patenta 200.000 d. e., zaloge dokončane proizvodnje 100.000 d. e. (100 proizvodov po stroškovni ceni 1.000 d. e.), zaloge nedokončane proizvodnje 30.000 d. e., zaloge materiala 50.000 d. e. (1000 enot po 50 d. e.), blagajna 20.000 d. e., denar na transakcijskem računu (TRR) 80.000 d. e., obveznosti iz dolgoročnega posojila 250.000 d. e., obveznosti do države (prispevki in davki iz plač) 18.000 d. e., obveznosti do delavcev 22.000 d. e., PČR 12.000 d. e. (vračunani stroški za plačilo najemnine za preteklo leto). Vrednost osnovnega kapitala (izdanih navadnih delnic) izračunajte sami.

Za podjetje Tara lahko najprej izdelamo t. i. »otvoritveno bilanco«, ki nam pokaže, kakšna so sredstva in kakšne obveznosti do virov sredstev na dan 1. januarja. Otvoritvena bilanca, sestavljena na podlagi podanih podatkov, izgleda takole.

SREDSTVA		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV**	
DOLGOROČNA		**KAPITAL**	
oprema	1.000.000 d. e.	osnovni kapital - navadne delnice	1.178.000 d. e.
patent	200.000 d. e.	**DOLGOROČNE OBVEZNOSTI**	
KRATKOROČNA		dolgoročno posojilo	250.000 d. e.
zaloge dokončanih proizvodov	100.000 d. e.	**KRATKOROČNE OBVEZNOSTI**	
zaloge nedokončane proizvodnje	30.000 d. e.	PČR	12.000 d. e.
zaloge materiala	50.000 d. e.	obveznosti do delavcev	22.000 d. e.
blagajna	20.000 d. e.	obveznost do države	18.000 d. e.
TRR	80.000 d. e.		
SKUPAJ	**1.480.000 d. e.**	**SKUPAJ**	**1.480.000 d. e.**

Pri izdelavi bilance upoštevamo neodpisano vrednost opreme in neodpisano vrednost patenta. Pri pripravi otvoritvenih kontov pa nabavno vrednost (kot seštevek neodpisane vrednosti in popravka vrednosti) in popravek vrednosti zapišemo na dva ločena konta.

Vrednost kapitala izračunamo tako, da od celote vseh sredstev (1.480.000 d. e.) odštejemo celotno vrednost vseh dolgov (dolgoročnih in kratkoročnih). Ker morata biti aktiva in pasiva bilance vedno v ravnotežju, mora biti seštevek kapitala in dolgov enak seštevku vrednosti vseh sredstev.

V poslovnem letu je imelo podjetje Tara naslednje poslovne dogodke:

1) Izdali in prodali so za 120.000 d. e. prednostnih delnic.

Delnice predstavljajo eno izmed možnosti financiranja sredstev podjetja. Ker so prodali za 120.000 d. e. *prednostnih* delnic (te se od *navadnih* razlikujejo po glasovalni pravici na skupščini, po višini in načinu izplačevanja dividend, zato jih izkazujemo posebej), se za isti znesek poveča stanje na transakcijskem računu.

TRR	
Z. st. 80.000	
(1) 120.000	

Osnovni kapital – prednostne delnice	
	120.000 (1)

2) Dobili so račun najemodajalca za plačilo najemnine za preteklo leto v višini 11.000 d. e. + 20 % DDV.

PČR so oblikovali z namenom enakomernega vnaprejšnjega vračunavanja stroškov pričakovane letne najemnine v višini 12.000 d. e. (1.000 d. e. mesečno). Ker je dejanski račun nižji (11.000 d. e.), so razliko (1.000 d. e.) knjižili med druge (izredne) prihodke.

V višini DDV, ki ga vsebuje račun za plačilo najemnine (2.200 d. e.), so prikazali vhodni davek kot terjatev do države.

PČR	
(2) 11.000	12.000 Z. st.
(2a) 1.000	

Obveznosti do dobaviteljev	
	13.200 (2)

Terjatve do države (DDV)	
(2) 2.200	

Drugi prihodki	
	1.000 (2a)

3) Za 100.000 d. e. so kupili delnice konkurenčnega podjetja (10 delnic po 10.000 d. e.), ki jih nameravajo držati dolgoročno (več kot leto dni).

Podjetje kupuje vrednostne papirje drugih podjetij, da bi pridobilo finančne prihodke. To so torej finančne naložbe – sredstva podjetja. Ker bodo delnice prodali v roku, daljšem od enega leta, gre za dolgoročne finančne naložbe.

Dolgoročne finančne naložbe	
(3) 100.000	

TRR	
Z. st. 80.000	100.000 (3)
(1) 120.000	

4) Nakupili so material, in sicer 1000 enot po ceni 60 d. e. + 20 % DDV.

Vrednost materiala v zalogi se poveča za vrednost materiala, ki ne vsebuje davka (60.000 d. e.). Dobavitelj pa na računu seveda zaračuna tudi DDV (12.000 d. e.), ki ga je, podobno kot prej pri računu za najem prostorov, treba prikazati kot vstopni davek (terjatev do države).

Zaloga materiala	
Z. st. 50.000	
(4) 60.000	

Obveznosti do dobaviteljev	
	13.200 (2)
	72.000 (4)

Terjatve do države (DDV)	
(2) 2.200	
(4) 12.000	

5) V proizvodnjo so prenesli 900 enot materiala po metodi povprečne cene.

Metoda povprečne cene:
vrednost zaloge : 50.000 d. e. + 60.000 d. e. = 110.000 d. e.
količina materiala v zalogi: 1.000 + 1.000 = 2.000 enot
Povprečna cena = 110.000 d. e./2.000 enot = 55 d. e./enoto

V proizvodnjo smo prenesli 900 enot materiala, torej:
55 d. e./enoto × 900 enot = 49.500 d. e.
Prenos materiala v proizvodnjo povzroči zmanjšanje zaloge materiala in povečanje stroškov materiala.

Zaloga materiala	
Z. st. 50.000	49.500 (5)
(4) 60.000	

Stroški materiala	
49.500 (5)	

6) Obračunali so stroške dela: Stroški delavcev v proizvodnji so znašali 30.000 d. e., stroški dela v upravi, nabavi in prodaji pa 25.000 d. e. (v obeh primerih je 50 % zneska namenjeno plačilu prispevkov in davkov).

Celotni stroški dela v tem obdobju so znašali 55.000 d. e., od tega bo v obliki prispevkov in davkov polovico pobrala država (27.500 d. e.), ravno toliko pa bo v obliki čistih plač pripadlo delavcem.

Stroški dela	
(6) 55.000	

Obveznosti do delavcev	
	22.000 Z. st.
	27.500 (6)

Obveznosti do države (prispevki in davki)	
	18.000 Z. st.
	27.500 (6)

7) Obračunali so letno amortizacijo na dolgoročna sredstva:

- **Proizvajalni patent amortizirajo po metodi enakomerne časovne amortizacije 4 leta. Ocenjeni preostanek vrednosti je 0.**

- **Oprema ima ocenjeno dobo koristnosti 12 let, ocenjeni preostanek vrednosti pa je 300.000 d. e. (80 % amortizacije opreme je proizvajalni strošek).**

a) Amortizacija proizvajalnega patenta

nabavna vrednost = 400.000 d. e. (= 200.000 d. e. + 200.000 d. e.)
- preostala vrednost = 0
= amortizirljivi znesek = 400.000 d. e.

doba amortiziranja = 4 leta
letni znesek amortizacije = 400.000 d. e./4 = 100.000 d. e.

b) Amortizacija opreme

nabavna vrednost = 1.500.000 d. e. (= 1.000.000 d. e. + 500.000 d. e.)
- preostala vrednost = 300.000 d. e.
= amortizirljivi znesek = 1.200.000 d. e.

doba amortiziranja = 12 let
letni znesek amortizacije = 1.200.000 d. e./12 = 100.000 d. e.

Stroški amortizacije	
100.000 7a)	
100.000 7b)	

Popravek vrednosti opreme	
	500.000 Z. st.
	100.000 7b)

Popravek vrednosti proizvajalnega patenta	
	200.000 Z. st.
	100.000 7a)

8) Naredili so obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov.

Obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov pomeni, da so vse stroške, ki so nastali v proučevanem obdobju, razdelili na proizvajalne in neproizvajalne stroške. Vse proizvajalne stroške so prenesli v zalogo nedokončane proizvodnje, medtem ko vsi neproizvajalni stroški podjetja takoj pomenijo odhodek podjetja.

Ugotovimo, koliko so v tem obdobju znašali proizvajalni in koliko neproizvajalni stroški:

Proizvajalni	*Pojasnilo*	Neproizvajalni	*Pojasnilo*
49.500	Stroški materiala so proizvajalni strošek.	25.000	Stroški dela v upravi, prodaji in nabavi
30.000	Stroški dela v proizvodnji	20.000	20 % amortizacije opreme je neproizvajalni strošek.
100.000	Amortizacija **proizvajalnega** patenta je proizvajalni strošek.		
80.000	80 % amortizacije opreme je proizvajalni strošek.		
259.500	**Proizvajalni stroški skupaj PRENOS STROŠKOV V ZALOGE**	**45.000**	**Neproizvajalni stroški skupaj PRENOS STROŠKOV MED ODHODKE**

Stroški materiala	
49.500 (5)	49.500 (8)

Prenos stroškov v zaloge	
(8) 259.500	(8a) 259.500

Stroški dela	
(6) 55.000	55.000 (8)

Prenos stroškov med odhodke	
(8) 45.000	(8b) 45.000

Stroški amortizacije	
100.000 7a)	100.000 8)
100.000 7b)	100.000 8)

Zaloge nedokončane proizvodnje	
(8a) 259.500	

Poslovni odhodki	
(8b) 45.000	

9) V obdobju so dokončali 200 proizvodov po stroškovni ceni 1.200 d. e.

Stroškovna cena posameznega proizvoda (ker vrednotimo učinke po proizvajalnih stroških, so to proizvajalni stroški na enoto proizvoda) je 1.200 d. e. Ker so v tem obdobju dokončali 200 proizvodov, stroški teh proizvodov pa se še vedno "zadržujejo" v nedokončani proizvodnji, sedaj prenesemo (1.200 × 200) 240.000 d. e. stroškov iz nedokončane proizvodnje v zalogo dokončanih proizvodov.

Zaloge nedokončane proizvodnje		Zaloge dokončanih proizvodov	
(8a) 259.500	240.000 (9)	Z. st. 100.000 (9) 240.000	

10) Prodali so 150 proizvodov po 1.800 d. e. + 20 % DDV. V uporabi je metoda prvih cen (FIFO).

Prodaja proizvodov vpliva na spremembo petih postavk. Spomnimo se na naslednji dve enačbi, ki sta povezani s prodajo proizvodov:

*povečanje **poslovnih odhodkov** (stroški prodanih proizvodov) = zmanjšanje zaloge dokončanih proizvodov (vknjižba 10a) in*

*povečanje **poslovnih prihodkov** + povečanje obveznosti do države (izstopni DDV)= povečanje terjatev do kupcev (vknjižba 10b)*

Vknjižba 10a: Odhodke ugotovimo tako, da ugotovimo, koliko znašajo stroški 150 proizvodov, ki smo jih prodali. Pri izračunu upoštevamo metodo FIFO, kar pomeni, da najprej prodamo proizvode, ki smo jih imeli v zalogi že na začetku obdobja. V tem trenutku imamo v zalogi dokončanih proizvodov naslednje stanje:
100 proizvodov po stroškovni ceni 1.000 d. e.
200 proizvodov po stroškovni ceni 1.200 d. e.

Po metodi FIFO bodo stroški prodanih proizvodov enaki
100 × 1.000
+50 × 1.200
= 160.000 d. e. To je znesek, za katerega se zmanjša vrednost zaloge dokončanih proizvodov, za enak znesek se povečajo poslovni odhodki.

Poslovni odhodki		Zaloge dokončanih proizvodov	
(8b) 45.000 (10a) 160.000		Z. st. 100.000 (9) 240.000	160.000 (10a)

Vknjižba 10b: Kupci bodo morali za 150 proizvodov plačati 150 × 1.800 × 1,20 = 324.000 d. e. Za podjetje Tara celotni znesek še ne pomeni prihodka, saj bo potrebno 54.000 d. e. plačati državi (v tem trenutku nastane obveznost do države za DDV). DDV pa, kot že vemo, ni vključen

v prihodke podjetja. Prihodki so torej enaki terjatvam do kupcev, zmanjšanim za davek, in znašajo 270.000 d. e.

Terjatve do kupcev	
(10b) 324.000	

Poslovni prihodki	
	270.000 (10b)

Obveznosti do države (DDV)	
	54.000 (10b)

11) Na borzi so prodali eno delnico konkurenčnega podjetja. Za prodano delnico so iztržili 15.000 d. e.

Na kontu dolgoročne finančne naložbe izkazujemo vrednost, po kateri smo delnice kupili. Čeprav smo prejeli 15.000 d. e., se je vrednost finančne naložbe zmanjšala le za 10.000 d. e., preostali znesek (5.000 d. e.) pa je kapitalski dobiček (porast cene delnic), ki za podjetje predstavlja finančni prihodek.

Dolgoročne finančne naložbe	
(3) 100.000	10.000 (11)

TRR	
Z. st. 80.000	100.000 (3)
(1) 120.000	
(11) 15.000	

Finančni prihodki	
	5.000 (11)

12) Naredili so obračun davka na dodano vrednost in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom.

Na koncu vsakega meseca je treba obračunati DDV za pretekli mesec. Zaradi poenostavitve smo ga v našem primeru obračunali le enkrat v celotnem obdobju. Ker smo imeli 14.200 d. e. vstopnega davka (terjatev do države), izstopnega (obveznosti do države za DDV) pa 54.000 d. e., plačamo državi razliko med izstopnim in vstopnim davkom (39.800 d. e.).

Zmanjšamo stanje na transakcijskem računu, konta terjatev do države in obveznosti do države (DDV) pa zapremo.

Terjatve do države (DDV)	
(2) 2.200	14.200 (12)
(4) 12.000	

Obveznosti do države (DDV)	
(12) 54.000	54.000 (10b)

TRR	
Z. st. 80.000	100.000 (3)
(1) 120.000	39.800 (12)
(11) 15.000	

13) Ugotovili so poslovni izid.

Ugotovimo vse prihodke in vse odhodke obdobja ter jih prenesemo na konto ***poslovni izid***. Ugotovimo saldo na tem kontu (71.000 d. e.) in konto zapremo. V našem primeru ga zapremo tako, da znesek napišemo na debetno stran konta. Protipostavko debetne vknjižbe predstavlja kreditna vknjižba 71.000 d. e. na kontu dobiček.

Poslovni odhodki	
(8b) 45.000	(13c) 45.000
(10a) 160.000	(13d) 160.000

Poslovni prihodki	
(13a) 270.000	270.000 (10b)

Poslovni izid	
(13c) 45.000	270.000 (13a)
(13d) 160.000	1.000 (13b)
(13f) 71.000	5.000 (13e)

Finančni prihodki	
(13e) 5.000	5.000 (11)

Dobiček	
	(13f) 71.000

Drugi prihodki	
(13b) 1.000	1.000 (2a)

Če bi bilo stanje na kontu poslovni izid debetno, bi vsebinsko dobili izgubo, ki bi jo preknjižili na konto izguba tekočega obdobja.

Zaključna bilanca stanja podjetja Tara izgleda takole:

(v d. e.)

SREDSTVA		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV**	
DOLGOROČNA		**KAPITAL**	
oprema	900.000	osnovni kapital - navadne delnice	1.178.000
patent	100.000	osnovni kapital - prednostne delnice	120.000
dolgoročne finančne naložbe	90.000	dobiček	71.000
KRATKOROČNA		**DOLGOROČNE OBVEZNOSTI**	
zaloge dokončanih proizvodov	180.000	dolgoročno posojilo	250.000
zaloge nedokončane proizvodnje	49.500	**KRATKOROČNE OBVEZNOSTI**	
zaloge materiala	60.500	obveznosti do delavcev	49.500
terjatve do kupcev	324.000	obveznosti do dobaviteljev	85.200
blagajna	20.000	obveznost do države	45.500
TRR	75.200		
SKUPAJ	**1.799.200**	**SKUPAJ**	**1.799.200**

3.4 KNJIGOVODSKA POROČILA

V prejšnji točki smo podrobneje obravnavali osnove dvostavnega knjigovodstva kot tehnike spremljanja (knjiženja) poslovnih dogodkov v poslovnih knjigah in prikazali celovit primer knjigovodskega spremljanja poslovanja podjetja Tara. V tej točki se vračamo na izhodiščno shemo knjigovodskega procesa, ki jo zaradi lažje orientacije še enkrat podajamo.

POSLOVNI DOGODEK
⇓
KNJIGOVODSKA LISTINA
⇓
POSLOVNA KNJIGA
⇓
POROČILO

Knjigovodski proces se prične s spremljanjem **poslovnih dogodkov**, ki so dokumentirani v **knjigovodskih listinah**. Podatke iz knjigovodskih listin zapisujemo (knjižimo) v **poslovne knjige,** in sicer s tehniko dvostavnega knjigovodstva.

Namen spremljanja poslovnih dogodkov je zagotavljanje podatkov o spremembah in stanjih ekonomskih kategorij. Podatke o ekonomskih kategorijah, ki so zapisani v poslovnih knjigah, nadalje oblikujemo v informacije, ki jih s pomočjo **knjigovodskih poročil** posredujemo raznim uporabnikom, ki smo jih v prvem poglavju v okviru točke 1.4 razdelili na zunanje in notranje.

Knjigovodski obračuni ali poročila se lahko sestavljajo ***za posamezne poslovne aktivnosti***, za posamezne organizacijske dele podjetja ali za podjetje kot celoto. Knjigovodsko obračunavanje posameznih poslovnih aktivnosti se konča z obračunsko kalkulacijo v zvezi s posamezno nabavo, proizvodnjo in prodajo, a tudi z obračuni v zvezi s posameznim sredstvom, obveznostjo do vira sredstev, naložbo in podobnim. Opravlja se zlasti za notranje potrebe podjetja.

Primer 120

Kot primer knjigovodskega obračunavanja posameznih poslovnih pojavov lahko vzamemo podatke o stroškovnih cenah enote proizvoda A, ki je prikazana v preglednicah 10, 11, 12, 13. Podobno velja tudi za kalkulacijo prodajne vrednosti klobukov pri primeru 89.

Knjigovodsko obračunavanje ***za posamezne organizacijske enote*** podjetja se konča z obračuni stroškov po stroškovnih mestih, obračuni stroškov po mestih odgovornosti, obračuni stroškov, odhodkov in prihodkov po posameznih področjih in območjih delovanja podjetja, obračuni poslovnega izida poslovnoizidnih enot in podobnimi. Tudi knjigovodsko obračunavanje posameznih organizacijskih enot podjetja je prvenstveno namenjeno notranjim potrebam podjetja.

Knjigovodsko obračunavanje ***za podjetje kot celoto*** pa se konča z obračunsko bilanco stanja, obračunskim izkazom poslovnega izida in obračunskim izkazom denarnih tokov. Ta sintetična knjigovodska oziroma računovodska poročila imenujemo računovodski izkazi. Računovodski izkazi so pogosto dopolnjeni s pojasnili posameznih postavk v njih, tako da skupaj z njimi sestavljajo računovodsko poročilo. Računovodski izkazi so namenjeni tako **notranjim kot zunanjim uporabnikom**.

Letno računovodsko poročilo, ki se nanaša na posamezno poslovno leto, je sestavljeno iz letnih računovodskih izkazov ter njihovih pojasnil.

Letno računovodsko poročilo skupaj s poslovnim poročilom sestavlja **letno poročilo podjetja**, ki je prvenstveno namenjeno obveščanju lastnikov o uspešnosti poslovanja podjetja v preteklem poslovnem letu. Večja slovenska podjetja letno poročilo predstavijo tudi širši javnosti v obliki brošure, letna poročila podjetij pa so dostopna tudi na internetu.

Na internetu poiščite in natisnite letna poročila treh velikih slovenskih podjetij. Preglejte, kaj vse je zajeto v njihovem računovodskem delu .

Za notranje potrebe se obračunski računovodski izkazi sestavljajo tudi za krajša obdobja, še zlasti izkaz poslovnega izida in izkaz denarnih tokov, ki ga v praksi veliko podjetij sestavlja mesečno.

V četrtem poglavju bomo podrobneje obravnavali vsakega od naslednjih treh temeljnih računovodskih izkazov:

- **bilanco stanja,**
- **izkaz poslovnega izida in**
- **izkaz denarnih tokov.**

Naj dodamo, da poleg omenjenih treh temeljnih računovodskih izkazov podjetja za potrebe zunanjega računovodskega poročanja **sestavljajo še četrti temeljni računovodski izkaz, izkaz gibanja kapitala**, ki pa ga pri našem predmetu, v katerem predstavljamo predvsem *osnove* računovodstva, podrobneje ne obravnavamo.

POVZETEK

Knjigovodstvo je vrednostno spremljanje preteklega poslovanja poslovnega sistema in je tesno povezano z drugimi deli računovodstva (računovodsko predračunavanje, računovodsko analiziranje in računovodsko nadziranje), z vsemi poslovnimi funkcijami in z vsemi deli odločevalnega podsistema. Knjigovodsko spremljanje poslovanja poteka po naslednjem zaporedju:

- **poslovni dogodek,**
- **knjigovodska listina,**
- **poslovna knjiga,**
- **poročilo.**

Knjigovodstvo spremlja le tiste poslovne dogodke, ki vplivajo na vrednost sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodke, stroške in odhodke poslovnega sistema.

Knjigovodska listina omogoča, da se dogodki dokumentirajo, začasno shranijo in prenesejo v računovodstvo. Knjigovodska listina ima štiri vrste podatkov: časovne, vsebinske, vrednostne in splošne. Ti podatki so pomembni zato, ker lahko z njimi uredimo in zapišemo poslovne dogodke v poslovne knjige.

Če urejamo podatke v poslovni knjigi po stvarni sistematiki, rečemo tej knjigi glavna knjiga. Če pa urejamo podatke v poslovni knjigi po časovni sistematiki, gre za dnevnik glavne knjige.

Poznamo glavne in pomožne poslovne knjige. V glavnih knjigah so ekonomske kategorije prikazane zgoščeno (sintetično) in zapisane na temelju medsebojne povezave ekonomskih kategorij (tako imenovano dvostavno knjigovodstvo). V pomožnih poslovnih knjigah pa so ekonomske kategorije prikazane podrobno (analitično), dodani so tudi količinski podatki in pri zapisovanju dogodkov se uporablja tehnika enostavnega knjigovodstva.

Za dvostavno knjigovodstvo je pomembno to, da se vsak dogodek zapiše najmanj na dva konta, in sicer tako, da je vrednost debetnih postavk enaka vrednosti kreditnih postavk. Tako se ohranja tako imenovano bilančno ravnotežje. Rezultat knjigovodstva so knjigovodska poročila, ki so namenjena odločanju notranjih in zunanjih uporabnikov računovodskih informacij.

VPRAŠANJA ZA PONAVLJANJE

1. Razložite razliko med računovodstvom in knjigovodstvom.
2. Kako lahko razčlenimo knjigovodski proces?
3. Katere značilnosti mora imeti poslovni dogodek, da ga knjigovodsko evidentiramo?
4. Kaj so knjigovodske listine, zakaj jih v knjigovodstvu uporabljamo in katere vrste podatkov najdemo v njih?
5. Navedite primer knjigovodske listine ter opišite in razvrstite podatke, ki so v njej zapisane.
6. Katere vrste knjigovodskih listin poznate?
7. Kaj so poslovne knjige, zakaj se uporabljajo in po kakšni sistematiki lahko urejamo podatke v njih?
8. Kakšne so razlike med temeljnimi in pomožnimi poslovnimi knjigami? Napišite dva primera temeljne in dva primera pomožne poslovne knjige.
9. Kaj je glavna knjiga?
10. Kaj je dnevnik glavne knjige?
11. Kaj je konto in kaj je iz njega razvidno?

12. Ali imajo lahko konti stroškov, odhodkov in prihodkov končna stanja? Odgovor utemeljite.

13. Iz konta je razvidno, da znaša debetni promet 1.500 d. e. in kreditni promet 2.000 d. e. Razložite, kaj to pomeni, če gre za:
    1. konto "zaloga materiala",
    2. konto "obveznosti do dobaviteljev".

14. Naštejte temeljne bilančne spremembe in jih pojasnite s praktičnimi primeri.

15. Navedite izvedene bilančne spremembe in jih pojasnite s praktičnimi primeri.

16. Knjigovodska poročila se lahko sestavljajo za posamezne poslovne pojave, za posamezne organizacijske enote in za podjetje kot celoto. Navedite primere za vsakega izmed njih.

17. Kateri so temeljni računovodski izkazi?

18. Kateri dve pomembni sestavini vsebuje letno računovodsko poročilo?

19. Kaj je poslovno poročilo in katere so njegove sestavine?

PRAKTIČNI PRIMERI Z REŠITVAMI IN KOMENTARJI

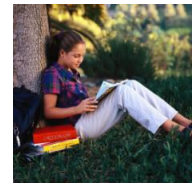

Naloga 1

Podjetje ima na dan 1. januarja naslednjo bilanco stanja:

SREDSTVA		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	100.000	Navadne delnice	120.000
Dolgoročne finančne naložbe	30.000		
		Dolgoročni dolg	
Kratkoročna sredstva		Dolgoročno posojilo	200.000
Zaloge dokončanih proizvodov	60.000		
Zaloge materiala	40.000	*Kratkoročni dolg*	
Kratkoročne finančne naložbe	20.000	Obveznosti do delavcev	90.000
Terjatve do kupcev	30.000	Obveznosti do države	60.000
Transakcijski račun	190.000	(prispevki in davki iz plač)	
SKUPAJ	**470.000**	**SKUPAJ**	**470.000**

V poslovnem letu so imeli v podjetju naslednje poslovne dogodke (potrebne bodo zgolj temeljne bilančne vknjižbe, torej zgolj spremembe sredstev in obveznosti do virov sredstev):

1. Izdali in prodali so 100 prednostnih delnic po 100 d.e. / delnico. Znesek je bil takoj nakazan na transakcijski račun.
2. Poravnali so polovico obveznosti do delavcev.
3. Dvignili so 50.000 d.e. s transakcijskega računa in jih prenesli v blagajno.
4. Z denarjem s transakcijskega računa so kupili za 20.000 d.e. obveznic Slovenija 1. Obveznice nameravajo držati dolgoročno.
5. Najeli so kratkoročno posojilo v višini 50.000 d.e.
6. Prednostne delnice so spremenili v navadne delnice.
7. Kupci so plačali 20.000 d.e. svojih obveznosti, za preostalih 10.000 d.e. pa so izdali menico, ki zapade v plačilo čez 10 dni.
8. Poravnali so vse obveznosti do države.

9. Unovčili so zapadlo menico.
10. Banki so vrnili 10.000 d.e. glavnice dolgoročnega posojila.

Zahteve:

a) Pripravite otvoritvene konte, na katerih izkažete začetno stanje posameznih sredstev in obveznosti do virov sredstev. Pri opremi upoštevajte dodatni podatek, da je nabavna vrednost opreme 150.000 d.e., že oblikovan popravek vrednosti pa 50.000 d.e.!
b) Zabeležite na kontih vse spremembe sredstev in obveznosti do virov sredstev (= poknjižite) !
c) Zaprite vse konte (= ugotovite končno stanje) ter sestavite zaključno bilanco stanja na dan 31. decembra!

Nabavna vrednost opreme	
Z.st. 150.000	

Popravek vrednosti opreme	
	50.000 Z.st

Dolgoročne finančne naložbe	
Z. st. 30.000	
4. 20.000	

Zaloge dokončanih proizvodov	
Z. st. 60.000	

Zaloge materiala	
Z. st. 40.000	

Kratkoročne finančne naložbe	
Z. st. 20.000	

Terjatve do kupcev		
Z. st. 30.000	30.000	7.

Transakcijski račun		
Z. st. 190.000	45.000	2.
1. 10.000	50.000	3.
5. 50.000	20.000	4.
7. 20.000	60.000	8.
9. 10.000	10.000	10.

Blagajna	
3. 50.000	

Prejete menice		
7. 10.000	10.000	9.

Kapital – navadne delnice	
	120.000 Z. st.
	10.000 6.

Dolgoročno posojilo		
10.	10.000	200.000 Z. st.

Obveznosti do delavcev		
2.	45.000	90.000 Z. st.

Obveznosti do države (prispevki)		
8.	60.000	60.000 Z. st.

Kapital – prednostne delnice		
6.	10.000	10.000 1.

Kratkoročno posojilo	
	50.000 5.

Komentar nekaterih vknjižb:

Dogodek 1)
Celotni nakazani znesek 100 x 100 = 10.000 d.e. so takoj prejeli na svoj transakcijski račun. Konto kapital sicer že obstaja, vendar se prednostne delnice ne izkazujejo skupaj z navadnimi, zato odpremo nov konto.

Dogodek 4)
Ker bodo obveznice držali dolgoročno, smo jih uvrstili med dolgoročne in ne med kratkoročne finančne naložbe.

Dogodek 5)
Čeprav v podjetju že imajo posojilo, smo novo posojilo vpisali na nov konto, saj gre tokrat za kratkoročno posojilo.

Dogodek 6)
Prednostne delnice so spremenili v navadne delnice. To pomeni, da prednostnih delnic nimajo več (konto smo »izpraznili«), celotni znesek smo prenesli na konto kapital – navadne delnice.

Dogodek 7)
Po tem dogodku podjetje nima več terjatev do kupcev v klasični obliki, pač pa ima menico (gre za kratkoročen vrednostni papir, ki bi ga lahko uvrstili tudi na konto kratkoročne finančne naložbe) in dodatnih 20.000 d.e. na transakcijskem računu. Bodite pozorni, da smo pri tem dogodku naredili tri vknjižbe!

Dogodek 9)
Ko je menica zapadla v plačilo, so jo vnovčili. To pomeni, da v blagajni menice ni več (konto prejete menice je prazen), pač pa imamo na transakcijskem računu 10.000 d.e. več.

Zaključna bilanca stanja izgleda takole:

SREDSTVA		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	
Dolgoročna sredstva		***Kapital***	
Oprema	100.000	Osnovni kapital	130.000
Dolgoročne finančne naložbe	50.000		
		Dolgoročni dolgovi	
Kratkoročna sredstva		Dolgoročno posojilo	190.000
Zaloge dokončanih proizvodov	60.000		
TRR	95.000	***Kratkoročni dolgovi***	
Denar v blagajni	50.000	Kratkoročno posojilo	50.000
Kratkoročne finančne naložbe	20.000	Obveznosti do delavcev	45.000
Zaloge materiala	40.000		
SKUPAJ	**415.000**	**SKUPAJ**	**415.000**

Naloga 2

Podjetje ima 1. januarja naslednjo začetno bilanco stanja:

SREDSTVA		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	80.000	Navadne delnice	90.000
Dolgoročne finančne naložbe	20.000		
		Dolgoročni dolg	
Kratkoročna sredstva		Dolgoročno posojilo	240.000
Zaloge dokončanih proizvodov	120.000		
Zaloge materiala	30.000	*Kratkoročni dolg*	
Kratkoročne finančne naložbe	15.000	Obveznosti do dobaviteljev	78.000
Transakcijski račun	170.000	Obveznosti do delavcev	27.000
SKUPAJ	**435.000**	**SKUPAJ**	**435.000**

Pojasnila k bilanci stanja:
- nabavna vrednost opreme = 110.000 d.e.
- popravek vrednosti opreme = 30.000 d.e.
- sedanja (neodpisana) vrednost opreme = 80.000 d.e.

Podjetje je imelo v obračunskem obdobju naslednje poslovne dogodke:
1. Plačali so anuiteto na dolgoročno posojilo v višini 40.000 d.e. (od tega 10.000 d.e. za obresti).
2. Podjetje, kateremu so v preteklem letu dali posojilo je plačalo 4.000 d.e. obresti.

3. Prodali so polovico zaloge dokončanih proizvodov za 200.000 d.e. + 20 % DDV.
4. Zaradi močne vlage so zarjavele zaloge žebljev (=materiala) v vrednosti 5.000 d.e.
5. Zaradi izredno ugodnega tečaja delnic so prodali vse dolgoročne finančne naložbe za 45.000 d.e.
6. Ugotovili so poslovni izid.

Zahteva:
Poknjižite poslovne dogodke in sestavite zaključno bilanco stanja!

Komentar nekaterih vknjižb:

Dogodek 1)
Plačilo je bilo sestavljeno iz dveh delov: delnega vračila glavnice posojila (30.000 d.e.) in pripadajočih obresti (10.000 d.e.). Del, ki se nanaša na vračilo glavnice, zmanjšuje obveznost iz naslova dolgoročnega posojila. Del, ki se nanaša na obresti, pa za podjetje predstavlja finančne odhodke in vpliva na poslovni izid podjetja.

Dogodek 2)
Ker podjetje ni odplačalo nič glavnice, se sredstva podjetja (v našem primeru gre za finančne naložbe v dana posojila) ne zmanjšajo. Prikažemo pa finančne prihodke, ki povečujejo poslovni izid podjetja.

Dogodek 3)
Stroški, s katerimi je ovrednotena zaloga dokončanih proizvodov, na začetku obdobja znašajo 120.000 d.e. Ker so prodali polovico zaloge, se vrednost zaloge torej zmanjša za 60.000. To so poslovni odhodki (= stroški prodanih proizvodov). Na drugi strani pa imamo seveda poslovne prihodke v višini 200.000 d.e., kar je znesek zaračunane prodaje brez davka na dodano vrednost.

Nabavna vrednost opreme	
Z. st. 110.000	

Kapital – navadne delnice	
	90.000 Z. st

Popravek vrednosti opreme	
	30.000 Z. st

Dolgoročno posojilo	
1. 30.000	240.000 Z. st.

Dolgoročne finančne naložbe	
Z. st. 20.000	20.000 5.

Obveznosti do dobaviteljev	
	78.000 Z. st.

Zaloge dokončanih proizvodov	
Z. st. 120.000	60.000 3a

Obveznosti do delavcev	
	27.000 Z.st.

Zaloge materiala	
Z. st. 30.000	5.000 4.

Obveznosti do države (DDV)	
	40.000 3b

Kratkoročne finančne naložbe	
Z. st. 15.000	

Finančni prihodki	
6b 29.000	4.000 2.
	25.000 5.

TRR	
Z. st. 170.000	40.000 1.
2. 4.000	
5. 45.000	

Poslovni prihodki	
6d 200.000	200.000 3b

Poslovni izid	
10.000 6a	6b 29.000
60.000 6c	6d 200.000
5.000 6e	
154.000 6f	

Terjatve do kupcev	
3b 240.000	

Finančni odhodki	
1. 10.000	10.000 6a

Dobiček	
	154.000 6f

Poslovni odhodki	
3a 60.000	60.000 6c

Drugi odhodki	
4. 5.000	5.000 6e

Dogodek 4)
Ker ne gre za redno prodajo materiala, bomo takšen odpis zaloge prikazali kot izredni odhodek (drugi odhodki).

Dogodek 5)
Ob nakupu so bile naše finančne naložbe vredne 20.000 d.e. Ob prodaji je njihova vrednost narasla na 45.000 d.e. Razlika med nakupno in prodajno ceno (25.000 d.e.) predstavlja za podjetje kapitalski dobiček,

ki ga knjigovodsko uvrščamo med finančne prihodke, ki povečujejo poslovni izid.

Zaključna bilanca stanja izgleda takole:

SREDSTVA		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV**	
Dolgoročna sredstva		***Kapital***	
Oprema	80.000	Osnovni kapital	90.000
		Dobiček	154.000
Kratkoročna sredstva		***Dolgoročni dolgovi***	
Zaloge dokončanih proizvodov	60.000	Dolgoročno posojilo	210.000
TRR	179.000		
Terjatve do kupcev	240.000	***Kratkoročni dolgovi***	
Kratkoročne finančne naložbe	15.000	Obveznosti do dobaviteljev	78.000
Zaloge materiala	25.000	Obveznosti do delavcev	27.000
		Obveznosti do države	40.000
SKUPAJ	**599.000**	**SKUPAJ**	**599.000**

4. RAČUNOVODSKI IZKAZI

Namen tega poglavja je spoznavanje in razumevanje temeljnih računovodskih izkazov (bilance stanja, izkaza poslovnega izida in izkaza denarnih tokov). To znanje je potrebno za analiziranje računovodskih izkazov in za razumevanje ciljev njihovega revidiranja.

Ko boste preštudirali to poglavje, boste znali:

1. pojasniti vsebino bilance stanja,
2. pojasniti pomen in vsebino izkaza poslovnega izida,
3. sestaviti izkaz denarnih tokov,
4. osnove analiziranja računovodskih izkazov,
5. opredeliti pomen revidiranja računovodskih izkazov.

4.1 Bilanca stanja

Bilanca stanja je temeljni **računovodski izkaz, ki prikazuje višino in strukturo sredstev in obveznosti do virov sredstev podjetja na določen dan**. Lahko tudi rečemo, da bilanca stanja prikazuje premoženje, s katerim podjetje razpolaga (sredstva) na določen dan, in vire financiranja, s katerimi podjetje financira to premoženje (obveznosti do virov sredstev). Če na bilanco stanja gledamo s finančnega zornega kota, lahko sredstva opredelimo kot naložbe, obveznosti do virov sredstev pa kot vire financiranja teh naložb. Bilanca stanja nam torej kaže finančni položaj podjetja na določen dan.

Ko smo opredeljevali vrste kontov, smo že spoznali, da strani bilance stanja, na kateri so prikazana sredstva, pravimo **aktivna stran** (od tod tudi izraz »aktiva podjetja«, na katerega v vsakdanjih poslovnih pogovorih velikokrat naletimo); strani, kjer so prikazane obveznosti do virov sredstev, pa pravimo **pasivna stran** (pasiva podjetja). Glej sliko 22.

Slika 22: Osnovna shema bilance stanja

Ni odveč še enkrat spomniti, da morata biti obe strani bilance stanja vrednostno vedno izenačeni oziroma enaki, kar smo opredelili kot **bilančno ravnotežje**. Če načelo bilančnega ravnotežja vsebinsko razširimo na celotno podjetje, to pomeni, da so sredstva v podjetju vrednostno vedno enaka obveznostim do virov sredstev.

Bilanca stanja je statični računovodski izkaz. To pomeni, da prikazuje sredstva in obveznosti do virov sredstev podjetja določenega dne. Pri opredelitvi sredstev smo spoznali, da se sredstva podjetja in posledično tudi obveznosti do virov sredstev neprestano spreminjajo, kar še posebej velja za kratkoročna sredstva in kratkoročne obveznosti. Bilanca stanja je torej odgovor na vprašanje, kakšna je višina in struktura sredstev in obveznosti do virov sredstev podjetja v določenem trenutku, se pravi določenega dne. Lahko bi rekli, da je logika sestavljanja bilance stanja ta, da na določen dan naredimo "presek" podjetja.

Primer 121

Povrnimo se na primer podjetja "Tara" in naredimo "presek" podjetja na zadnji dan koledarskega leta oziroma sestavimo bilanco stanja na dan 31. decembra. Bilanca stanja podjetja "Tara" na dan 31. decembra je prikazana na sliki 23.

Slika 23: Bilanca stanja podjetja »Tara«

SREDSTVA (d. e.)		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV (d. e.)**	
DOLGOROČNA		**KAPITAL**	
oprema	900.000	osnovni kapital - navadne delnice	1.178.000
patent	100.000	osnovni kapital - prednostne delnice	120.000
dolgoročne finančne naložbe	90.000	dobiček	71.000
KRATKOROČNA		**DOLGOROČNE OBVEZNOSTI**	
zaloge dokončanih proizvodov	180.000	dolgoročno posojilo	250.000
zaloge nedokončane proizvodnje	49.500	**KRATKOROČNE OBVEZNOSTI**	
zaloge materiala	60.500	obveznosti do delavcev	49.500
terjatve do kupcev	324.000	obveznosti do dobaviteljev	85.200
blagajna	20.000	obveznost do države	45.500
TRR	75.200		
SKUPAJ	**1.799.200**	**SKUPAJ**	**1.799.200**

Bilanco stanja podjetja “Tara” smo sestavili tako, da smo končna stanja sredstev in obveznosti do virov sredstev, ki smo jih ugotovili na posameznih kontih, prenesli v obrazec bilance stanja.

Bilanca stanja je “kumulativni” računovodski izkaz. To pomeni, da so v njej vidne posledice preteklih poslovnih odločitev podjetja, ki se odražajo na višini in strukturi sredstev in obveznosti do virov sredstev. Kumulativnost bilance stanja se odraža v tem, da je bilanca stanja, ki jo sestavimo na zadnji dan leta, enaka začetni bilanci stanja, sestavljeni na prvi dan naslednjega leta (če bi govorili teoretično, bi lahko dejali, da je bilanca stanja sekundo pred polnočjo zadnji dan v letu enaka bilanci stanja sekundo po polnoči, ki je že v naslednjem letu). Rekli smo, da je bilanca stanja zgolj presek in prvi dan naslednjega leta podjetje razpolaga z enakimi sredstvi in ima enake obveznosti do virov sredstev, kot jih je imelo zadnji dan leta.

Primer 122

Nazoren primer za kumulativnost bilance stanja je odločitev o povečanju osnovnega kapitala podjetja. Sprejem odločitve o novi izdaji delnic (povečanju osnovnega kapitala) bo v bilanci stanja viden vse dotlej, dokler se podjetje ne bo odločilo za morebitno zmanjšanje osnovnega kapitala. Ker pa je zmanjšanje osnovnega kapitala v poslovni praksi relativno redko, se ta odločitev v bilanci stanja praktično odraža za vedno.

Pri vrednotenju postavk v bilanci stanja moramo upoštevati vse dejavnike, na katere smo opozorili pri opredeljevanju posameznih kategorij sredstev in obveznosti do virov sredstev v drugem poglavju. Pri sestavljanju bilance stanja se postavlja vprašanje, kako podrobno naj bodo razčlenjene posamezne postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev. Slovenski računovodski standardi kot minimalne podatke zahtevajo naslednjo razčlenitev sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev:

1. SREDSTVA:

A. DOLGOROČNA SREDSTVA
1. Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitve
2. Opredmetena osnovna sredstva
3. Naložbene nepremičnine
4. Dolgoročne finančne naložbe
5. Dolgoročne poslovne terjatve
6. Odložene terjatve za davek

B. KRATKOROČNA SREDSTVA
1. Sredstva za prodajo
2. Zaloge (materiala, nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov)
3. Kratkoročne finančne naložbe
4. Kratkoročne poslovne terjatve
5. Denarna sredstva

C. KRATKOROČNE AKTIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE

2. OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV:

A. KAPITAL
1. Osnovni kapital
2. Kapitalske rezerve
3. Rezerve iz dobička
4. Presežek iz prevrednotenja
5. Preneseni čisti poslovni izid
6. Čisti poslovni izid poslovnega leta

B. REZERVACIJE IN DOLGOROČNE PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE

C. DOLGOROČNE OBVEZNOSTI

D. KRATKOROČNE OBVEZNOSTI

E. KRATKOROČNE PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE

To je minimalni obseg podatkov, podjetja pa lahko posamezne postavke še podrobneje razčlenijo bodisi v sami bilanci stanja ali v pojasnilih.

Podjetja seveda v bilanco stanja vnesejo le tiste postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev, ki so na dan sestavljanja bilance prisotne v podjetju.

Primer 123

V bilanci stanja podjetja "Tara" vidimo prikazane le tiste postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev, ki jih je podjetje imelo 31. decembra.

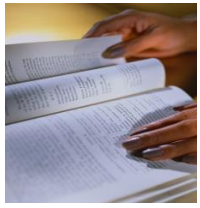

Poiščite postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev, ki v bilanci stanja podjetja "Tara" na dan 31. decembra niso bile prisotne.

Pojasnila k bilanci stanja podrobneje razčlenjujejo posamezne postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev. Podjetje se sâmo odloči, katere postavke bo podrobneje pojasnilo, obvezno pa morajo biti v pojasnilih prikazani podatki o nabavni vrednosti, popravku vrednosti in neodpisani vrednosti dolgoročnih sredstev. Če pogledamo v bilanco stanja podjetja "Tara", namreč vidimo, da je vrednost dolgoročnih sredstev prikazana po neodpisani vrednosti. To je vsebinsko edino smiselno, saj med sredstva podjetja ne moremo šteti tistega dela vrednosti dolgoročnih sredstev, ki smo jih z amortizacijo že prenesli med stroške.

Primer 124

Pojasnila k bilanci stanja podjetja "Tara" na dan 31. decembra, ki se nanašajo na dolgoročna sredstva, prikazuje preglednica 16. Vidimo, da postavka "zemljišče" ni vključena v pojasnila, saj je nabavna vrednost enaka neodpisani vrednosti (povedali smo že, da se zemljišča ne amortizirajo, saj ne izgubljajo vrednosti tako kot druga opredmetena osnovna sredstva ali neopredmetena sredstva).

Preglednica 16: Pojasnila k bilanci stanja podjetja »Tara«

(v d. e.)

Opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena sredstva	Nabavna vrednost	Popravek vrednosti	Neodpisana vrednost
Oprema	1.500.000,00	600.000,00	900.000,00
Patent	400.000,00	300.000,00	100.000,00
SKUPAJ	1.900.000,00	900.000,00	1.000.000,00

V bilanci stanja sredstva vsebinsko **razporejamo po načelu likvidnosti**. Načelo likvidnosti upošteva likvidnost posamezne oblike sredstev, torej nas zanima, koliko je posamezna oblika sredstev **oddaljena od denarja** kot najlikvidnejše oblike. Pri tem seveda predpostavljamo normalno kroženje sredstev podjetja, se pravi, da imamo material na zalogi zato, da ga bomo dali v proizvodnjo, in ne zato, da bi ga prodali.

Sredstva lahko urejamo **po načelu naraščajoče ali padajoče likvidnosti**. Po načelu naraščajoče likvidnosti bomo v bilanci stanja najprej prikazali tista sredstva, ki so najbolj oddaljena od likvidnih sredstev, na koncu pa tista, ki so najlikvidnejša, to je denar. Takšno izkazovanja sredstev je v praksi tudi najpogostejše.

Razporejanje sredstev po načelu padajoče likvidnosti pa je ravno obratno. Pomeni, da bomo v bilanci stanja najprej prikazali najlikvidnejšo obliko sredstev (denar) in na koncu najmanj likvidna sredstva.

Obveznosti od virov sredstev pa v bilanci stanja razporejamo po **načelu zapadlosti**. Načelo zapadlosti upošteva rok zapadlosti posamezne vrste obveznosti do virov sredstev. Zopet lahko uporabimo načelo **naraščajoče ali padajoče zapadlosti**. Načelo naraščajoče zapadlosti pomeni, da v bilanci stanja najprej prikazujemo tiste vire sredstev, ki imajo najdaljši rok zapadlosti oziroma ga praktično nimajo (kapital), in na koncu tiste, ki imajo najkrajši rok zapadlosti (kratkoročne obveznosti). Vsaka naslednja navedena postavka v bilanci stanja ima krajši rok zapadlosti. V praksi je to najobičajnejši način izkazovanja obveznosti do virov sredstev.

Načelo **padajoče zapadlosti** pa je zopet obratno. Običajno tako sredstva kot obveznosti do virov sredstev razporejamo po načelu naraščajoče likvidnosti in načelu naraščajoče zapadlosti.

Primer 125

V bilanci stanja podjetja "Tara" na dan 31. decembra je na strani sredstev uporabljeno načelo naraščajoče likvidnosti in na strani obveznosti do virov sredstev načelo naraščajoče zapadlosti.

Načelo padajoče likvidnosti in padajoče zapadlosti pa je uporabljeno v bilanci stanja podjetja »Alinea«, ki je prikazana v sliki 24.

Slika 24: Bilanca stanja podjetja »Alinea«

(v d. e.)

SREDSTVA		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV**	
KRATKOROČNA SREDSTVA		**KRATKOROČNE OBVEZNOSTI**	
TRR	2.500	obveznosti do dobaviteljev	97.000
kratkoročne finančne naložbe	8.000	obveznosti do delavcev	10.000
terjatve do kupcev	32.000	kratkoročna posojila	60.000
zaloge dokončanih proizvodov	15.000	**PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE**	7.000
zaloge materiala	13.000	**DOLGOROČNE OBVEZNOSTI**	
AKTIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	4.500	dolgoročno posojilo	70.000
DOLGOROČNA SREDSTVA		**KAPITAL**	
dolgoročne finančne naložbe	40.000	osnovni kapital	152.000
oprema	330.000	preneseni čisti poslovni izid	28.000
		čisti poslovni izid poslovnega leta	21.000
SKUPAJ	**445.000**	**SKUPAJ**	**445.000**

Pojasnila k bilanci stanja podjetja »Alinea«:

(v d. e.)

Dolgoročna sredstva	Nabavna vrednost	Popravek vrednosti	Neodpisana vrednost
Opredmetena osnovna sredstva	500.000,00	170.000,00	330.000,00

4.2 Izkaz poslovnega izida

Izkaz poslovnega izida je računovodski izkaz, ki prikazuje prihodke in odhodke podjetja v določenem obdobju ter ustvarjeni poslovni izid, dobljen na podlagi razlike med prihodki in odhodki. Izkaz poslovnega izida nam kaže uspešnost poslovanja podjetja v določenem obdobju. Izkaz poslovnega izida je dinamičen računovodski izkaz, saj se nanaša na obdobje in ne na določen trenutek.

Na sliki 25 je izkaz poslovnega izida prikazan v bilančni obliki. Iz takega prikaza lepo vidimo, da poslovni izid vrednostno "izenačuje" prihodke in odhodke obdobja. Če so prihodki večji od odhodkov, dobimo **dobiček**, ki je zaradi vrednostne izenačitve izkaza (bilance) poslovnega izida izkazan na strani odhodkov. Če pa so odhodki večji od prihodkov, dobimo **izgubo,** ki je izkazana na strani prihodkov.

Slika 25: Osnovna shema izkaza poslovnega izida (v bilančni obliki)

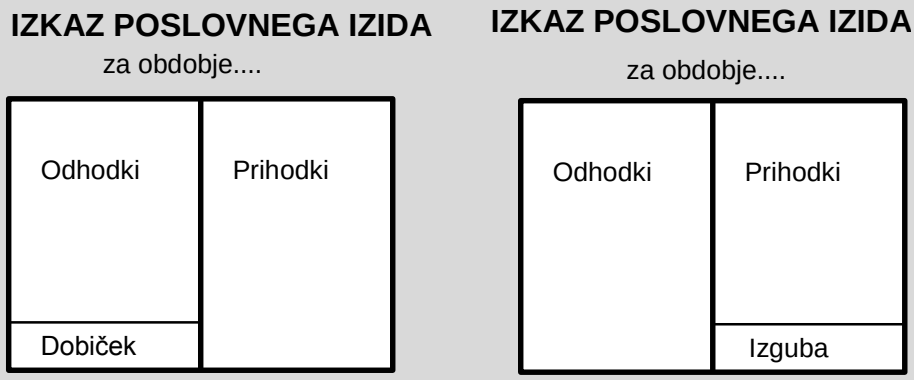

Izkaz poslovnega izida ni kumulativni računovodski izkaz, saj se v njem seštevajo zgolj prihodki in odhodki posameznega obdobja. To pomeni, da v letnem izkazu poslovnega izida seštejemo vse prihodke in odhodke, dosežene v posameznem letu, in ugotovimo poslovni izid. Naslednje poslovno leto prihodke in odhodke začnemo ponovno seštevati in začnemo z "ničle". Logika sestavljanja izkaza poslovnega izida je torej seštevanje kategorij v določenem obdobju in ne izdelovanje preseka, kot smo videli pri bilanci stanja.

Prihodki in odhodki predstavljajo poslovnoizidne tokove, ki jih ne smemo enačiti z denarnimi tokovi. To pomeni, da prihodkov ne smemo enačiti s prejemki, odhodkov pa ne z izdatki. Računovodsko spremljanje poslovanja podjetja namreč izhaja iz načela evidentiranja dogodkov v trenutku njihovega nastanka (angl. accrual accounting), ki na strani prihodkov pomeni, da te ugotavljamo v trenutku, ko podjetje kupcem izstavi račun. Kasnejše plačilo računa povzroči zgolj spremembo pojavne oblike sredstev, saj se v primeru denarnega plačila dotedanje terjatve do kupcev spremenijo v denar. Govorimo o t. i. načelu **zaračunane (fakturirane) realizacije**.

Do podobnih razlik prihaja tudi na strani odhodkov, saj tudi višino odhodkov prodanih proizvodov ugotavljamo v trenutku prodaje teh proizvodov. Ker mnogi omenjene razlike zanemarjajo, prihaja pogosto do poenostavljenega enačenja ustvarjenega dobička z višino denarnih sredstev. Dolgoročno naj bi bilo ob normalnih poslovnih razmerah uspešno poslovanje podjetja, ki se odraža kot dobiček v izkazu poslovnega izida, glavni vir povečanja denarnih sredstev, kratkoročno pa se lahko pojavljajo velike razlike. Nastopi lahko skrajni primer, da podjetje izkazuje dobiček, ima pa težave s plačilno sposobnostjo, ker kupci ne plačujejo izstavljenih računov.

Izkaz poslovnega izida nam torej ne odgovarja na vprašanje, kako se spreminjajo denarna sredstva v obdobju, ampak prikazuje uspešnost poslovanja v obdobju skozi ustvarjene prihodke, nastale odhodke in doseženi poslovni izid. Izkaz poslovnega izida za podjetje »Tara« je prikazan v preglednici 17.

Preglednica 17: Izkaz poslovnega izida podjetja »Tara« (anglo-ameriška oblika) (v d. e.)

1.		Čisti prihodki od prodaje	270.000,00
2.	-	Proizvajalni stroški prodanih proizvodov	160.000,00
3.	**=**	**Kosmati poslovni izid od prodaje**	**110.000,00**
4.	-	Stroški nabave, uprave in prodaje	45.000,00
5.	**=**	**Poslovni izid iz poslovanja**	**65.000,00**
6.	+	Finančni prihodki	5.000,00
7.	**=**	**Poslovni izid iz rednega delovanja**	**70.000,00**
7.	+	Drugi prihodki	1.000,00
8.	**=**	**Celotni poslovni izid (dobiček)**	**71.000,00**
9.	-	Davki iz dobička	17.750,00
10.	**=**	**Čisti poslovni izid**	**53.250,00**

Izkaz poslovnega izida podjetja »Tara« smo sestavili tako, da smo vanj prenesli posamezne vrste prihodkov in odhodkov. Izkaz poslovnega izida podjetja »Tara« je zelo kratek, saj smo imeli relativno malo vrst prihodkov in odhodkov.

Izkaz poslovnega izida, kakršnega sestavljajo podjetja v praksi, pa vključuje nekoliko več postavk, ki jih določajo Slovenski računovodski standardi (preglednica 18).

Preglednica 18: Izkaz poslovnega izida (anglo-ameriška oblika)

1.		Čisti prihodki od prodaje
2.	-	Proizvajalni stroški prodanih proizvodov
3.	**=**	**Kosmati poslovni izid od prodaje**
4.	+	Drugi poslovni prihodki
5.	-	Stroški nabave, uprave in prodaje
6.	**=**	**Poslovni izid iz poslovanja**
7.	+	Finančni prihodki
8.	-	Finančni odhodki
9.	**=**	**Poslovni izid iz rednega delovanja**
10.	+	Drugi prihodki
11.	-	Drugi odhodki
12.	**=**	**Celotni poslovni izid**
13.	-	Davki iz dobička
14.	**=**	**Čisti poslovni izid**

Podobno kot za bilanco stanja tudi za izkaz poslovnega izida Slovenski računovodski standardi določajo minimalen obseg podatkov, ki jih morajo podjetja vključiti v svoj izkaz poslovnega izida.

Slovenska podjetja lahko v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi sestavljajo izkaz poslovnega izida v eni izmed dveh oblik: »različici I« in »različici II«. Izkaz poslovnega izida, ki smo ga že predstavili, je »različica II«, ki ji dajejo prednost tudi SRS.

Različici izkaza poslovnega izida se med seboj **razlikujeta glede na način razčlenitve poslovnih odhodkov**. Za »različico II« (imenovano tudi anglo-ameriška oblika, ker prevladuje v anglosaksonskih državah) je značilno, da so poslovni odhodki razdeljeni **po funkcionalnem načelu**. To pomeni, da ločeno prikazujemo proizvajalne stroške prodanih

proizvodov, stroške uprave, nabave in prodaje. V skladu s to obliko je sestavljen izkaz poslovnega izida podjetja »Tara«, ki je prikazan v preglednici 17.

V »različici I« (imenovani tudi nemška oblika izkaza poslovnega izida, saj prevladuje v tem delu Evrope) pa so poslovni odhodki prikazani po **naravnih vrstah stroškov**. Stroški obdobja so razdeljeni na stroške materiala, storitev, dela in amortizacije, nabavno vrednost prodanega blaga, upoštevati pa moramo tudi spremembo vrednosti zalog nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov. Po nemški obliki je sestavljen izkaz poslovnega izida podjetja »Alinea« v preglednici 19.

Preglednica 19: Izkaz poslovnega izida podjetja »Alinea« (nemška oblika)

(v d. e.)

1.		Čisti prihodki od prodaje	300.000
2.	+/-	Sprememba vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje	+5.000
3.	-	Stroški materiala	155.000
4.	-	Stroški storitev	20.000
5.	-	Stroški dela	73.000
6.	-	Stroški amortizacije	20.000
7.	**=**	**Poslovni izid iz poslovanja**	**37.000**
8.	+	Finančni prihodki	10.000
9.	-	Finančni odhodki	20.000
10.	**=**	**Poslovni izid iz rednega delovanja**	**27.000**
11.	+	Drugi prihodki	5.000
12.	-	Drugi odhodki	2.000
13.	**=**	**Celotni poslovni izid**	**30.000**
14.	-	Davki iz dobička	9.000
15.	**=**	**Čisti poslovni izid**	**21.000**

Oba prikazana izkaza poslovnega izida sta sestavljena v obliki **stopenjskega izkaza**. Stopenjski izkaz pomeni, da prihodkov in odhodkov ne združujemo, ampak jih prikazujemo **ločeno** po vsebinskih skupinah.

Kot vidimo, najprej prikažemo poslovne prihodke in nato od njih odštejemo poslovne odhodke. Razlika med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki je prvi delni poslovni rezultat, ki ga imenujemo poslovni izid iz poslovanja in je seveda enak pri obeh oblikah izkaza

poslovnega izida, čeprav je način za ugotavljanje tega poslovnega izida po obeh variantah, kot smo videli, nekoliko različen.

- Poslovne odhodke v anglo-ameriški obliki sestavljajo proizvajalni stroški prodanih proizvodov in vsi neproizvajalni stroški, ki jih vključimo med odhodke obdobja (torej stroški nabave, uprave in prodaje).

- Poslovne odhodke v nemški obliki pa dobimo tako, da seštejemo vse stroške obdobja (stroške materiala, dela, storitev, amortizacije) in jih prilagodimo glede na spremembo vrednosti zalog nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov.

Razlika med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki je **poslovni izid iz poslovanja** (dobiček ali izguba), ki nam kaže uspešnost osnovne dejavnosti podjetja brez upoštevanja vpliva financiranja in izrednih dogodkov.

Pojavlja se vprašanje, zakaj je treba v nemško obliko izkaza poslovnega izida vključiti tudi spremembo vrednosti zaloge dokončanih proizvodov in nedokončane proizvodnje. V anglo-ameriški obliki izkaza poslovnega izida smo od prihodkov odšteli le tisti del stroškov, ki se nanaša na prodane proizvode (stroški prodanih proizvodov so odhodki). V nemški obliki izkaza poslovnega izida smo od prihodkov odšteli VSE stroške, ne le tistih, ki so se nanašali na prodane proizvode, temveč tudi vse tiste, ki smo jih v obdobju imeli in ki se še vedno zadržujejo v podjetju v obliki nedokončane proizvodnje in dokončanih proizvodov. Ti stroški bodo postali odhodki šele kasneje, ko bomo proizvode prodali, zato je treba za znesek povečanja zalog dokončanih proizvodov in nedokončane proizvodnje ustrezno zmanjšati stroške, da bi dobili odhodke, oziroma obratno, za znesek zmanjšanja zalog dokončanih proizvodov in nedokončane proizvodnje je treba ustrezno povečati stroške, da bi dobili odhodke.

V nemški obliki izkaza poslovnega izida se zgornji problem rešuje nekoliko drugače: če se zaloga poveča, potem povečamo prihodke (namesto da bi zmanjšali stroške); če se zaloga zmanjša, potem zmanjšamo prihodke (namesto da bi povečali stroške). Rezultat je seveda enak. Poslovni izid iz poslovanja v nemški obliki se tako izenači s poslovnim izidom iz poslovanja v anglo-ameriški obliki.

Primer 126

Poslovni izid iz poslovanja podjetja »Alinea« znaša 37.000 d. e. in ga dobimo kot razliko med prihodi od prodaje, povečanimi za povečanje vrednosti zaloge (dokončanih proizvodov in nedokončane proizvodnje), ter vsemi stroški poslovanja.

Od postavke poslovni izid iz poslovanja dalje sta obe obliki izkaza poslovnega izida enaki. Poslovnemu izidu iz poslovanja prištejemo finančne prihodke in ga zmanjšamo za finančne odhodke. Dobimo naslednjo stopnjo poslovnega izida, in sicer poslovni izid iz rednega delovanja.

Primer 127

Poslovni izid iz rednega delovanja podjetja »Alinea« znaša 27.000 d. e. Poslovni izid iz rednega delovanja je za 10.000 d. e. nižji od poslovnega izida iz poslovanja, saj so finančni odhodki za 10.000 d. e. večji od finančnih prihodkov.

V zadnjem delu (stopnji) izkaza poslovnega izida upoštevamo še izredne dogodke, saj poslovni izid iz rednega delovanja povečamo za druge prihodke in ga zmanjšamo za druge odhodke. Končni rezultat je **celotni poslovni izid podjetja,** ustvarjen v obračunskem obdobju.

Primer 128

Celotni poslovni izid podjetja »Alinea« znaša 30.000 d. e. Kot vidimo, je ta večji od poslovnega izida iz rednega delovanja, saj so bili drugi prihodki za 3.000 d. e. večji od drugih odhodkov.

Ko od celotnega poslovnega izida odštejemo davke iz dobička, ki smo jih izračunali v okviru davčne napovedi, sestavljene v skladu z davčno zakonodajo, dobimo **čisti poslovni izid (dobiček/izgubo) poslovnega leta**.

Primer 129

Čisti dobiček podjetja »Alinea« znaša 21.000 d. e., saj so davki iz dobička znašali 9.000 d. e.

Čisti dobiček je pozitiven poslovni izid, o njegovi delitvi pa odločajo lastniki podjetja (v primeru delniške družbe o delitvi dobička odločajo delničarji na skupščini delničarjev).

Če se lastniki odločijo, da bodo del dobička zadržali v podjetju (bodisi v obliki rezerv iz dobička ali prenesenega čistega poslovnega izida), potem ta dobiček povečuje kapital podjetja.

Primer 130

Na primeru podjetja »Alinea« vidimo, da čisti poslovni izid (21.000 d. e.), ki smo ga ugotovili v izkazu poslovnega izida, povečuje postavko čisti poslovni izid poslovnega leta v okviru kapitala v bilanci stanja (glej osenčeno okence v sliki 24). Na tej osnovi lahko sklepamo, da lastniki podjetja o delitvi dobička še niso odločali.

4.3 Izkaz denarnih tokov

Izkaz denarnih tokov prikazuje denarne tokove v proučevanem obdobju. Gre torej za prikazovanje **prejemkov**, ki pomenijo neposredno povečanje denarnih sredstev, in **izdatkov**, ki pomenijo neposredno zmanjšanje denarnih sredstev. Razlika med prejemki in izdatki vpliva na spremembo denarnih sredstev. Če so prejemki v določenem obdobju večji od izdatkov, se denarna sredstva povečajo, če pa so izdatki v določenem obdobju večji od prejemkov, se denarna sredstva zmanjšajo.

Slika 26: Shematski prikaz izkaza denarnih tokov po različici I (neposredna metoda)

Zaradi boljše ponazoritve je na sliki 26 izkaz denarnih tokov prikazan v bilančni obliki. Iz nje se lepo vidi, da je sprememba denarja postavka, ki izravnava prejemke in izdatke.

Izkaz denarnih tokov na podlagi denarnih prejemkov in izdatkov se pogosto sestavlja za krajša obdobja, na primer teden, mesec, trimesečje. Ima veliko informacijsko vrednost in je zelo koristno orodje finančne funkcije, ki skrbi za zagotavljanje plačilne sposobnosti podjetja. Takšen izkaz denarnih tokov je torej usmerjen predvsem v analizo kratkoročnega finančnega položaja podjetja.

Izkaz denarnih tokov sestavimo iz podrobnih podatkov o gibanju denarnih sredstev, ki jih dobimo v knjigovodstvu.

Zelo pogosto se izkaz denarnih tokov sestavlja kot predračun. Z njim ugotavljamo, kolikšni bodo prejemki in izdatki v proučevanem obdobju, ali z drugimi besedami, kakšna bo plačilna sposobnost podjetja.

Če predračunski izkaz denarnih tokov pokaže slabo plačilno sposobnost podjetja, bo treba razmisliti o možnosti najema kratkoročnega posojila za premostitev likvidnostnih težav.

Če predračunski izkaz denarnih tokov pokaže, da bodo v proučevanem obdobju prejemki močno presegli izdatke, bo treba razmisliti o morebitni naložbi denarnega presežka, da bi pridobili finančne prihodke.

Primer 131

Za ponazoritev sestavimo izkaz denarnih tokov po različici I (neposredna metoda) podjetja »Tara« (primer 119) za proučevano obdobje:

A. ZAČETNO STANJE DENARJA	**80.000,00**
PREJEMKI	
1. Prejemki od prodaje novoizdanih prednostnih delnic	120.000,00
2. Prejemki od prodaje delnic	15.000,00
B. SKUPAJ PREJEMKI	**135.000,00**
IZDATKI	
1. Izdatki za nakup delnic na borzi	100.000,00
2. Izdatki za plačilo DDV	39.800,00
C. SKUPAJ IZDATKI	**139.800,00**
D. KONČNO STANJE DENARJA (A + B - C)	**75.200,00**

Začetno stanje denarja v izkazu denarnih tokov predstavlja seštevek stanja denarja na transakcijskem računu in gotovine v blagajni na dan 1. januarja, končno stanje denarja pa je seštevek končnega stanja na transakcijskem računu in gotovine v blagajni na dan 31. decembra.

Izkaz denarnih tokov po različici I (neposredna metoda) prikazuje spremembe na kontu blagajna in na kontu transakcijski račun. Izvzet pa je prenos gotovine iz blagajne na transakcijski račun ali obratno, saj gre v takšnem primeru le za spremembo pojavne oblike denarnih sredstev.

Izkaz denarnih tokov je, v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi, lahko sestavljen v dveh različicah. Doslej smo predstavili različico I, ki prikazuje začetno stanje denarja, prejemke, izdatke in

končno stanje denarja. To različico imenujemo tudi neposredna metoda sestavljanja izkaza denarnih tokov.

Slovenski računovodski standardi določajo postavke, ki jih vključuje izkaz denarnih tokov. Natančneje razdelan izkaz, sestavljen po različici I, prikazuje preglednica 20.

Preglednica 20: Izkaz denarnih tokov po različici I (neposredna metoda)

A.	Začetno stanje denarnih sredstev
B.	Denarni tokovi pri poslovanju Prejemki pri poslovanju Izdatki pri poslovanju
C.	Denarni tokovi pri naložbenju (investiranju) Prejemki pri naložbenju (investiranju) Izdatki pri naložbenju (investiranju)
D.	Denarni tokovi pri financiranju Prejemki pri financiranju Izdatki pri financiranju
E.	Končno stanje denarnih sredstev

Izkaz denarnih tokov pa lahko sestavimo tudi nekoliko drugače, in sicer tako, da pri sestavljanju ne uporabljamo podatkov o spremembi denarnih sredstev (torej podatkov o prejemkih in izdatkih). V tem primeru uporabljamo podatke iz dveh zaporednih bilanc stanja (ugotavljamo spremembe v višini sredstev in obveznosti do virov sredstev), ki jih dopolnimo s podatki iz izkaza poslovnega izida. Govorimo o različici II izkaza denarnih tokov oziroma o sestavljanju izkaza po posredni metodi.

Natančneje razdelan izkaz, sestavljen po različici II, prikazuje preglednica 21.

Preglednica 21: Izkaz denarnih tokov po različici II (posredna metoda)

A.	Začetno stanje denarnih sredstev
B.	Denarni tokovi pri poslovanju a) Postavke izkaza poslovnega izida i. Poslovni prihodki ii. Poslovni odhodki iii. Davki, ki niso zajeti v odhodkih b) Spremembe postavk v bilanci stanja i. Spremembe terjatev do kupcev ii. Spremembe AČR iii. Spremembe zalog iv. Spremembe dolgov
C.	Denarni tokovi pri naložbenju (investiranju) Prejemki pri naložbenju (investiranju) Izdatki pri naložbenju (investiranju)
D.	Denarni tokovi pri financiranju Prejemki pri financiranju Izdatki pri financiranju
E.	Končno stanje denarnih sredstev

Denarni tokovi pri naložbenju (investiranju) in denarni tokovi pri financiranju se med različicama I in II ne razlikujejo. Razlikuje pa se način ugotavljanja denarnih tokov pri poslovanju.

Pri različici I denarne tokove pri poslovanju ugotovimo tako, da neposredno proučimo, kakšni so bili prejemki in izdatki iz naslova poslovanja. To naredimo tako, da na eni strani pregledamo plačila s strani kupcev, ki se nanašajo na prodane proizvode in opravljene storitve, na drugi strani pa pregledamo plačila dobaviteljem za opravljene storitve, plačilo materiala, izplačila delavcem in ostale izdatke, ki se nanašajo na dejavnost poslovanja.

Pri različici II pa denarne tokove pri poslovanju ugotovimo tako, da podatke iz izkaza poslovnega izida kombiniramo s podatki o spremembi sredstev in obveznosti do virov sredstev iz bilance stanja. Vzemimo enostaven primer: Če je imelo podjetje v proučevanem obdobju 1.000.000 d. e. prihodkov (podatek iz izkaza poslovnega izida), terjatve

do kupcev pa so se povečale za 200.000 d. e., to pomeni, da so bili prejemki iz tega naslova le 800.000 d. e., saj kupci 200.000 d. e. še niso plačali, torej ta del prihodkov še ne predstavlja denarnega toka. Navedli smo poenostavljen primer, saj takšen izračun ne upošteva dejstva, da prihodki ne vključujejo davka na dodano vrednost, terjatve do kupcev pa ga vključujejo. Zato (kot je razvidno tudi iz preglednice 21) moramo pri kombiniranju postavk iz izkaza poslovnega izida in iz bilance stanja ločeno upoštevati tudi davke.

Kako so postavke v bilanci stanja povezane s spremembo denarnih sredstev, bomo prikazali v primeru 134. Za lažje razumevanje tega primera pa opredelimo še naslednje pojme: novo financiranje, definanciranje, investiranje (naložbenje) in dezinvestiranje.

Novo financiranje je vsakršno povečevanje obveznosti do virov sredstev. Primer novega financiranja je najem kratkoročnega posojila pri banki. Iz naslova povečanega posojila izvirajo dodatna denarna sredstva, zato takšno spremembo opredelimo kot pritok. Kot pritok obravnavamo tudi povečanje obveznosti do dobaviteljev, povečanje obveznosti iz naslova izdanih delnic in povečanje drugih vrst obveznosti do virov sredstev.

Primer 132

Kratkoročne obveznosti iz financiranja podjetja »Alinea« so 1. januarja znašale 50.000 d. e., 31. decembra pa 60.000 d. e. To pomeni, da so se kratkoročne obveznosti iz financiranja v tem letu povečale za 10.000 d. e., kar vsebinsko pomeni dodaten pritok sredstev v podjetje.

Definanciranje je, nasprotno, vsakršno zmanjševanje obveznosti do virov sredstev. Primer definanciranja je zmanjševanje obveznosti do dobaviteljev. Obveznosti do dobaviteljev se zmanjšujejo s plačili dobaviteljem, zato zmanjševanje obveznosti do virov sredstev opredelimo kot odtok.

Investiranje je vsakršno povečevanje nedenarnih sredstev. Primer je naložba v nakup vrednostnih papirjev. Ker se z nakupom vrednostnih papirjev denarna sredstva zmanjšujejo, investiranje opredelimo kot odtok. Kot odtok obravnavamo tudi povečanje vrednosti osnovnih sredstev, nove investicije v nakup zemljišč, zalog materiala in podobno.

Primer 133

Bilanca stanja podjetja »Alinea« kaže, da so zaloge proizvodov v začetku leta znašale 10.000 d. e., konec leta pa 15.000 d. e. Zaloge proizvodov so se v tem letu povečale, kar vsebinsko pomeni, da so v povečanih zalogah dodatno vezana sredstva. To predstavlja odtok sredstev.

Dezinvestiranje pa je vsakršno zmanjševanje nedenarnih sredstev. Če se npr. zmanjšajo terjatve do kupcev, za podjetje takšno zmanjševanje pomeni pritok, saj se terjatve do kupcev zmanjšujejo s plačili s strani kupcev. Kot pritok opredelimo tudi zmanjševanje dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb, zalog, osnovnih sredstev in drugih nedenarnih sredstev.

Pritoke nam torej predstavljajo povečanja obveznosti do virov sredstev (novo financiranje) in zmanjšanje nedenarnih sredstev (dezinvestiranje).

Odtoke sredstev pa predstavljajo zmanjšanja obveznosti do virov sredstev (definanciranje) in povečanje nedenarnih sredstev (investiranje).

Vpliv pritokov in odtokov na denarna sredstva lahko ponazorimo s sliko 27, ki kaže, da sprememba denarnih sredstev vrednostno izenačuje pritoke in odtoke.

Slika 27: Razmerje med pritoki, odtoki in spremembo denarnih sredstev

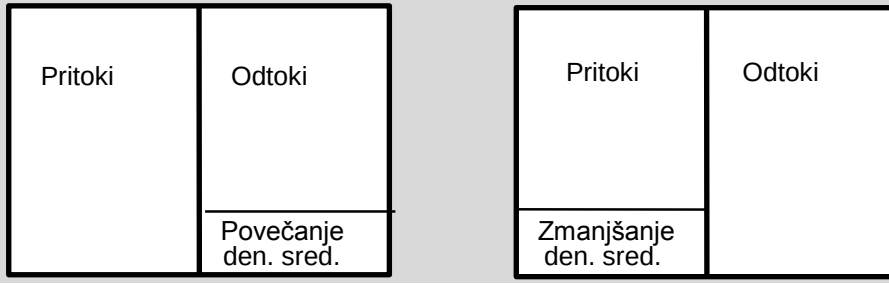

Primer 134

Proučimo vpliv sprememb sredstev in obveznosti do virov sredstev na spremembo denarnih sredstev podjetja »Alinea«.

(v d. e.)

	31. december	1. januar	Razlike	Pritok/odtok
AKTIVA				
A. DOLGOROČNA SREDSTVA				
1) Opredmetena osnovna sredstva	330.000	300.000	+30.000	**Odtok**
2) Dolgoročne finančne naložbe	40.000	50.000	-10.000	**Pritok**
B. KRATKOROČNA SREDSTVA				
1) Zaloge materiala	13.000	15.000	-2.000	**Pritok**
2) Zaloge proizvodov	15.000	10.000	+5.000	**Odtok**
3) Terjatve do kupcev	32.000	30.000	+2.000	**Odtok**
4) Kratkoročne finančne naložbe	8.000	12.000	-4.000	**Pritok**
5) Denarna sredstva	2.500	2.000	+500	**NI**
C. AKTIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	4.500	5.000	-500	**Pritok**
SREDSTVA SKUPAJ	445.000	424.000		
PASIVA				
A. KAPITAL				
1) Osnovni kapital	120.000	120.000	0	
2) Kapitalske rezerve	12.000	12.000	0	
3) Rezerve iz dobička	20.000	20.000	0	
4) Preneseni čisti poslovni izid	28.000	28.000	0	
5) Čisti poslovni izid poslovnega leta	21.000	0	+21.000	**Pritok**
B. DOLG. OBV. IZ FINANCIRANJA	70.000	90.000	-20.000	**Odtok**
C. KRATK. OBV. IZ FINANCIRANJA	60.000	50.000	+10.000	**Pritok**
D. KRATK. OBV. IZ POSLOVANJA				
1) Obveznosti do dobaviteljev	97.000	85.000	+12.000	**Pritok**
2) Obveznosti do delavcev	10.000	9.000	+1.000	**Pritok**
E. PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	7.000	10.000	-3.000	**Odtok**
OBV. DO VIROV SRED. SKUPAJ	445.000	424.000		

Na podlagi ugotovljenih pritokov in odtokov prikažimo njihov vpliv na spremembo denarnih sredstev s pomočjo preglednice 22, ki prek gibanja sredstev in obveznosti do virov sredstev prikazuje pritoke in odtoke.

Preglednica 22: Izkaz gibanja sredstev s pritoki in odtoki podjetja »Alinea«.

(v d. e.)

ZAČETNO STANJE DENARNIH SREDSTEV IN PRITOKI		ODTOKI IN KONČNO STANJE DENARNIH SREDSTEV	
Začetno st. denarnih sredstev	**2.000**		
Novo financiranje		**Definanciranje**	
Povečanje čistega poslovnega izida	21.000	Zmanjšanje dolgoročnih obveznosti iz poslovanja	20.000
Povečanje kratkoročnih obveznosti iz financiranja	10.000	Zmanjšanje PČR	3.000
Povečanje obveznosti do dobaviteljev	12.000	**Investiranje**	
Povečanje obveznosti do delavcev	1.000	Povečanje zalog proizvodov	5.000
		Povečanje terjatev do kupcev	2.000
Dezinvestiranje			
Zmanjšanje dolgoročnih finančnih naložb	10.000	Povečanje sedanje vrednosti OS[3]	30.000
Zmanjšanje zalog materiala	2.000	**Končno st. denarnih sredstev**	**2.500**
Zmanjšanje kratkoročnih finančnih naložb	4.000		
Zmanjšanje AČR	500		
Skupaj pritoki + začetno stanje denarnih sredstev	**62.500**	**Skupaj odtoki + končno stanje denarnih sredstev**	**62.500**

Iz preglednice vidimo, da so bili v proučevanem obdobju pritoki za 500 d. e. večji od odtokov. To pomeni povečanje denarnih sredstev v tem obdobju, kar vidimo tudi iz razlike med končnim in začetnim stanjem denarnih sredstev, ki je prikazano v končni in začetni bilanci stanja. Končno stanje denarnih sredstev je bilo 2.500 d. e., začetno pa 2.000 d. e.

[3] Če bi imeli podatke o nabavni vrednosti osnovnih sredstev in popravku vrednosti osnovnih sredstev tako na dan 1. 1. kot 31. 12., bi lahko še natančneje prikazali preoblikovanje sredstev podjetja v tem obdobju. Povečanje nabavne vrednosti bi v tem primeru obravnavali kot odtok (investiranje), povečanje popravka vrednosti (oziroma amortizacija v obdobju) pa kot pritok (dezinvestiranje).

Razmislite, katere informacije vam ponuja zgornja preglednica.

Prikaz spremembe sredstev in obveznosti do virov sredstev, ki smo ga pripravili v sklopu primera 134, je po svoji vsebini namenjen analizi dolgoročnega finančnega položaja podjetja, saj ne zajema samo denarnih tokov v podjetju, ampak vse spremembe sredstev in obveznosti do virov sredstev. Kratkoročno, ko podjetje skrbi za zagotavljanje plačilne sposobnosti, so denarni tokovi odločilni, dolgoročno pa ni tako pomembno, kdaj se bo v zvezi s spremembo posamezne oblike sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev pojavil tudi denarni tok.

4.4 Analiziranje računovodskih izkazov podjetja

Za analiziranje podatkov v računovodskih izkazih podjetja velja, da nam sami podatki v računovodskih izkazih ne povedo veliko, temveč je treba te podatke primerjati z nekim drugim podatkom, ki za potrebe analize služi kot standard.

Katere podatke bodo pripravljavci oziroma uporabniki analiz (računovodje, kreditodajalci, dobavitelji, delničarji, potencialni investitorji in drugi zainteresirani za poslovanje podjetja) vzeli za standardne oziroma primerljive podatke, bo v veliki meri odvisno od razpoložljivosti podatkov in potreb analize.

Pogosto se za analiziranje računovodskih izkazov uporabljajo **podatki preteklega poslovanja podjetja** ali pa **podatki o poslovanju podjetij v isti gospodarski panogi** (najpogosteje gre za primerjavo z najuspešnejšimi podjetji; takšno primerjavo s tujko poimenujemo »benchmarking«). Za potrebe notranjega odločanja pa se kot standardi zelo pogosto uporabljajo tudi **podatki o načrtovanem poslovanju**.

Primer 135

Slaščičarsko podjetje "Mandolat" je imelo v prvem letu 100.000 d. e. izgube, v drugem pa 20.000 d. e. izgube. Na podlagi primerjave obeh podatkov bi lahko sklepali, da je izboljšalo poslovanje. Če pa vemo, da je "Mandolat" edino podjetje v državi, ki ima na področju slaščičarstva izgubo, lahko njegovo poslovanje v obeh letih ocenimo kot slabo.

Pri izbiri računovodskih podatkov drugih podjetij je treba posebej paziti, da so podatki **primerljivi**. Primerljivost podatkov se nanaša predvsem na metodično enotnost, kar pomeni, da so izračunani enako. Metodična enotnost omogoča, da je mogoče primerjati postavke v računovodskih izkazih istega podjetja v različnih letih ali pa postavke v računovodskih izkazih različnih podjetij. Za zagotavljanje primerljivosti je zato pomembno, da se pri analiziranju podatkov upoštevajo priloge k računovodskim izkazom, kjer so pojasnjene uporabljene računovodske metode in usmeritve ter dodane druge pomembne informacije (na primer natančnejši podatki o dolgoročnih sredstvih) in kjer je prikazano poslovanje po posameznih področjih poslovanja.

Primer 136

Podjetji "Microsoft" in "Apple" sta proizvajalca osebnih računalnikov. Prvo podjetje svoje proizvode vrednoti po metodi zožene lastne cene, drugo pa uporablja metodo vrednotenja po proizvajalnih stroških. To dejstvo in morebitne dodatne razlike pri drugih računovodskih metodah ovirajo primerjavo podatkov. Zaradi omenjene razlike v vrednotenju učinkov ni mogoče primerjati podatkov o vrednosti zalog dokončanih in nedokončanih proizvodov, razlikujejo se tudi odhodki in posledično poslovni izid.

Pri primerjavi z drugimi podjetji je treba upoštevati tudi dejavnost podjetij, ki jih vključujemo v analizo. Številnih računovodskih kazalnikov (ki jih bomo obravnavali v nadaljevanju tega poglavja) med seboj ne moremo primerjati, če podjetja delujejo v različnih panogah.

Primer 137

Podjetje »Konto« ima med svojimi sredstvi kar 90 % dolgoročnih sredstev, podjetje »Trafika« pa ima le 10 % dolgoročnih sredstev. Če upoštevamo, da podjetje »Konto« deluje na področju storitev in ima med svojimi sredstvi predvsem osnovna sredstva (vrednost poslovnih prostorov in opreme) ter nekaj kratkoročnih terjatev iz naslova že opravljenih, a še ne plačanih storitev, podjetje »Trafika« pa je trgovsko podjetje, ki ima velike zaloge trgovskega blaga, ugotovimo, da podatka o deležu dolgoročnih sredstev med seboj nista primerljiva.

Za analiziranje računovodskih izkazov se najpogosteje uporabljajo tri metode: **analiza računovodskih izkazov v času** (proučevanje trendov)**, navpična analiza** (s katero izračunavamo deleže posameznih postavk v računovodskih izkazih) **in analiza s kazalniki**. Vse tri metode bodo prikazane s pomočjo primera 138.

Primer 138

Podjetje »Sacher«, ki proizvaja različne vrste slaščic, je za leti 2006 in 2007 pripravilo izkaz stanja in izkaz poslovnega izida, ki sta prikazana v spodnjih preglednicah:

Preglednica 23: Izkaz stanja podjetja »Sacher« (v d. e.)

SREDSTVA	**31. 12. 2007**	**31. 12. 2006**
Dolgoročna sredstva	*13.200.000*	*12.700.000*
Opredmetena osnovna sredstva	12.200.000	11.500.000
Neopredmetena sredstva	1.000.000	1.200.000
Kratkoročna sredstva	*8.410.000*	*7.550.000*
Zaloge dokončanih proizvodov	4.000.000	3.900.000
Kratkoročne terjatve iz poslovanja	2.000.000	1.500.000
Kratkoročne finančne naložbe	1.000.000	1.000.000
Denarna sredstva	1.000.000	400.000
Aktivne časovne razmejitve	410.000	750.000
Skupaj sredstva	**21.610.000**	**20.250.000**
OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV		
Kapital	*14.975.000*	*10.360.000*
Osnovni kapital	3.000.000	3.000.000
Preneseni čisti poslovni izid	5.900.000	5.500.000
Čisti poslovni izid poslovnega leta	6.075.000	1.860.000
Dolgoročne obveznosti	*5.500.000*	*8.000.000*
Kratkoročne obveznosti	*1.135.000*	*1.890.000*
Skupaj obveznosti do virov sredstev	**21.610.000**	**20.250.000**

Preglednica 24: Izkaz poslovnega izida podjetja »Sacher«

	2007	2006
Čisti prihodek od prodaje	40.000.000	36.000.000
Proizvajalni stroški prodanih proizvodov	22.000.000	24.000.000
Kosmati poslovni izid od prodaje	**18.000.000**	**12.000.000**
Stroški nabave, uprave in prodaje	9.350.000	8.800.000
Poslovni izid iz poslovanja	**8.650.000**	**3.200.000**
Finančni prihodki	100.000	80.000
Finančni odhodki	650.000	800.000
Celotni poslovni izid	**8.100.000**	**2.480.000**
Davki iz dobička (25 %)	2.025.000	620.000
Čisti poslovni izid poslovnega leta	**6.075.000**	**1.860.000**

4.4.1 Analiza računovodskih izkazov v času

Z analiziranjem računovodskih izkazov v času ugotavljamo, kako se v času (npr. po mesecih ali v več zaporednih letih) gibljejo posamezne postavke v računovodskih izkazih. Gre za ugotavljanje vrednostnega zneska razlike in odstotka spremembe posamezne postavke. Pri tej vrsti analize so postavke v prejšnjem obdobju osnova za primerjanje s postavkami zadnjega leta. Pri analizi računovodskih izkazov v času so najpomembnejše orodje t. i. indeksi.

Indeks je relativno število, ki izraža razmerje med dvema istovrstnima podatkoma. Dobimo ga tako, da izračunano razmerje med dvema istovrstnima podatkoma pomnožimo s 100 (zato ga pogosto imenujemo tudi odstotni indeks). Na primer, indeks spremembe denarnih sredstev se izračuna tako, da se znesek denarnih sredstev konec proučevanega leta deli z zneskom denarnih sredstev konec preteklega leta in pomnoži s 100.

Z analiziranjem računovodskih izkazov v času dobimo informacije o velikosti, smeri in relativni pomembnosti sprememb posameznih postavk (na primer zaloge materiala) oziroma skupine postavk (na primer kratkoročna sredstva). Informacije te vrste so potrebne za ugotovitev, ali se je poslovanje podjetja v obdobju izboljšalo ali poslabšalo. Na osnovi teh informacij lahko ugotovimo, na katerih področjih poslovanja podjetja so potrebne spremembe.

Analiza računovodskih izkazov v času za podjetje "Sacher" je prikazana v spodnjih preglednicah 25 in 26:-

Preglednica 25: Analiza bilance stanja podjetja »Sacher« v času

SREDSTVA	31. 12. 2007	31. 12. 2006	Povečanje (zmanjšanje)	Indeks 2007/2006
Dolgoročna sredstva	*13.200.000*	*12.700.000*	*500.000*	*103,9*
Opredmetena osnovna sredstva	12.200.000	11.500.000	700.000	106,1
Neopredmetena sredstva	1.000.000	1.200.000	-200.000	83,3
Kratkoročna sredstva	*8.410.000*	*7.550.000*	*860.000*	*111,4*
Zaloge dokončanih proizvodov	4.000.000	3.900.000	100.000	102,6
Kratkoročne terjatve iz poslovanja	2.000.000	1.500.000	500.000	133,3
Kratkoročne finančne naložbe	1.000.000	1.000.000	0	100,0
Denarna sredstva	1.000.000	400.000	600.000	250,0
Aktivne časovne razmejitve	410.000	750.000	-340.000	54,7
Skupaj sredstva	**21.610.000**	**20.250.000**	**1.360.000**	**106,7**
OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV				
Kapital	*14.975.000*	*10.360.000*	*4.615.000*	*144,5*
Osnovni kapital	3.000.000	3.000.000	0	100,0
Preneseni čisti poslovni izid	5.900.000	5.500.000	400.000	107,3
Čisti poslovni izid poslovnega leta	6.075.000	1.860.000	4.215.000	326,6
Dolgoročne obveznosti	*5.500.000*	*8.000.000*	*-2.500.000*	*68,8*
Kratkoročne obveznosti	*1.135.000*	*1.890.000*	*-755.000*	*60,1*
Skupaj obveznosti do virov sredstev	**21.610.000**	**20.250.000**	**1.360.000**	**106,7**

Iz analize postavk v bilanci stanja vidimo, da so se sredstva podjetja povečala za 6,7 %, in sicer kratkoročna sredstva za 11,4 % in dolgoročna za 3,9 %. Povečanje sredstev se je financiralo s povečanim kapitalom (ta se je povečal za 44,5 %), medtem ko so se obveznosti podjetja do zunanjih financerjev zmanjšale (dolgoročne so se zmanjšale za 31,2 %, kratkoročne pa za 39,9 %).

Preglednica 26: Analiza izkaza poslovnega izida podjetja »Sacher« v času

	2007	2006	Povečanje (zmanjšanje)	Indeks 2007/2006
Čisti prihodek od prodaje	40.000.000	36.000.000	4.000.000	111,1
Proizv. stroški prodanih proizvodov	22.000.000	24.000.000	-2.000.000	91,7
Kosmati poslovni izid od prodaje	**18.000.000**	**12.000.000**	**6.000.000**	**150,0**
Stroški nabave, uprave in prodaje	9.350.000	8.800.000	550.000	106,3
Poslovni izid iz poslovanja	**8.650.000**	**3.200.000**	**5.450.000**	**270,3**
Finančni prihodki	100.000	80.000	20.000	125,0
Finančni odhodki	650.000	800.000	-150.000	81,3
Celotni poslovni izid	**8.100.000**	**2.480.000**	**5.620.000**	**326,6**
Davki iz dobička (25 %)	2.025.000	620.000	1.405.000	326,6
Čisti poslovni izid poslovnega leta	**6.075.000**	**1.860.000**	**4.215.000**	**326,6**

Iz analize izkaza poslovnega izida pa vidimo, da je podjetje v zadnjem letu močno povečalo poslovni izid (za 226,6 %). To povečanje je predvsem rezultat povečanja prihodkov od prodaje za 4.000.000 d. e. oziroma za 11,1 % glede na prejšnje leto. Na dober poslovni izid pa je občutno vplivalo tudi zmanjšanje proizvajalnih stroškov za 2.000.000 d. e. (to je za 8,3 %). Manjši vpliv na poslovni izid je imelo tudi povečanje finančnih prihodkov za 20.000 d. e. (za 25 %) in zmanjšanje finančnih odhodkov (za 150.000 d. e., to je za 18,8 %). Poslovni uspeh bi bil še boljši, če se ne bi povečali stroški nabave, prodaje in uprave.

4.4.2 Navpična analiza

Pri navpični analizi bilance stanja in izkaza poslovnega izida se postavke prikazujejo kot relativni deleži glede na izbrano celoto.

Za podjetje "Sacher"je navpična analiza bilance stanja in izkaza poslovnega izida prikazana v preglednicah 27 in 28.

Preglednica 27: Navpična analiza bilance stanja podjetja »Sacher«

SREDSTVA	**31. 12. 2007**	**Odstotek**
Dolgoročna sredstva	*13.200.000*	*61,1*
Opredmetena osnovna sredstva	12.200.000	56,5
Neopredmetena sredstva	1.000.000	4,6
Kratkoročna sredstva	*8.410.000*	*38,9*
Zaloge dokončanih proizvodov	4.000.000	18,5
Kratkoročne terjatve iz poslovanja	2.000.000	9,3
Kratkoročne finančne naložbe	1.000.000	4,6
Denarna sredstva	1.000.000	4,6
Aktivne časovne razmejitve	410.000	1,9
Skupaj sredstva	**21.610.000**	**100,0**
OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV		
Kapital	*14.975.000*	*69,3*
Osnovni kapital	3.000.000	13,9
Preneseni čisti poslovni izid	5.900.000	27,3
Čisti poslovni izid poslovnega leta	6.075.000	28,1
Dolgoročne obveznosti	*5.500.000*	*25,5*
Kratkoročne obveznosti	*1.135.000*	*5,3*
Skupaj obveznosti do virov sredstev	**21.610.000**	**100,0**

Navpična analiza bilance stanja pokaže relativne deleže posameznih vrst sredstev in obveznosti do virov sredstev. V podjetju »Sacher« glavnino sredstev predstavljajo dolgoročna sredstva (poslovna zgradba in proizvajalna in neproizvajalna oprema), in sicer 61,1 %, v okviru kratkoročnih sredstev (38,9 %) pa so najpomembnejše zaloge dokončanih proizvodov (predvsem zamrznjene slaščice z daljšim rokom uporabe).

Preglednica 28: Navpična analiza izkaza poslovnega izida podjetja »Sacher«

	2007	Odstotek
Čisti prihodek od prodaje	40.000.000	100,0
Proizv. stroški prodanih proizvodov	22.000.000	55,0
Kosmati poslovni izid od prodaje	**18.000.000**	**45,0**
Stroški nabave, uprave in prodaje	9.350.000	23,4
Poslovni izid iz poslovanja	**8.650.000**	**21,6**
Finančni prihodki	100.000	0,3
Finančni odhodki	650.000	1,6
Celotni poslovni izid	**8.100.000**	**20,3**
Davki iz dobička (25 %)	2.025.000	5,1
Čisti poslovni izid poslovnega leta	**6.075.000**	**15,2**

V navpični analizi izkaza poslovnega izida smo za izhodišče vzeli prihodke od prodaje in ugotavljali, kakšno je razmerje med prihodki od prodaje in različnimi vrstami odhodkov ali med prihodki od prodaje in poslovnim izidom. Čista dobičkonosnost prihodkov je 15,2 %, kar pomeni, da vsakih 100 d. e. prihodkov od prodaje pomeni povečanje čistega poslovnega izida za 15,2 d. e. K temu ugodnemu rezultatu vodi predvsem to, da poslovni odhodki (torej proizvajalni stroški prodanih proizvodov in stroški nabave, uprave in prodaje) skupno dosegajo le 78,4 % poslovnih prihodkov.

Ena od največjih koristi navpičnega analiziranja računovodskih izkazov je ta, da postavke prikazuje kot deleže, kar nam omogoči primerjavo med dvema ali več podjetji v isti gospodarski panogi. Z relativnimi deleži se namreč izniči razlika v velikosti teh podjetij.

Primer 139

Spodnja tabela prikazuje navpično analizo izkazov poslovnega izida podjetij »Sport« in »Treking«. Iz tabele vidimo, da je vrednost prodaje v podjetju »Treking« za približno 48 % večja kot pri podjetju "»Sport« in da so tudi druge njegove postavke (vključno z dobičkom) večje kot pri konkurenčnem podjetju. Vendar pa primerjava relativnih deležev posameznih postavk pokaže, da je podjetje »Sport« bolj dobičkonosno, saj je delež dobička med prihodki 8,4 %, medtem ko ima podjetje »Treking« v prihodkih 7,7-odstoten delež dobička.

	Sport		Treking	
	d. e.	%	d. e.	%
Prihodek od prodaje	**1.203.440**	**100,0**	**1.785.935**	**100,0**
Proizvajalni stroški prodanih proizvodov	803.380	66,8	1,122,226	62,8
Kosmati dobiček od prodaje	**400.060**	**33,2**	**663.709**	**37,2**
Drugi odhodki	298.365	24,8	526.707	29,5
Dobiček	**101.695**	**8,4**	**137.002**	**7,7**

4.4.3 Analiza s kazalniki

Kazalniki so relativna števila, dobljena z deljenjem določene ekonomske kategorije s kakšno drugo. Kazalniki so lahko izraženi kot stopnje udeležbe, kot indeksi ali kot koeficienti:

1. Stopnja udeležbe je relativno število, ki izraža razmerje med dvema istovrstnima kategorijama, od katerih se prva nanaša na del in druga na celoto. Najpogosteje jo pomnožimo s 100, da dobimo odstotek udeležbe.

Primer 140

Vrednost dolgoročnih sredstev podjetja "A" je 1.000.000 d. e., vrednost opredmetenih sredstev pa je 900.000 d. e. Stopnja udeležbe opredmetenih sredstev med dolgoročnimi sredstvi je 0,9, odstotek udeležbe pa je 90.

2. Indeks izračunamo tako, da podatek o posamezni kategoriji v bilanci stanja ali izkazu poslovnega izida primerjamo z istovrstno izhodiščno

velikostjo. Če se podatka, ki ju primerjamo, časovno razlikujeta, govorimo o časovnem indeksu (ta primer je tudi najpogostejši). Če pa se razlikujeta po kakšnem stvarnem znaku, govorimo o stvarnem indeksu. Dobljeni količnik pomnožimo s 100, da dobimo odstotni indeks.

Primer 141

Podjetje »A« je v tekočem letu prikazalo 300.000 d. e. dobička, v preteklem letu pa je ustvarilo 200.000 d. e. dobička. Časovni indeks, ki kaže gibanje dobička v podjetju »A«, je 150 in ga izračunamo takole: ((300.000/200.000) x 100).

Podjetje »B« je v tekočem letu ustvarilo 450.000 d. e. dobička. Stvarni indeks, ki kaže dobiček podjetja »A« v primerjavi s podjetjem »B«, je 67 in ga izračunamo takole: ((300.000/450.000) x 100).

Prvi indeks pove, da je podjetje »A« v tekočem letu ustvarilo za 1,5-krat oziroma za 50 % večji dobiček kot v preteklem letu, drugi indeks pa pove, da je podjetje »A« v tekočem letu ustvarilo le 67-odstotni dobiček podjetja »B«.

3. Koeficient dobimo tako, da primerjamo dva raznovrstna podatka, ki pa sta med seboj primerljiva. Izračunamo ga tako, da podatek, ki ga primerjamo, delimo s podatkom, s katerim ga primerjamo.

Primer 142

Proučevano podjetje je maja ustvarilo 100.000 d. e. prihodka. Glede na to, da je bilo v podjetju ta mesec zaposlenih 5 ººljudi, znaša koeficient prihodka 20.000 d. e. na zaposlenega.

Izračun kazalnika je navadno najpreprostejši del analize, bistveno pomembnejša je vsebinska razlaga izračunane vrednosti in ugotavljanje ugodnosti ali neugodnosti izkazane vrednosti.

Primer 143

Vsebino kazalnikov pogosto primerjamo s podatkom, ki ga preberemo s termometra. Predstavljajte si, da ste bolni in da ste izmerili telesno temperaturo 39º C. Če ne veste, da je normalna telesna temperatura zdravega človeka do 37º C, vam podatek ne pove niti tega, da ste bolni.

In četudi veste, da gre za povišano telesno temperaturo in da je z vašim zdravjem nekaj narobe, vam noben termometer ne bo povedal, za kakšno vrsto bolezni gre.

Pogosto dobimo pravo sliko o ustrezni vrednosti posameznega kazalnika pri konkretnem podjetju šele s primerjavo te vrednosti z vrednostjo kazalnika pri sorodnem podjetju, s povprečjem panoge, v kateri podjetje deluje, ali z najboljšimi podjetji v panogi. Zanimiva je tudi analiza trenda posameznega kazalnika oziroma opazovanje vrednosti posameznega kazalnika za več preteklih obdobij.

V nadaljevanju se bomo seznanili z osnovnimi vrstami kazalnikov, ki jih lahko razvrstimo v naslednje skupine: **kazalniki stanja financiranja, kazalniki stanja investiranja, kazalniki plačilne sposobnosti, kazalniki obračanja, kazalniki gospodarnosti in kazalniki dobičkonosnosti.**

4.4.3.1 Kazalniki stanja financiranja

Kazalniki stanja financiranja so usmerjeni v analizo financiranja podjetja (pasivna stran bilance stanja), kjer nas zanima višina dolgov oziroma kapitala v strukturi vseh virov financiranja. Te vrste kazalnikov so zelo pomembne za posojilodajalce, saj jim kažejo tveganost glede vračil glavnice in obresti. Osnovni kazalniki, ki jih uvrščamo v to skupino kazalnikov, so:

$$\text{Delež kapitala v financiranju} = \frac{\text{kapital}}{\text{obveznosti do virov sredstev}}$$

Delež kapitala v financiranju kaže delež oziroma odstotek kapitala med celotnimi obveznostmi do virov sredstev. Čim večja je vrednost kazalnika, tem večji je delež kapitala oziroma trajnih virov med celotnimi viri sredstev. Vrednost kazalnika 1 oziroma 100 % bi pomenila, da podjetje nima dolgov in da so vsa sredstva financirana s kapitalom.

Velikost tega kazalnika pove, kolikšna je finančna odvisnost podjetja od zunanjih virov financiranja, in ta podatek je zanimiv tako za posojilodajalce kot tudi za lastnike kapitala. Za posojilodajalce

(predvsem za banke) je pomembno, da je vrednost tega kazalnika čim večja, saj jim pove, kolikšna je trenutna zadolžitev podjetja. Z višino zadolžitve pa je povezano tveganje glede vrnitve glavnice in pripadajočih obresti. Čim manjša je zadolžitev oziroma čim večji je kazalnik »delež kapitala v financiranju«, tem manjši so izdatki podjetja za vračilo glavnic in obresti oziroma tveganje, povezano z dodatnim posojilom.

Lastnikom kapitala pa previsok delež kapitala v financiranju pogosto ne ustreza, saj so zainteresirani za to, da se podjetje financira tudi s posojili. Obresti sicer zmanjšujejo dobiček podjetja, obenem pa zmanjšujejo tudi davčno osnovo in s tem tudi davek iz dobička. Financiranje novih investicij z izdajo novih delnic (povečanjem kapitala) pomeni tudi to, da je treba dobiček razdeliti med večje število delničarjev, kar pa je neugodno z vidika obstoječih delničarjev. Optimalno velikost kazalnika je težko določiti zaradi dvojnega interesa v podjetju in zaradi tega, ker se spreminja v odvisnosti od veljavnih obrestnih mer in stroška kapitala.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik deleža kapitala v financiranju (izražen v odstotkih) izračunan takole:

$$\frac{14.975.000 \text{ d. e.}}{21.610.000 \text{ d. e.}} \times 100\ \% = 69{,}3\ \%$$

Delež kapitala med celotnimi obveznostmi do virov sredstev je 69,3 %.

$$\textbf{Delež dolgov v financiranju} = \frac{\textbf{dolgovi}}{\textbf{obveznosti do virov sredstev}}$$

Delež dolgov v financiranju kaže, kolikšen del sredstev podjetja je financiran z zunanjimi viri oziroma z dolgovi in se torej dopolnjuje s prejšnjim kazalnikom. Delež dolgov v financiranju se namreč lahko izračuna tudi tako, da se od 1 oziroma od 100 % odšteje delež kapitala v financiranju (seveda le v primeru, če podjetje nima rezervacij in pasivnih časovnih razmejitev). Razlaga tega kazalnika je podobna kot pri prejšnjem kazalniku. Posojilodajalci so zainteresirani za čim manjšo vrednost tega kazalnika, v interesu delničarjev pa je, da je delež dolgov najugodnejši glede na trenutne tržne obrestne mere in davčno

zakonodajo, saj tako pripomore k doseganju čim večjega dobička na enoto kapitala.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik deleža dolgov v financiranju (izražen v odstotkih) izračunan takole:

$$\frac{5.500.000 + 1.135.000}{21.610.000} \times 100\ \% = 30{,}7\ \%$$

Delež dolgov med celotnimi obveznostmi do virov sredstev je 30,7 %.

$$\textbf{Delež časovnih razmejitev v financiranju} = \frac{\textbf{rezervacije + PČR}}{\textbf{obveznosti do virov sredstev}}$$

Velja enačba:

delež kapitala + delež dolgov + delež časovnih razmejitev = 1,

saj smo že spoznali, da obveznosti do virov sredstev sestavljajo kapital, dolgovi in časovne razmejitve.

$$\textbf{Delež trajnega in dolgoročnega financiranja} = \frac{\textbf{kapital + dolgoročni dolg + rezervacije}}{\textbf{obveznosti do virov sredstev}}$$

Delež trajnega in dolgoročnega financiranja kaže delež oziroma odstotek trajnih virov (kapital) in dolgoročnih virov (dolgoročne obveznosti in rezervacije) med celotnimi obveznostmi do virov sredstev. Višina tega kazalnika je zelo odvisna od deleža dolgoročnih sredstev med sredstvi podjetja. Osnovno pravilo financiranja je, da naj podjetje financira dolgoročna in del kratkoročnih sredstev s trajnimi oziroma dolgoročnimi viri.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik deleža trajnega in dolgoročnega financiranja (izražen v odstotkih) izračunan takole:

$$\frac{14.975.000 + 5.500.000}{21.610.000} \times 100\ \% = 94{,}7\ \%$$

Kazalnik pokaže, da v podjetju uporabljajo skoraj izključno trajne in dolgoročne vire financiranja, s katerimi financirajo celotna dolgoročna sredstva, pa tudi večino kratkoročnih sredstev. Pojavlja se vprašanje o smiselnosti takšne odločitve, saj so dolgoročni in trajni viri (kapital in dolgoročna posojila) običajno dražji kot kratkoročni viri (kratkoročna posojila, obveznosti do dobaviteljev in podobno).

$$\text{Delež kratkoročnega financiranja} = \frac{\text{PČR + kratkoročni dolgovi}}{\text{obveznosti do virov sredstev}}$$

Zopet velja enačba:

delež trajnega in dolgoročnega fin.+ delež kratkoročnega fin. = 1.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik deleža kratkoročnega financiranja (izražen v odstotkih) izračunan takole:

$$\frac{1.135.000}{21.610.000} \times 100\ \% = 5{,}3\ \%$$

$$\text{Kazalnik finančnega vzvoda} = \frac{\text{dolgovi}}{\text{kapital}}$$

Vsebina kazalnika **finančnega vzvoda** (Slovenski računovodski standardi ga imenujejo koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja) je podobna kot pri prvih dveh obravnavanih kazalnikih, saj kaže razmerje med dolgovi in kapitalom.

Čim večji je kazalnik, tem večji je delež dolgov med celotnimi viri financiranja.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik finančnega vzvoda izračunan takole:

$$\frac{6.635.000}{14.975.000} = 0{,}44$$

4.4.3.2 Kazalniki stanja investiranja

S kazalniki stanja investiranja analiziramo strukturo sredstev v podjetju (aktivna stran bilance stanja). Spodaj prikazanim kazalnikom lahko dodamo še druge kazalnike, ki podrobneje prikazujejo strukturo dolgoročnih oziroma kratkoročnih sredstev (na primer deleži zalog, kratkoročnih terjatev in denarnih sredstev med kratkoročnimi sredstvi). Pri analizi kazalnikov investiranja se moramo zavedati, da se lahko vrednosti kazalnikov po posameznih panogah zelo razlikujejo. Osnovni kazalniki, ki jih uvrščamo v to skupino, so:

$$\text{Delež dolgoročnih sredstev} = \frac{\text{dolgoročna sredstva}}{\text{sredstva}}$$

Delež dolgoročnih sredstev pove odstotek oziroma delež, ki ga imajo dolgoročna sredstva med vsemi sredstvi podjetja. Vrednost kazalnika je v veliki meri odvisna od panoge, v kateri se podjetje nahaja. V tehnološko intenzivnih panogah (metalurgija, farmacevtska industrija, elektronika in podobno) je vrednost tega kazalnika večja kot pri delovno intenzivnih panogah (trgovina, storitve in podobno).

Podrobnejša analiza tega kazalnika lahko odgovori na vprašanje, ali je njegova vrednost ugodna ali ne. Zmanjšanje kazalnika lahko pomeni, da so se povečala kratkoročna sredstva (kratkoročne terjatve, zaloge ali denarna sredstva), kar pozitivno vpliva na obračanje sredstev. Obenem pa lahko zmanjšanje kazalnika pomeni tudi, da v podjetju prihaja do dezinvestiranja, povezanega z naložbami v osnovna sredstva.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik deleža dolgoročnih sredstev (izražen v odstotkih) izračunan takole:

$$\frac{13.200.000}{21.610.000} \times 100\ \% = 61{,}1\ \%$$

$$\text{Delež kratkoročnih sredstev} = \frac{\text{kratkoročna sredstva}}{\text{sredstva}}$$

Kazalnik **delež kratkoročnih sredstev** kaže odstotek oziroma delež kratkoročnih sredstev v vseh sredstvih podjetja. Izračunamo ga lahko tudi tako, da od 1 (oziroma od 100 %) odštejemo vrednost kazalnika »delež dolgoročnih sredstev« (tukaj bomo predpostavili, da so tudi aktivne časovne razmejitve del kratkoročnih sredstev, saj gre dejansko za kratkoročne časovne razmejitve in jih logično lahko razvrstimo v to kategorijo).

Na vrednost kazalnika »delež kratkoročnih sredstev« prav tako vplivajo lastnosti panoge, v kateri se podjetje nahaja. Povečana vrednost kazalnika lahko pomeni izboljšanje poslovanja, to je takrat, ko so se kratkoročna sredstva povečala predvsem zaradi povečane poslovne dejavnosti. Na drugi strani pa povečanje kazalnika lahko pomeni tudi nevarnost za podjetje, in sicer takrat, ko se je delež kratkoročnih sredstev (predvsem zalog in kratkoročnih terjatev iz poslovanja) povečal, ne da bi se povečal obseg poslovanja.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik deleža kratkoročnih sredstev (izražen v odstotkih) izračunan takole:

$$\frac{8.410.000}{21.610.000} \times 100\ \% = 38{,}9\ \%$$

$$\text{Stopnja odpisanosti osnovnih sredstev} = \frac{\text{popravek vrednosti osnovnih sredstev}}{\text{nabavna vrednost osnovnih sredstev}}$$

Kazalnik **stopnja odpisanosti osnovnih sredstev** pove, kolikšen delež nabavne vrednosti osnovnih sredstev je že odpisan oziroma kolikšen del nabavne vrednosti je že bil amortiziran. Ob predpostavki, da podjetja uporabljajo metodo enakomernega časovnega amortiziranja, nam vrednost tega kazalnika kaže tudi zastarelost osnovnih sredstev.

Čim večja je vrednost tega kazalnika, tem bolj so osnovna sredstva zastarela. Za potrebe podrobnejše analize odpisanosti osnovnih sredstev je treba ta kazalnik izračunati za vsako skupino osnovnih sredstev posebej (na primer odpisanost opreme, odpisanost zgradb in podobno). Še podrobneje odpisanost proučujemo tako, da ugotavljamo odpisanost posameznih osnovnih sredstev znotraj posamezne skupine.

Primer 144

Transportno podjetje "Strela" se ukvarja z dvema vrstama prevoza: s prevozom potnikov in blaga. Nabavna vrednost vozil za potniški promet je 10.000.000 d. e., popravek vrednosti pa je 5.000.000 d. e. Nabavna vrednost vozil za prevoz blaga je 20.000.000 d. e. in popravek vrednosti 18.000.000 d. e.

Izračun kazalnikov za obe vrsti vozil je naslednji:

$$\text{Odpisanost vozil za prevoz potnikov} = \frac{5.000.000}{10.000.000} = 50\ \%$$

$$\text{Odpisanost vozil za prevoz blaga} = \frac{18.000.000}{20.000.000} = 90\ \%$$

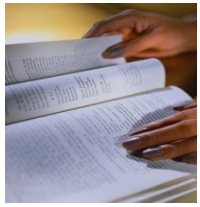

Kako bi razložili izračunane vrednosti kazalnikov stopnje odpisanosti vozil za prevoz potnikov in blaga? Kakšne bodo najverjetneje posledice visoke odpisanosti vozil za prevoz blaga, ki se bodo pokazale v prihodnjih letih?

4.4.3.3 Kazalniki plačilne sposobnosti

Kazalnike plačilne sposobnosti pogosto imenujemo tudi »kazalniki vodoravnega finančnega ustroja« (tako jih poimenujejo tudi Slovenski računovodski standardi). Pri teh kazalnikih **primerjamo posamezne**

postavke sredstev s posameznimi postavkami obveznosti do virov sredstev.

Ker s to skupino kazalnikov ne ugotavljamo strukture sredstev (proučevanje strukture sredstev smo poimenovali navpična analiza), pač pa primerjamo med seboj postavke z aktivne strani bilance stanja in postavke s pasivne strani bilance stanja, govorimo o kazalnikih *vodoravnega* finančnega ustroja.

Te vrste kazalniki so še posebej zanimivi za posojilodajalce (predvsem za odobritev kratkoročnih posojil). Čim manjša je vrednost teh kazalnikov, tem večje je tveganje, da podjetje ne bo plačilno sposobno in da ne bo moglo vrniti glavnice in pripadajočih obresti.

Če je plačilna sposobnost podjetja nizka, ima poslovodstvo podjetja manj možnosti, da bi dobilo odobreno dodatno posojilo. Poleg tega pa je v primeru odobritve posojila obrestna mera višja.

Slabost kazalnikov plačilne sposobnosti je v tem, da se izračunavajo na podlagi statičnih podatkov oziroma da izražajo ekonomske kategorije na določen trenutek. Plačilna sposobnost je namreč dinamična kategorija, zato je koristno, da analizo plačilne sposobnosti podjetja dopolnimo s podatki iz (predračunskih) izkazov denarnih tokov.

Osnovne oblike te vrste kazalnikov so:

$$\text{Trajno in dolgoročno financ. dolgoročnih sredstev} = \frac{\text{kapital + dolg. dolgovi + rezervacije}}{\text{dolgoročna sredstva}}$$

Kazalnik **trajno in dolgoročno financiranje dolgoročnih sredstev** prikazuje razmerje med trajnimi in dolgoročnimi viri sredstev in dolgoročnimi sredstvi. Omenili smo že, da mora podjetje praviloma financirati vsa dolgoročna sredstva s kapitalom in dolgoročnimi viri. Zato bi praviloma morala biti vrednost tega kazalnika večja od 1. Čim več trajnih kratkoročnih sredstev ima podjetje (normalne zaloge, normalne terjatve), tem večja mora biti vrednost tega kazalnika.

Za podjetje »Sacher« je kazalnik trajnega in dolgoročnega financiranja dolgoročnih sredstev izračunan takole:

$$\frac{14.975.000 + 5.500.000}{13.200.000} = 1,55$$

Kazalnik pokaže, da so vsa dolgoročna sredstva pokrita z dolgoročnimi in trajnimi viri, saj je njegova vrednost višja od 1. Dolgoročni in trajni viri financirajo tudi visok delež kratkoročnih sredstev, kar je sicer ugodno z vidika plačilne sposobnosti, vendar pa je takšna struktura financiranja za podjetje draga.

Kratkoročno pokritje kratkoročnih obveznosti (kratkoročni koeficient)	$= \frac{\textbf{kratkoročna sredstva}}{\textbf{kratkoročne obveznosti}}$

Kazalnik **kratkoročnega pokritja kratkoročnih obveznosti** prikazuje razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi, zato ga najpogosteje imenujemo »kratkoročni koeficient«. Pri uporabi tega kazalnika za potrebe računovodske analize in pri njegovem razlaganju moramo biti zelo previdni, saj ne moremo preprosto trditi, da se je likvidnost oziroma plačilna sposobnost podjetja povečala, če se je povečala vrednost kazalnika. Za to trditev obstajata najmanj dva razloga:

1. V številcu kazalnika so celotna kratkoročna sredstva podjetja ne glede na njihovo obliko. Razumljivo je, da bo z denarnimi sredstvi podjetje lažje poravnalo svoje obveznosti kot na primer z blagom.

Primer 145

Podjetje »A« ima 10.000 d. e. kratkoročnih sredstev (od tega 8.000 d. e. v denarnih sredstvih), podjetje »B« ima prav tako 10.000 d. e. kratkoročnih sredstev (od tega le 1.500 d. e. denarnih sredstev, ostala kratkoročna sredstva pa so zaloge materiala). Obe podjetji imata 5.000 d. e. kratkoročnih obveznosti. Čeprav je pri obeh podjetjih izračunani kazalnik enak, je plačilna sposobnost podjetja »A« veliko boljša.

2. Kazalnik je zelo dovzeten za manipulacije, saj poslovodstvo lahko izboljša njegovo vrednost (če je v osnovi večji od 1) tako, da ob koncu leta (s kratkoročnimi sredstvi) poravna del kratkoročnih obveznosti. Zmanjšata se tako imenovalec kot števec, vendar se celotna vrednost kazalnika poveča.

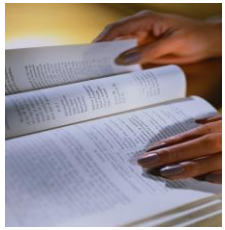

Izračunajte kratkoročni koeficient, če ima podjetje 100.000 d. e. kratkoročnih sredstev in 50.000 d. e. kratkoročnih obveznosti. Izračunajte isti koeficient, če podjetje dobaviteljem plača 10.000 d. e. Kaj se je zgodilo z vrednostjo koeficienta? Ali se je ob tem dogodku plačilna sposobnost podjetja resnično povečala?

Zaradi zgoraj omenjenih težav je težko govoriti o pravi velikosti tega kazalnika. Posojilodajalci največkrat pričakujejo, da bo izračunana vrednost kazalnika večja od 2. Kakšna je prava velikost kazalnika, je seveda odvisno tudi od panoge, v katero sodi podjetje. V določenih panogah je treba imeti več zalog in terjatev kot v drugih, zato je v teh panogah delež kratkoročnih sredstev visok, kar pomeni tudi višje vrednosti kratkoročnih koeficientov.

Za podjetje »Sacher« je kratkoročni koeficient naslednji:

$$\frac{8.410.000}{1.135.000} = 7{,}41$$

Kratkoročni koeficient kaže na zelo visoko plačilno sposobnost podjetja »Sacher«, saj s kratkoročnimi sredstvi kar 7,41-krat pokrije kratkoročne obveznosti, torej obveznosti, ki zapadejo v plačilo v obdobju, krajšem od enega leta.

Zaradi prej omenjenega problema, da kratkoročni koeficient ni najboljši pokazatelj plačilne sposobnosti, saj vse vrste kratkoročnih sredstev niso enako likvidne, sta v uporabi še dva koeficienta, ki to pomanjkljivost odpravljata. To sta pospešeni koeficient in hitri koeficient.

$$\text{Pospešeni koeficient} = \frac{\text{denarna sredstva + kratkoročne finančne naložbe + kratkoročne terjatve}}{\text{kratkoročne obveznosti}}$$

Pospešeni koeficient prav tako kot kratkoročni koeficient prikazuje razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi dolgovi, le da so iz kratkoročnih sredstev izločene zaloge in aktivne časovne razmejitve. V primerjavi s kratkoročnim koeficientom je pospešeni koeficient boljše merilo plačilne sposobnosti, saj v števcu vsebuje kategorije, ki so bodisi denarna sredstva bodisi kratkoročna sredstva "blizu" denarja. Vrednost pospešenega koeficienta se spreminja po posameznih panogah, v večini analiz pa se kot ugoden pospešeni koeficient razume tisti, ki je večji od 1.

Za podjetje »Sacher« je pospešeni koeficient naslednji:

$$\frac{1.000.000 + 1.000.000 + 2.000.000}{1.135.000} = 3{,}52$$

Tudi pospešeni koeficient, iz katerega so že izločena najbolj nelikvidna kratkoročna sredstva (torej aktivne časovne razmejitve in zaloge), kaže na zelo visoko plačilno sposobnost podjetja »Sacher«.

$$\text{Hitri koeficient} = \frac{\text{denarna sredstva + kratkoročne finančne naložbe}}{\text{kratkoročne obveznosti}}$$

Hitri koeficient je v primerjavi s pospešenim koeficientom še zahtevnejši glede izbire kategorij sredstev, ki vplivajo na plačilno sposobnost in so vključene v števec kazalnika. Iz kratkoročnih sredstev poleg zalog in aktivnih časovnih razmejitev namreč izloča tudi kratkoročne terjatve. V primerjavi s prejšnjima kazalnikoma hitri koeficient kaže, kakšna je plačilna sposobnost podjetja na zelo kratek rok. Kazalnik je običajno manjši od 1, saj kratkoročne obveznosti zapadejo v plačilo v času do enega leta, zato ni smiselno, da ima podjetje toliko najlikvidnejših sredstev.

Za podjetje »Sacher« je hitri koeficient izračunan takole:

$$\frac{1.000.000 + 1.000.000}{1.135.000} = 1{,}76$$

4.4.3.4 Kazalniki obračanja

Pri kazalnikih obračanja nas zanima hitrost obračanja posameznih vrst sredstev. Skozi kazalnike obračanja se odraža sposobnost poslovodstva, da učinkovito posluje s sredstvi. Zato vrednosti teh kazalnikov niso pomembne samo za poslovodstvo podjetja, temveč tudi za posojilodajalce in lastnike podjetja. Hitrejše je obračanje sredstev, manj ima podjetje vezanih sredstev.

Pri izračunih koeficientov obračanja sredstev moramo upoštevati, da so ti kazalniki izračunani kot razmerje med tokom in stanjem in je treba vedno upoštevati le povprečno stanje sredstev. Povprečno stanje sredstev dobimo tako, da seštevek dveh stanj (začetnega in končnega) delimo z 2. Še pravilnejši pa bi bil izračun, v katerem bi vzeli 13 stanj posamezne vrste sredstev (torej na začetku vsakega meseca v letu in še končno stanje konec decembra) in bi ta seštevek delili s 13.

Poleg koeficientov obračanja lahko računamo tudi povprečno dobo vezave posamezne oblike sredstev. V nadaljevanju bomo proučevali samo kazalnik obračanja terjatev in kazalnik obračanja zalog proizvodov, ki sta z vidika analiziranja tudi najpomembnejša.

$$\textbf{Koeficient obračanja terjatev do kupcev} = \frac{\textbf{prejemki od kupcev v letu}}{\textbf{povprečno stanje terjatev do kupcev}}\ \textbf{dni}$$

Koeficient obračanja terjatev do kupcev kaže število obratov terjatev do kupcev v denarna sredstva v enem letu. S kazalnikom lahko analiziramo sposobnost poslovodstva podjetja pri izterjavi terjatev, pa tudi plačilno disciplino kupcev. Če število dni v letu (365) delimo s koeficientom obračanja terjatev do kupcev, dobimo povprečno dobo vezave terjatev do kupcev.

$$\text{Povprečna doba vezave terjatev do kupcev} = \frac{365}{\text{koeficient obračanja terjatev do kupcev}}$$

Za podjetje »Sacher neposredno iz razpoložljivih podatkov ne moremo izračunati koeficienta obračanja terjatev do kupcev, saj nimamo podatka o prejemkih od kupcev. Če pa upoštevamo, da so se terjatve iz poslovanja povečale za 500.000 d. e. (v začetku obdobja so bile 1.500.000 d. e., konec obdobja pa 2.000.000 d. e.), lahko ugotovimo, da so bili prejemki za 500.000 d. e. manjši od prihodkov od prodaje, povečanih za 20 % DDV.

Prejemki ob predpostavki, da je celotna prodaja plačana:
40.000.000 d. e. x 1,2 = 48.000.000 d. e.

Prejemki ob upoštevanju povečanja terjatev:
48.000.000 d. e. – 500.000 d. e. = 47.500.000 d. e.

Koeficient obračanja terjatev izračunamo takole:

$$\frac{47.500.000}{1.750.000} = 27,1$$

Povprečna doba vezave terjatev do kupcev = 365/27,1 = 13,4 dneva

Iz izračuna je razvidno, da podjetje “Sacher” v povprečju kreditira kupce 13,4 dneva oziroma kupci v povprečju poravnajo svoje obveznosti do podjetja v 13,4 dneva. Dobljene rezultate je seveda treba razlagati glede na plačilne roke, ki jih daje podjetje. Če podjetje prodaja po 30-dnevnem plačilnem roku, kupci pa plačujejo v 13,4 dneva, je to ugodno za podjetje. Če pa podjetje zahteva plačilo v 5 dneh, bo morala odgovorna oseba v podjetju povečati napore, da bo pravočasno izterjala terjatve.

$$\text{Koeficient obračanja zalog proizvodov} = \frac{\text{stroški prodanih proizvodov}}{\text{povprečno stanje zalog proizvodov}}$$

Koeficient obračanja zalog proizvodov kaže število obratov zaloge proizvodov v prodajo v enem letu. Visok koeficient kaže na dobro poslovanje z zalogami in hitro prodajo zalog, kar posledično vpliva tudi na denarna sredstva. Povprečna doba vezave proizvodov v zalogah se izračuna tako, da se število dni v letu(365) deli s koeficientom obračanja zalog proizvodov.

$$\text{Povprečna doba vezave zalog} = \frac{365}{\text{koeficient obračanja zalog}}$$

Koeficient obračanja zalog proizvodov v podjetju »Sacher« je naslednji:

$$\frac{22.000.000}{3.950.000} = 5,7$$

Povprečna doba vezave zalog proizvodov = 365/5,7 = 64 dni

Kaj vam o obračanju zalog proizvodov povesta izračunani koeficient obračanja in povprečna doba vezave zalog proizvodov?

4.4.3.5 Kazalniki gospodarnosti

Kazalniki gospodarnosti kažejo na učinkovitost poslovanja podjetja oziroma na razmerje med prihodki in odhodki. Poslovni sistem posluje gospodarno, če so prihodki večji od odhodkov.

Osnovne oblike te vrste kazalnikov so:

$$\text{Gospodarnost poslovanja} = \frac{\text{poslovni prihodki}}{\text{poslovni odhodki}}$$

Gospodarnost poslovanja kaže na učinkovitost podjetja pri opravljanju njegove osnovne (poslovne) dejavnosti, saj so iz koeficienta izločeni

finančni prihodki in finančni odhodki ter drugi prihodki in drugi odhodki.

Za podjetje »Sacher« je koeficient gospodarnosti poslovanja naslednji:

$$\frac{40.000.000}{22.000.000 + 9.350.000} = 1,3$$

$$\textbf{Celotna gospodarnost} = \frac{\textbf{prihodki}}{\textbf{odhodki}}$$

Kazalnik celotne gospodarnosti je podoben prejšnjemu kazalniku, le da sedaj primerjamo vse prihodke z vsemi odhodki. Pozitiven kazalnik pomeni, da je podjetje poslovalo z dobičkom. Če primerjamo vrednost kazalnika celotne gospodarnosti s kazalnikom gospodarnosti poslovanja, lahko ugotovimo vpliv neposlovnih dejavnosti (predvsem financiranja) na gospodarnost podjetja.

Primer 146

Podjetje "S.O.B." ima koeficient gospodarnosti poslovanja 1,2. Koeficient celotne gospodarnosti znaša 0,8. Iz teh podatkov je mogoče ugotoviti, da podjetje sicer dosega dobiček pri svoji osnovni dejavnosti, da pa so finančni odhodki ali drugi odhodki tako visoki, da ima, gledano v celoti, podjetje izgubo.

Za podjetje »Sacher« pa je koeficient celotne gospodarnosti:

$$\frac{40.000.000 + 100.000}{22.000.000 + 9.350.000 + 650.000} = 1,25$$

4.4.3.6 Kazalniki dobičkonosnosti

Pri kazalnikih dobičkonosnosti, kot nam nakazuje že ime te skupine kazalnikov, opazujemo dobičkonosnost sredstev, kapitala in prihodkov. Obstajo številne inačice teh kazalnikov, v praksi pa se največkrat uporabljajo naslednji kazalniki:

$$\text{Čista dobičkonosnost sredstev} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečno stanje sredstev}}$$

Kazalnik čiste dobičkonosnosti sredstev kaže uspešnost uporabe sredstev podjetja. Čim večja je vrednost kazalnika, tem uspešnejše je poslovanje podjetja.

Za podjetje »Sacher« je koeficient čiste dobičkonosnosti sredstev naslednji:

$$\frac{6.075.000}{20.930.000} = 0{,}29$$

Šele primerjava tega rezultata s čisto dobičkonosnostjo sredstev najboljših podjetij v isti panogi oziroma s povprečno dobičkonosnostjo sredstev vseh podjetij v panogi bi odgovorila na vprašanje, ali podjetje »Sacher« posluje uspešno.

$$\text{Čista dobičkonosnost kapitala} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečno stanje kapitala}}$$

Kazalnik **čiste dobičkonosnosti kapitala** je zanimiv predvsem za lastnike kapitala, saj kaže, koliko denarnih enot je "ustvarila" ena denarna enota kapitala. Delničarji (bodoči in sedanji) lahko vrednost izračunanega kazalnika primerjajo z obrestnimi merami dolgoročnih vezav pri banki ali obrestnimi merami državnih vrednostnih papirjev, da bo ugotovili, ali je njihova naložba uspešna.

Izračunajte kazalnik čiste dobičkonosnosti kapitala za podjetje »Sacher«. Kako bi kot delničarji podjetja ocenili poslovanje, če podjetje posluje v slovenskem gospodarstvu?

$$\text{Dobičkonosnost prihodkov} = \frac{\text{celotni poslovni izid}}{\text{prihodki}}$$

$$\text{Čista dobičkonosnost prihodkov} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{prihodki}}$$

Kazalnika dobičkonosnosti in čiste dobičkonosnosti prihodkov se zelo pogosto uporabljata v računovodskih analizah, saj prikazujeta delež oziroma odstotek dobička v prihodkih. Zmanjšanje teh kazalnikov je največkrat sporočilo za poslovodstvo podjetja, da mora skrbneje spremljati stroške podjetja.

Izračunajte kazalnika dobičkonosnosti in čiste dobičkonosnosti prihodkov v podjetju »Sacher« in ju razložite.

4.4.3.7 Sistem povezanih kazalnikov

V prejšnjih točkah smo spoznali posamezne kazalnike, ki pa jih lahko združujemo v tako imenovani sistem povezanih kazalnikov in s tem pridobimo nekatere dodatne informacije. Tako lahko kazalnik čiste dobičkonosnosti sredstev opredelimo kot zmnožek kazalnika čiste dobičkonosnosti prihodkov in obračanja sredstev:

$$\text{Čista dobičkonosnost sredstev} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{prihodek}} \times \frac{\text{prihodek}}{\text{povprečno stanje sredstev}}$$

Tako zapisan kazalnik nam pove, da je **dobičkonosnost sredstev odvisna od dobičkonosnosti prihodkov in hitrosti obračanja sredstev**. Večjo dobičkonosnost sredstev lahko torej dosežemo s povečanjem deleža čistega dobička v prihodkih ali s hitrejšim obračanjem sredstev.

Podobno kot kazalnik dobičkonosnosti sredstev lahko tudi kazalnik čiste dobičkonosnosti kapitala izračunamo kot produkt dveh kazalnikov:

$$\text{Čista dobičkonosnost kapitala} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečno stanje sredstev}} \times \frac{\text{povprečno stanje sredstev}}{\text{povprečno stanje kapitala}}$$

Iz zgornjega zapisa kazalnika dobičkonosnosti kapitala izhaja, da je **dobičkonosnost kapitala na eni strani odvisna od dobičkonosnosti sredstev, na drugi strani pa od strukture virov financiranja**.

V sliki 28 je prikazan **sistem povezanih kazalnikov**, ki se je najprej uporabljal v ameriškem podjetju "Du Pont", po katerem se sistem tudi imenuje.

Slika 28: Du Pontov sistem povezanih kazalnikov

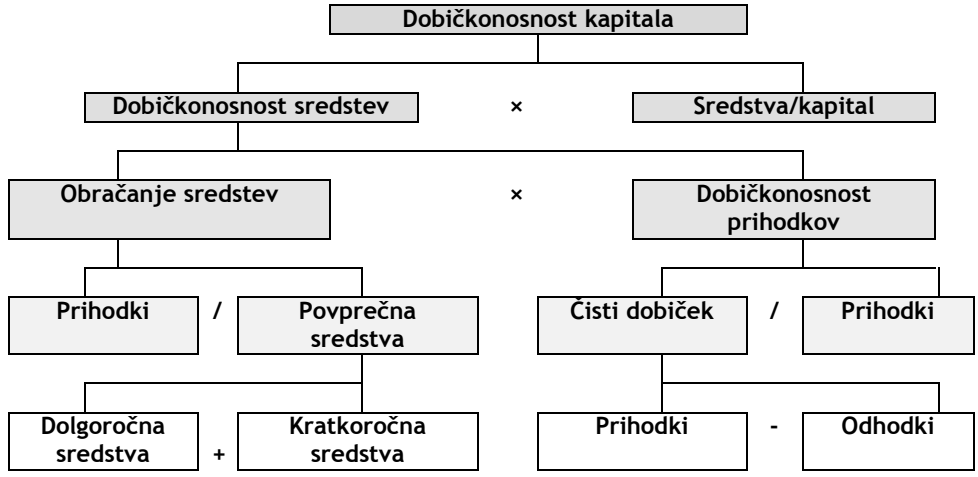

Izračunajte in prikažite rezultate poslovanja podjetja »Sacher« v sistemu povezanih kazalnikov.

4.5 Revidiranje računovodskih izkazov

Na nastanek in kasnejši razvoj zunanje revizije je vplival predvsem hiter ekonomski razvoj, katerega posledica je bila rast podjetij. Posameznik, lastnik podjetja, ni bil več sposoben sam nadzirati poslovanja in pravilnosti poslovnih informacij, zato je moral najeti strokovni zunanji organ, ki je ocenil poslovanje in točnost poslovnih informacij.

Z velikostjo podjetja je raslo tudi število investitorjev, ki so bili oddaljeni od poslovnega procesa. Vse te in še druge osebe, povezane s poslovanjem podjetja (na primer poslovni partnerji), so zainteresirane, da so podatki v letnih računovodskih izkazih pravilno izkazani oziroma da računovodski izkazi (bilanca stanja, izkaz poslovnega izida in izkaz denarnih tokov) prikazujejo pravo sliko poslovanja podjetja. **Mnenje o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov izražajo strokovnjaki s področja revidiranja računovodskih izkazov, pooblaščeni revizorji, ki so zaposleni v revizijskih družbah.**

Revidiranje računovodskih izkazov lahko opredelimo kot kasnejše presojanje resničnosti in poštenosti navedb v bilanci stanja, izkazu poslovnega izida in izkazu denarnih tokov.

Z revidiranjem se ukvarjajo neodvisni pooblaščeni revizorji, ki delujejo izven računovodske službe in izven podjetja. Cilj revidiranja računovodskih izkazov je omogočiti revizorju, da o njih izrazi svoje mnenje. Da bi revizor lahko oblikoval svoje mnenje o resničnosti in poštenosti postavk, navedenih v računovodskih izkazih, mora najprej proučiti in ovrednotiti celoten računovodski sistem podjetja in šele nato preiti na preiskovanje postavk v računovodskih izkazih.

V prvi fazi revizor proučuje zasnovo in delovanje notranjih kontrol tako v izvajalnem podsistemu podjetja kot tudi v okviru računovodstva. **Revidiranje računovodskih izkazov je torej sestavljeno iz dveh**

delov: v prvem delu revizor prouči delovanje notranjih kontrol podjetja, v drugem pa na podlagi ugotovitev prvega dela prouči še postavke v računovodskih izkazih. Revizor namreč ne pregleda vseh poslovnih dogodkov podjetja, temveč je obseg preiskave odvisen od spoznanj in proučitev notranjih kontrol podjetja. Čim boljše je delovanje notranjih kontrol pri posamezni postavki, tem manjša je potreba po obsežnem preiskovanju te postavke.

Primer 147
Revizor je pri proučevanju notranjih kontrol v postopku nabave odkril, da oseba, ki v podjetju izdaja naročilnice, niti ne pregleduje in ne odobrava računov dobaviteljev niti se v skladišču pri prejemu blaga to kakovostno in količinsko ne kontrolira. Na podlagi teh ugotovitev se je odločil, da bo skrbno preiskal postavko zalog in o slabostih notranjih kontrol poročal vodstvu podjetja.

Zaključna faza revidiranja računovodskih izkazov je izdelava revizijskega poročila, v katerem pooblaščeni revizor izrazi svoje mnenje o računovodskih izkazih, ki jih je revidiral. Revizor lahko v svojem poročilu izrazi:
- pritrdilno mnenje,
- mnenje s pridržkom,
- odklonilno mnenje ali pa
- mnenja ne izrazi.

S **pritrdilnim mnenjem** revizor oceni, da računovodskih izkazi resnično in pošteno prikazujejo finančno stanje in poslovni izid.

Primer 148
Oblika revizorjevega poročila s pritrdilnim mnenjem:

REVIZIJSKO POROČILO

Računovodske izkaze podjetja »Spectra« smo revidirali v skladu z Mednarodnimi smernicami za revidiranje.
Po našem mnenju so računovodski izkazi resnična in poštena slika finančnega stanja podjetja »Spectra« na dan 31. decembra 2007 in poslovnega izida v letu, ki se končuje z navedenim datumom, ter v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi.

Ljubljana, 1. 3. 2008 REVIZOR

Lahko se zgodi, da revizor ne more podati mnenja brez pridržka. Gre za primere, ko je prišlo do:

a) omejitve glede obsega revizorjevega dela,
b) nesoglasja s poslovodstvom glede obravnavanih računovodskih izkazov,
c) velike negotovosti, ki vpliva na obravnavane računovodske izkaze, katere odpravljanje pa je odvisno od prihodnjih dogodkov.

Revizor izrazi **mnenje s pridržkom**, če ugotovi, da ne more podati pritrdilnega mnenja, da pa posledice nesoglasja, negotovosti ali omejitve obsega ne vplivajo tako bistveno, da bi zahtevale odklonilno mnenje ali zavrnitev mnenja.

Primer 149

Računovodske izkaze smo revidirali v skladu z Mednarodnimi smernicami za revidiranje z izjemo, pojasnjeno v naslednjem odstavku.
Nismo opazovali štetja zalog na dan 31. decembra 2007, ker se je to zgodilo pred dnevom, ko smo sprejeli naročilo za revidiranje računovodskih izkazov podjetja «Spectra«. Glede na naravo evidenc podjetja »Spectra« kljub uporabi drugih revizijskih postopkov nismo mogli sami priti do zadovoljivih ugotovitev glede količin zalog.

Razen vpliva omenjenih popravkov, ki bi bili potrebni, da bi bili lahko zadovoljni z ugotovitvami glede stanja zalog, so po našem mnenju računovodski izkazi resnična in poštena slika finančnega stanja podjetja »Spectra« na dan 31. decembra 2007 in poslovnega izida v letu, ki se končuje z navedenim datumom, ter v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi.

Ljubljana, 1. 3. 2008 REVIZOR

Revizor **mnenja ne izrazi**, če ugotovi, da je možna posledica omejitve obsega ali negotovosti tako pomembna, da mu onemogoča izraziti mnenje o računovodskih izkazih.

Primer 150
Odstavek s pojasnili in zavrnitev izdaje mnenja zaradi velike negotovosti:

V prilogi podjetja »Spectra« k računovodskim izkazom je zapisano, da je podjetje »Spectra« tožena stranka v pravdnem postopku zaradi domnevne kršitve patentnih pravic, zahtevka za licenčnino in globe k odškodnini. Podjetje »Spectra« je vložilo pritožbo, uvodno zaslišanje in preiskave pa že tečejo. Uradni predstavniki in pravni zastopniki podjetja »Spectra« menijo, da ima podjetje »Spectra« dokaj dobre možnosti za zmago, vendar končnega izida pravdnega postopka v tem trenutku še ni moč natančno napovedati, poleg tega pa v obravnavanih računovodskih izkazih niso vključene rezervacije za plačilo odškodnine, ki bi bila lahko posledica sodbe.
Ker ugotovitve iz prejšnjega odstavka pomembno vplivajo na računovodski prikaz finančnega položaja podjetja, ne moremo podati in ne izražamo mnenja o obravnavanih računovodskih izkazih.

Ljubljana, 1. 3. 2008 REVIZOR

Revizor izrazi **odklonilno mnenje**, ko ocenjuje, da računovodski izkazi niso realni in objektivni.

Primer 151
Odstavek s pojasnili in negativno mnenje:

V računovodskih izkazih podjetja »Spectra« ni obračunana amortizacija za zgradbe in del opreme, kar ni v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi. Neupoštevanje amortizacije se izraža v preveliki vrednosti dolgoročnih sredstev in precenjenem poslovnem izidu. Prav tako so bile ugotovljene nepravilnosti pri prevrednotenju neopredmetenih sredstev, saj so bila ta prevrednotena na višjo vrednost, kar je v nasprotju s Slovenskimi računovodskimi standardi.
Zaradi vpliva zadev, o katerih je govora v prejšnjem odstavku, obravnavani računovodski izkazi po našem mnenju niso resnična in poštena slika finančnega stanja podjetja »Spectra« na dan 31. decembra 2007 in izida njegovega poslovanja v letu, ki se končuje na navedeni datum, in niso v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi.

Ljubljana, 1. 3. 2008 REVIZOR

POVZETEK

V tem poglavju smo obravnavali naslednje računovodske izkaze:

- **bilanco stanja,**
- **izkaz poslovnega izida ter**
- **izkaz denarnih tokov.**

Bilanca stanja je temeljni računovodski izkaz, ki prikazuje stanje sredstev in obveznosti do virov sredstev na določen dan.

Izkaz poslovnega izida je temeljni računovodski izkaz, ki prikazuje prihodke in odhodke v podjetju v določenem obdobju in poslovni izid. Spoznali smo različico I in različico II izkaza poslovnega izida, ki se med seboj razlikujeta predvsem po načinu prikazovanja poslovnih odhodkov.

Izkaz denarnih tokov je računovodski izkaz, ki prikazuje denarne tokove (prejemke in izdatke) in spremembo denarnih sredstev v določenem poslovnem obdobju. Spoznali smo različico I in različico II izkaza denarnih tokov. Prva različica (neposredna metoda sestavitve) vključuje zgolj podatke o prejemkih in izdatkih, druga različica (posredna metoda sestavitve) pa kombinira podatke, pridobljene iz izkaza poslovnega izida, s podatki, pridobljenimi iz dveh zaporednih bilanc stanja.

Pri analiziranju računovodskih izkazov najpogosteje uporabljamo tri metode: analizo računovodskih izkazov v času, navpično analizo in analizo s kazalniki. Kazalniki so relativna števila, dobljena z delitvijo določene ekonomske kategorije s kakšno drugo. Kazalnike lahko razčlenimo na stopnje udeležbe, indekse in koeficiente. Izračunane kazalnike moramo primerjati z vrednostjo kazalnikov sorodnih podjetij, z vrednostjo kazalnikov panoge in podobno.

Revidiranje računovodskih izkazov je kasnejše presojanje resničnosti in poštenosti navedb v letnih računovodskih izkazih podjetja. To vrsto računovodskega nadziranja opravljajo pooblaščeni revizorji v dveh delih: v prvem delu proučijo notranje kontrole poslovnega sistema, v drugem pa posamezne postavke računovodskih izkazov. Revizor lahko v svojem poročilu izrazi pritrdilno mnenje, mnenje s pridržkom, odklonilno mnenje ali pa mnenja ne poda.

VPRAŠANJA ZA PONAVLJANJE

1. Kaj je bilanca stanja in kaj nam kaže?

2. Kaj so pojasnila k bilanci stanja in zakaj so potrebna?

3. Kaj je izkaz poslovnega izida in kaj nam kaže? V čem se anglo-ameriška oblika izkaza poslovnega izida razlikuje od nemške oblike?

4. Kakšna je povezanost izkaza poslovnega izida z bilanco stanja?

5. Kaj je izkaz denarnih tokov, kako ga sestavimo in za kakšne namene ga uporabljamo?

6. Kako opredelimo prejemke in kako izdatke? V čem se sestavljanje izkaza denarnih tokov po neposredni metodi razlikuje od sestavljanja izkaza denarnih tokov po posredni metodi?

7. Opišite in pojasnite pomen analize računovodskih izkazov v času in navpične analize računovodskih izkazov.

8. Kakšno vrednost kazalnika »delež dolgoročnih sredstev« bi pričakovali v železarni v primerjavi s trgovino?

9. Kaj nam pove kazalnik odpisanosti osnovnih sredstev?

10. S katerimi kazalniki bi analizirali plačilno sposobnost podjetja? Katere so slabosti kratkoročnega koeficienta pri analiziranju plačilne sposobnosti podjetja?

11. Katere informacije dobimo s pomočjo kazalnikov obračanja? Navedite dva kazalnika obračanja in formule za njun izračun. Kako izračunamo dobo vezave posamezne vrste sredstev in kaj nam izračunani kazalnik pove?

12. Kateri so kazalniki gospodarnosti? Kaj pomeni dejstvo, da smo pri analiziranju nekega podjetja ugotovili, da je vrednost kazalnika celotne gospodarnosti večja od vrednosti kazalnika gospodarnosti poslovanja?

13. Kateri od kazalnikov je večji: dobičkonosnost kapitala ali dobičkonosnost sredstev? Odgovor razložite. V katerem (izjemnem) primeru sta oba kazalnika enaka?

14. Opredelite revidiranje računovodskih izkazov.

15. Iz katerih dveh delov je sestavljeno revidiranje računovodskih izkazov? Kako rezultati prvega dela revidiranja vplivajo na potek drugega dela revizije?

16. Kakšna mnenja o pregledanih računovodskih izkazih lahko poda revizor?

17. Kdaj poda revizor pritrdilno mnenje in kdaj tega mnenja ne more podati?

18. Ali revizorjevo pritrdilno mnenje pomeni, da je bilo poslovanje podjetja uspešno?

19. Ali revizorjevo odklonilno mnenje pomeni, da bo šlo podjetje v stečaj?

20. Ali zavrnitev mnenja revizorja pomeni, da je podjetje svoje poslovanje v računovodskih izkazih prikazalo neobjektivno?

5. OSNOVE RAČUNOVODSTVA JAVNEGA SEKTORJA

Namen tega poglavja je spoznati sestavne dela proračunov in posebnosti njihovega knjigovodenja. Skozi pridobljeno znanje in razjasnjeno terminologijo boste lahko spremljali proračunsko dogajanje in morda v njem tudi aktivno sodelovali. Glede aktivne udeležbe pri sprejemanju proračunov namreč ne gre pozabiti, da imamo v Republiki Sloveniji poleg državnega proračuna tudi 210 proračunov lokalnih skupnosti, ki jih sprejemajo in potrjujejo člani mestnih in občinskih svetov, katerih skupno število nekajkrat presega število poslancev državnega zbora.

Ko boste preštudirali to poglavje boste:

1. znali našteti različne vrste proračunov;
2. znali razložiti kakšna je struktura slovenskih proračunov;
3. poznali osnovne proračunske pojme kot so rebalans, postavka, proračunski sklad in druge;
4. lahko razpravljali o proračunskem primanjkljaju in dolgu.

5.1 UVOD V JAVNE FINANCE

Ko beseda nanese na javne finance, vsi najprej pomislimo na vlado in še posebej na Ministrstvo za finance. Vendar to še zdaleč ni vse, kajti področje javnih financ je mnogo obsežnejše.

Če vas na primer vprašam, koliko proračunov ima Republika Slovenija, je pravilen odgovor, da ima le enega. Če pa vas vprašam, koliko je proračunov v Republiki Sloveniji, je trenutno pravilen odgovor 211. Poleg države ima namreč svoj proračun tudi vsaka lokalna skupnost, teh pa je 210. Vse proračune lokalnih skupnosti v javnih financah poimenujemo tudi s pojmom javno finančna blagajna lokalnih skupnosti.

Vseh javno finančnih blagajn bo v kratkem pet, trenutno pa imamo štiri. Poleg že omenjene javno finančne blagajne lokalnih skupnosti je tu še javno finančna blagajna, ki jo predstavlja državni proračun ter javno finančni blagajni pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja, ki ju predstavljata Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) in Zavod za zdravstveno zavarovanje (ZZZS). Peta blagajna, ki se nam obeta, je blagajna pokrajin, ki jih sicer lahko štejemo v domeno lokalne samouprave. Glede na obseg sredstev slednje je prav, da jo obravnavamo kot samostojno blagajno. Vse to še ni celoten obseg javnih financ – kako velika je ta sfera in kaj vse zajema, si bomo pogledali nekoliko kasneje, v poglavju o gospodarjenju z javnim dolgom.

Naslednje vprašanje, na katerega moramo odgovoriti, je seveda vprašanje velikosti oziroma obsega sredstev. Kako velike so te blagajne in ali je celoten obseg javnih sredstev enak vsoti sredstev vseh štirih blagajn. Naj takoj jasno odgovorimo. Odgovor je: »Ne«, kajti celoten obseg javnih sredstev ni enak vsoti sredstev vseh štirih blagajn, temveč je manjši od le-te. Zakaj? Zato, ker vsa sredstva blagajn niso namenjena neposrednemu odlivu, temveč se določena sredstva iz ene blagajne prelivajo v druge. Omenimo samo sredstva namenjena občinam in sredstva, ki se iz državnega proračuna prelivajo v pokojninsko blagajno.

Kar se tiče velikosti posameznih blagajn so podatki za leto 2007 naslednji:

- državni proračun: 8,1 milijard evrov
- občine: 1,63 milijarde evrov
- ZZZS: 1,94 milijarde evrov in
- ZPIZ: 4,1 milijarda evrov.

Skupaj torej približno 15,5 milijard evrov.

5.2 PRORAČUNI

Kako veliki so naši proračuni?

Proračuni občin se po velikosti izjemno razlikujejo. Razmerje med najmanjšim in največjim proračunom znaša kar 1:166 (najnižji proračun ima občina Dobje in sicer 525.259,00 EUR, največji proračun pa ima Ljubljana in sicer 87.268.820,00 EUR).

Slika 29: Občine z največjimi in najmanjšimi proračuni.

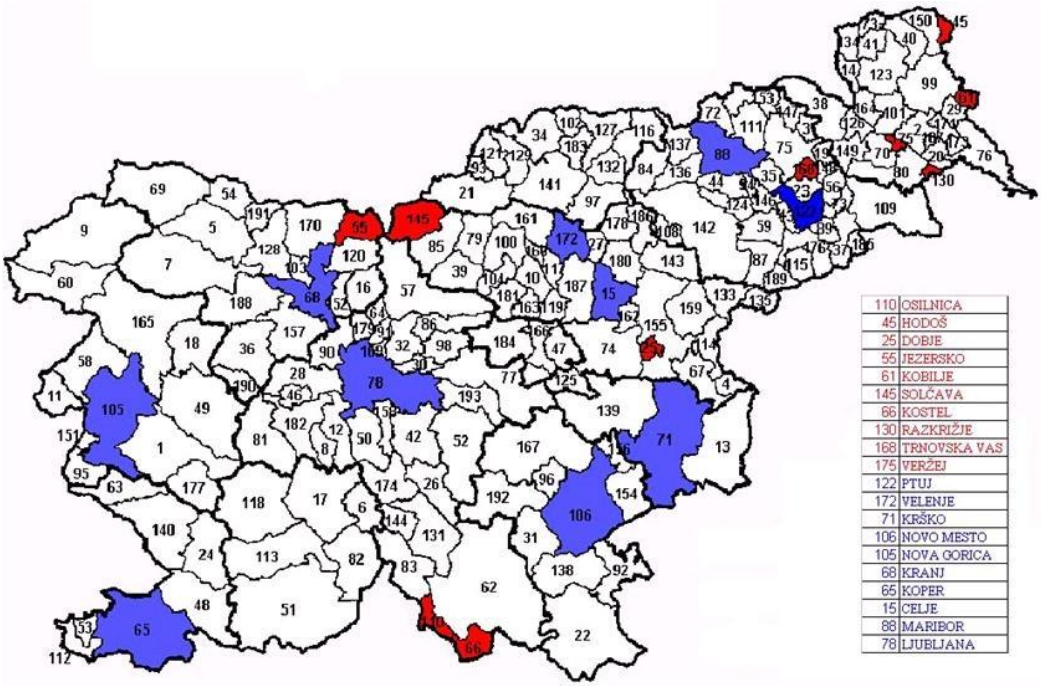

Vir: Lasten izris.

Na visoko nesorazmernost obsegov proračunov kaže tudi dejstvo, da se preko proračunov največjih dvaindvajsetih občin (t.j. približno deset odstotkov vseh občin) prelije petdeset odstotkov vseh sredstev javnofinančne blagajne občin. Pravica samostojnega odločanja o nastanku občin je sicer hvalevredna, žal pa problemi nastanejo pri obsegu financ, ki so na razpolago, ko je potrebno izpeljati nekatere večje projekte. Nova šola stane približno 4 milijone evrov in vsekakor je razpoložljiva sredstva lažje zagotoviti v proračunu, ki je nekajkrat večji od tega zneska, kot pa v proračunu, ki obsega le nekaj deset odstotkov tega zneska. Na podlagi mednarodnih izkušenj lahko sodimo, da je delitev občin in nastajanje njihovih nadstruktur (pokrajine) neizbežen zgodovinski proces. Francija ima na primer preko 8.000 občin. Nekatere od njih so danes brez prebivalcev, druge jih nimajo niti toliko, da bi v celoti napolnili občinski svet. Njihovo vlogo so že zdavnaj prevzele pokrajine.

Primer 152

Vrnimo se k velikosti proračuna. Kaj pravzaprav pomeni, da je naš državni proračun »velik« 8,1 milijarde evrov? Je to veliko ali malo? Naštejmo nekaj podatkov, odgovor pa naj poišče vsakdo sam.

- 8,1 milijarde evrov pomeni 2.025 novih osnovnih šol, za katere smo že prej omenili, da vsaka stane približno 4 milijone evrov. Naj ob tem povemo, da je trenutno število vseh delujočih osnovnih šol v Republiki Sloveniji 450.
- 8,1 milijarde evrov pomeni tudi 40.500 hiš, če računamo, da hiša stane približno 200.000 evrov. Če v vsaki hiši biva zgolj 3-članska družina, gre torej za denar, s katerim bi lahko uredili bivalne razmere za 121.500 ljudi. (Katero je že tisto mesto v naši državi, ki ima toliko prebivalcev?)
- 8,1 milijarde evrov je tudi vrednostni ekvivalent 650.000 avtomobilom srednjega kakovostnega razreda (12.500 EUR/avto).
- Lahko pa zadevo predstavimo tudi s približno 2.000.000.000 skromnih obrokov. Če privzamemo, da bi nas trije obroki dnevno stali 11 evrov oziroma 3, 4 in 4 evre, potem bi za 8,1 milijarde evrov dva milijona ljudi lahko jedlo vse leto (365 dni). Preračunajte: 11 x 365 x 2.000.000 = 8.030.000.000.

Kako velik proračun imamo? Kako velik je z mednarodnega vidika?

V nemški zvezni deželi Bavarski letni proračun znaša 36 milijard evrov in je torej več kot štirikrat večji od slovenskega. Proračun sosednje Avstrije znaša 69,5 milijard evrov. Nemški zvezni proračun obsega 247 milijard evrov. Velika Britanija ima proračun v višini 587 milijard funtov oziroma 784 milijard evrov. In ZDA? Njihov proračun znaša 2.770 milijard dolarjev oziroma približno 1.800 milijard evrov – torej je več kot 200-krat večji od našega proračuna. In morda še kot zanimivost: »proračun« Microsofta znaša 51 milijard dolarjev oziroma približno 35 milijard evrov. Lahko bi torej rekli, da ima vsakdo tako velik proračun, kot si ga zasluži, oziroma kot si ga lahko privošči.

Denarno in dogodkovno knjigovodenje ter proračunjenje

Na področju knjigovodenja ločimo v grobem dve vrsti proračunov: tiste, ki izdelujejo bilance, in tiste, ki tega ne počno. Tisti, ki tega ne počno, ne uporabljajo niti dvostavnega knjigovodstva. Gre za najstarejšo obliko proračunov, ki bi ji lahko rekli arhaična, še posebej, če pomislimo, da je prvi zapis o dvostavnem knjigovodstvu mogoče najti v knjigi Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalità, ki jo je Luca Pacioli (1445-1517) objavil že davnega leta 1494. Če jo je ta spoštovani matematik opisoval kot »beneško metodo«, potem je nedvomno, da je takšno, za svetovne trgovce kar se da pomembno orodje, nastalo že pred tem, torej je metoda stara najmanj 600 let, morda tudi več. Zavedati se namreč moramo, da Benetke nikakor niso od včeraj. Marko Polo (1254 – 1324), eden od velikanov beneške republike, je potoval na Daljni Vzhod konec trinajstega stoletja, kar je 800 let po nastanku Benetk. Benetke so namreč nastale kot posledica bega lokalnih prebivalcev pred vojsko Atilovih Hunov na otoke v Beneški laguni in to se je zgodilo daljnega leta 452. Ampak vrnimo se še za trenutek k Pacioliju. Na to, da je bil resnično spoštovan, kaže dejstvo, da se je matematike pri njem učil tudi njegov bolj znani sodobnik – Leonardo da Vinci, ki si je štel v veliko čast, da je v naslednjem stoletju lahko ilustriral eno od Paciolijevih matematičnih knjig.

Dvostavno knjigovodstvo poznamo torej po skromni oceni najmanj 600 let. Pri podjetniško naravnanih skrbnikih sredstev se je sistem dvostavnega knjigovodstva že zdavnaj uveljavil kot prevladujoč način knjigovodenja, pri državah pa gre »malo« počasneje. Proračun, ki glede tega dejstva najbolj preseneča, je proračun nemške zvezne dežele Bavarske. Prej smo omenili, da znaša 36 milijard evrov, pa vendar bavarsko finančno ministrstvo za njegovo izvajanje ne uporablja dvostavnega knjigovodstva. Kakršnekoli spremembe na tem področju tudi še ni na vidiku, saj bodo pri takšnem načinu, kot kaže, še naprej vztrajali. Tu gre tudi za vprašanje tradicije in deželne zgodovine. Kakorkoli že, sami deželi gre, ne glede na obliko knjigovodenja njihovega proračuna, izjemno dobro, saj je ena najuspešnejših zveznih dežel v Nemčiji. Toliko o lociranosti kameralističnih proračunov

(kameralizem je veda v XVII in XVIII stoletju o upravljanju državnih posestev in o državnem gospodarstvu), o vsebini pa naslednje: enostavno knjigovodenje poteka tako, da se po eni strani beležijo vsi prilivi, ki predstavljajo prihodke proračuna, po drugi strani pa se beležijo vsa plačila za dobavljeno blago in storitve, kar predstavlja vse odhodke oziroma stroške proračuna. Ti odhodki so razdeljeni po posameznih proračunskih uporabnikih, ki so skrbniki določenih proračunskih postavk. O sredstvih se vodijo posebne evidence, pri čemer je poudarek predvsem na popisu zemljišč in zgradb in ne na njihovi vrednosti. Evidenca najetih posojil se vodi ločeno. O bilancah pri kameralističnih proračunih torej ne more biti govora in se dejansko niti ne izdelujejo.

Pri zgodbi o kameralističnih proračunih opozarjamo predvsem na podatek o tem, da proračunske stroške oziroma odhodke predstavljajo šele izplačila za opravljene storitve oziroma dobavljeno blago. To dejstvo nas namreč pripelje do naslednje velike delitve med proračuni – to je do proračunov, ki sicer uporabljajo dvostavno knjigovodenje in izdelujejo bilance, vendar različno beležijo poslovne dogodke. Prva in lahko rečemo največja skupina (v danem obdobju zadnjih štirideset let, vsekakor pa še nekaj naslednjih let), je skupina, ki poslovne dogodke beleži po načelu denarnega toka (angl.: *cash based accounting*) – to skupino imenujemo denarno knjigovodska skupina. Prikaz porabe po proračunskih postavkah je ločen in pomeni na nek način drugo perspektivo oziroma prikaz porabe sredstev, ki so kot odhodki že prikazani v eni od bilanc.

Drugo skupino, ki je trenutno še v manjšini, predstavljajo moderni proračuni, ki se podjetniškemu poročanju ne približujejo zgolj z uporabo dvostavnega knjigovodstva in izdelavo bilanc, temveč se jim približujejo tudi z uporabo evidentiranja poslovnih dogodkov po načelu nastanka poslovnega dogodka (angl.: *accrual based accounting*). To skupino imenujemo dogodkovno knjigovodska skupina. Pri prikazu porabe po posameznih postavkah ostajajo ti proračuni pri enakem načinu, kot ga uporabljajo proračuni iz denarno knjigovodske skupine. Gre torej za nekakšen hibrid/dvoživko. Poraba po postavkah je prikazana po načelu denarnega toka, izdelane pa so tudi bilance v

skladu z načeli knjigovodenja po načelu nastanka poslovnega dogodka – izkaz poslovnega izida, izkaz finančnega izida in bilanca stanja.

Najmodernejših proračunov je na svetu zgolj nekaj. Omenimo lahko npr. Novo Zelandijo in nekaj nemških zveznih dežel - npr. Hessen in Hamburg. Za te proračune je značilno, ne le, da uporabljajo dvostavno knjigovodstvo in da izvajajo knjigovodenje po načelu poslovnega dogodka, temveč tudi to, da posebne dele proračunov - proračunsko postavkovni del proračuna – na nivoju proračunskih uporabnikov načrtujejo in izvajajo po načelu poslovnih dogodkov. To skupino imenujemo dogodkovno knjigovodska in dogodkovno proračunska skupina.

Slika 30: Razvoj proračunov

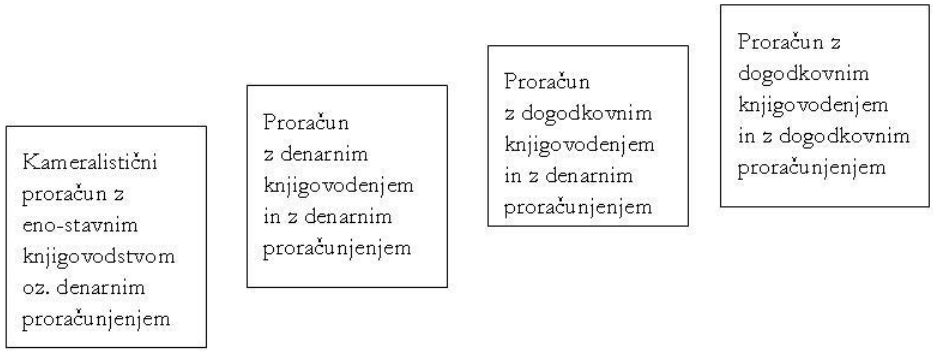

Vir: Lasten izris.

Moderni proračuni

Zakaj moderni proračuni temeljijo na dogodkovnem knjigovodenju in dogodkovnem proračunjenju? Odgovor na to vprašanje je lahko zelo širok. Razprave o potrebi prehoda na naslednjo, višjo kakovostno raven knjigovodenja in proračunjenja potekajo namreč po vsem zahodnem svetu že nekaj let. Naštejmo nekaj argumentov, ki jih najpogosteje navajajo razpravljavci. Prehod na dogodkovno računovodenje zagotavlja primerljivost izkazov proračunov z izkaz podjetij.

Dogodkovno računovodenje zagotavlja tudi celovitost spremljanja vseh stroškov. Amortizacija v sistemu denarnega knjigovodenja ne predstavlja stroška, v sistemu dogodkovnega knjigovodenja pa končno postane strošek. Posledice so resnično velike. Izvrševalci proračuna se naenkrat zavedo, da jim sredstva preko njihove amortizacije predstavljajo stroške, še posebej pa je to spoznanje boleče pri sredstvih, ki niso v uporabi. Sredstva, ki niso v uporabi, ne prinašajo nobenih dobrobiti temveč samo stroške. Pri denarnem sistemu knjigovodenja ostajajo ti stroški skriti in zato ni čudno, da imajo samo neposredni proračunski uporabniki državnega proračuna več kot 900 praznih stanovanj, da o slabem gospodarjenju z ostalimi nepremičninami niti ne govorimo. Kakovostne analize dobrobiti in stroškov, kot temeljni preračuni za merjenje gospodarnosti izvajanja nalog, postanejo šele v takšnem sistemu sploh mogoče. Dopolnitev sistema dogodkovnega knjigovodenja s sistemom dogodkovnega proračunjenja pa predstavlja logično in nujno nadgradnjo, saj hibridni sistem sožitja dogodkovnega knjigovodenja in denarnega proračunjenja povzroča zmedo in prej prispeva k netransparentnosti, kot pa k transparentnosti poslovanja proračuna. Poleg tega podjetja, ki uporabljajo sistem stroškovnih mest, prihodkovnih mest ali dobičkovnih mest le-tega ne prikazujejo po denarnem toku, temveč prav tako kot pri vseh ostalih izkazih, po načelu poslovnih dogodkov.

V katero skupino proračunov se uvršča proračun Republike Slovenije oziroma proračuni slovenskih lokalnih skupnosti?

Slovenske proračune lahko uvrstimo v največjo skupino, to je skupino proračunov z denarnim knjigovodenjem in denarnim proračunjenjem. Celoten sklop beleženja poslovnih dogodkov tako v knjigovodskem kot v proračunskem smislu namreč temelji na načelu denarnega toka. Z izjemo določenih poslovnih dogodkov, kjer je načelo »vsebina pred obliko« nad načelom denarnega toka, je nastanek vseh poslovnih dogodkov, knjiženih v poslovne knjige, vezan na izvedbo denarne transakcije.

5.3 PRORAČUN REPUBLIKE SLOVENIJE

Kako so sestavljeni proračuni v Republiki Sloveniji?

Vsak proračun sestavljajo naslednji štirje deli: splošni del proračuna, posebni del proračuna, načrt razvojnih programov in obrazložitve. Proračun se sprejema s pravnim aktom – pri državnem proračunu je to Zakon o izvrševanju proračuna, pri občinskih proračunih pa so to odloki o proračunu.

5.3.1. Splošni del proračuna

Splošni del proračuna predstavlja pregled vseh proračunskih prejemkov in izdatkov v skladu z ekonomsko klasifikacijo, komor med drugim spadajo tudi prihodki in odhodki. Splošni del proračuna je sestavljen iz treh delov (računi A, B in C): bilance prihodkov in odhodkov, računa finančnih terjatev in naložb in računa financiranja. V sistemu plačane realizacije so le-ti nekaj podobnega kot izkaz poslovnega izida in izkaz denarnih tokov pri uporabnikih sistema zaračunane (fakturirane) realizacije.

5.3.1.1. Bilanca prihodkov in odhodkov

Bilanco prihodkov in odhodkov sestavlja pregled vseh proračunskih prihodkov in odhodkov. Skladno z ekonomsko klasifikacijo je oblikovan tudi kontni načrt, ki za prihodke predvideva konte razreda 7 in za odhodke konte razreda 4. Kontni načrt je predpisan do nivoja 6-mestnih kontov.

Prihodki

Prihodke proračunov delimo v grobem v dve večji skupini – na lastne in druge vire. Pri državnem proračunu predstavljajo lastne vire davčni, nedavčni in kapitalski prihodki, druge vire pa predstavljajo prejete donacije, transferni prihodki in sredstva, prejeta iz evropskega

proračuna. Daleč največji obseg prihodkov – skoraj 90 odstotkov – predstavljajo davčni prihodki, od tega jih več kot polovica prihaja iz davka na dodano vrednost in trošarin, ena četrtina pa iz dohodnine.

Odhodki

Odhodke občine delimo na podlagi ekonomske klasifikacije v pet večjih skupin. Tekoče odhodke, tekoče transfere, investicijske odhodke, investicijske transfere in plačila sredstev v evropski proračun. Več kot polovica sredstev je namenjena transferom in več kot četrtina sredstev tekočim odhodkom.

Slika 31: Prihodki in odhodki proračuna za leto 2007

KONTO	PRORAČUN ZA LETO 2007	
	V EVRIH	ODSTOTKI
(1)	(2)	(3)
70 DAVČNI PRIHODKI	**6.782.716.203**	**87,35**
71 NEDAVČNI PRIHODKI	**386.856.203**	**4,98**
72 KAPITALSKI PRIHODKI	**10.432.315**	**0,13**
73 PREJETE DONACIJE	**2.094.880**	**0,03**
74 TRANSFERNI PRIHODKI	**511.246**	**0,01**
78 PREJETA SREDSTVA IZ EU	**582.120.840**	**7,50**
I. VSI PRIHODKI (I=70+71+72+73+74+78)	7.764.731.686	100,0
40 TEKOČI ODHODKI	**2.267.783.742**	**27,83**
41 TEKOČI TRANSFERI	**4.468.336.133**	**54,84**
42 INVESTICIJSKI ODHODKI	**594.547.648**	**7,30**
43 INVESTICIJSKI TRANSFERI	**500.219.603**	**6,14**
45 PLAČILA SREDSTEV V EU	**317.142.378**	**3,89**
II. VSI ODHODKI (II=40+41+42+43+45)	8.148.029.504	100,0
III. PRESEŽEK ODHODKOV NAD PRIHODKI (III= II -I)	383.297.818	

Vir: Sprejeti proračun ta leto 2007

Poračuni občin se prav tako polnijo iz lastnih in drugih virov. Lastne vire predstavljajo prihodki iz naslova pobranih nadomestil za uporabo stavbnega zemljišča, komunalnih prispevkov, turistične takse in dela koncesijskih dajatev za igralništvo. Druge vire predstavljajo prihodki, ki jih občine prejemajo iz državnega proračuna. Pri teh ločimo dva vira, in sicer odstopljene prihodke in transferne prihodke. Pri odstopljenih prihodkih gre za prihodke, ki so po svojem izvoru namenjeni državnemu proračunu, vendar jih država odstopi občinam. Vsi ti odhodki so združeni v tako imenovano glavarino. Vse občine v Republiki Sloveniji od države za vsakega prebivalca prejmejo enak znesek sredstev. Skupni obseg glavarine je torej odvisen od števila prebivalcev. Ne glede na število prebivalcev je občinam z zakonom zagotovljen minimalen nivo obsega sredstev, ki ga mora posamezna občina dosegati glede na površino ozemlja, dolžino lokalnih cest, število naselij, itd. Gre za tako imenovani nivo primerne oziroma zagotovljene porabe. Občinam, ki z obsegom glavarine tega nivoja ne dosegajo, izplačuje država sredstva finančne izravnave v obliki dodatnih transferov iz državnega proračuna. Poleg glavarine in finančne izravnave pa občine od države prejemajo tudi sredstva za izvedbo določenih investicij, bodisi iz državnih bodisi evropskih virov.

Namenski viri

Namenski viri so prihodki proračuna, ki se na odhodkovni strani proračuna dodeljujejo v nasprotju s splošnim načelom integralnosti proračuna. Načelo integralnosti proračuna temelji namreč na predpostavki, da obseg posameznih odhodkov ni vezan na obseg posameznih prihodkov, zato imajo pripravljavci proračuna pri odločanju o dodeljevanju sredstev svobodo odločanja o obsegu sredstev za posamezen namen. Pri namenskih virih temu ni tako, saj se sredstva, ki so zbrana kot namenski vir, ne morejo porabiti za druge namene, kot zgolj za namene, za katerega so bila zbrana. Ta določba jih zneskovno omejuje zgolj navzdol, navzgor pa ne – to pomeni, da se lahko za isti namen primaknejo tudi druga sredstva. Kot primer lahko navedemo sredstva požarne takse, ki so eden od namenskih prihodkov občine, namenjeni financiranju gasilske dejavnosti, pri čemer pa njihov obseg

nikakor ne zadošča za pokrivanje vseh stroškov te javne službe. Zato morajo občine to področje polniti tudi iz drugih prihodkovnih virov.

Tekoči odhodki, tekoči transferi, investicijski odhodki in investicijski transferi

Tekoči odhodki zajemajo celoten obseg izplačil za plače in nakupe blaga in storitev, ki so potrebni za delovanje služb, ki skrbijo za izvedbo proračunov.

Tekoči transferi zajemajo celoten spekter izplačil, ki jih država nakazuje upravičencem do sredstev iz proračuna: transferi na področju sociale (socialni transferi), na področju kmetijstva (kmetijske subvencije in druge oblike državnih pomoči v kmetijstvu), na področju gospodarstva (državne pomoči gospodarstvu), transferi na področju šolstva in znanosti (transferi osnovnim in srednjim šolam ter visokošolskim zavodom za plače in izvajanje programa, transferi raziskovalnim ustanovam), transferi v kulturi (subvencioniranje kulturnih projektov s področja književne, gledališke, glasbene in filmske dejavnosti), transferi na področju športa (spodbujanje dejavnosti športnih zvez in drugih športnih organizacij), transferi na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (transferi gasilskim organizacijam, gorski reševalni službi in podobno) in ne nazadnje transferi, namenjeni dodatnemu polnjenju pokojninske blagajne.

Investicijske odhodke predstavljajo: odhodki za nakup premičnega in nepremičnega premoženja, potrebnega za zagotavljanje ali neposredno ponudbo javnih dobrin (upravne zgradbe, bolnišnice, šole in vrtci, ceste in ostala infrastruktura z vso pripadajočo opremo).

Investicijske odhodke predstavljajo izplačila, ki jih drugim upravičencem do sredstev iz proračuna za financiranje njihovih investicij izplačujejo izvrševalci proračuna.

5.3.2 Račun finančnih terjatev in naložb

Račun finančnih terjatev in naložb sestavljajo prejemki in izdatki, ki jih prav tako beležimo na konte razredov 7 in 4. Izdatke na kontih razreda 4 predstavljajo predvsem finančne naložbe in posojena sredstva proračuna, ki pa jih ne smemo enačiti s prosto naloženimi sredstvi proračuna pri bankah ali z drugimi oblikami naložb prostih likvidnih sredstev. Prav tako predstavljajo izdatke tudi vsa izplačila za unovčena poroštva, ki jih entitete, ki so ob najemu posojil dobila poroštvo države ali občine, niso bile več zmožne odplačevati in so jih upniki zato sklenili unovčiti. Prejemke na kontih razreda 7 predstavljajo vsa vračila posojenih sredstev, poplačila iz stečajne mase pri entitetah, kjer so bila unovčena poroštva in vsa poplačila iz naslova prodaje kapitalskih naložb.

5.3.3 Račun financiranja

Račun financiranja je račun, preko katerega z zadolževanjem pokrivamo nastali finančni primanjkljaj. Primanjkljaj nastane, ko je letni obseg proračunskih odhodkov večji od letnega obsega proračunskih prihodkov. Prav tako lahko o primanjkljaju govorimo tudi pri računu finančnih terjatev in naložb, kadar je obseg izdatkov v tej bilanci večji od prejemkov. Čeprav primanjkljaj pojmujemo zgolj kot dogodke v bilanci A, torej v bilanci prihodkov in odhodkov, se večkrat zgodi, da namesto presežka iz odprodaje naložb, ki bi ga lahko iz bilance B uporabili za pokrivanje primanjkljaja, primanjkljaj nastane tudi v bilanci B (računu finančnih terjatev in naložb) in se torej preko računa financiranja ne pokriva samo primarni primanjkljaj temveč tudi primanjkljaja bilance B. Prejemki v računu financiranja se beležijo na kontih razreda 50, izdatki pa na kontih razreda 50 ali 55, odvisno od narave prejetega posojila.

Likvidnostno zadolževanje

Pri knjiženju likvidnostnih sredstev velja posebnost, saj naj le-ta ne bi vplivala na prikazani neto obseg zadolževanja v posameznem letu. Kot

smo omenili že prej, se neto obseg zadolževanja izkazuje kot vsota odplačanih in na novo najetih posojil v posameznem letu in je lahko matematično gledano pozitiven ali negativen. Likvidnostno zadolževanje je po definiciji namenjeno premoščanju nesorazmerij med odhodki in prihodki znotraj proračunskega leta. Če vemo, da so določeni prihodki proračuna tekom leta sorazmerni, določeni prihodki pa vezani predvsem na obdobje, in je v proračunu podana zgolj ocena o njihovem celotnem letnem obsegu, to pomeni, da lahko kumulativni obseg odhodkov v določenem trenutku leta preseže trenutni kumulativni obseg prihodkov. V takšnih primerih, z izjemo v primerih, ko proračun razpolaga s presežnimi likvidnostnimi sredstvi iz preteklih let, se mora proračun likvidnostno zadolžiti. Likvidnostnega zadolževanja ne gre popolnoma enačiti s kratkoročnim zadolževanjem. Res je sicer, da gre pri likvidnostnem dolgu za zadolževanje, ki je običajno krajše od enega leta, vendar je bolj bistveno to, da likvidnostni dolg ob koncu leta ne sme ostati neodplačan. Vsak dolg, ki ob koncu leta ostane neodplačan, predstavlja namreč zadolževanje proračuna – neodplačani del se šteje v obseg neto zadolževanja proračuna – in vpliva na povečanje obsega dolga. Izhajajoč iz navedenega, se likvidnostni dolg zato pri najemu knjiži tako kot ostale oblike najemanja dolgov (obremenitev kontov R50). Njegova odplačila znotraj proračunskega leta, v katerem je bil najet, se knjižijo kot zmanjšanje najetih posojil (razbremenitev kontov R50) in ne kot pri vračilu ostalih posojil (obremenitev kontov R55). Pri nepravem likvidnostnem zadolževanju, to je pri likvidnostnem dolgu, ki ostane ob koncu leta neodplačan in predstavlja zadolževanje proračuna, pa se njegova odplačila v prihodnjem letu knjižijo po njegovi vsebini in ne po njegovi formi (načelo »vsebine pred obliko«). Knjižijo se namreč kot odplačila dolga (obremenitev kontov R55) in ne kot zmanjšanje likvidnostnega dolga (razbremenitev kontov R50).

V računu financiranja se kot saldo izkazujejo tudi spremembe stanja denarnih sredstev na računih med proračunskim letom. Gre za sredstva, ki na letni ravni predstavljajo denarni ekvivalent vsote poslovnih dogodkov v vseh treh bilancah. V kolikor se sredstva na računih povečajo, jih lahko že pri načrtovanju proračunov prihodnjih let uporabimo kot enega od virov za pokrivanje primanjkljaja. Prav tako pa

lahko ob zmanjšanju sredstev na računih zaključimo, da je do tega prišlo, ker s posojili ni bil pokrit ustvarjeni primanjkljaj, saj to ni bilo potrebno, ker je proračun razpolagal z denarnimi presežki iz preteklih let.

5.4 POSEBNI DEL PRORAČUNA

Poleg že omenjene ekonomske klasifikacije, ki pokriva vse prejemke in izdatke proračuna, pa so odhodki in izdatki proračuna predmet delitve še ene od naslednjih treh klasifikacij: institucionalne, funkcionalne in programske klasifikacije.

Pri teh delitvah govorimo o posebnem delu proračuna, kjer, grobo rečeno, najdemo razrez porabe proračuna po proračunskih uporabnikih in proračunskih postavkah. Popolnejši prikaz delitve si oglejmo v nadaljevanju.

Institucionalna delitev

Prva delitev, ki jo najdemo v posebnih delih proračunov, je delitev po neposrednih proračunskih uporabnikih – gre za tako imenovano institucionalno delitev. Institucionalna klasifikacija pove, kateri proračunski uporabniki uporabljajo proračunska sredstva. Proračunski uporabniki so določeni s Pravilnikom o določitvi neposrednih in posrednih uporabnikov državnega in občinskih proračunov, ki je objavljen v Uradnem listu. Ločimo tri velike skupine:

- nevladni proračunski uporabniki (predsednik RS, državni zbor, državni svet,...)
- vladni proračunski uporabniki (vladne službe, ministrstva, ...)
- pravosodni proračunski uporabniki (sodišča, tožilstva,...)

Vsak neposredni proračunski uporabnik ima v proračunu svoj segment. Nekateri neposredni proračunski uporabniki se glede na to, da gre za organe v sestavi, nahajajo znotraj proračuna posameznega krovnega organa – na ravni države - ministrstva. Neposredni uporabniki so državni oziroma občinski organi ali organizacije ter občinska uprava. Posredni

uporabniki so javni skladi, javni zavodi in agencije, katerih ustanovitelj je država oziroma občina.

Slika 32: Neposredni in posredni proračunski uporabniki

Vir: Lasten izris.

Druga delitev, ki jo najdemo znotraj proračunskega segmenta, ki se nanaša na posameznega neposrednega proračunskega uporabnika, je lahko funkcionalna ali programska.

Funkcionalna delitev

Ta delitev lahko deli vsak proračun na 10 funkcionalnih področij, izdelanih v skladu z COFOG-ovo shemo funkcionalnih področij. Le-ta zajema vse, od delovanja javne uprave, do obrambe (na občinski ravni gre tu za dejavnost gasilske službe), do javnega reda in varnosti (na občinski ravni gre tu za dejavnost civilne zaščite), do gospodarske dejavnosti (kjer gre tako za dejavnost gospodarstva kot za dejavnost kmetijstva), do varstva okolja, stanovanjske dejavnosti, zdravstva, kulture, izobraževanja in sociale.

Programska delitev

Programska delitev deli proračun na 24 področij proračunske porabe, 57 glavnih programov (57 GPr) in 117 podprogramov (117 PPr).

Področja proračunske porabe so naslednja:

01 Politični sistem
02 Ekonomska in fiskalna administracija
03 Zunanja politika in mednarodna pomoč
04 Skupne administrativne službe in splošne javne storitve
05 Znanost in tehnološki razvoj
06 Lokalna samouprava
07 Obramba in ukrepi ob izrednih dogodkih
08 Notranje zadeve in varnost
09 Pravosodje
10 Trg dela in delovni pogoji
11 Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo
12 Pridobivanje in distribucija energetskih surovin
13 Promet, prometna infrastruktura in komunikacije
14 Gospodarstvo
15 Varovanje okolja in naravne dediščine
16 Prostorsko planiranje in stanovanjska izgradnja
17 Zdravstveno varstvo
18 Kultura, šport in nevladne organizacije
19 Izobraževanje
20 Socialno varstvo
21 Pokojninsko varstvo
22 Servisiranje javnega dolga
23 Intervencijski programi in obveznosti
24 Prispevek v proračun Evropske unije

Glede na število in raznolikost področij proračunske porabe je normalno, da pri vsakem proračunskem uporabniku ne najdemo vseh področij proračunske porabe, temveč le tiste, katerih programska področja spadajo v njegovo pristojnost.

Glavni programi
Razdelitev na glavne programe in podprograme si oglejmo na primeru izgradnje cest. Področje porabe 13 – PROMET, PROMETNA INFRASTRUKTURA IN KOMUNIKACIJE zajema področje cestnega prometa in infrastrukture, železniške infrastrukture, letališke infrastrukture in

vodne infrastrukture zato vsebuje naslednje glavne programe:
- GPr 1302 Cestni promet in infrastruktura,
- GPr 1303 Železniški promet in infrastruktura,
- GPr 1304 Letalski promet in infrastruktura in
- GPr 1305 Vodni promet in infrastruktura.

Podprogrami
Glavni program 1302 Cestni promet in infrastruktura vključuje sredstva za upravljanje in tekoče vzdrževanje občinskih cest, investicijsko vzdrževanje in gradnjo občinskih cest, urejanje cestnega prometa, cestno razsvetljavo, upravljanje in tekoče vzdrževanje državnih cest in investicijsko vzdrževanje in gradnjo državnih cest. Podprogrami, ki se nanašajo na ta glavni program, so:
- PPr 13029001 Upravljanje in tekoče vzdrževanje občinskih cest
- PPr 13029002 Investicijsko vzdrževanje in gradnja občinskih cest
- PPr 13029003 Urejanje cestnega prometa
- PPr 13029004 Cestna razsvetljava
- PPr 13029005 Upravljanje in tekoče vzdrževanje državnih cest in
- PPr 13029006 Investicijsko vzdrževanje in gradnja državnih cest.

Njihova vsebina je naslednja:
- 13029001 Upravljanje in tekoče vzdrževanje občinskih cest: upravljanje in tekoče vzdrževanje lokalnih cest (letno in zimsko), upravljanje in tekoče vzdrževanje javnih poti (letno in zimsko), upravljanje in tekoče vzdrževanje cestne infrastrukture (pločniki, kolesarske poti, mostovi, varovalne ograje, ovire za umirjanje prometa - grbine),
- 13029002 Investicijsko vzdrževanje in gradnja občinskih cest: gradnja in investicijsko vzdrževanje lokalnih cest, gradnja in investicijsko vzdrževanje javnih poti, gradnja in investicijsko vzdrževanje cestne infrastrukture (pločniki, kolesarske poti, cestna križanja, mostovi, varovalne ograje, ovire za umirjanje prometa - grbine),
- 13029003 Urejanje cestnega prometa: upravljanje in tekoče vzdrževanje parkirišč, avtobusnih postajališč, prometne signalizacije, neprometnih znakov in oglaševanje, sofinanciranje vseh vrst avtobusnih linij, kategorizacija cest, banka prometnih podatkov, prometni tokovi,

gradnja in investicijsko vzdrževanje parkirišč, avtobusnih postajališč, prometne signalizacije, neprometnih znakov in oglaševanje,
- 13029004 Cestna razsvetljava: upravljanje in tekoče vzdrževanje cestne razsvetljave, gradnja in investicijsko vzdrževanje cestne razsvetljave,
- 13029005 Upravljanje in tekoče vzdrževanje državnih cest: sofinanciranje tekočega vzdrževanja cestne infrastrukture (pločniki, kolesarske poti, mostovi, varovalne ograje, ovire za umirjanje prometa - grbine),
- 13029006 Investicijsko vzdrževanje in gradnja državnih cest: sofinanciranje investicij in investicijskega vzdrževanja na državnih cestah.

Proračunske postavke

Znotraj vsakega podprograma se v proračunu nahajajo proračunske postavke. Proračunska postavka je najmanjša proračunska enota, namenjena financiranju posamezne aktivnosti ali projekta. Sredstva na vsaki proračunski postavki pa so, glede na ekonomski namen, razdeljena po kontih.

Konti

Kontni načrt je, kot smo že omenili, razdelan do 6-mestnih kontov. Na proračunskih postavkah v posebnem delu proračuna najdemo predvsem konte razreda 4 (deloma tudi konte razreda 55, namenjene odplačilu dolga). Glede na to, da posebni del proračuna predstavlja drug zorni kot proračunske porabe, je jasno, da med splošnim in posebnim delom proračuna obstajajo logične matematične povezave. Tako je vsota vseh isto-številčnih šestmestnih kontov z vseh postavk v posebnem delu proračuna enaka znesku na isto-številčnem kontu v splošnem delu proračuna. Prav tako je vsota vseh odhodkov po postavkah (postavke s kontov razreda 4) posebnega dela proračuna enaka vsoti odhodkov v splošnem delu proračuna.

Proračunski skladi

Posebno kategorijo proračunskega poslovanja predstavljajo proračunski skladi. Proračunski skladi rešujejo neprijeten problem, s katerim se srečujejo ob koncu leta vsi proračunski uporabniki in to je, da se vsa neporabljena sredstva njihovih proračunov vrnejo v integralni proračun. Ker se je težko odpovedati nečemu, kar ti je že bilo dano, in če ima to hkrati še dodatno negativno posledico, da boš zaradi manjše porabe tudi v prihodnjem proračunu dobil manj sredstev, potem je vsekakor potrebno najti rešitev. Rešitev je seveda več vrst. Pri izvajalcih, kjer so odnosi zgledno urejeni in ni večjih pritiskov pri porabi javnih financ, se stvari rešujejo s formo rastočih postavk, kjer so proračunske postavke v prihodnjem letu toliko višje, kot so preteklem letu ostale neporabljene. Prav tako se stvari lahko rešujejo v smeri ohranjanja pravic porabe, ki pa po določenem obdobju ugasne (lahko bi rekli, da gre za rastoče postavke z omejenim rokom trajanja). Slovenski proračun je glede takšnih rešitev sila restriktiven. Pritisk na javno porabo je dovolj velik, da si prevelikega neizpolnjevanja programov ne more in ne želi privoščiti. Izjemo predstavljajo le določeni projekti, za katere je dosežen skupni konsenz.

Problematika izplačil odškodnin za plačna nesorazmerja je bila tako rešena na način rastoče postavke, pri čemer pa je potrebno poudariti, da je bilo potrebno z vidika poštenosti zagotavljanja sredstev ob koncu leta na računih vedno izkazovati najmanj tolikšen obseg denarnih sredstev, kakršna je bila višina neporabljenih sredstev rastoče postavke.

Problematika investicij v zdravstvu se je reševala na način *proračunskega sklada*. Pri proračunskih skladih se sredstva, ki so na postavkah proračuna namenjena polnjenju skladov, vsako leto v celoti s postavk prelijejo v sklad. Sredstva se v sklad lahko stekajo več let, prav tako lahko v skladu ostajajo več let neporabljena. Ključno je, da se ob koncu leta ne vračajo v integralni proračun. Odhodek s postavke tako vsako leto vpliva na proračunski primanjkljaj. Poraba sredstev s sklada za izvedene investicije pa na primanjkljaj ne vpliva več. Govorimo

lahko o nekakšnem obrnjenem časovnem horizontu obremenjevanja proračuna, kot ga bomo opisali pri temeljnih razvojnih programih. Če bomo tam videli, da gre za vpliv na primanjkljaj z odmikom v prihodnost, pa je tu vpliv na primanjkljaj potisnjen v preteklost.

Proračunska rezervacija in proračunska rezerva

Pregled proračunskih postavk ne bi bil popoln, če si ne bi ogledali še dveh posebnih kategorij postavk, to je proračunske rezervacije in proračunske rezerve.

Proračunska rezervacija

Pri proračunski rezervaciji gre za sredstva, ki jih zakonodajalec namenoma ne razporedi na proračunske postavke, saj želi izvrševalcu proračuna zagotoviti določeno mero fleksibilnosti brez poseganja v obseg sprejetih proračunskih postavk. Sredstva so namenjena pokrivanju stroškov, ki jih ob pripravi proračuna ni bilo mogoče predvideti ali pa pokrivanju stroškov, ki so višji od proračunsko predvidenih. Specifika postavke proračunske rezervacije je tudi v tem, da izplačil s te postavke ni mogoče izvajati neposredno, temveč morajo biti sredstva pred izplačilom prerazporejena v finančni načrt neposrednega proračunskega uporabnika. V praksi to pomeni, da se prerazporejajo na drugo postavko, od tod dalje pa so pred izplačilom seveda zavezana vsem pravnim in formalnim proceduram, ki se nanašajo na posamezno izplačilo. Če gre na primer za prenos na postavko, ki je namenjena sredstvom za financiranje športa, potem je ta sredstva potrebno skladno z zakonodajo razdeliti z javnim razpisom.

Proračunska rezerva

Proračunska rezerva je prav tako kot proračunska rezervacija namenjena poplačilu nepredvidenih dogodkov, vendar kljub temu funkcionira kot proračunski sklad. Sredstva s postavke se torej pred uporabo (ni nujno, da je poraba takojšnja) izplačujejo v sklad. V primeru potrebe se iz sklada praznijo. Sredstva sklada se porabljajo za poplačilo škod ob naravnih katastrofah.

5.5. NAČRT RAZVOJNIH PROGRAMOV

Prevzemanje obveznosti v breme prihodnjih proračunov

Pravni okvir proračunov pozna dve obliki prevzemanja obveznosti v breme prihodnjih proračunov, ki se med seboj razlikujeta glede na časovni horizont, ki ga pokrivata in glede na namen, iz katerega izhajata.

Kratkoročni vidik

Kratkoročni vidik se nanaša na potrebo naročanja blaga in storitev ob koncu leta, ko je jasno, da bo del plačil za blago in storitve, dobavljene v novembru in decembru, zapadel v plačilo v prihodnjem letu. Država namreč že nekaj let uporablja 30-dnevne plačilne roke za vse račune in 60-dnevne plačilne roke za vse situacije. Pri tem je potrebno omeniti, da so podjetja s primerljivim obsegom transakcij sposobna račune do plačil izpeljati v mnogo krajšem času – za podjetja veljajo 8-dnevni oziroma maksimalno 15-dnevni plačilni roki. Če ne bi imeli pravice prevzemanja obveznosti v breme prihodnjega proračuna, bi, zaradi prej navedenega, proračunski uporabnik svoje naročanje (in posledično v določenem delu tudi poslovanje) prekinil konec oktobra oziroma novembra ter z njim nadaljeval po 1. januarju naslednjega leta, ko začne veljati nov proračun ali pa se izvajajo proračunske aktivnosti v obdobju začasnega financiranja.

Dolgoročni vidik

Dolgoročni vidik financiranja pokrivajo načrti razvojnih programov. Načrt razvojnih programov je namenjen predvsem investicijskim projektom, katerih izvedbena faza traja dlje od posameznega proračunskega leta. Ob pogoju, da lahko izvajalci proračuna izvajajo razpise in sklepajo pogodbe le, če imajo za to razpoložljiva sredstva, je za investicije, ki trajajo dlje od posameznega proračunskega leta, nujen proračunski inštrument, ki zagotavlja sredstva tudi za daljši časovni horizont. V načrtih razvojnih programov so tako zajeta sredstva ne le za tekoče leto, temveč za vse leta trajanja posameznega

investicijskega projekta. Iz načrtov razvojnih programov je tako razvidna finančna dinamika izvajanja posameznega investicijskega projekta – le-ta pa odraža tudi dejansko dinamiko izgradnje. Posebej je namreč treba poudariti, da načrti razvojnih programov niso namenjeni financiranju odloženih plačil za že izvedene investicijske projekte, temveč za finansiranje faz, ki so na teh projektih izvedene v posameznem proračunskem letu. Odložena plačila obravnavamo v poglavju o obvodih zadolževanja, ko razpravljamo o problematiki blagovnih kreditov.

Postopki oblikovanja proračunov in njihov sprejem oziroma spreminjanje

Predloge proračunov pripravijo običajno njihovi izvrševalci. Pri pripravi si pomagajo z makroekonomskimi izhodišči, ki jih pripravita Urad za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) in Ministrstvo za finance (MF). Izhodišča podajajo informacijo o predvidenem obsegu razpoložljivih prihodkov in predvidenih deležih odhodkov, ki jim bodo na voljo. Makroekonomska izhodišča temeljijo na predvidenih gibanjih fiskalnih in drugih pomembnih makroekonomskih agregatov v obdobju za katerega se proračun pripravlja.

Enoletni, dvoletni in večletni proračuni

Poleg običajnih letnih proračunov pripravljajo nekatere države tudi večletne proračune. Smisel priprave večletnih proračunov gre iskati v podobnih razlogih, kot smo jih navajali pri predstavitvi načrta razvojnih programov. Izvajalci proračunov, ki imajo na voljo sprejete proračune za več let, lahko sklepajo večletne pogodbe in jim ni potrebno ob vsakokratnem sprejemu proračuna ponovno izpeljati vseh postopkov, ki se vežejo na posamezna naročila, oziroma, ob določitvi razpoložljivih sredstev za prihajajoče leto, sklepati aneksov k pogodbam, ki so bile sklenjene na podlagi že izvedenih postopkov naročanja.

Sprejeti in veljavni proračun

Proračunski pravni akt, Zakon o izvrševanju proračuna na državni ravni, oziroma Odlok o izvrševanju proračuna na lokalni ravni - dajeta običajno izvrševalcem proračuna določene pravice prerazporejanja sredstev. Na ta način se zakonodajna telesa izogibajo nepotrebnim blokadam, ki bi nastale zaradi postopkov, potrebnih za sprejem rebalansa, in tako prispevajo k večji fleksibilnosti zadovoljevanja družbenih potreb, ki jih zadovoljujejo državni oziroma lokalni proračuni. Pojem sprejetega proračuna tako uporabljamo za proračunski razrez, ki ga sprejme oziroma potrdi zakonodajalec. Pojem veljavnega proračuna pa predstavlja proračunski razrez, kjer so zabeležene že vse zakonito sprejete in izvedene prerazporeditve. Pri tem je potrebno omeniti, da pravice prerazporejanje običajno niso brez omejitev, saj bi popolna pravica prerazporejanja pomenila potencialno grožnjo v smeri popolnega izničenja izražene volje državnega zbora oziroma mestnega ali občinskega sveta o glavnih smereh financiranja družbenih potreb. Pravice prerazporejanja so zato z pravnim aktom, ki spremlja sprejem proračuna, omejene. Omejitve pri državnem proračunu se tako gibljejo od popolne svobode prerazporejanja znotraj ekonomskih namenov na posamezni proračunski postavki, ki je v pristojnosti posameznega ministra, do maksimalno 15-odstotnega povečanja / zmanjšanja enega podprograma na račun zmanjšanja / povečanja drugega podprograma znotraj glavnega programa, ki ga lahko izvede zgolj vlada.

Odloki o izvrševanju proračuna pokrivajo celoten spekter od neomejene pravice župana po prerazporeditvah do popolne prepovedi prerazporejanja. Prvi del spektra pomeni, da lahko župan že naslednji dan po objavi proračun v celoti ukroji po svojih željah, drugi skrajni del spektra pa predstavlja visoko grožnjo hitri odzivnosti proračuna na spremembe, saj je za kakršnokoli spremembo razreza potrebno sprejeti rebalans.

Ekonomski in politični vidik proračuna

Čeprav je proračun najbolj neposreden izraz finančnega poslovanja države, pa to še zdaleč ni le finančno-ekonomski akt temveč predvsem političen dokument. Skozi razrez financiranja se namreč kažejo politične oziroma družbene preference zakonodajne večine tako na državni kot na lokalni ravni. Če bi bil proračun zgolj rezultat čiste ekonomske študije – medsektorske analize, v kateri bi ugotovili, koliko dobrobiti (ali vsaj zmanjšanja družbene škode) nam na posameznem družbenem področju prinese vloženi denar, bi se verjetno razlikoval od marsikaterega sprejetega proračuna, saj zakonodajalec pri presojanju vloženih sredstev predvsem v letu pred volitvami za merjenje uporablja predvsem politični vidik - vidik učinka vloženih sredstev na rezultate prihodnjih volitev. V nadaljevanju naštevamo nekaj dilem običajnega določevalca proračuna, ki izhajajo iz zgoraj navedenega dejstva, da je proračun tudi in predvsem političen dokument časa, v katerem je bil sprejet.

Rebalans proračuna

Pri rebalansu proračuna ne gre za nikakršno katastrofo. Zgodovina proračunov pozna nešteto rebalansov. Določenih dogodkov, tako na prihodkovni kot na odhodkovni strani, enostavno ni mogoče predvideti. V primeru večjih odstopanj je torej na podlagi posledic nepredvidenih dogodkov nujno narediti nov razrez proračuna. Pri rebalansu proračuna se torej ob upoštevanju veljavnega zakonodajnega okvira sredstva ponovno razdelijo v skladu z voljo zakonodajalca. Pripravljavec rebalansa pa je običajno, tako kot pri pripravi proračuna, njegov izvrševalec. Kar se tiče zapletov pri pripravi rebalansa, so le-ti seveda mnogo manjši, kadar gre za povečevanje proračuna, kot pa če gre za njegovo krčenje. V primerih krčenja so potrebna širša usklajevanja. V prvem koraku se krčijo manj prioritetni programi. Če to ne zadošča, oz. če ni mogoče doseči soglasja, se vsem proračunskim uporabnikom sredstva skrčijo sorazmerno.

Sredstva katerih vsebina porabe ostaja, zaradi varnostnih interesov države, širši javnosti skrita

Večina držav financira določene aktivnosti, katerih ne želi razkrivati javnosti. V Republiki Sloveniji so z vidika transparentnosti proračunov takšni »poslovni dogodki« dovoljeni le na nivoju državnega proračuna, na nivoju lokalnih proračunov ali zdravstvene in pokojninske blagajne pa ne. V državnem proračunu lahko govorimo od dveh kategorijah dogodkov, ki namenoma niso transparentno izkazovani. Gre za temeljne razvojne programe slovenske vojske (t. i. TRP-je) in za sredstva SOVE. Pri temeljnih razvojnih programih gre za kredite, ki jih neposredno na podlagi zakona najema Ministrstvo za obrambo, vendar se njihov najem v proračunu ne beleži. Prav tako se v proračun ne beleži poraba sredstev iz najetih kreditov – nakupi vojaške opreme. V proračunu se beleži zgolj odplačevanje kreditov. Posebnost beleženja plačevanja pa je v tem, da se, glede na dejstvo, da nakupi, ki so bili izvedeni iz sredstev temeljnih razvojnih programov, niso bili zabeleženi kot odhodek proračuna, kot odhodek proračuna beležijo odplačila kreditov. Le-ta so torej za razliko od odplačil ostalih posojil, ki jih najdemo kot dogodke na kontih razred 55 v bilanci C - Račun financiranja – odražajo kot odhodki v bilanci A – Bilanci prihodkov in odhodkov, ter šele vzporedno s tem kot najem in odplačilo kredita. Vpliv porabe sredstev na primanjkljaj je na ta način zagotovljen, pa čeprav s časovnim zamikom. Proračun SOVE javno ni dostopen predvsem zaradi tega, ker je del tega proračuna namenjen financiranju t.i. posebnega sklada. Gre za sredstva, ki so neposredno namenjena opravljanju njene dejavnosti. Posebnost te postavke je v tem, da se sredstva z nje ne plačujejo neposredno na podlagi izvornih knjigovodskih listin, temveč se zneski s postavke posebnega sklada SOVI nakazujejo v obliki dvanajstin, vse pripadajoče knjigovodske dejavnosti na podlagi izvornih knjigovodskih listin pa se zardi varovanja varnostnih interesov vodijo neposredno na SOVI. Pri SOVI velja z vidika proračuna in njegovega knjigovodenja razjasniti še del afere, ki se nanaša na tajni sklad, ki so ga financirale tuje obveščevalne službe. Zakonodajni okvir Republike Slovenije takšnega financiranja namreč ne dovoljuje. Že 148. člen ustave določa, da morajo biti v proračunih države in lokalnih skupnosti zajeti vsi prihodki in izdatki države in lokalnih skupnosti za financiranje

javne porabe – gre torej za izrecno ustavno prepoved črnih fondov, ki je nastala na podlagi negativnih javnofinančnih izkušenj s posledicami obrambnih proračunov v pretekli državi. Prav tako o popolnosti izkazovanja in prepovedi izvenbilančnih poračunavanj v 12. členu govori Zakon o računovodstvu, ko pravi: »Pravne osebe morajo vrednost poslovnih dogodkov knjižiti v polni višini oziroma v bruto znesku in jih ne smejo medsebojno poračunavati.«. In kako so nakazila sredstev tujih obveščevalnih služb udejanjena danes? Sredstva se v obliki donacij kot namenski prihodek nakažejo v državni proračun – hkrati pa se za enak znesek poveča obseg proračunskih postavk za poslovanje SOVE. Takšen način evidentiranja je skladen z ustavo in zakonodajnim okvirom, ki ureja področje javnih financ.

Plačilni promet v javni sferi - zakladniški računi

Plačilni promet vseh štirih blagajn temelji na sistemu enotnih zakladniških računov, odprtih pri Banki Slovenije. Enotni zakladniški račun posameznega proračuna vsebuje podračune, ki jih imajo vsi neposredni in posredni proračunski uporabniki (pri občini ima podračun občina, ki je neposredni proračunski uporabnik, prav tako pa tudi osnova šola ali vrtec, ki sta posredna proračunska uporabnika. Skrbnik zakladniškega računa na državni ravni je zakladnica pri Ministrstvu za finance, na lokalni ravni pa je skrbnik zakladniškega računa občina. Bistveni namen zakladniških računov je v tem, da se pristojnim skrbnikom zakladniških računov daje možnost gospodarjenja z likvidnostnimi presežki na zakladniških podračunih posameznega zakladniškega računa. Potrebno je tudi poudariti, da se plačilni promet v sferi javnih financ med javno finančnimi entitetami odvija neposredno brez posredovanja komercialnih bank. Pri državi pa je pomembno opozoriti še na vidik zadolževanja, ki je centralizirano v zakladnici, kar ji zaradi obsega poslov daje bistveno boljši pogajalski položaj, kot bi ga imeli posamezni razdrobljeni proračunski uporabniki.

5.6 UPRAVLJANJE Z JAVNIM DOLGOM

Ko govorimo o javnem dolgu Republike Slovenije, govorimo o dveh metodologijah spremljanja primanjkljaja in dolga:

- nacionalna metodologija, ki temelji na metodologiji Mednarodnega denarnega sklada iz leta 1986,
- metodologija Evropskega sistema računov iz leta 1995 (v nadaljevanju: ESA 95) s prilagoditvami.

Nacionalna metodologija se uporablja predvsem za potrebe načrtovanja in izvajanja javnofinančne politike v Republiki Sloveniji, medtem ko se metodologija ESA 95 uporablja predvsem za poročanje Evropski komisiji in Evropskemu statističnemu uradu o izpolnjevanju maastrichtskih konvergenčnih kriterijev. Razlike pri uporabi obeh metodologij se nanašajo tako na različno zajemanje pravnih subjektov, kot na različno zajemanje in vrednotenje posameznih kategorij primanjkljaja in dolga, kar posledično vpliva na različne višine izkazanega primanjkljaja in dolga.

Javnofinančni primanjkljaj

Nacionalna metodologija temelji na spremljanju javnofinančnih tokov skozi štiri blagajne javnega financiranja, to je državnega proračuna, proračunov občin, Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Javnofinančni primanjkljaj predstavlja primanjkljaj konsolidirane bilance javnega financiranja .

Javni dolg predstavlja stanje zadolžitve javnega sektorja kot je opredeljen v 8. točki 3. člena Zakona o javnih financah (v nadaljevanju ZJF). V javni sektor so v skladu z opredelitvijo v ZJF vključeni vsi neposredni in posredni uporabniki državnega in občinskih proračunov; Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (oba v obveznem delu zavarovanja), javni gospodarski zavodi, javna podjetja in druge pravne osebe, v katerih imajo država ali občine odločujoč vpliv na upravljanje.

V dolg celotnega javnega sektorja delimo na štiri sklope:

- dolg državnega proračuna (dolg neposrednih uporabnikov državnega proračuna);
- dolg občinskih proračunov (dolg neposrednih uporabnikov občinskih proračunov),
- dolg preostalega javnega sektorja na ravni države (pravne osebe določene v 87. členu ZJF);
- dolg preostalega javnega sektorja na ravni občin (pravne osebe določene v 88. členu ZJF).

V ZJF so med pravnimi osebami, ki se uvrščajo v javni sektor, navedene pravne osebe, v katerih imajo država ali občine odločujoč vpliv na upravljanje.

Besedno zvezo odločujoč vpliv na upravljanje je potrebno razumeti tako, da ima država pravno osebo v lasti ali jo obvladuje. Merilo za definiranje lastništva je nedvoumno - država mora imeti v lasti večino delnic oziroma ostalih oblik udeležbe na kapitalu, medtem ko so merila za definiranje obvladovanja pravne osebe bolj kompleksna. Kot obvladovanje je mišljena predvsem možnost določanja vseh odločilnih vidikov upravljanja osebe (vpliv na oblikovanje politike podjetja in njegovo upravljanje), možnost izbora večine članov uprave ali izvršnih direktorjev.

Konsolidiran dolg in neto izposojanje institucionalnega sektorja država po metodologiji ESA 95

Ko govorimo o primanjkljaju in dolgu države po metodologiji ESA 95, govorimo o kategoriji neto posojanje/ izposojanje institucionalnega sektorja države ter konsolidiranem stanju dolga institucionalnega sektorja države, izpolnjevanje maastrichtskih konvergenčnih kriterijev glede primanjkljaja in dolga pa pomeni:

- načrtovano ali dejansko neto izposojanje institucionalnega sektorja: država ne sme preseči treh odstotkov bruto domačega proizvoda;
- konsolidiran dolg institucionalega sektorja: država ne sme preseči 60 odstotkov bruto domačega proizvoda.

Zaradi različne uporabe metodologij, kategoriji neto posojanje/ izposojanje in stanje dolga institucionalnega sektorja države nista primerljivi s kategorijama javnofinančni primanjkljaj in javni dolg, izračunanih po nacionalni metodologiji.

Slika 33: Zajemanje institucionalnih enot po različnih metodologijah.

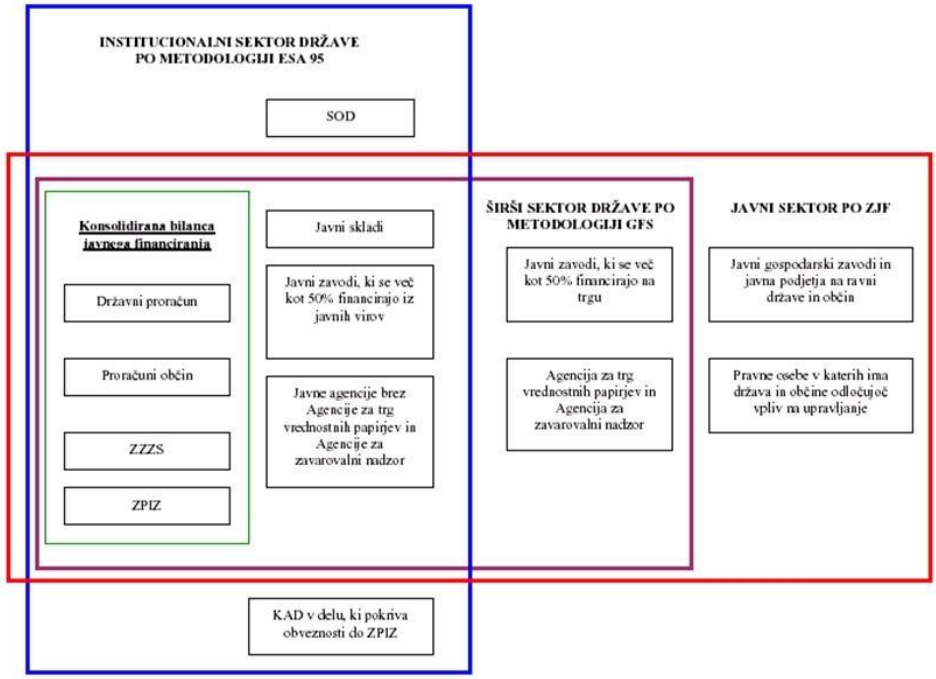

Vir: Ministrstvo za finance.

Stanje dolga pravnih oseb javnega sektorja je izkazano v njihovih bilancah stanja, podatek o konsolidiranem stanju dolga javnega sektorja pa ne obstaja, zaradi česar ni mogoče primerjati, kako različno zajemanje enot po obeh metodologijah vpliva na izkazano stanje dolga.

Poleg različnega zajemanja enot, so med obema metodologija razlike tudi pri zajemanju kategorij, ki vplivajo na višino dolga. Razlike se nanašajo predvsem na različno obravnavanje unovčenih jamstev in obveznosti iz finančnih najemov. Po metodologiji ESA 95 obveznosti iz finančnih najemov in unovčena poroštva povečujejo stanje dolga, medtem ko po nacionalni metodologiji ne vplivajo neposredno na višino dolga.

Poroštva

Določenim posrednim uporabnikom ali drugim osebam javnega prava lahko država ali občina izda poroštva za najetje kreditov. Poroštvo predstavlja upniku neke vrste zavarovanje oziroma garancijo, da mu bodo sredstva, ki jih je dodelil kreditojemalcu, vrnjena v vsakem primeru, tudi, če kreditojemalec ne bo več sposoben odplačevati zapadlih anuitet. Pri poroštveno zavarovanih kreditih v primerih odplačilne nezmožnosti dolžnika breme odplačevanja pade na poroka. V primerih, ko je porok država, gre za visoko kakovostna zavarovanja, zato lahko kreditojemalci od upnikov pridobijo kredite pod ugodnejšimi pogoji, saj le-ti v ceno kreditov ne vračunavajo tveganj neplačila. Na sliki 34 prikazujemo obseg poroštev, ki jih je v preteklih letih izdala Republika Slovenija. Še posebej je prikazan obseg poroštev Družbi za avtoceste Republike Slovenije (DARS), saj se največji delež izdanih poroštev nanaša prav na izgradnjo avtocest.

Slika 34: Stanje poroštev DARS v skupnem stanju poroštev

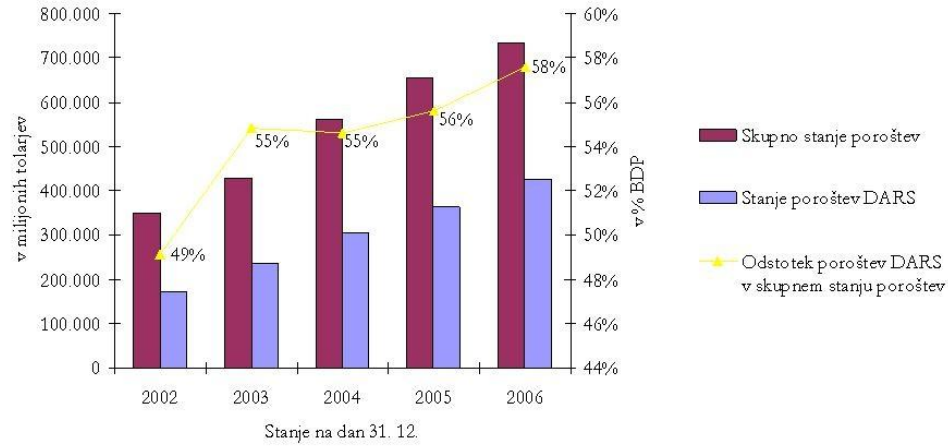

Vir: Podatki Ministrstva za finance. Bilten javnih financ (oktober 2007).

Proračunski memorandum

Proračunski memorandum sprejme Vlada RS izhajajoč iz ekonomskih razmer, Strategije gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS) in drugih dokumentov dolgoročnega razvojnega načrtovanja. Vlada RS predloži proračunski memorandum državnemu zboru hkrati s predlogom državnega proračuna. ZJF v 14. členu opredeljuje vsebino proračunskega memoranduma, ki naj bi med drugim vseboval:

- osnovne usmeritve ekonomske in javnofinančne politike;
- predvidene spremembe državnega, občinskega in javnega dolga;
- oceno prejemkov in izdatkov državnega in občinskih proračunov ter celotnih bilanc javnega financiranja.

Izvrševanje proračuna

Najpomembnejša načela, na katerih temelji knjigovodenje in proračunjenje proračunov v Republiki Sloveniji, predvsem njihovo izvrševanje – so naslednja: načelo zakonitosti, načelo gospodarnosti, načelo namenskosti porabe sredstev, načelo beleženja poslovnih dogodkov na podlagi denarnega toka in načelo vsebine poslovnih dogodkov pred njihovo obliko.

Pri izvrševanju proračuna, še posebej pa pred izvršitvijo novega naročila, morajo biti izvrševalcem proračuna znana vsa naslednja stanja proračuna:

- sprejeti oziroma veljavni proračun,
- že plačane obveznosti (realizirani proračun),
- prevzete obveznosti v računovodskem smislu (prejeti vendar še ne plačani računi,
- prevzete obveznosti v pravnem smislu,
- razpoložljiva sredstva;

O sprejetem in veljavnem proračunu smo že pisali, prav tako verjetno ni potrebno posebej razlagati pojma že plačanih obveznosti. Zato pa je potrebno pojasniti pojem prevzetih obveznosti v pravnem in računovodskem smislu. Pojem prevzetih obveznosti se namreč uporablja za dva sicer povezana vendar vsebinsko različna vidika. Tako ločimo pravni in računovodski vidik prevzema obveznosti. Pravni vidik prevzemanja obveznosti predstavlja sklepanje pogodb oziroma izdaja naročilnic, pojem prevzemanja obveznosti v računovodskem smislu pa pomeni beleženje prejetega računa v knjigovodske evidence.

POVZETEK

Proračuni različnih držav, dežel, regij, pokrajin in lokalnih skupnosti se med seboj razlikujejo glede na uporabo sistema knjigovodenja. Kameralistični proračuni so vodeni na način enostavnega knjigovodenja. Pri dvostavnem knjigovodenju pa se proračuni razlikujejo glede na to, ali knjigovodenje izvajajo v skladu z načeli denarnega toka ali po načelu poslovnih dogodkov. Moderni uporabniki svoje proračune tako knjigovodijo kot sestavljajo v skladu z načelom poslovnih dogodkov.

Proračuni v Republiki Sloveniji so sestavljeni iz splošnega in posebnega dela ter načrta razvojnih programov.

Splošni del, ki je narejen v skladu z ekonomsko klasifikacijo, sestavljajo bilanca prihodkov in odhodkov, račun finančnih terjatev in naložb ter račun financiranja.

Posebni del proračuna je razdeljen po institucionalni in funkcionalni ali programski klasifikaciji. Najmanjša enota v posebnem delu je proračunska vrstica, ki zajema postavko s pripadajočimi konti.

Načrt razvojnih programov je namenjen dolgoročnemu financiranju investicij in državnih pomoči.

VPRAŠANJA ZA PONAVLJANJE

1. Kakšne vrte proračunov poznamo?
2. Kakšna je razlika med beleženjem poslovnih dogodkov po načelu denarnega toka in beleženjem poslovnih dogodkov po načelu nastanka poslovnega dogodka?
3. Kako so sestavljeni proračuni v Republiki Sloveniji?
4. Kaj zajema bilanca prihodkov in odhodkov?
5. Kaj je in čemu je namenjen račun finančnih terjatev in naložb?
6. Kaj je in čemu je namenjen račun financiranja?
7. Kaj je proračunski primanjkljaj?
8. Kaj je javni dolg?
9. Kaj so splošni in posebni deli proračuna ter načrt razvojnih programov?
10. Kaj je proračunska postavka?
11. Kakšna je razlika med sprejetim in veljavnim proračunom?
12. Kaj so namenski viri?
13. Opredelite proračunski sklad!
14. Kakšna je razlika med proračunsko rezervo in rezervacijo?
15. Pojasnite likvidnostno zadolževanje!
16. Opišite rebalans proračuna!
17. Kakšna je razlika med neposrednim in posrednim proračunskim uporabnikom?

TEMELJNE EKONOMSKE KATEGORIJE V RAČUNOVODSTVU –

PRIMERI NALOG ZA POGLOBITEV ZNANJA

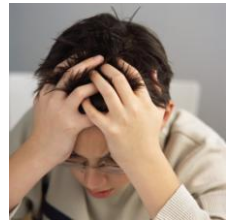

Naloga 1

Podjetje "Metalec" je imelo 1. februarja v zalogi 100 enot materiala “Fe213” po ceni 30 d. e. + 20 % DDV. Februarja so imeli naslednje poslovne dogodke, povezane s tem materialom:

- 03.02.: nakup 140 enot po ceni 35 d. e. + 20 % DDV,
- 06.02.: nakup 110 enot po ceni 36 d. e. + 20 % DDV,
- 16.02.: poraba 150 enot,
- 19.02.: nakup 80 enot po ceni 38 d. e. + 20 % DDV,
- 23.02.: poraba 16 enot,
- 25.02.: nakup 50 enot po ceni 39 d. e. + 20 % DDV,
- 27.02.: poraba 70 enot.

Zahtevi:

a) Prikažite v tabeli, v kateri spremljate zalogo materiala “Fe213”, nastale dogodke, če podjetje vrednoti zaloge po metodi:
   1. povprečnih cen,
   2. zaporednih cen (FIFO),
   3. povratnih cen (LIFO),
   4. stalnih cen (predpostavite, da je bila stalna cena 38 d. e. + 20 % DDV).

b) Knjižite nastale poslovne dogodke za primer povprečnih cen.

Naloga 2

Podjetje “Kadet” ima 1. januarja naslednjo bilanco stanja:

SREDSTVA		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV**	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	20.000	Navadne delnice	30.000
Dolgoročne finančne naložbe	3.000		
		Kratkoročni dolg	
Kratkoročna sredstva		Kratkoročno posojilo	20.000
Zaloge materiala	6.000	Obveznosti do dobaviteljev	9.000
Transakcijski račun	7.000		
Zaloge dokončanih proizvodov	13.000		
Terjatve do kupcev	10.000		
SKUPAJ	59.000	SKUPAJ	59.000

Pojasnila k bilanci stanja:
- zaloge materiala vsebujejo 60 enot materiala po nakupni ceni 100 d. e. + 20 % DDV,
- nabavna vrednost opreme je 20.000 d. e.

Podjetje Kadet je imelo v obdobju naslednje poslovne dogodke:
1. Kupili so 10 enot materiala po ceni 120 d. e. + 20 % DDV.
2. Kupci so poravnali za 3.000 d. e. obveznosti.
3. Kupili so še 30 enot materiala po ceni 130 d. e. + 20 % DDV.
4. V proizvodnjo so dali 80 enot materiala po metodi povprečne cene.

Zahtevi:
a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izračunajte stroške materiala ob uporabi metode FIFO in metode LIFO.

Naloga 3

Podjetje "Zebra" je imelo v začetku junija na zalogi 20 enot materiala po nabavni ceni 100 d. e. (vse cene so brez DDV). V tem mesecu je skladiščnik v zvezi z materialom zabeležil naslednje poslovne dogodke:
- 07.06.: nabava 10 enot materiala po ceni 120 d. e.,
- 11.06.: oddaja 15 enot materiala,
- 16.06.: nabava 20 enot materiala po ceni 105 d. e.,

- 20.06.: oddaja 30 enot materiala,
- 24.06.: nabava 35 enot materiala po ceni 115 d. e.,
- 30.06.: oddaja 25 enot materiala.

Ugotovite, koliko znašajo stroški materiala in kolikšna je vrednost končne zaloge materiala, če podjetje vrednoti zaloge po metodi:
a) povprečnih cen,
b) zaporednih cen (FIFO),
c) povratnih cen (LIFO),
d) stalnih cen (predpostavite, da je bila stalna cena 110 d. e.).

Naloga 4

Podjetje "Inteks" ima naslednja začetna sredstva in obveznosti do virov sredstev: nabavna vrednost opreme 500.000 d. e., popravek vrednosti opreme 100.000 d. e., osnovni kapital 470.000 d. e., zaloga materiala 60.000 d. e. in zaloga drobnega inventarja 10.000 d. e.!

V obdobju so nastali naslednji poslovni dogodki:
1. Obračunali so 10-odstotno amortizacijo opreme.
2. Iz oddajnic materiala je razvidno, da so v proizvodnji porabili za 40.000 d. e. materiala.
3. V uporabo so dali za 5.000 d. e. drobnega inventarja in ga v celoti odpisali (= prenesli med stroške).
4. Prejeli so fakturo dobavitelja za opravljeno storitev v višini 13.000 d. e. + 20 % DDV.
5. Obračunali so plače v višini 32.000 d. e., od tega znašajo prispevki in davki iz plač 10.000 d. e.
6. Dokončali so 80 proizvodov, del proizvodnje pa je še ostal nedokončan. 80 % vseh stroškov je povezanih z dokončanimi proizvodi, 20 % stroškov pa z nedokončano proizvodnjo.
7. Prodali so 60 proizvodov po prodajni ceni 1.500 d. e. za izdelek + 20 % DDV.
8. Ugotovili so poslovni izid.

Knjižite poslovne dogodke, če podjetje "Inteks" pri vrednotenju zalog uporablja metodo:
a) zožene lastne cene,
b) spremenljivih stroškov (spremenljivi stroški v obdobju so znašali 60.000 d. e.),
c) proizvajalnih stroškov (proizvajalni stroški v obdobju so znašali 90.000 d. e.).

Naloga 5

Spremenljivi stroški podjetja “Delta” so 90.000 d. e., stalni stroški 30.000 d. e., neposredni 60.000 d. e. in neproizvajalni 40.000 d. e. Podjetje je proizvedlo 1.000 proizvodov, prodali pa so 800 proizvodov po prodajni ceni 100 d. e. + DDV.

Izračunajte poslovni izid podjetja, če podjetje uporablja za vrednotenje učinkov:
a) metodo zožene lastne cene,
b) metodo spremenljivih stroškov,
c) metodo proizvajalnih stroškov,
d) metodo neposrednih stroškov.

Naloga 6

Podjetje "Filip" ima na mesec 300.000 d. e. stalnih stroškov, spremenljivi stroški na enoto učinka so 1.000 d. e. Prodajna cena proizvoda je 2.200 d. e. + DDV. V prvem mesecu je proizvedenih 400 in prodanih 350 izdelkov, v drugem mesecu pa je proizvedenih 300 in prodanih 320 proizvodov. Začetne zaloge v prvem mesecu nimajo.

a) Izračunajte poslovni izid v prvem in drugem mesecu, če uporabljajo metodo vrednotenja po zoženi lastni ceni in metodo LIFO.
b) Izračunajte poslovni izid v prvem in drugem mesecu, če uporabljajo metodo vrednotenja po spremenljivih stroških in metodo FIFO.

Naloga 7

Podjetje "Sava" je imelo pri izdelavi 10.000 avtomobilskih gum v maju naslednje stroške *na enoto* proizvoda:
- neposredni stroški materiala 10 d. e.,
- neposredni stroški dela 5 d. e.,
- splošni proizvajalni stroški 8 d. e. (50 % teh stroškov je spremenljivih),
- splošni stroški nabave in prodaje 4 d. e. (10 % teh stroškov je spremenljivih),
- splošni stroški uprave 1 d. e. (stroški uprave so stalni stroški).

V maju so prodali 8.000 avtomobilskih gum po prodajni ceni 30 d. e. + DDV.

a) Ugotovite poslovni izid, ki ga je podjetje doseglo, če pri vrednotenju učinkov uporablja metode:
   1) zožene lastne cene,
   2) spremenljivih stroškov,
   3) proizvajalnih stroškov,
   4) neposrednih stroškov.

b) Kakšen bi bil poslovni izid podjetja po posameznih metodah, če bi maja proizvedli 5.000 izdelkov in jih prodali 4.000?

c) Kakšen bi bil poslovni izid podjetja po posameznih metodah, če bi maja proizvedli 20.0000 izdelkov in jih prodali 15.000?

Naloga 8

Podjetje "Glina" ima v obdobju 3.500 d. e. stalnih stroškov, spremenljivi stroški na enoto učinka pa so 15 d. e. Prodajna cena proizvoda je 35 d. e. + DDV, zalog v začetku prvega meseca nimajo. V prvem mesecu so proizvedli 350 in prodali 300 proizvodov, v drugem mesecu pa je bilo proizvedenih 250 in prodanih 300 proizvodov.

a) Kakšen je poslovni izid v prvem in kakšen v drugem mesecu, če uporabljajo vrednotenje učinkov po:
   1) metodi zožene lastne cene,
   2) metodi spremenljivih stroškov?
b) Kakšen bi bil poslovni izid podjetja v obeh mesecih po obeh metodah, če bi v prvem mesecu proizvedli 500 in prodali 450 izdelkov, v drugem mesecu pa proizvedli 500 in prodali 550 izdelkov?

Naloga 9

Podjetje "Zajec" je imelo v obdobju 400.000 d. e. celotnih stroškov, proizvedli pa so 1.000 proizvodov. Celotni neposredni stroški so bili 200.000 d. e., spremenljivi splošni stroški pa 80.000 d. e. V proizvodnji so nastali vsi neposredni stroški in polovica splošnih stroškov. Podjetje je v obdobju prodalo 800 proizvodov po prodajni ceni 500 d. e. + DDV.

a) Ugotovite poslovni izid podjetja, če podjetje vrednoti učinke po metodi:
   1) zožene lastne cene,
   2) spremenljivih stroškov,
   3) proizvajalnih stroškov,
   4) neposrednih stroškov.

b) Izračunajte celotne stroške podjetja v obdobju, če bi podjetje proizvedlo 2.500 proizvodov.

c) Izračunajte proizvajalne stroške, če bi podjetje proizvedlo 900 proizvodov in če so vsi splošni proizvajalni stroški stalni.

Naloga 10

Podjetje "Nikita" ima vsak mesec 1.000 d. e. stalnih stroškov. Spremenljivi stroški na enoto proizvoda so v prvem mesecu 10 d. e., v drugem pa 15 d. e. V podjetju načrtujejo, da bodo v prvem mesecu proizvedli 100 proizvodov in prodali 70 proizvodov po prodajni ceni 20 d. e. + DDV. V drugem mesecu načrtujejo proizvodnjo 50 proizvodov in prodajo 60 proizvodov po prodajni ceni 25 d. e. + DDV. Začetna zaloga v prvem mesecu je enaka 0.

a) Izračunajte načrtovani poslovni izid podjetja v prvem in drugem mesecu, če podjetje vrednoti učinke po metodi:
   1) zožene lastne cene in pri oddaji enot iz zalog upošteva metodo LIFO,
   2) spremenljivih stroškov in pri oddaji enot iz zalog upošteva metodo FIFO.
b) Izračunajte tudi stanje zalog dokončanih proizvodov na koncu drugega meseca pri obeh načinih vrednotenja zalog.

Naloga 11

Podjetje "Polo" proizvaja avtomobile. 1. januarja je imelo na zalogi 100 avtomobilov po stroškovni ceni 15.000 d. e. Podjetje uporablja metodo vrednotenja proizvodov po proizvajalnih stroških.

V januarju so proizvedli 200 avtomobilov in ugotovili, da so bili ob tem obsegu uresničeni naslednji celotni stroški:

- neposredni stroški dela 1.200.000 d. e.,
- neposredni stroški materiala 800.000 d. e.,
- splošni proizvajalni stroški 1.200.000 d. e.,
- splošni stroški uprave 400.000 d. e.,
- splošni stroški prodaje 100.000 d. e.

V tem mesecu so prodali 160 avtomobilov po prodajni ceni 20.000 d. e. + DDV, pri vrednotenju zalog upoštevajo metodo FIFO.

Ugotovite, koliko je znašal dobiček podjetja "Polo" v januarju, in izračunajte vrednost zaloge proizvodov na dan 31. januarja.

Naloga 12

Podjetje "Ažbe"je sestavilo naslednjo kalkulacijo celotnih stroškov za proizvodnjo 200 proizvodov:

Vrsta stroška	**Znesek v d. e.**
Neposredni stroški materiala in storitev	400
Neposredni stroški dela	200
Splošni proizvajalni stroški	300
Splošni stroški nabave in prodaje	50
Splošni stroški uprave	10
Skupaj	960

Spremenljivi splošni proizvajalni stroški so 100 d. e., spremenljivi splošni stroški nabave in prodaje pa 20 d. e. Splošni stroški uprave so stalni.

Sestavite kalkulacijo celotnih stroškov za proizvodnjo 300 proizvodov!

Naloga 13

V podjetju "Turnus" so sestavili naslednji kalkulaciji stroškov za proizvodnjo 300 in 400 proizvodov:

Vrsta stroška	**300 proizvodov**	**400 proizvodov**
Neposredni stroški materiala in storitev	6.000	8.000
Neposredni stroški dela	9.000	12.000
Splošni proizvajalni stroški	6.000	7.500
Splošni stroški nabave in prodaje	1.200	1.400
Splošni stroški uprave	2.500	2.500
Skupaj	24.700	31.400

Sestavite kalkulacijo stroškov za proizvodnjo 600 proizvodov!

Naloga 14

Družinsko podjetje "Marin" izdeluje tri modele jadrnic: Y 31, Y 33 in Y 35. Trenutno izdelujejo po eno jadrnico vsakega modela. V juliju je imelo podjetje 50.000 d. e. splošnih stroškov (stroški amortizacije opreme, stroški elektrike in stroški najema prostora), ostali podatki pa so prikazani v preglednici:

Model jadrnice	Celotni neposredni stroški	Število delovnih ur za izdelavo jadrnice
Y 31	20.000 d. e.	800 ur
Y 33	30.000 d. e.	850 ur
Y 35	35.000 d. e.	1000 ur

a) Razporedite splošne stroške, če podjetje uporablja kot osnovo za razporeditev splošnih stroškov neposredne stroške. Izračunajte tudi stroškovno ceno vsakega izmed treh modelov.

b) Razporedite splošne stroške, če podjetje uporablja kot osnovo za razporeditev splošnih stroškov delovne ure. Izračunajte tudi stroškovno ceno vsakega izmed treh modelov.

Naloga 15

Podjetje "Slamca" proizvaja dve vrsti proizvodov: "A" in "B". V zadnjih dveh mesecih leta 2007 so proizvedli in prodali naslednje količine proizvodov:

Mesec	Proizvedena količina		Prodana količina	
	"A"	"B"	"A"	"B"
November	80	70	60	40
December	60	50	70	70

Podatki o stroških v podjetju "Slamca" so naslednji:

- Neposredni stroški materiala: Za izdelavo enega proizvoda "A" potrebujejo 20 kg neposrednega materiala, za izdelavo enega proizvoda "B" pa 40 kg neposrednega materiala. Njegova cena je 20 d. e./kg + 20 % DDV.
- Neposredni stroški dela: Proizvod "A" zahteva 100 ur neposrednega dela, proizvod "B" pa 200 ur neposrednega dela. Urna postavka je 35 d. e. neposredno delovno uro.
- Splošni stroški znašajo 300.000 d. e./mesec, od tega so 100.000 d. e. splošni proizvajalni stroški in 200.000 d. e. splošni stroški nabave, uprave in prodaje. Splošni stroški so v celoti stalni.

V podjetju "Slamca" kot osnovo za razporejanje splošnih stroškov na stroškovne nosilce uporabljajo neposredne stroške dela. Začetne zaloge proizvodov "A" in "B" so 1. novembra 2007 enake 0. Proizvod "A" so novembra prodajali po prodajni ceni 5.000 d. e. + 20 % DDV, proizvod "B" pa po prodajni ceni 15.000 d. e. + 20 % DDV. V decembru so cene obeh vrst proizvodov dvignili za 10 %.

a) Izračunajte poslovni izid podjetja "Slamca" za november in december 2007, če podjetje zaloge gotovih proizvodov vrednoti po metodi:
   1) zožene lastne cene in pri oddaji enot iz zalog upošteva metodo FIFO,
   2) proizvajalnih stroškov in pri oddaji enot iz zalog upošteva metodo FIFO,
   3) spremenljivih stroškov in pri oddaji enot iz zalog upošteva metodo LIFO.

b) Izračunajte tudi stanje zalog dokončanih proizvodov na koncu novembra in decembra pri vseh treh kombinacijah vrednotenja zalog.

Naloga 16

Trgovsko podjetje "Puh" kupuje in prodaja več vrst puloverjev. Podjetje na nabavno vrednost trgovskega blaga obračuna 25-odstotno maržo (razliko v ceni).

a) Izdelajte kalkulacijo prodajne vrednosti z vključenim DDV, če je nabavna vrednost puloverjev z vključenim 20-odstotnim DDV 30.000 d. e.

b) Podjetje »Puh« je v proučevanem obdobju izstavilo račune kupcem v skupnem znesku 22.500 d. e. (DDV je vključen). Razstavite znesek zaračunane prodaje na znesek nabavne vrednosti prodanega trgovskega blaga, znesek DDV in znesek realizirane trgovske marže (razlike v ceni).

c) Katere stroške mora trgovsko podjetje pokrivati s svojo maržo (razliko v ceni)?

Naloga 17

Trgovsko podjetje “Matilda” je kupilo blago z nabavno vrednostjo 100.000 d. e. (v znesek je vključen 20-odstotni DDV). Razlika v ceni, ki jo podjetje obračuna na tovrstno blago, znaša 30 %.

Zahteve:
a) Napravite kalkulacijo prodajne vrednosti z DDV.
b) Izračunajte DDV, razliko v ceni (maržo) in nabavno vrednost prodanega blaga, če je podjetje v proučevanem obdobju prodalo za 100.000 d. e. (vključen DDV) blaga.
c) Kakšno razliko v ceni (maržo) je podjetje "Matilda" ustvarilo s prodajo tega blaga?

KNJIGOVODSTVO –

PRIMERI NALOG ZA POGLOBITEV ZNANJA

Naloga 18

Podjetje “Pika” je imelo 1. januarja naslednjo bilanco stanja:

SREDSTVA (d. e.)		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV (d. e.)**	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	100.000	Navadne delnice	120.000
Dolgoročne finančne naložbe	30.000		
		Dolgoročni dolg	
Kratkoročna sredstva		Dolgoročno posojilo	200.000
Zaloge dokončanih proizvodov	60.000		
Zaloge materiala	40.000	*Kratkoročni dolg*	
Kratkoročne finančne naložbe	20.000	Obveznosti do delavcev	90.000
Terjatve do kupcev	30.000	Obveznosti do države (prispevki in davki iz plač)	60.000
Transakcijski račun	190.000		
SKUPAJ	**470.000**	**SKUPAJ**	**470.000**

V poslovnem letu so imeli v podjetju naslednje poslovne dogodke (potrebne bodo zgolj temeljne bilančne vknjižbe, torej zgolj spremembe sredstev in obveznosti do virov sredstev):

1. Izdali in prodali so 100 prednostnih delnic po 100 d. e./delnico. Znesek je bil takoj nakazan na transakcijski račun.
2. Poravnali so polovico obveznosti do delavcev.
3. Dvignili so 50.000 d. e. s transakcijskega računa in jih prenesli v blagajno.
4. Z denarjem s transakcijskega računa so kupili za 20.000 d. e. obveznic. Obveznice nameravajo držati dolgoročno.

5. Najeli so kratkoročno posojilo v višini 50.000 d. e.
6. Prednostne delnice so spremenili v navadne delnice.
7. Kupci so plačali 20.000 d. e. svojih obveznosti, za preostalih 10.000 d. e. pa so izdali menico, ki zapade v plačilo čez 10 dni.
8. Poravnali so vse obveznosti do države.
9. Unovčili so zapadlo menico.
10. Banki so vrnili 10.000 d. e. glavnice dolgoročnega posojila.

a) Pripravite otvoritvene konte, na katerih boste izkazali začetno stanje posameznih sredstev in obveznosti do virov sredstev. Pri opremi upoštevajte dodatni podatek, da je nabavna vrednost opreme 150.000 d. e., že oblikovan popravek vrednosti pa 50.000 d. e.
b) Zabeležite na kontih vse spremembe sredstev in obveznosti do virov sredstev (= knjižite) v podjetju "Pika".
c) Zaprite vse konte (= ugotovite končno stanje) ter sestavite zaključno bilanco stanja za podjetje "Pika" na dan 31. decembra.

Naloga 19

Podjetje "Avans" ima 1. januarja naslednjo bilanco stanja:

SREDSTVA (d. e.)		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV (d. e.)**	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	30.000	Navadne delnice	50.000
Kratkoročna sredstva		*Kratkoročni dolg*	
Zaloge dokončanih proizvodov	10.000	Obveznosti do države (DDV)	5.000
Transakcijski račun	15.000		
SKUPAJ	**55.000**	**SKUPAJ**	**55.000**

Opomba: Nabavna vrednost opreme je 35.000 d. e., popravek vrednosti opreme pa je 5.000 d. e.

Dogodki v nadaljevanju so povezani s prikazovanjem DDV.

Podjetje "Avans" je imelo v proučevanem obdobju naslednje poslovne dogodke:
1. Kupili so 100 enot materiala po 10 d. e./enoto + 20 % DDV.
2. Kupili so 3 mize (oprema) v skupni vrednosti 2.000 d. e. + 20 % DDV.

3. Kupili so prenosni računalnik (oprema) v vrednosti 2.500 d. e. + 20 % DDV.
4. Naredili so obračun davka na dodano vrednost in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oziroma so dobili razliko povrnjeno, če je bil vstopni davek višji od izstopnega.

a) Knjižite navedene poslovne dogodke.
b) Kaj veste o DDV? Kdaj podjetje zabeleži terjatev do države za vračilo DDV (vstopni davek) in kdaj obveznost za plačilo DDV (izstopni davek)? Kaj je to obračun DDV?

Naloga 20

Podjetje "Grom" ima na začetku obdobja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: nabavna vrednost opreme 300.000 d. e., popravek vrednosti opreme 100.000 d. e., zemljišča 50.000 d. e., dolgoročne finančne naložbe 200.000 d. e., terjatve do kupcev 100.000 d. e., transakcijski račun 150.000 d. e., zaloga materiala 50.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 100.000 d. e., obveznosti iz kratkoročnih posojil 200.000 d. e., obveznosti iz dolgoročnih posojil 100.000 d. e., delniški kapital (navadne delnice) izračunajte sami.

V poslovnem letu so imeli v podjetju naslednje poslovne dogodke (potrebne bodo zgolj temeljne bilančne vknjižbe, torej zgolj spremembe sredstev in obveznosti do virov sredstev):
1. Najeli so kratkoročno bančno posojilo v znesku 100.000 d. e.
2. Kupci so poravnali 50.000 d. e. svojih obveznosti.
3. Nabavili so material v vrednosti 150.000 d. e. + 20 % DDV.
4. Dobaviteljem so plačali 40.000 d. e.
5. Banka je 50.000 d. e. kratkoročnega posojila spremenila v dolgoročno posojilo.
6. Na borzi vrednostnih papirjev so kupili za 100.000 d. e. obveznic, ki jih nameravajo držati dolgoročno.
7. Podjetje se je dokapitaliziralo: izdali in prodali so 1.000 navadnih delnic po 300 d. e. / delnico.
8. Podjetju »Koda« so dali kratkoročno posojilo 60.000 d. e.
9. Izdali in prodali so 1.000 obveznic po nominalni ceni 100 d. e.
10. V podjetju so sprejeli sklep, da lahko lastniki obveznic te zamenjajo za delnice. Lastniki obveznic so 800 obveznic spremenili v delnice.
11. Kupili so licenco za izdelavo novega proizvoda v vrednosti 300.000 d. e. + 20 % DDV.

Zahtevi:

a) Odprite konte na začetku obdobja ter knjižite poslovne dogodke.
b) Sestavite zaključno bilanco stanja.

Naloga 21

Podjetje "Prešeren" ima naslednjo začetno bilanco stanja:

SREDSTVA (d.e.)		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV (d. e.)**	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	80.000	Navadne delnice	90.000
Dolgoročne finančne naložbe	20.000		
		Dolgoročni dolg	
Kratkoročna sredstva		Dolgoročno posojilo	240.000
Zaloge dokončanih proizvodov	120.000		
Zaloge materiala	30.000	*Kratkoročni dolg*	
Kratkoročne finančne naložbe	15.000	Obveznosti do dobaviteljev	78.000
Transakcijski račun	170.000	Obveznosti do delavcev	27.000
SKUPAJ	**435.000**	**SKUPAJ**	**435.000**

Pojasnila k bilanci stanja:
- nabavna vrednost opreme = 110.000 d. e.
- popravek vrednosti opreme = 30.000 d. e.
- sedanja (neodpisana) vrednost opreme = 80.000 d. e.

Podjetje "Prešeren" je imelo v obračunskem obdobju naslednje poslovne dogodke:
1. Plačali so anuiteto na dolgoročno posojilo v višini 40.000 d. e. (od tega 10.000 d. e. za obresti).
2. Podjetje, ki so mu v preteklem letu dali posojilo, je plačalo 4.000 d. e. obresti.
3. Prodali so polovico zaloge dokončanih proizvodov za 200.000 d. e. + 20 % DDV.
4. Zaradi močne vlage so zarjavele zaloge žebljev (= materiala) v vrednosti 5.000 d. e.

5. Zaradi izredno ugodnega tečaja delnic so prodali vse dolgoročne finančne naložbe za 45.000 d. e.
6. Ugotovili so poslovni izid.

Knjižite poslovne dogodke in sestavite zaključno bilanco stanja za podjetje "Prešeren".

Naloga 22

Podjetje "Kondor" ima na začetku obdobja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: nabavna vrednost opreme 150.000 d. e., popravek vrednosti opreme 50.000 d. e., terjatve do kupcev 10.000 d. e., transakcijski račun 19.000 d. e., zaloga materiala 15.000 d. e., zaloga dokončanih proizvodov 24.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 30.000 d. e., prejeto kratkoročno posojilo 18.000 d. e., prejeto dolgoročno posojilo 20.000 d. e., vrednost kapitala (navadne delnice) izračunajte sami.

V obdobju je imelo podjetje naslednje poslovne dogodke:
1. Nabavili so 1.000 enot materiala po ceni 10 d. e. za enoto + 20 % DDV.
2. Izdali in prodali so 1.000 prednostnih delnic po nominalni ceni 100 d. e.
3. S transakcijskega računa so v blagajno prenesli za 2.000 d. e. gotovine.
4. Najeli so kratkoročno posojilo v višini 40.000 d. e.
5. Dobaviteljem so plačali račun v višini 30.000 d. e.
6. Kupci so poravnali 5.000 d. e. svojih obveznosti do podjetja "Kondor".
7. Banka je odobrila spremembo kratkoročnega posojila v dolgoročno v višini 20.000 d. e.
8. Polovico zaloge dokončanih izdelkov so prodali za 15.000 d. e. + 20 % DDV.
9. Prednostne delnice so spremenili v navadne delnice.
10. Od kupcev so prejeli menico z zneskom 10.000 d. e.
11. Plačali so anuiteto dolgoročnega posojila z zneskom 10.000 d. e. Obresti v anuiteti so znašale 1.000 d. e.
12. Kupcem so zaračunali zamudne obresti v višini 1.000 d. e.
13. Zaradi nepričakovanega slabega vremena se je vrednost zalog materiala, ki so ga imeli na dvorišču, zmanjšala za 5.000 d. e.
14. Kupili in plačali so za 15.000 d. e. obveznic konkurenčnega podjetja. Obveznice nameravajo prodati v obdobju, krajšem od enega leta.
15. Podjetje, katerega obveznice je podjetje "Kondor" kupilo, je nakazalo anuiteto z zneskom 5.000 d. e. (1.000 d. e. je bilo obresti).

16. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
17. Ugotovili so poslovni izid.

a) Odprite konte na začetku obdobja in knjižite poslovne dogodke.
b) Sestavite zaključno bilanco stanja podjetja “Kondor”.

Naloga 23

Podjetje "Investitor" je kupilo nov stroj, katerega nakupna cena je bila 180.000 d. e. + 20 % DDV, prevoznik je zaračunal 40.000 d. e. + 20 % DDV, monter pa 35.000 d. e. + 20 % DDV. Stroj so usposobili za uporabo 3. maja 2007.

a) Izračunajte nabavno vrednost stroja.
b) Izdelajte amortizacijski načrt za nabavljeni stroj, če v podjetju uporabljajo metodo enakomernega časovnega amortiziranja in predvidevajo 5-letno dobo koristnosti. Preostala vrednost stroja po petih letih bo 15.000 d. e.
c) Izračunajte neodpisano vrednost stroja na dan 31. 12. 2007 in 31. 12. 2008.
d) Knjižite nakup stroja in obračun amortizacije po mesecih do konca leta 2007.

Naloga 24

Podjetje “Ciklon” je imelo v letu 2007 naslednje poslovne dogodke:

1. Za 115.000 d. e. + 20 % DDV so kupili nov stroj, vendar ga še niso dali v uporabo.
2. Prejeli so račun prevoznika v višini 20.000 d. e. + 20 % DDV za prevoz novega stroja.
3. Monter je zaračunal za montažo 25.000 d. e. + 20 % DDV.
4. Stroj je bil tehnično pregledan in dan v uporabo 7. maja 2007.
5. Obračunali so amortizacijo novega stroja za leto 2007; uporabljajo metodo enakomerne časovne amortizacije. Predvidevajo 4-letno dobo koristnosti stroja in preostalo vrednost v višini 10 % nabavne vrednosti.

Knjižite poslovne dogodke in izdelajte amortizacijski načrt za nabavljeni stroj.

Naloga 25

Farmacevtsko podjetje, ki proizvaja generična zdravila, je 27. aprila 2007 od farmacevtskega podjetja originatorja kupilo licenco za proizvodnjo antibiotikov. Vrednost licence, na podlagi katere bo podjetje antibiotike lahko proizvajalo šest let, je bila 720.000 d. e. + 20 % DDV, amortizirali pa jo bodo po metodi enakomernega časovnega amortiziranja.

Izdelajte amortizacijski načrt za amortizacijo licence, knjižite nakup licence in stroške amortizacije v letu 2007.

Naloga 26

Podjetje "A" je za 8.000.000 d. e. kupilo podjetje "B".

a) Ugotovite, koliko znaša dobro ime oziroma slabo ime, če je bilanca stanja podjetja »B« naslednja (v d. e.):

SREDSTVA (d. e.)		**OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV (d. e.)**	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Zgradbe	4.000.000	Navadne delnice	7.000.000
Oprema	3.000.000		
Dolgoročne finančne naložbe	1.500.000	*Dolgoročni dolg*	
		Dolgoročno posojilo	5.000.000
Kratkoročna sredstva			
Zaloge dokončanih proizvodov	2.500.000	*Kratkoročni dolg*	
Zaloge nedokončane proizvodnje	1.000.000	Obveznosti do dobaviteljev	2.000.000
Zaloge materiala	500.000	Obveznosti do delavcev	1.000.000
Terjatve do kupcev	1.000.000	Kratkoročno posojilo	3.000.000
Kratkoročne finančne naložbe	4.000.000		
Transakcijski račun	500.000		
SKUPAJ	**18.000.000**	**SKUPAJ**	**18.000.000**

b) Ugotovite, koliko znaša dobro ime oziroma slabo ime, če je bilanca stanja podjetja »B« naslednja (v d. e.):

SREDSTVA (d. e.)		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV (d. e.)	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Zgradbe	4.000.000	Navadne delnice	9.500.000
Oprema	3.000.000		
Dolgoročne finančne naložbe	1.500.000	*Dolgoročni dolg*	
		Dolgoročno posojilo	4.000.000
Kratkoročna sredstva			
Zaloge dokončanih proizvodov	2.500.000	*Kratkoročni dolg*	
Zaloge nedokončane proizvodnje	1.000.000	Obveznosti do dobaviteljev	1.000.000
Zaloge materiala	500.000	Obveznosti do delavcev	1.000.000
Terjatve do kupcev	1.000.000	Kratkoročno posojilo	2.500.000
Kratkoročne finančne naložbe	4.000.000		
Transakcijski račun	500.000		
SKUPAJ	**18.000.000**	**SKUPAJ**	**18.000.000**

c) Pojasnite, zakaj je lahko nabavna (tržna) vrednost oz. kupnina podjetja večja ali manjša od knjigovodske vrednosti podjetja.

Naloga 27

Podjetje “Sklad” je delniška družba, ki del sredstev vlaga v vrednostne papirje, da bi dosegla finančne prihodke. Knjižite naslednje poslovne dogodke, povezane z vrednostnimi papirji:

1. V januarju so kupili 100 delnic podjetja Krka v vrednosti 980 d. e. za delnico. Delnice nameravajo imeti v svojem portfelju dolgoročno.
2. V juniju je zasedala skupščina podjetja Krka, ki je odločila, da bo dividenda na delnico znašala 6,9 d. e.
3. Dividende so bile v celoti izplačane oktobra.
4. Zaradi investicije v novo proizvajalno opremo je podjetje »Sklad« potrebovalo denarna sredstva in je v novembru na borzi vrednostnih papirjev prodalo 50 delnic podjetja Krka po tečaju 1.050 d. e.

Naloga 28

V podjetju »Enigma« se zavedajo, da je financiranje dejavnosti izključno z lastniškim kapitalom drago, zato za opravljanje svoje dejavnosti najemajo tudi bančna posojila. Ko imajo kratkoročne presežke denarnih sredstev, pa denar tudi posojajo. Knjižite naslednje poslovne dogodke:

3. Za dobo 10 let so pri banki 1. januarja najeli posojilo v višini 2.500.000 d. e.
4. Podjetju »Gama« so kratkoročno (za 6 mesecev) posodili 300.000 d. e.
5. Podjetje »Gama« je vrnilo celotno glavnico, vključno s 4 % obresti za 6-mesečno obdobje.
6. Konec decembra so banki vrnili del posojila, in sicer 250.000 d. e. glavnice in 6 % obresti na celotno glavnico.

Naloga 29

Podjetje "Staša" je 10. januarja dobilo račun in plačalo celoletno najemnino za poslovne prostore v znesku 18.000 d. e. + 20 % DDV za obdobje od 1. januarja do 31. decembra. Stroške najemnine podjetje knjiži mesečno.

a) Knjižite navedene poslovne dogodke. Kakšen znesek aktivnih časovnih razmejitev izkazuje podjetje »Staša« v svoji zaključni bilanci stanja?

b) Kakšen znesek aktivnih časovnih razmejitev pa bi podjetje izkazovalo v svoji zaključni bilanci stanja, če bi bilo najemno obdobje od 1. marca do 28. februarja prihodnjega leta? Na ustreznih kontih prikažite tudi ta primer.

Naloga 30

Podjetje »Klemen Design, d. o. o.« se ukvarja s projektiranjem notranje opreme bivalnih in poslovnih prostorov. Svojim strankam za opravljeno delo izstavlja račune na koncu projekta, in sicer 10 % od celotne vrednosti projekta, prihodke pa obračunava mesečno.

Od začetka aprila do konca julija je arhitekt pripravljal načrt za stranko in ocenil, da bo vrednost celotnega projekta 40.000 d. e. Njegov honorar bi torej znašal 4.000 d. e.

a) Knjižite ustrezno razmejene prihodke in izdan račun v višini 4.000 d. e., ki ga je arhitekt izstavil na koncu obdobja (uresničena vrednost projekta je bila enaka načrtovani). DDV v nalogi ni treba upoštevati.
b) Kako bi se spremenile vknjižbe, če bi bila uresničena vrednost projekta 45.000 d. e.?
c) Kako pa bi izgledale vknjižbe, če bi bila uresničena vrednost projekta 36.000 d. e.?

Naloga 31

Podjetje "Tinkara" je od septembra 2007 do vključno avgusta 2008 obračunavalo stroške najemnine v višini 500 d. e. mesečno. Z najemodajalcem so dogovorjeni, da se račun za najemnino izstavi na koncu najemnega obdobja po tedanji tržni ceni. Pričakovani znesek za celoletno najemnino je 6.000 d. e. + 20 % DDV.

a) Knjižite poslovne dogodke pri podjetju "Tinkara" v letih 2007 in 2008, če so prejeli račun v višini 6.000 d. e. + 20 % DDV.
b) Kako bi podjetje knjižilo navedene poslovne dogodke, če bi račun za letno najemnino znašal 6.200 d. e. + 20 % DDV?
c) Kako bi podjetje knjižilo navedene poslovne dogodke, če bi račun za letno najemnino znašal 5.600 d. e. + 20 % DDV?

Naloga 32

Ekonomska fakulteta je v septembru 2007 izdala račune za šolnino za izredni študij v letu 2007/2008. Izstavili so skupno 600 računov z zneskom 2.500 d. e. (DDV se na tovrstno izobraževalno dejavnost ne obračunava). Študenti so svojo obveznost poravnali še pred pričetkom študijskega leta.

Knjižite navedene poslovne dogodke v letih 2007 in 2008, če ekonomska fakulteta prihodke iz dejavnosti izrednega študija obračunava mesečno.

Naloga 33

Podjetje "Najemodajalec" oddaja v letni najem poslovne prostore podjetju "Najemojemalec". Račun za enoletni najem je izdan na začetku najemnega obdobja.

a) Knjižite poslovne dogodke pri podjetju "Najemojemalec", ki je v začetku marca najelo poslovni prostor za obdobje od marca 2007 do vključno februarja 2008 in za najemnino dobilo račun v višini 12.000 d. e. + 20 %.
b) Knjižite navedene poslovne dogodke pri podjetju "Najemodajalec".
c) Za obe podjetji ugotovite stanje časovnih razmejitev na dan 31. decembra 2007.

Naloga 34

Najemnik »Gorza, d. o. o.« se je z lastnikom poslovnega prostora »Rentis, d. o. o.« dogovoril, da bo stanovanje najel 1. februarja in ga uporabljal do 30. junija. Dogovorjeni znesek za petmesečno najemnino je 7.500 d. e., lastnik pa bo račun izstavil sredi najemnega obdobja, 30. aprila. DDV v nalogi ni treba upoštevati.

a) Knjižite navedene poslovne dogodke pri podjetju »Gorza, d. o. o.«
b) Knjižite navedene poslovne dogodke pri podjetju »Rentis, d. o. o.«

Naloga 35

Podjetje "Brana" je v letu 2005 ob prodaji izdelkov s triletno garancijo oblikovalo 20.000 d. e. rezervacij za pokritje stroškov garancij. V letu 2008 so v podjetju »Brana« ob izteku garancijskega roka prejeli račune serviserjev za popravila izdelkov v skupnem znesku 20.000 d. e. + 20 % DDV.

a) Knjižite oblikovanje rezervacij v letu 2005 in črpanje rezervacij ob prejemu računov v letu 2008.
b) Kako bi knjižili črpanje rezervacij, če bi bil znesek računa 22.000 d. e. + 20 % DDV?
c) Kako bi knjižili navedene poslovne dogodke, če bi bil znesek računa 18.000 d. e. + 20 % DDV (ker dodatnih računov za popravila izdelkov v garanciji ne pričakujejo, so ostanek rezervacij odpravili)?

Naloga 36

Podjetje "Pomlad" ima 1. januarja sredstva in obveznosti do virov sredstev, kot jih kaže naslednja otvoritvena bilanca stanja:

SREDSTVA (d. e.)		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV (d. e.)	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Proizvajalni stroj	45.000	Osnovni kapital	67.400
Kratkoročna sredstva		*Dolgoročne obveznosti*	
Zaloga dokončanih proizvodov	5.000	Dolgoročno posojilo	10.000
Zaloga nedokončane proizvodnje	13.000		
Zaloga materiala	6.400	*Kratkoročne obveznosti*	
Terjatve do kupcev	2.000	Obveznosti do dobaviteljev	3.000
Transakcijski račun	13.000	Obveznosti do države (prispevki in davki iz plač)	4.000
SKUPAJ	84.400	SKUPAJ	84.400

Pojasnila k bilanci stanja:
1. Nabavna vrednost proizvajalnega stroja znaša 73.000 d. e., popravek vrednosti pa 28.000 d. e.
2. Zaloga materiala vsebuje 80 kg materiala.
3. Zaloga dokončanih proizvodov obsega 10 proizvodov.

V proučevanem obdobju so imeli naslednje poslovne dogodke:

1. Kupili so 100 kg materiala po ceni 90 d. e./kg + 20 % DDV.
2. V proizvodnjo so dali 120 kg materiala. Pri oddaji materiala upoštevajo metodo FIFO.
3. Obračunali so stroške dela v višini 20.000 d. e. (od tega 8.000 d. e. za davke in prispevke). 60 % stroškov dela je nastalo v proizvodnji.
4. Obračunali so 20-odstotno letno amortizacijo. Stroj je imel ob nabavi dobo koristnosti 5 let, uporabljajo metodo enakomerne časovne amortizacije. Ocenjena preostala vrednost stroja je 3.000 d. e.
5. Dobili so račun za plačilo električne energije v višini 7.000 d. e. + 20 % DDV. 70 % stroškov elektrike je proizvajalni strošek.
6. Naredili so obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov.
7. V obdobju so dokončali 80 proizvodov po stroškovni ceni 550 d. e.
8. 1. novembra so podjetju »Jesen« oddali v najem poslovni prostor za obdobje enega leta (od 1. novembra tekočega leta do 31. oktobra prihodnjega leta). Za celoletno najemnino so izstavili račun v višini 10.800 d. e. + 20 % DDV.
9. Obračunali so prihodek iz naslova najemnine za november in december.
10. Podjetje »Jesen« je plačalo račun za celoletno najemnino.
11. Prodali so 20 proizvodov po prodajni ceni 700 d. e. + 20 % DDV. Pri prodaji proizvodov uporabljajo metodo FIFO.
12. Plačali so 50 % obveznosti do dobaviteljev.
13. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
14. Ugotovili so poslovni izid.

Knjižite poslovne dogodke in izdelajte zaključno bilanco stanja.

RAČUNOVODSKI IZKAZI Z ANALIZO BILANCE –

PRIMERI NALOG ZA POGLOBITEV ZNANJA

Naloga 37

Podjetje "Zeta" proizvaja proizvode A, B in C. V proučevanem obdobju je podjetje prodalo 100 proizvodov A po ceni 1.000 d. e., 150 proizvodov B po 800 d. e. in 200 proizvodov C po 500 d. e.

V tem obdobju je imelo podjetje "Zeta" naslednje stroške:
- stroški materiala 195.000 d. e.,
- stroški dela 60.000 d. e.,
- stroški amortizacije 20.000 d. ,e.
- stroški storitev 15.000 d. e.

Iz dejavnosti financiranja je imelo podjetje 17.000 d. e. prihodkov in 13.000 d. e. odhodkov. Podjetje je imelo v tem obdobju 11.000 d. e. drugih odhodkov. Davki iz dobička pa so znašali 5.000 d. e. Ob koncu leta so v računovodstvu sestavili naslednjo bilanco stanja:

AKTIVA	31. december	1. januar	PASIVA	31. december	1. januar
DOLGOROČ. SREDSTVA	**284.000**	**292.000**	**KAPITAL**	**124.000**	**108.000**
Zemljišče	130.000	120.000	Osnovni kapital	109.000	109.000
Dolgoročne finančne nal.	14.000	12.000	Izguba poslovnega leta	--	(1.000)
Oprema	140.000	160.000	Nerazporejeni dobiček poslovnega leta	15.000	--
KRATKOROČ. SREDSTVA	**297.000**	**290.900**	**DOLG. OBVEZNOSTI**	**130.000**	**135.000**
Zaloga materiala	50.000	45.000	Dolgoročno posojilo	130.000	135.000
Zaloga nedok. proizvodnje	112.000	100.000	**KRATK. OBVEZNOSTI**	**327.000**	**339.900**
Zaloga dok. proizvodov	10.000	25.000	Obveznosti do dobaviteljev	297.000	276.900
Terjatve do kupcev	25.000	36.186	Obveznosti do delavcev	20.000	44.000
TRR	100.000	84.714	Obveznosti do države	10.000	19.000
SKUPAJ SREDSTVA	**581.000**	**582.900**	**SKUPAJ OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV**	**581.000**	**582.900**

a) Sestavite izkaz poslovnega izida za proučevano obdobje za podjetje "Zeta".
b) Koliko so znašali denarni prejemki od prodaje proizvodov (upoštevajte 20 % DDV)?

Naloga 38

Podjetje "Greni" je imelo v proučevanem obdobju 100.000 d. e. proizvajalnih in 50.000 d. e. neproizvajalnih stroškov.

Zaloge dokončanih in nedokončanih proizvodov so se v tem obdobju zmanjšale za skupno 20.000 d. e., poslovni prihodki pa so znašali 180.000 d. e. V podjetju uporabljajo metodo vrednotenja poslovnih učinkov po proizvajalnih stroških.

Sestavite izkaz poslovnega izida po obeh variantah in tako izračunajte poslovni izid iz poslovanja.

Naloga 39

Podjetje "Lipica" je imelo 1. januarja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: neodpisana vrednost opreme 83.600 d. e., popravek vrednosti opreme 8.400 d. e., prejeto kratkoročno posojilo 50.000 d. e., neodpisana vrednost patenta 49.500 d. e., popravek vrednosti patenta 15.300 d. e., zaloga nedokončane proizvodnje 60.000 d. e., nabavna vrednost zemljišča 95.000 d. e., zaloga materiala 100.000 d. e., rezervacije (za garancije) 20.000 d. e., prejeto dolgoročno posojilo 160.000 d. e., terjatve do kupcev 30.000 d. e., denar na TRR 120.000 d. e., zaloga dokončanih proizvodov 120.000 d. e. (120 proizvodov). Vrednost osnovnega kapitala izračunajte sami.

V proučevanem obdobju je imelo podjetje "Lipica" naslednje poslovne dogodke:

1. Prodali so 70 proizvodov po prodajni ceni 1.300 d. e. + 20 % DDV. Pri vrednotenju zaloge upoštevajo metodo povprečnih cen.
2. V proizvodnjo so prenesli ¾ materiala iz zaloge.
3. Prejeli so račun za električno energijo v višini 50.000 d. e. + 20 % DDV.

4. Obračunali so stroške dela v višini 60.000 d. e. (30 % tega zneska za prispevke in davke).
5. Po metodi enakomernega časovnega amortiziranja so obračunali letno amortizacijo na vsa amortizirljiva sredstva. Oprema ima ocenjen preostanek vrednosti 20.000 d. e. in dobo koristnosti 5 let. Preostala vrednost patenta je enaka 0, doba koristnosti pa 6 let.
6. Prejeli so račun dobavitelja za popravila izdelkov, ki so bili v garanciji, v skupnem znesku 15.000 d. e. + 20 % DDV. Ostale rezervacije so odpravili.
7. Naredili so obračun proizvodnje po metodi zožene lastne cene.
8. V obdobju so dokončali 150 proizvodov, katerih stroškovna cena je bila 1.200 d. e. na enoto.
9. Prodali so 140 proizvodov po prodajni ceni 1.400 d. e. + 20 % DDV.
10. Kupili so nov stroj, katerega nakupna cena je bila 10.000 d. e. + 20 % DDV, vendar ga še niso usposobili za uporabo.
11. Nov stroj je bil prepeljan v podjetje in montiran. Za opravljeni storitvi je podjetje prejelo račun v višini 6.000 d. e. + 20 % DDV.
12. Stroj je bil testiran in dan v uporabo 15. decembra.
13. Odplačali so 20 % obstoječe glavnice kratkoročnega posojila. Skupaj z obrestmi so plačali 15.000 d. e.
14. Zaradi slabega vremena se je vrednost zalog materiala, ki so ga imeli na dvorišču, zmanjšala za 5.000 d. e.
15. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
16. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 40

Podjetje "Žaga" ima 1. januarja 2007 sredstva in obveznosti do virov sredstev, kot jih kaže naslednja otvoritvena bilanca stanja:

SREDSTVA		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Zemljišče	100.000	Osnovni kapital	218.000
Proizvajalna oprema	150.000		
		Dolgoročne obveznosti	
Kratkoročna sredstva		Dolgoročno posojilo	100.000
Zaloga materiala	20.000		
Zaloga nedok. proizvodnje	70.000	*Kratkoročne obveznosti*	
Zaloga dok. proizvodov	40.000	Obveznosti do dobaviteljev	30.000
Transakcijski račun	12.000	Obveznosti do države (prispevki in davki)	40.000
		Pasivne časovne razmejitve	4.000
SKUPAJ	**392.000**	**SKUPAJ**	**392.000**

Pojasnila k bilanci stanja:

- Nabavna vrednost proizvajalne opreme znaša 220.000 d. e., popravek vrednosti pa 70.000 d. e.
- Zaloga materiala vsebuje 200 enot materiala po 100 d. e.
- Zaloga dokončanih proizvodov obsega 50 proizvodov po stroškovni ceni 800 d. e.
- Pasivne časovne razmejitve se nanašajo na kratkoročno odložene prihodke, ki izvirajo iz februarja 2006, ko je podjetje izdalo račun v višini 48.000 d. e. + 20 % DDV za poslovni prostor, ki ga je dalo v najem za obdobje od februarja 2006 do januarja 2007.

V letu 2007 so imeli naslednje poslovne dogodke:

1. Obračunali so enomesečne prihodke iz naslova najemnine.
2. Kupili so 300 enot materiala po 150 d. e. + 20 % DDV.
3. Dobili so račun za gostinske storitve (poslovno kosilo z izbranimi kupci) v višini 5.000 d. e. + 20 % DDV.
4. V proizvodnjo so dali 240 enot materiala po metodi FIFO.
5. Obračunali so 25-odstotno amortizacijo na vsa amortizirljiva sredstva. Oprema ima ocenjeno preostalo vrednost 20.000 d. e.

6. Obračunali so stroške dela. V proizvajalnem oddelku so opravili 3000 delovnih ur, urna postavka je bila 80 d. e. (od tega 40 d. e. za prispevke in davke), v prodaji in upravi pa so opravili 500 ur, urna postavka je bila 120 d. e. (od tega 55 d. e. za prispevke in davke).
7. Dobili so račun za opravljeno proizvajalno storitev v višini 2.000 d. e. + 20 % DDV.
8. Kupili in plačali so 12 delnic podjetja "Pinus" po 1.000 d. e., ki jih nameravajo držati dolgoročno.
9. Napravili so obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov.
10. V proučevanem obdobju so dokončali 300 proizvodov s stroškovno ceno 1.000 d. e.
11. Prodali so 120 proizvodov po 1.500 d. e. + 20 % DDV. Pri oddaji proizvodov upoštevajo metodo FIFO.
12. Kupci so poravnali polovico obveznosti.
13. Plačali so anuiteto dolgoročnega posojila v znesku 20.000 d. e. (obresti znašajo 10 % obstoječe glavnice).
14. Podjetje "Pinus" je objavilo, da znaša dividenda na delnico 300 d. e., izplačali pa jih bodo šele v prihodnjem letu.
15. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
16. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 41

Podjetje "Kurent" ima naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: neodpisana vrednost opreme 1.500.000 d. e. (stopnja odpisanosti je 0,4), zaloga materiala 300.000 d. e., terjatve do kupcev 200.000 d. e., zaloga nedokončane proizvodnje 100.000 d. e., transakcijski račun 1.200.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 200.000 d. e., najeto dolgoročno posojilo 500.000 d. e. Izračunajte vrednost osnovnega kapitala.

V obdobju so nastali naslednji poslovni dogodki:

1. Kupili in plačali so za 100.000 d. e. obveznic različnih podjetij, ki jih nameravajo imeti dolgoročno.
2. V proizvodnjo so dali za 200.000 d. e. materiala.
3. Obračunali so plače v višini 500.000 d. e. (polovico tega zneska so davki in prispevki iz plač).
4. Obračunali so 10-odstotno amortizacijo.
5. Dobili so račun v višini 100.000 d. e. + 20 % DDV od podjetja “Zeleni Jurij”, ki je za podjetje "Kurent" opravilo storitev.
6. Naredili so obračun proizvodnje, pri vrednotenju zalog uporabljajo metodo proizvajalnih stroškov. Ugotovili so, da je na stroškovnih mestih nabave, uprave in prodaje nastalo za 150.000 d. e. stroškov.
7. Dokončali so 1.000 enot proizvodov s stroškovno ceno 800 d. e.
8. Prodali so 900 enot proizvodov po prodajni ceni 1.000 d. e. + 20 % DDV.
9. Podjetja, katerih obveznice je podjetje “Kurent” kupilo, so nakazala obresti v višini 20.000 d. e.
10. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
11. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 42

Poslovni sistem "Študent" ima na začetku leta naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: nabavna vrednost opreme 2.000.000 d. e. (stopnja odpisanosti je 0,3), zaloga materiala 200.000 d. e. (2.000 enot), zaloga nedokončane proizvodnje 200.000 d. e., kratkoročne finančne naložbe (dano kratkoročno posojilo) 500.000 d. e., transakcijski račun 1.000.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 500.000 d. e. Vrednost osnovnega kapitala izračunajte sami.

V proučevanem obdobju je imelo podjetje naslednje poslovne dogodke:

1. Kupili in plačali so 1.000 delnic po ceni 1.000 d. e., ki jih nameravajo držati dolgoročno.
2. Dobili so kratkoročno bančno posojilo 300.000 d. e.
3. Nabavili so 2.000 enot materiala po ceni 150 d. e. + 20 % DDV.
4. Obračunali so stroške dela v višini 500.000 d. e. (50 % so davki in prispevki). 80 % stroškov dela je proizvajalni strošek.
5. V proizvodnjo so dali 3.000 enot materiala po metodi povprečne cene.
6. Obračunali so amortizacijo po 20-odstotni amortizacijski stopnji. 80 % amortizacije je proizvajalni strošek.
7. Dobili so račun za gostinske storitve v višini 30.000 d. e. + 20 % DDV (neproizvajalni stroški).
8. Opravili so obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov.
9. Dokončali so vso proizvodnjo, in sicer 2.000 proizvodov.
10. Prodali so 1.900 proizvodov po prodajni ceni 1.000 d. e. + 20 % DDV.
11. Dobili so anuiteto kratkoročnega posojila 150.000 d. e., od tega so obresti znašale 50.000 d. e.
12. Dobili so račun za najemnino za prihodnje leto z zneskom 20.000 d. e. + 20 % DDV.
13. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
14. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 43

Podjetje "Leksikon" ima 1. januarja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: zemljišča 200.000 d. e., neodpisana vrednost neproizvajalne opreme 400.000 d. e. (stopnja odpisanosti je 60 %), obveznosti do dobaviteljev 25.000 d. e., neodpisana vrednost proizvajalne opreme 200.000 d. e. (stopnja odpisanosti je 0 %), zaloge nedokončane proizvodnje 200.000 d. e., zaloge dokončanih proizvodov 660.000 d. e. (300 proizvodov po stroškovni ceni 2.200 d. e.), obveznosti do države za prispevke in davke 20.000 d. e., zaloge materiala 20.000 d. e. (40 enot po ceni 500 d. e.), TRR 250.000 d. e., izdane obveznice 400.000 d. e., rezervacije za garancije 300.000 d. e. Vrednost osnovnega kapitala, ki ga sestavljajo izdane navadne delnice, izračunajte sami.

V proučevanem obdobju je imelo podjetje naslednje poslovne dogodke:

1. Kupili so 60 enot materiala po ceni 550 d. e. + 20 % DDV.
2. Kupili so 50 enot materiala po ceni 490 d. e. + 20 % DDV.
3. V proizvodnjo so dali 90 enot materiala po metodi FIFO.
4. Plačali so 80 % vseh obveznosti do dobaviteljev.
5. Obračunali so 10-odstotno amortizacijo proizvajalne in neproizvajalne opreme.
6. Obračunali so stroške dela 80.000 d. e. (40 % za davke in prispevke). 20 % stroškov plač je neproizvajalni strošek.
7. Naredili so obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov.
8. Dokončali so 100 proizvodov s stroškovno ceno 2.652 d. e.
9. Prodali so 320 proizvodov po ceni 2.700 d. e. + 20 % DDV (upoštevajte metodo FIFO).
10. Od kupcev so prejeli menico v znesku 120.000 d. e.
11. Dobili so račun za poravnavo stroškov garancij v višini 230.000 d. e. + 20 % DDV. Ostale rezervacije so odpravili.
12. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
13. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 44

Podjetje "Petovia" ima naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: zaloga materiala 300.000 d. e., osnovni kapital (navadne delnice) 3.200.000 d. e., zaloga nedokončane proizvodnje 100.000 d. e., najeto dolgoročno posojilo 500.000 d. e., zaloga dokončanih proizvodov 100.000 d. e. (100 proizvodov po stroškovni ceni 1.000 d. e.), transakcijski račun 200.000 d. e., obveznost do dobaviteljev 200.000 d. e., neodpisana vrednost opreme 3.000.000 d. e. (stopnja odpisanosti je 0,4). Izračunajte vrednost terjatev do kupcev.

V obdobju so nastali naslednji poslovni dogodki:

1. Izdali in prodali so 1.000 obveznic po ceni 100 d. e.
2. V proizvodnjo so dali za 200.000 d. e. materiala.
3. Obračunali so plače v znesku 500.000 d. e. (polovico tega zneska so davki in prispevki iz plač).
4. Obračunali so 10-odstotno amortizacijo.
5. Dobili so račun v višini 100.000 d. e. + 20 % DDV za raznovrstne poslovne storitve.
6. Opravili so obračun proizvodnje. Za vrednotenje poslovnih učinkov uporabljajo metodo proizvajalnih stroškov, pri porabi zalog pa metodo FIFO. Ugotovili so, da je v obdobju 200.000 d. e. stroškov nastalo na stroškovnih mestih nabave, uprave in prodaje.
7. Dokončali so 1.000 proizvodov s stroškovno ceno 800 d. e.
8. Prodali so 1.000 proizvodov po prodajni ceni 1.000 d. e. + 20 % DDV.
9. Kupcem obveznic so nakazali anuitete v skupnem znesku 50.000 d. e., od tega 10.000 d. e. obresti.
10. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
11. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 45

Podjetje "Krstič" ima naslednja začetna stanja sredstev in obveznosti do virov sredstev: TRR 200.000 d. e., rezervacije (za garancije) 210.000 d. e., dolgoročne finančne naložbe (delnice Petrola) 150.000 d. e., izdane obveznice 300.000 d. e., terjatve do kupcev 80.000 d. e., prejete menice 20.000 d. e., zaloge dokončanih proizvodov 500.000 d. e. (500 enot), obveznosti do delavcev 100.000 d. e., neodpisana vrednost opreme 40.000 d. e. (stopnja odpisanosti 0,9). Vrednost osnovnega kapitala izračunajte sami

Podjetje je imelo v proučevanem obdobju naslednje poslovne dogodke:

1. Unovčili so vse menice.
2. Prodali so 300 proizvodov po ceni 1.600 d. e. + 20 % DDV.
3. Kupci so poravnali 80 % vseh svojih obveznosti.
4. Kupili in plačali so za 300.000 d. e. obveznic, ki jih bodo imeli v svojem portfelju dolgoročno.
5. Kupili so za 20.000 d. e. materiala + 20 % DDV.
6. Obračunali so stroške dela. Obveznosti do zaposlenih so 180.000 d. e., obveznosti do države pa 120.000 d. e.
7. V proizvodnjo so dali ves material.
8. Obračunali so 5-odstotno amortizacijo.
9. Naredili so obračun proizvodnje po metodi zožene lastne cene.
10. Dobavitelji so poslali račune za garancije v skupnem znesku 180.000 d. e. + 20 % DDV. Ostale rezervacije so odpravili.
11. Na skupščini delničarjev "Petrola" so določili višino dividend. Podjetju "Krstič" iz tega naslova pripadajo dividende v višini 15.000 d. e., ki jih bodo v "Petrolu" izplačali v naslednjem letu.
12. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
13. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 46

Podjetje "Zala" ima 1. januarja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: obveznosti iz dolgoročnega posojila 140.000 d. e., nabavna vrednost opreme 1.400.000 d. e. (stopnja odpisanosti 0,4), zaloga materiala 120.000 d. e. (1.000 enot po 120 d. e.), rezervacije 17.000 d. e. (za garancije), zaloga nedokončane proizvodnje 130.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 80.000 d. e., zaloga dokončane proizvodnje 230.000 d. e. (230 proizvodov po stroškovni ceni 1.000 d. e.), terjatve do kupcev 220.000 d. e., denar na TRR 170.000 d. e. Vrednost osnovnega kapitala izračunajte sami.

V proučevanem letu je imelo podjetje naslednje poslovne dogodke:

1. Kupili so 1.000 enot materiala po 150 d. e. + 20 % DDV.
2. Kupci so poravnali vse svoje obveznosti.
3. Kupili so nov stroj z nakupno ceno 300.000 d. e. + 20 % DDV. Stroj še ni bil usposobljen za uporabo.
4. Monter je za montažo novega stroja izstavil račun v višini 30.000 d. e. + 20 % DDV.
5. 15. 4. je bil stroj dan v uporabo, uporabljali ga bodo v proizvodnji.
6. Po metodi enakomernega časovnega amortiziranja so obračunali amortizacijo na vsa amortizirljiva sredstva za proučevano leto.
   - Stara oprema ima dobo koristnosti pet let in ostanek vrednosti 0 (50 % amortizacije je proizvajalni strošek).
   - Nov stroj ima ocenjeno preostalo vrednost 60.000 d. e., njegova doba koristnosti je tri leta.
7. V proizvodnjo so dali 1.400 enot materiala, stroške obračunavajo po metodi povprečnih cen.
8. Dobili so račun za opravljeno proizvajalno storitev v višini 3.000 d. e. + 20 % DDV.
9. Obračunali so stroške dela v višini 140.000 d. e. (50 % tega zneska so davki in prispevki). 30 % stroškov dela je nastalo na stroškovnih mestih nabave, uprave in prodaje.
10. Naredili so obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov.
11. V obdobju so dokončali 230 proizvodov s stroškovno ceno 1.240 d. e.
12. Prodali so 350 proizvodov po 1.700 d. e. + 20 % DDV. Pri oddaji proizvodov iz zaloge upoštevajo metodo povprečnih cen.
13. Dobili so račune za popravilo proizvodov, ki so v garanciji, v višini 15.000 d. e. + 20 % DDV. Ostale rezervacije so odpravili.
14. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
15. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 47

Podjetje "Striček" je imelo 1. januarja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: obveznosti do dobaviteljev 20.000 d. e., denar na TRR 100.000 d. e., terjatve do kupcev 400.000 d. e., zaloge materiala 150.000 d. e., prejeto kratkoročno posojilo 200.000 d. e., zaloge nedokončane proizvodnje 50.000 d. e., obveznosti do države (za prispevke in davke iz plač) 20.000 d. e., zaloge dokončane proizvodnje 200.000 d. e. (200 enot), nabavna vrednost opreme 1.000.000 d. e. (stopnja odpisanosti 0,4), prejeto dolgoročno posojilo 140.000 d. e., zemljišče 280.000 d. e., obveznosti do delavcev 30.000 d. e. Vrednost osnovnega kapitala izračunajte sami.

V proučevanem letu so imeli naslednje poslovne dogodke:
1. Prodali so 110 proizvodov po ceni 2.500 d. e. + 20 % DDV.
2. Obračunali so stroške dela, ki so znašali 50.000 d. e. (40 % tega zneska so davki in prispevki iz plač).
3. V proizvodnjo so dali 2/3 celotne zaloge materiala.
4. Kupci so poravnali polovico vseh obveznosti.
5. Zaposlenim so izplačali 20.000 d. e.
6. Izdali in prodali so 1.000 obveznic po 100 d. e.
7. Odplačali so polovico kratkoročnega posojila. Skupaj z obrestmi so plačali 120.000 d. e.
8. Obračunali so letno amortizacijo na vsa amortizirljiva sredstva. Oprema podjetja ima ocenjeno preostalo vrednost 20.000 d. e. in dobo koristnosti pet let. V podjetju uporabljajo enakomerno časovno amortiziranje.
9. Naredili so obračun proizvodnje po metodi zožene lastne cene. Dokončali so 200 proizvodov s stroškovno ceno 1.320 d. e.
10. Prodali so 160 proizvodov po ceni 2.700 d. e. + 20 % DDV. Pri oddaji proizvodov iz zaloge upoštevajo metodo LIFO.
11. Plačali so 10-odstotne letne obresti na dolgoročno posojilo.
12. Kupili so licenco za izdelavo novega proizvoda v vrednosti 300.000 d. e. + 20 % DDV.
13. Prejeli so račun za najemnino poslovnih prostorov za prihodnje leto v znesku 80.000 d. e. + 20 % DDV.
14. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
15. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 48

Podjetje "Ignac" ima 1. januarja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: neodpisana vrednost opreme 1.400.000 d. e., popravek vrednosti opreme 600.000 d. e., zaloga materiala 120.000 d. e. (1.000 enot), obveznosti iz dolgoročnega posojila 140.000 d. e., zaloga nedokončane proizvodnje 130.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 280.000 d. e., denar na TRR 170.000 d. e., zaloga dokončane proizvodnje 230.000 d. e. (230 proizvodov), terjatve do kupcev 220.000 d. e., prejete menice 16.000 d. e., zemljišče 130.000 d. e. Vrednost osnovnega kapitala izračunajte sami!

V proučevanem obdobju je imelo podjetje naslednje poslovne dogodke:

1. Dobili so račun za gostinske storitve (poslovno kosilo s pomembnim kupcem) v višini 1.500 d. e. + 20 % DDV.
2. Kupili so 1.000 enot materiala po ceni 150 d. e. za enoto + 20 % DDV.
3. Unovčili so vse menice.
4. Odplačali so 20.000 d. e. glavnice dolgoročnega posojila. Skupaj z obrestmi so plačali 27.000 d. e.
5. Kupci so poravnali vse obveznosti.
6. Obračunali so amortizacijo na vsa amortizirljiva sredstva za proučevano leto. Opremo amortizirajo po metodi enakomernega časovnega amortiziranja. Ocenjujejo, da bo oprema ob koncu sedemletne dobe koristnosti imela 600.000 d. e. preostale vrednosti. 50 % amortizacije je proizvajalni strošek.
7. V proizvodnjo so dali 1.400 enot materiala po metodi FIFO.
8. Dobili so račun za opravljeno proizvajalno storitev v višini 3.000 d. e. + 20 % DDV.
9. Obračunali so stroške dela v višini 140.000 d. e. (50 % tega zneska so davki in prispevki). 30 % stroškov dela je nastalo na stroškovnih mestih nabave, uprave in prodaje.
10. Naredili so obračun proizvodnje po metodi proizvajalnih stroškov.
11. Dokončali so vso proizvodnjo, in sicer 511 proizvodov.
12. Prodali so 300 proizvodov po prodajni ceni 1.900 d. e. + 20 % DDV. Pri oddaji proizvodov iz zaloge upoštevajo metodo FIFO.
13. Naredili so obračun DDV in državi nakazali razliko med izstopnim in vstopnim davkom oz. so jo dobili povrnjeno.
14. Ugotovili so poslovni izid.

a) Knjižite poslovne dogodke.
b) Izdelajte končno bilanco stanja.
c) Izdelajte anglo-ameriško obliko izkaza poslovnega izida.
d) Izdelajte nemško obliko izkaza poslovnega izida.

Naloga 49

Podjetje "Trend" je imelo na začetku maja na transakcijskem računu 100.000 d. e., v blagajni pa 30.000 d. e.

V maju je imelo podjetje naslednje poslovne dogodke (nekateri dogodki so povezani z denarnimi tokovi, drugi pa ne):

1. Najeli so za 100.000 d. e. kratkoročnega posojila.
2. Zaposlenim so izplačali aprilske plače v višini 30.000 d. e.
3. Unovčili so menice v vrednosti 15.000 d. e.
4. Blagajnik je izplačal potne stroške v višini 5.000 d. e.
5. Prodali so za 50.000 d. e. blaga + 20 % DDV, stroškovna vrednost prodanega blaga znaša 35.000 d. e. Rok plačila ja 30 dni.
6. Kupci so poravnali svoje zapadle obveznosti v višini 30.000 d. e.
7. Plačali so davke in prispevke iz plač 40.000 d. e.
8. Kupec je pri blagajni podjetja plačal 10.000 d. e.
9. Blagajnik je na transakcijski račun položil prejeta denarna sredstva.
10. Obračunali so amortizacijo v višini 30.000 d. e.
11. Delavcem so izplačali posojilo v znesku 35.000 d. e.
12. Prejeli so dividende v znesku 3.000 d. e.
13. V proizvodnjo so dali material v vrednosti 50.000 d. e.
14. Kupili so nov stroj, nakupna cena je znašala 120.000 d. e. + 20 % DDV, prevoz pa 30.000 d. e. + 20 % DDV. Stroja še niso dali v uporabo
15. Z gotovino so plačali montažo stroja 10.000 d. e. + 20 % DDV.

Izdelajte izkaz denarnih tokov za maj po I. različici (neposredna metoda).

Naloga 50

Podjetje "Paneks" je imelo v obdobju od junija do septembra naslednje stroške:

Mesec	Neposredni material	Neposredno delo	Storitve
Junij	1.500 d. e.	1.300 d. e.	100 d. e.
Julij	1.400 d. e.	1.500 d. e.	110 d. e.
Avgust	1.200 d. e.	1.400 d. e.	120 d. e.
September	1.600 d. e.	1.500 d. e.	150 d. e.

Podjetje kupuje ves material v mesecu, ko ga potroši, in ga skupaj z 20 % DDV plačuje ob dobavi. Zaposlenim podjetje plačuje za delo, opravljeno v preteklem mesecu. Polovica storitev je, skupaj z 20 % DDV, plačanih takoj, ko je storitev opravljena, polovica pa en mesec kasneje.

Prihodki podjetja so vezani na obseg prodaje. V proučevanih mesecih so prodali naslednje količine proizvodov:

Mesec	Količina
Junij	100
Julij	120
Avgust	110
September	135

Prodajna cena je 50 d. e. + 20 % DDV.

Izkušnje kažejo na naslednji vzorec plačevanja s strani kupcev:
- 60 % jih blago plača z gotovino,
- 30 % jih plača čez 1 mesec,
- 10 % jih plača čez 2 meseca.

Izdelajte izkaz denarnih tokov po neposredni metodi za avgust in september. Upoštevajte, da je 31. julija stanje gotovine v blagajni 1.000 d. e. in stanje na transakcijskem računu 2.000 d. e. ter da mora podjetje 28. septembra plačati anuiteto dolgoročnega posojila v znesku 4.000 d. e.

Naloga 51

V podjetju "Mleko" so iz izkušenj ugotovili, da imajo 20 % prodaje neposredno za denar, ostalih 80 % pa je kreditna prodaja, ki je plačana takole:

- 10 % prodaje na kredit je plačanih v mesecu prodaje,
- 70 % prodaje na kredit je plačanih v naslednjem mesecu,
- 17 % prodaje na kredit je plačanih v drugem mesecu po prodaji,
- 3 % prodaje na kredit niso nikoli plačani.

Podjetje "Mleko" načrtuje naslednje prihodke od prodaje:

Mesec	Prihodki
Maj	70.000 d. e.
Junij	80.000 d. e.
Julij	75.000 d. e.
Avgust	65.000 d. e.
September	90.000 d. e.

Izdelajte predračun prejemkov denarnih sredstev za julij, avgust in september (upoštevajte 20 % DDV).

Naloga 52

Začetno stanje denarnih sredstev podjetja "Zebra" znaša 1.000 d. e. V proučevanem obdobju so imeli naslednje poslovne dogodke: kupci so plačali svojo obveznost v višini 5.000 d. e., komercialist je pri blagajni dvignil 500 d. e. akontacije za potne stroške, kupili so material v vrednosti 8.000 d. e. + 20 % DDV, v proizvodnjo so dali za 3.500 d. e. materiala, prejeli so dividende v višini 4.000 d. e., prodali so vrednostne papirje v višini 3.200 d. e., dobaviteljem so nakazali 5.000 d. e., dobili so kratkoročno bančno posojilo 5.000 d. e., plačali so anuiteto 2.000 d. e., obračunali in izplačali so plače 7.500 d. e.

Izdelajte izkaz denarnih tokov po neposredni metodi.

Naloga 53

Podjetje »Dilema« je imelo 1. januarja naslednjo bilanco stanja:

SREDSTVA		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	800.000	Osnovni kapital	1.000.000
Kratkoročna sredstva		*Kratkoročne obveznosti*	
Zaloga materiala	200.000	Kratkoročno posojilo	200.000
Zaloga nedok. proizvodnje	200.000	Obveznosti do dobaviteljev	300.000
Kratkoročne fin. naložbe	200.000		
Transakcijski račun	100.000		
SKUPAJ	**1.500.000**	**SKUPAJ**	**1.500.000**

31. decembra so v podjetju sestavili naslednjo zaključno bilanco stanja:

SREDSTVA		OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	
Dolgoročna sredstva		*Kapital*	
Oprema	600.000	Osnovni kapital	2.000.000
		Dobiček	319.500
Kratkoročna sredstva			
Zaloga materiala	720.000	*Kratkoročne obveznosti*	
Zaloga nedok. proizvodnje	266.000	Obveznosti do dobaviteljev	820.000
Zaloga dok. proizvodov	100.000	Obveznosti do države	106.500
Kratkoročne fin. naložbe	50.000	Kratkoročno posojilo	150.000
Transakcijski račun	1.660.000		
SKUPAJ	**3.396.000**	**SKUPAJ**	**3.396.000**

Iz postavk v bilanci stanja izdelajte izkaz gibanja sredstev, v katerem boste prikazali pritoke in odtoke iz dejavnosti financiranja in investiranja ter ugotovili, kateri so bili največji razlogi za visoko povečanje denarnih sredstev v podjetju »Dilema«.

Naloga 54

Podjetje "Azimut" je imelo v začetku obdobja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: nabavna vrednost opreme 9.000 d. e., popravek vrednosti opreme 3.000 d. e., kapital 9.000 d. e., TRR 3.000 d. e., kratkoročne finančne naložbe 2.500 d. e., rezervacije 1.000 d. e., terjatve do kupcev 1.500 d. e., obveznosti do dobaviteljev 2.000 d. e., gotovina v blagajni 500 d. e. Višino obveznosti iz kratkoročnega posojila izračunajte sami.

Podjetje "Azimut" je imelo na koncu obdobja naslednja sredstva in obveznosti do virov sredstev: nabavna vrednost opreme 11.500 d. e., popravek vrednosti opreme 3.500 d. e., kapital 8.000 d. e., TRR 3.000 d. e., terjatve do kupcev 2.000 d. e., dobro ime 2.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 3.000 d. e., zaloga dokončanih proizvodov 1.000 d. e. Višino obveznosti iz kratkoročnega posojila izračunajte sami.

Izdelajte začetno in končno bilanco stanja ter izdelajte izkaz gibanja sredstev s pritoki in odtoki iz financiranja in investiranja!

Naloga 55

Podjetje "Lux" je imelo začetno stanje denarnih sredstev 5.000 d. e. V obdobju se je nabavna vrednost opreme povečala za 3.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev so se zmanjšale za 500 d. e., zaloge materiala so se povečale za 200 d. e., zaloge dokončanih proizvodov so se povečale za 1.000 d. e., terjatve do kupcev so se zmanjšale za 300 d. e., prejeto dolgoročno posojilo se je povečalo za 1.500 d. e., dobiček je bil 300 d. e., osnovni kapital se je povečal za 2.000 d. e., amortizacija pa je bila 1.300 d. e.

Izdelajte izkaz gibanja sredstev s pritoki in odtoki iz financiranja in investiranja in ugotovite končno stanje denarnih sredstev.

Naloga 56

V podjetju "Vezja" razmišljajo, da bi kupili podjetje "Optimum", katerega računovodski izkazi za zadnji dve leti so prikazani v spodnjih dveh tabelah.

Izkaz stanja podjetja "Optimum" na dan 31. decembra za leti 2006 in 2007

Ekonomska kategorija (v d. e.)	31. 12. 2007	31. 12. 2006
Dolgoročna sredstva	**125.000**	**150.000**
Oprema	125.000	150.000
Kratkoročna sredstva	**975.000**	**680.000**
Zaloga dokončanih proizvodov	600.000	400.000
Terjatve do kupcev	300.000	150.000
Denar na TRR	50.000	100.000
Aktivne časovne razmejitve	25.000	30.000
Skupaj sredstva	**1.100.000**	**830.000**
Kapital	**400.000**	**330.000**
Osnovni kapital	200.000	200.000
Preneseni čisti dobiček prejšnjih let	200.000	130.000
Kratkoročni dolg	**600.000**	**350.000**
Obveznosti do dobaviteljev	400.000	290.000
Obveznosti do države	200.000	60.000
Dolgoročni dolg	**100.000**	**150.000**
Dolgoročno posojilo	100.000	150.000
Skupaj obveznosti do virov sredstev	**1.100.000**	**830.000**

Pojasnila k bilanci stanja:
Nabavna vrednost opreme 31. 12. 2006 = 170.000 d. e.
Nabavna vrednost opreme 31. 12. 2007 = 200.000 d. e.

Izkaz poslovnega izida podjetja "Optimum" za leti 2006 in 2007:

Ekonomska kategorija (v d. e.)	2007	2006
Prihodki od prodaje	**950.000**	**900.000**
Proizvajalni stroški prodanih količin	500.000	490.000
Kosmati poslovni izid od prodaje	**450.000**	**410.000**
Stroški uprave in prodaje	275.000	260.000
Poslovni izid iz poslovanja	**175.000**	**150.000**
Finančni odhodki	12.000	18.000
Celotni poslovni izid	**163.000**	**132.000**
Davek iz dobička	65.200	52.800
Čisti poslovni izid	**97.800**	**79.200**

a) Izdelajte analizo računovodskih izkazov podjetja »Optimum« v času in komentirajte rezultate.
b) Izdelajte navpično analizo računovodskih izkazov in dobljene rezultate pojasnite.
c) Izračunajte in komentirajte kazalnike stanja financiranja.
d) Izračunajte in komentirajte kazalnike stanja investiranja.
e) Izračunajte in komentirajte kazalnike plačilne sposobnosti podjetja.
f) Izračunajte in komentirajte kazalnike obračanja.
g) Izračunajte in komentirajte kazalnike gospodarnosti.
h) Izračunajte in komentirajte kazalnike dobičkonosnosti.

Naloga 57

O podjetju "Čop" imate na voljo naslednje podatke:
- delež dolgoročnih sredstev = 60 %
- vrednost kratkoročnih sredstev = 100.000 d. e.
- delež kapitala v financiranju = 55 %
- vrednost časovnih razmejitev = 0

Izračunajte vrednost kapitala in dolgov.
Izračunajte delež dolgov v financiranju in kazalnik finančnega vzvoda.

Naloga 58

Podjetje »Špik« ima 20.000 d. e. kratkoročnih sredstev in 40.000 d. e. dolgoročnih sredstev. Dolgoročni dolgovi znašajo 15.000 d. e., kratkoročni dolgovi pa prav tako 15.000 d. e. Rezervacij in kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev nimajo.

Izračunajte delež kapitala v financiranju.

Naloga 59

Neodpisana vrednost stroja znaša 500.000 d. e., popravek vrednosti pa je 750.000 d. e.

Koliko znaša stopnja odpisanosti stroja?

Naloga 60

Za podjetje "Kopriva" so poznani naslednji podatki: denarna sredstva 2.000 d. e., kratkoročne finančne naložbe 17.000 d. e., kratkoročne terjatve 9.000 d. e., zaloge 12.000 d. e., kratkoročne obveznosti 20.000 d. e., dolgoročne obveznosti 40.000 d. e.

Izračunajte kratkoročni, pospešeni in hitri koeficient.

Naloga 61

Ugotovili so, da se zaloge proizvodov v podjetju »Jelen« v povprečju obrnejo na 120 dni.

Koliko znaša koeficient obračanja zalog in kaj nam pove? Ali je boljši višji ali nižji koeficient obračanja zalog in zakaj?

Naloga 62

Podjetje "Šef" je v proučevanem letu kupilo 6.000 kg materiala po nabavni ceni 100 d. e. + 20 % DDV, v proizvodnji pa so porabili za 660.000 d. e. materiala.

Izračunajte koeficient obračanja zalog materiala, če je bilo stanje zaloge materiala 1. januarja 120.000 d. e. Izračunajte tudi število dni vezave zalog.

Naloga 63

Podjetje "Tiger" je imelo v proučevanem letu 600.000 d. e. prejemkov od prodaje, stanje terjatev do kupcev na dan 1. januarja je bilo 120.000 d. e., stanje terjatev na dan 31. decembra pa je bilo 100.000 d. e.

Izračunajte koeficient obračanja terjatev do kupcev in ugotovite število dni vezave terjatev do kupcev.

Naloga 64

Za podjetje "Loti" so na voljo naslednji podatki: drugi prihodki 2.000 d. e., drugi odhodki 1.000 d. e., proizvajalni stroški prodanih proizvodov 10.000 d. e., finančni prihodki 6.000 d. e., finančni odhodki 2.000 d. e., stroški uprave in prodaje 10.125 d. e.

Izračunajte kazalnik gospodarnosti poslovanja, če je kazalnik celotne gospodarnosti 1,60.

Naloga 65

Za podjetje "Sonček" so poznani naslednji podatki iz izkaza poslovnega izida: izguba iz rednega delovanja 3.000 d. e., stroški materiala 10.000 d. e., stroški dela 12.000 d. e., stroški storitev 5.000 d. e., stroški amortizacije 4.000 d. e., finančni prihodki 7.000 d. e., finančni odhodki 5.000 d. e., povečanje vrednosti zalog proizvodov 2.000 d. e. in zmanjšanje vrednosti zalog nedokončane proizvodnje 1.000 d. e.

Koliko znaša gospodarnost poslovanja za podjetje "Sonček"?

Naloga 66

Za podjetji "Bavaria" in "Seaway", ki delujeta v isti panogi, so poznani naslednji podatki o njunem poslovanju:

Ekonomska kategorija (v d. e.)	"Bavaria"	"Seaway"
Prihodki	10.000.000	1.000.000
Odhodki	8.000.000	700.000
Povprečna dolgoročna sredstva	10.000.000	1.000.000
Povprečna kratkoročna sredstva	7.000.000	600.000

a) Katero podjetje ima boljši kazalnik celotne gospodarnosti?
b) Primerjajte dobičkonosnost prihodkov pri obeh podjetjih.
c) Katero podjetje izkazuje boljšo dobičkonosnost sredstev?
d) Katero podjetje izkazuje boljšo dobičkonosnost kapitala, če je delež dolgov med celotnimi obveznostmi do virov sredstev v podjetju "Bavaria" 60 %, v podjetju "Seaway" pa 40 %? Za koga je podatek o dobičkonosnosti kapitala najpomembnejši?

Naloga 67

Za podjetji "X " in "Y", ki delujeta v isti panogi, so poznani naslednji podatki o poslovanju ter o povprečni vrednosti sredstev in obveznosti do virov sredstev:

	"X"	"Y"
Dobiček	10.000	15.000
Začetno stanje sredstev	80.000	90.000
Končno stanje sredstev	120.000	110.000
Začetno stanje kapitala	50.000	40.000
Končno stanje kapitala	60.000	50.000
Celotna gospodarnost	1,20	1,25

Kateri delničarji so bolj zadovoljni s poslovanjem podjetja?
Katero podjetje ima večjo dobičkonosnost prihodkov?

Naloga 68

V podjetju "Gardenia" so za potrebe analiziranja izračunali naslednje računovodske kazalnike:

- dobičkonosnost sredstev = 10 %
- delež dolgov v financiranju = 60 %
- prihodki = 125.000 d. e.
- odhodki = 100.000 d. e.

Izračunajte dobičkonosnost kapitala.
Izračunajte dobičkonosnost prihodkov.

TEMELJNE EKONOMSKE KATEGORIJE V RAČUNOVODSTVU

Naloga 1

Metoda	*Stroški materiala*	*Končna zaloga*	*Skupaj*
Povprečne cene	8.142	8.708	16.850
Zaporedne cene (FIFO)	7.760	9.090	16.850
Povratne cene (LIFO)	8.678	8.172	16.850
Stalne cene	8.665	8.185	16.850

Naloga 2

a) stroški materiala = 8.880 d. e.
b) stroški materiala FIFO = 8.500, stroški materiala LIFO = 9.100 d. e.

Naloga 3

Metoda	*Stroški materiala*	*Končna zaloga*	*Skupaj*
Povprečne cene	7.617	1.708	9.325
Zaporedne cene (FIFO)	7.600	1.725	9.325
Povratne cene (LIFO)	7.675	1.650	9.325
Stalne cene	7.847	1.478	9.325

Naloga 4

a) metoda zožene lastne cene: dobiček = 6.000 d. e.
b) metoda spremenljivih stroškov: izguba = 26.000 d. e.
c) metoda proizvajalnih stroškov: izguba = 14.000 d. e.

Naloga 5

a) metoda zožene lastne cene: izguba = 16.000 d. e.
b) metoda spremenljivih stroškov: izguba = 22.000 d. e.
c) metoda proizvajalnih stroškov: izguba = 24.000 d. e.
d) metoda neposrednih stroškov: izguba = 28.000 d. e.

Naloga 6

a) zožena lastna cena + LIFO
   1. mesec: dobiček = 157.500 d. e.
   2. mesec: dobiček = 69.000 d. e.

b) metoda spremenljivih stroškov + FIFO
   1. mesec: dobiček = 120.000 d. e.
   2. mesec: dobiček = 84.000 d. e.

Naloga 7

a1) dobiček = 16.000 d. e.
a2) izguba = 1.200 d. e.
a3) dobiček = 6.000 d. e.
a4) izguba = 10.000 d. e.

b1) izguba = 26.400 d. e.
b2) izguba = 43.600 d. e.
b3) izguba = 36.000 d. e.
b4) izguba = 48.000 d. e.

c1) dobiček = 94.500 d. e.
c2) dobiček = 73.000 d. e.
c3) dobiček = 81.000 d. e.
c4) dobiček = 51.000 d. e.

Naloga 8

a1) 1. mesec: dobiček = 3.000 d. e.
2. mesec: dobiček = 2.000 d. e.
a2) 1. mesec: dobiček = 2.500 d. e.
2. mesec: dobiček = 2.500 d. e.

b1) 1. mesec: dobiček = 5.850 d. e.
2. mesec: dobiček = 7.150 d. e.
b2) 1. mesec: dobiček = 5.500 d. e.
2. mesec: dobiček = 7.500 d. e.

Naloga 9

a1) dobiček = 80.000 d. e.
a2) dobiček = 56.000 d. e.
a3) dobiček = 60.000 d. e.
a4) dobiček = 40.000 d. e.

b) celotni stroški = 820.000 d. e.

c) proizvajalni stroški = 280.000 d. e.

Naloga 10

a1) 1. mesec: dobiček = 0 d. e.
2. mesec: izguba = 450 d. e.

a2) 1. mesec: izguba = 300 d. e.
2. mesec: izguba = 250 d. e.

b1) vrednost končne zaloge = 400 d. e.
b2) vrednost končne zaloge = 300 d. e.

Naloga 11

a) dobiček = 240.000 d. e.
b) vrednost zaloge = 2.240.000 d. e.

Naloga 12

TC (Q = 300) = 1.320 d. e.

Naloga 13

TC (Q = 600) = 44.800 d. e.

Naloga 14

a) stroškovne cene (neposredni stroški kot osnova):

Y 31 = 31.764,71 d. e.
Y 33 = 47.647,06 d. e.
Y 35 = 55.588,24 d. e.

b) stroškovne cene (opravljene delovne ure kot osnova):

Y 31 = 35.094,34 d. e.
Y 33 = 46.037,74 d. e.
Y 35 = 53.867,92 d. e.

Naloga 15

a) poslovni izid november: 163.091 d. e., december: 368.159 d. e.
b) poslovni izid november: 54.000 d. e., december: 421.000 d. e.
c) poslovni izid november: 90.364 d. e., december: 403.386 d. e.

Naloga 16

18. prodajna vrednost z DDV = 37.500 d. e.
19. nabavna vrednost prodanega blaga = 15.000 d. e.
20. marža = 3.750 d. e. Pokrivati mora stroške poslovanja, ostanek je dobiček trgovine.

Naloga 17

a) prodajna vrednost z DDV = 130.000 d. e.
b) nabavna vrednost prodanega blaga = 64.103 d. e.
c) marža = 19.231 d.e.

Naloga 18

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
415.000 d. e.	415.000 d. e.

Naloga 19

Plačilo DDV 3.900 d. e.

Naloga 20

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
1.750.000 d. e.	1.750.000 d. e.

Naloga 21

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
599.000 d. e.	599.000 d. e.

Prihodki = 229.000 d. e.
Odhodki = 75.000 d. e.
Dobiček = 154.000 d. e.

Naloga 22

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
280.000 d. e.	280.000 d. e.

Prihodki = 17.000 d. e.
Odhodki = 18.000 d. e.
Izguba = 1.000 d. e.

Naloga 23

a) Nabavna vrednost stroja znaša 255.000 d. e.
b) Letni znesek amortizacije znaša 48.000 d. e. Začetek amortizacije je junij 2007.
c) Neodpisana vrednost na dan 31. 12. 2007 znaša 227.000 d. e., na dan 31. 12. 2008 pa 179.000 d. e.
d) Mesečni znesek amortizacije znaša 4.000 d. e., knjižimo od junija do decembra 2007.

Naloga 24

Nabavna vrednost = 160.000 d. e., mesečni znesek amortizacije = 3.000 d. e., začetek amortizacije junij 2007.

Naloga 25

Nabavna vrednost licence je 720.000 d. e., mesečni znesek amortizacije 10.000 d. e., pričetek amortizacije pa maj 2007.

Naloga 26

a) Dobro ime znaša 1.000.000 d. e.
b) Slabo ime znaša 1.500.000 d. e.

Naloga 27

1. Dolgoročne finančne naložbe in TRR.
2. Finančni prihodki in kratkoročne terjatve.
3. Kratkoročne terjatve in TRR.
4. Dolgoročne finančne naložbe, TRR in finančni prihodki.

Naloga 28

1. Dolgoročno posojilo in TRR.
2. Kratkoročne finančne naložbe in TRR.
3. Kratkoročne finančne naložbe, TRR in finančni prihodki.
4. Dolgoročno posojilo, TRR in finančni odhodki.

Naloga 29

a) Mesečni strošek najemnine: 1.500 d. e. Končno stanje na kontu AČR: 0.
b) Končno stanje na kontu AČR: 3.000 d. e.

Naloga 30

a) Mesečni prihodki znašajo 1.000 d. e., knjižimo AČR.
b) Dodatni poslovni prihodki 500 d. e.
c) Razveljavitev poslovnih prihodkov 400 d. e. (»storno«).

Naloga 31

a) Mesečni stroški najemnine: 500 d. e.,
končno stanje na kontu PČR (31. 12. 2007): 2.000 d. e.
b) Leto 2008: dodatno obračunajo 200 d. e. stroškov najemnine.
c) Leto 2008: razveljavijo (stornirajo) 400 d. e. stroškov najemnine.

Naloga 32

Prihodki/mesec: 125.000 d. e.
Stanje na kontu PČR 31. 12. 2007: 1.125.000 d. e.

Naloga 33

a) Leto 2007: obv. 14.400 d. e., terjatve do države (DDV) 2.400 d. e., AČR 12.000 d. e. in 10 x 1.000 d. e., str. najemnine 10 x 1.000 d. e.
Leto 2008: AČR 2 x 1.000 d. e., stroški najemnine 2 x 1.000 d. e.

b) Leto 2007: terjatve 14.400 d. e., obveznost do države (DDV) 2.400 d. e., PČR 12.000 d. e. in 10 x 1.000 d. e., poslovni prihodki 10 x 1.000 d. e.
Leto 2008: PČR 2 x 1.000 d. e., poslovni prihodki 2 x 1.000 d. e.

c) 2.000 d. e. za obe podjetji.

Naloga 34

a) Podjetje »Gorza«: od februarja do aprila stroški 1.500 d. e. prek PČR, v maju in juniju stroški 1.500 d. e. prek AČR.

b) Podjetje »Rentis«: od februarja do aprila prihodki 1.500 d. e. prek AČR, v maju in juniju prihodki 1.500 d. e. prek PČR.

Naloga 35

a) 2005: stroški garancij 20.000 d. e., rezervacije 20.000 d. e.
2008: rezervacije 20.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 24.000 d. e., terjatve do države (DDV) 4.000 d. e.

b) 2008: rezervacije 20.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 26.400 d. e., terjatve do države (DDV) 4.400 d. e., stroški popravil 2.000 d. e.

c) 2008: rezervacije 20.000 d. e., obveznosti do dobaviteljev 21.600 d. e., terjatve do države (DDV) 3.600 d. e., prihodki 2.000 d. e.

Naloga 36

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
116.700 d. e.	116.700 d. e.

izguba = 4.800 d. e.

Naloga 37

a) Celotni poslovni izid poslovnega leta = 20.000 d. e.
Davki (25 %) = 5.000 d. e.
Čisti poslovni izid = 15.000 d. e.

b) Denarni prejemki so znašali 395.186 d. e.

Naloga 38

Poslovni izid iz poslovanja = 10.000 d. e.

Naloga 39

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
836.300 d. e.	836.300 d. e.

Celotni poslovni izid = 51.000 d. e.

Naloga 40

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
743.000 d. e.	743.000 d. e.

Celotni poslovni izid = 2.600 d. e.

Naloga 41

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
3.970.000 d. e.	3.970.000 d. e.

Celotni poslovni izid = 50.000 d. e.

Naloga 42

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
5.029.750 d. e.	5.029.750 d. e.

Celotni poslovni izid = 509.750 d. e.

Naloga 43

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
2.084.760 d. e.	2.084.760 d. e.

Celotni poslovni izid = 104.960 d. e.

Naloga 44

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
4.550.000 d. e.	4.550.000 d. e.

Celotni poslovni izid = - 30.000 d. e. (izguba)

Naloga 45

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
1.545.000 d. e.	1.545.000 d. e.

Celotni poslovni izid = 225.000 d. e.

Naloga 46

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
2.453.600 d. e.	2.453.600 d. e.

Celotni poslovni izid = 23.000 d. e.

Naloga 47

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
2.617.800 d. e.	2.617.800 d. e.

Celotni poslovni izid = 351.800 d. e.

Naloga 48

SREDSTVA	OBVEZNOSTI DO V. S.
2.840.900 d. e.	2.840.900 d. e.

Celotni poslovni izid = 119.500 d. e.

Naloga 49

Končno stanje denarnih sredstev = 166.000 d. e.

Naloga 50

Končno stanje denarnih sredstev (avgust) = 6.642 d. e.
Končno stanje denarnih sredstev (september) = 6.720 d. e.

Naloga 51

Prejemki v juliju = 90.384 d. e.
Prejemki v avgustu = 85.296 d. e.
Prejemki v septembru = 86.160 d. e.

Naloga 52

Končno stanje denarnih sredstev = 3.200 d. e.

Naloga 53

Začetno stanje denarnih sredstev + pritoki = 2.396.000 d. e.
Končno stanje denarnih sredstev + odtoki = 2.396.000 d. e.

Naloga 54

Začetno stanje denarnih sredstev + pritoki = 11.000 d. e.
Končno stanje denarnih sredstev + odtoki = 11.000 d. e.

Naloga 55

Začetno stanje denarnih sredstev + pritoki = 10.400 d. e.
Končno stanje denarnih sredstev + odtoki = 10.400 d. e.

Naloga 57

Kapital = 137.500 d. e.; Dolgovi = 112.500 d. e.
Delež dolgov v financiranju = 45 %; Kazalnik finančnega vzvoda = 0,82

Naloga 58

Delež kapitala v financiranju = 50 %

Naloga 59

Stopnja odpisanosti stroja = 0,60

Naloga 60

Kratkoročni koef. = 2,00; Pospešeni koef. = 1,40; Hitri koef. = 0,95

Naloga 61

Koeficient obračanja zalog = 3,04

Naloga 62

Koeficient obračanja zalog materiala = 7,3; Število dni vezave = 50 dni

Naloga 63

Koeficient obračanja terjatev do kupcev = 5,45
Število dni vezave terjatev do kupcev = 66,9 dni

Naloga 64

Kazalnik gospodarnosti poslovanja = 1,44

Naloga 65

Kazalnik gospodarnosti poslovanja = 0,83

Naloga 66

a) »Bavaria« 1,25; »Seaway« 1,43
b) »Bavaria« 20 %; »Seaway« 30 %
c) »Bavaria« 11,8 %; »Seaway« 18,8 %
d) »Bavaria« 29,4 %; »Seaway« 31,3 %

Naloga 67

Dobičkonosnost kapitala: »X« 18,2 %
Dobičkonosnost kapitala: »Y« 33,3 %

Dobičkonosnost prihodkov: »X« 16,7 %
Dobičkonosnost prihodkov: »Y« 20,0 %

Naloga 68

Dobičkonosnost kapitala = 25 %
Dobičkonosnost prihodkov = 20,0 %

Literatura

1. Hočevar Marko, Igličar Aleksander, Zaman Maja: Osnove računovodstva. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2004. 446 str.
2. Hočevar Marko, Igličar Aleksander: Računovodstvo za managerje. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1997. 423 str.
3. Hočevar Marko, Glažar Tomaž, Gostiša Milica, Okorn Tomaž, Ravnik Marija in kolektiv avtorjev: Praktični vodič po računovodstvu. Ljubljana: Verlag Dashöfer, 2006.
4. International Financial Reporting Standards. London: International Accounting Standards Board, 2007. 2513 str.
5. Korpič Horvat Etelka: Proračunsko pravo. Maribor, 2006.
6. Poročila računskega sodišča Republike Slovenije
7. Slovenski računovodski standardi 2006. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2007. 320 str.
8. Turk Ivan, Melavc Dane, Korošec Bojana: Uvod v računovodstvo. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2004. 599 str.
9. Véron Nicolas: A short history of accounting and standards. The global accounting experiment. Bruselj: Bruegel, 2007. 70 str.
10. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). Uradni list RS, 42/06.
11. Zakon o javnih financah (ZJF). Uradni list RS, 79/99.
12. Zakon o računovodstvu. Uradni list RS, 23/99.

STVARNO KAZALO

A

Amortizacijska osnova, 57
Amortizacijski načrt, 58
Amortizirljivi znesek, 57
Analiza računovodskih izkazov v času, 264
Analiza s kazalniki, 264
Analiziranje računovodskih izkazov, 262
Anglo-ameriška oblika izkaza poslovnega izida, 248

B

Bilanca prihodkov in odhodkov, 305
Bilanca stanja, 240
Blagovna znamka, 60

Č

Časovne razmejitve, 59
Časovno amortiziranje, 96
Čisti poslovni izid poslovnega leta, 190

D

Davek na dodano vrednost, 137
Definanciranje, 258
Delovna sredstva, 14
Denarna sredstva, 76
Denarno knjigovodenje, 301
Dezinvestiranje, 259
Dnevnik glavne knjige, 177
Dobiček, 132
Dobro ime, 61
Dogodkovno knjigovodenje, 301
Dohodek, 136
Dolgoročna sredstva, 50
Dolgoročne aktivne časovne razmejitve, 59
Dolgoročne finančne naložbe, 62
Dolgoročne obveznost, 80
Dolgoročne poslovne terjatve, 64
Drugi odhodki, 125
Drugi prihodki, 131
Du Pontov sistem kazalnikov, 288
Dvostavno knjigovodstvo, 229

F

Finančna funkcija, 15
Finančne naložbe, 51
Finančni odhodki, 124
Finančni prihodki, 130
Finančno računovodstvo, 32
Funkcionalno amortiziranje, 96

G

Glavna knjiga., 177

I

Informacije, 22
Informacijski podsistem, 23
Investiranje, 258
Izdatki, 91
Izkaz denarnih tokov, 253
Izkaz poslovnega izida, 293
Izvajalni podsistem, 13
Izvirne in izpeljane knjigovodskeh listine, 174

J

Javne finance, 297

K

Kadrovska funkcija, 14
Kalkulacija v trgovskem podjetju, 135
Kapital, 79, 81
Kapitalske rezerve, 81
Kazalnike plačilne sposobnosti, 277
Kazalniki, 269
Kazalniki dobičkonosnosti, 286
Kazalniki gospodarnosti, 284
Kazalniki obračanja, 282
Kazalniki stanja financiranja, 271
Kazalniki stanja investiranja, 275
Knjigovodska poročila, 226
Knjigovodske listine, 170
Knjigovodski proces, 226
Koeficient dodatka splošnih stroškov, 105
Koncesija, 60
Kontni načrt, 191
Konto, 185
Kosmati poslovni izid, 134
Kratkoročna sredstva, 49
Kratkoročne aktivne časovne razmejitve, 52
Kratkoročne finančne naložbe, 75
Kratkoročne obveznosti, 87
Kratkoročne pasivne časovne razmejitve, 84
Kratkoročne poslovne terjatve, 74

L

Letno poročilo podjetja, 227
Letno računovodsko poročilo, 227
Licenca, 60

M

Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja, 34
Metoda fifo, 66
Metoda lifo, 66
Metoda povprečnih cen, 67
Metoda stalnih cen, 72
Metode vrednotenja poslovnih učinkov, 99
Moderni proračuni, 303

N

Nabavna funkcija, 14
Nabavna vrednost osnovnega sredstva, 55
Načelo naraščajoče/padajoče likvidnosti, 245
Načelo naraščajoče/padajoče zapadlosti, 245
Načelo zaračunane realizacije, 248
Načrt razvojnih programov, 318
Načrtovanje, 17
Nadziranje, 18
Navpična analiza, 264
Nemška oblika izkaza poslovnega izida, 250
Neopredmetena sredstva, 59
Notranje knjigovodske listine, 174
Novo financiranje, 258

O

Obratna sredstva, 51
Obveznosti do virov sredstev, 79
Odhodki, 116
Odločevalni podsistem, 12
Odtoki, 259
Omejitev računovodskih informacij, 35
Opredmetena osnovna sredstva, 54
Organiziranje, 17
Osnovna sredstva, 54
Osnovni kapital, 81

P

Patent, 60
Podjetje, 12
Pojasnila k računovodskim izkazom, 235
Pomožne poslovne knjige, 184
Popravek vrednosti, 58
Poslovne knjige, 177
Poslovni dogodek, 167
Poslovni izid, 189
Poslovni odhodki, 121
Poslovni prihodki, 129
Poslovni sistem, 11
Poslovodno računovodstvo, 33
Posredni stroški, 104
Predmeti dela, 89
Prejemki, 126
Preneseni čisti poslovni izid, 82
Preostala vrednost, 57
Presežek iz prevrednotenja, 83
Prihodki, 126
Prispevek za kritje, 134
Pritoki, 261
Prodajna funkcija, 14
Proizvajalna funkcija, 14
Proračun, 298
Proračun republike slovenije, 305

R

Račun financiranja, 309
Račun finančnih terjatev in naložb, 309
Razvoj proračunov, 303
Revidiranje računovodskih izkazov, 289
Revizorjevo mnenje, 290
Rezervacije, 84
Rezerve iz dobička, 82

S

Sistem povezanih kazalnikov, 287
Slovenski računovodsk standardi, 34
Slovenski računovodski standardi, 84
Sredstva, 49
Storitve, 89
Stroški, 90
Stroški razvijanja, 59
Stroškovno mesto, 101
Stroškovno računovodstvo, 32
Stroškovno računovodstvo, 33

T

Tehnična funkcija, 14
Temeljne bilančne vknjižbe, 200
Temeljne poslovne knjige, 178
Temeljni računovodski izkazi, 228
Terjatev, 64

U

Uporabniki računovodskih informacij, 30
Upravljanje z javnim dolgom, 324

V

Vodenje, 18

Z

Zaloge, 65
Zavod, 12
Zunanje knjigovodske listine, 174